

శ్రీ రస్తు.
ము హూ ర్త దీ పి కా స హి త
ము హూ ర్త ద ర్పణ ము
స టీ క ము

చెన్న పురి:
వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్ వారిచే,
బ్ర క టి త ము.
All Rights Reserved.

ము హూర్త దర్పణ విషయ సూచిక

విషయము	పుట	విషయము	పుట
సంజ్ఞా ప్రకరణము-నామనక్షత్ర		పాదచ్ఛాయలచే ఘటికా ప్రమా	
వివేకము	... 34	ణమును దెలిసికొనుట	... 50
చరస్థిరక్షిప్త మృదూగ్రదారుణ		నక్షత్ర స్వరూపములు	... 51
సాధారణ నక్షత్రములు		ఉచ్చనక్షత్రములను దెలిసికొను	
నక్షత్రాధిపతులు	... 36	క్రమము, ఉచ్చనక్షత్రములను	
అంధకాది నక్షత్రములు,		కనిపెట్టి మేషాది రాసులలోఁ	
జీవనిర్జీవ నక్షత్రములు	... 37	జెల్లిన గడియలఁ దెలిసికొనుట	52
నక్షత్ర త్యాజ్యఘటికా		జాతకర్మము	... 54
ప్రమాణములు	... 38	నామకరణము	... 56
నక్షత్రాంశలచే నేర్పడిన రాశి		కంచుక ధారణము	... 59
స్వరూపము మేషాది రాసులు	39	డోలాలోహణము,	
రాశ్యధిపతులు, మేషాది రాశి		నవాన్నప్రాశనము	... 60
ఘటికా ప్రమాణములు...	40	నవవస్త్రధారణము,	
చరస్థిర ద్విప్వభావరాసులు,		కేశఖండనము	... 62
లగ్న త్యాజ్యములు	... 41	కర్ణవేధము	... 63
ఉచ్చనీచరాసులు, పరమోచ్చ		చౌలవిధి	... 64
పరమ నీచభాగములు	... 42	అక్షర స్వీకరణము	... 66
మూలత్రికోణరాసులు, మిత్ర		ఉపనయనము	... 68
శత్రు సమగ్రహములు	... 43	అనధ్యాయములు	... 71
గ్రహముల క్రూర సౌమ్య పురుష		లగ్న చంద్రఫలము	... 76
స్త్రీ నపుంసక జాతిభేదములు	44	లగ్న దోషభంగము	... 77
నవగ్రహవర్ణములు, గ్రహవృష్టి	45	వటువ్రతల్లి గర్భిణియైనచో	
అంధక, బధిర పంగు రాసులు,		ఉపనయన నిషేధము	... 78
షడ్వర్గ లక్షణము	... 46	రజస్వలాదోషభంగము	... 79
హోరాద్రావణములు	... 47	కేంద్రగతరవ్యాధి	
నవాంశ, ద్వాదశాంశ		పాపగ్రహఫలము	... 80
క్రమములు	... 48	ఏకదిన వివాహోపనయనములు,	
త్రింశ		వేదారంభము	... 81
పంచ పర్వములు	... 49	వివాహ విషయము	... 82

విషయము	పుట	విషయము	పుట
వివాహప్రశ్న, గోత్రవర్జ్యములు, జన్మనామతారలవిషయము 84		వర్షమాసపక్ష్యాద్యంతవర్జ్యాలు107	
ఏకనక్షత్ర వివాహము ... 85		జన్మమాసాదివర్జ్యములు, వివాహయోగ్యాయోగ్య	
పెడతల నక్షత్రము ... 87		మాసములు ...108	
నామాంశము కన్యానామాంతర విషయము, నామాంతరము చేయువిధానము ...		శూన్యమాసములు, సూర్యుఁ డార్చియందుండఁగా శుభకర్మనిషేధము ...109	
గండర్వ జాతవివాహవిషయము 89		ఆషాఢమాసాది వర్జ్యము, వధూకృత్యము ...110	
ద్వాదశ కూటములు ... 90		పుష్యకాంశలు ...111	
దిన, గణ కూటములు ... 91		వివాహవేది కాలక్షణము, వివాహ పీఠలక్షణము, పంచకము 112	
మాహేంద్ర కూటం, స్త్రీదీర్ఘం 92		స్వల్పదోషములు. వీనికి చేశవ్యవస్థ, దోషభంగములు ...113	
స్త్రీదీర్ఘ కూటాపవాదము, యోని కూటము ... 93		వివాహలగ్న సుగుణములు...118	
రాశి కూటము ... 94		రాహు కేతుదోషం, లగ్నాస్తగత రాహు కేతు దోషభంగము 120	
వర్ణ కూటము ... 96		చంద్రునిబాలత్వవృద్ధత్వాస్తమయ ములు, గ్రహణదోషము 121.	
గ్రహమైత్రి రజ్జు కూటములు 97		త్రిశ్యేష్ఠ స్వరూపము ...122	
ఏక రేఖారజ్జుఫలము ... 98		ఏకోదర వివాహము ...123	
వేధా, నాడీ కూటములు ... 99		అభిజిద్దోధూళిలక్షణము ...126	
రజ్జుకూటాపవాదము ...100		నూతనవధూగృహప్రవేశము 127	
త్రినాడీ స్వరూపము ...101		ప్రవేశ త్రైవిధ్యము, వధూ ప్రవేశ నక్షత్రవారాదులు128	
చతుర్నాడీ పంచనాడీ స్వరూపములు ...102		నూతనరజోదర్శన విషయము, దిక్ఫలము ...130	
అంశనాడీ ప్రకారము ...101		ఆర్తవ వస్త్రనిర్ణయము. వస్త్ర ఫలము ...131	
మాణులసుతోద్వాహము ...102		రజోబిందు కాలఫలములు...132	
వివాహాంతర విషయము ...103			
గురుశుక్రకుల బాలత్వ వృద్ధత్వములు ...104			
మాఘ్య వర్జ్యములు ...105			
మాఘ్య కర్తవ్యములు, మాఘ్యదోషాపవాదము 106			

విషయము	పుట
తిథి ఫలము	—133
వార ఫలము,	
శుభాశుభనక్షత్రములు	—134
శుభ నక్షత్ర ఫలము	—135
దుష్ట నక్షత్ర ఫలము	—136
దుష్ట తిథ్యాదులు	—137
ఆర్తవలగ్న గ్రహఫలము	—137
ఆర్తవలగ్న శుభాశుభ ఫలము	138
రజోదర్శనస్థానఫలము, ఆర్తవ	
నక్షత్రస్థిత గ్రహఫలము	—139
రజస్వలాచక్రము	—140
రజస్వలాశుద్ధి	—141
నిషేకము, పుంసవనము	—142
సీమంతము, నక్షత్ర వారాదులు	143
ఏకవింశతి	
మహాదోష నిర్ణయము	—144
పంచాంగ శుద్ధిదోషస్వరూపము	145
సూర్యపంచాంగం, కర్తరి, పక్షాష్ట	
రిప్యగచంద్రదోషములు	146
సగ్రహచంద్రదోషము, ఉపయాంత	
శుద్ధి దుష్టహూర్త విషయము	147
రాత్రి ముహూర్తములు,	
వారజనితదుష్టహూర్తములు	148
గండాంత దోషము, తిథి,	
లగ్నగండములు	—149
నక్షత్రగండములు, భృగుపట్క,	
కుక్షాష్టదోషములు	—150
అష్టమలగ్న, విషనాడి, ఋషార	
చక్రసమాంఘ్రి నక్షత్ర	
దోషములు	—151

విషయము	పుట
గ్రహణోత్పాత, క్రూరఃకర్ష	
నక్షత్ర దోషములు	—153
మహాపాతదోషము, గుళికాయమ	
కంటకార్థప్రహారకాలనిర్ణయము	
యాత్రాప్రకరణము	—154
తిథిశూలలు వారశూలలు	—155
వారశూలాభంగము,	
డిగ్వారఫలము	—156
ప్రత్యేక వారఫలము, వారజనిత	
దోషభంగము, తిథిపక్షేపము	157
ప్రయాణయోగ్య	
నక్షత్రములు	—158
నక్షత్ర శూలలు,	
ప్రయాణలగ్నములు	—159
లలాటయోగము	—160
శుక్రమాధ్య ప్రతిశక్రాది	
దోషము, దీనికి భంగము,	
తారాబలము	—161
తారాధిపతులు	—162
తారావాహనములు మరియు	
తారావాహనఫలము	—163
చంద్రబలము	—164
వాస్తుప్రకరణము	—164
గృహద్వార నిర్ణయము	—166
నక్షత్రములు	—167
యోగ్యనక్షత్రములు	—167
యోగములు, లగ్నములు	—169
గృహప్రవేశవిషయము	—170
కూపారంభవిషయము	—173
బీజావాప విషయము	—174

శ్రీ రస్తు. ము హూ ర్ దీ పి క

న డ్ త్ర ని ఘ ం టు థు.

యః కర్తా జగతాం భర్తా సంహర్తా మహసాం నిధిః,
ప్రణమామి తమాదిత్యం బహిరస్తస్తమోఽపహమ్. 1

టీ. జగతాం=లోకములకు, భర్తా = ప్రభువైనవాఁడును, సంహర్తా = లయకరుఁ
డును, మహసాం=లేజన్సులకు, నిధిః=స్థానభూతమైనవాఁడు, యః=ఎవఁడో, బహిరంతః=
లోపల వెలుపలనున్న, తమః = అజ్ఞానాంభకారమును, అపహం = పోగొట్టుకట్టి, తమా
దిత్యం=తనూద్యునిఁగూర్చి, అహం=నేను, ప్రణమామి=నమస్కరించుచున్నాను.

భవత్యశ్వినినక్షత్రమశ్వీ దస్త్రస్తురజ్జము,
ఆద్యస్తురజ్జస్తురగ ఆశ్వీ వాణీ హయో హరిః. 2

టీ. ఆశ్వీ, దస్త్రః, తురంగము, ఆద్యః, తురంగః, తురగః, ఆశ్వః, వాణీ, హయః,
హరిః ౧౦-ఆశ్వినినక్షత్రముపేర్లు.

భరణీ స్యాద్యమో యామ్యస్త్యస్తకో యమసంజ్ఞికః,
టీ. యమః, యామ్యః, అంతకః, యమసంజ్ఞికః. ౪-భరణినక్షత్రముపేర్లు.

కృత్తికా బహుళా క్షేయా హుతభుగ్వహ్నిసంజ్ఞికా. 3
షట్తారకః పావకశ్చానలోఽథ జ్వలనస్తథా,

టీ. కృత్తికా, బహుళా, హుతభుక్, వహ్నిసంజ్ఞికా, షట్తారకః, పావకః,
అనలః, జ్వలనః ౮-కృత్తికానక్షత్రముపేర్లు.

రోహిణీ చ విధిర్భ్రష్టా ప్రజాపత్యశ్చతుర్ముఖః. 4

ప్రజాపతిః ప్రజేశశ్చ విధాతా పజ్జుజాసనః,
ఆత్మభూః పద్మయోనిస్సౌమ్యద్యౌస్తానామ తతః పరమ్. 5

టీ. ప్రాచేతసః, జునిధిః, శకతారః, వారుణః ౪-శకభిషజ్జక్షత్రముపేక్ష.
అ జైకపాత్రోష్ఠపదా పూర్వాభాద్ర పదా తథా. 17

టీ. అజా, ఏకపాత్, ప్రాప్తపదా, పూర్వాభాద్ర, పదాగి-పూర్వాభాద్రపేక్ష.
ఉత్తరాభాద్రకం వైవ అహిర్బుధ్న యం నిశాముఖం,
టీ. ఉత్తరాభాద్రకం, అహిర్బుధ్న యం, నిశాముఖం 3-ఉత్తరాభాద్రక నామ

ములు.

రేవతీ పాష్ట ఇత్యాహు రంత్యః పూషా తదైవ చ. 18

టీ. రేవతీ, పాష్టః, అంత్యః, పూష ౪-రేవతీనక్షత్రముపేక్ష.

నక్షత్రనిఘంటువు సంపూర్ణము.

రా శి ని ఘ ం టు వు.

అజా క్రియా ఛాగబస్తా తూబరా విశ్వభేషణీ,
మేష ఆద్యా క్రియాబస్తా ఛాగీ రాగీ రయస్తథా. 1

టీ. అజా, క్రియా, ఛాగబస్తా, తూబరా, విశ్వభేషణీ, ఆద్యా, క్రియాబస్తా,
ఛాగీ, రాగీ, రయః ౧౦-మేషం=మేషమునకు నామములు.

వృషభ స్తాబురి గ్లాశ్చ పృష ఉక్షా తదైవ చ,
అనడ్వాక్ సారభేయశ్చ దూరక్షోభీ వృషాహ్వయః. 2

టీ. వృషభః, తాబురిః, గ్లాః, పృషః, ఉక్షా, అనడ్వాక్, సారభేయః, దూర
క్షోభీ ౮-వృషాహ్వయః=వృషభరాశికి నామములు.

మిథునం యమశం యుగ్ధం నృయుగ్ధం జితమం తథా,
టీ. మిథునం, యమశం, యుగ్ధం, నృయుగ్ధం, జితమం ౫-మిథునరాశిపేక్ష.
కులీరకర్మకటకాః కర్మణీ నిచలీ ఝమాన్. 3

టీ. కులీరః, కర్మ, కటకః, కర్మణీ, నిచలీ, ఝమాన్ ౬-కటకరాశిపేక్ష.
సింహో మృగారి ర్మృగరా న్మృగేంద్రో మృగనాయకః,
హరిః పంచాననో రాజా లేయః కంతీరవస్తథా. 4

టీ. సింహః, మృగారిః, మృగరాత్, మృగేంద్రః, మృగనాయకః, హరిః,
పంచాననః, రాజా, లేయః, కంతీరవః ౧౦-సింహరాశికి నామములు

అంగనా స్త్రీ ర్వధూః కన్యా పాథోనం కన్యకాఽబలా,

టీ. అంగనా, స్త్రీః, వధూః, కన్యా, పాథో నం, కన్యకా, అబలా 2-కన్యా
రాశినామములు.

తులా తౌళీ వణి గ్జూకః తులాభృద్ధటసంజ్ఞికః.

5

టీ. తులా, తౌళీ, వణిక్, జూకః, తులాభృత్, ధటః ౬-తులారాశినామములు.

అలిస్సరీస్సపః కౌర్పిః కీటో వృశ్చికవాచకః,

టీ. అలిః, సరీస్సపః, కౌర్పిః, కీటః, వృశ్చికః ౧-వృశ్చికరాశినామములు.

శార్ఙ్గం శరాసనం ప్రోక్తం తౌషికం మార్గణాసనమ్.

6

చాపతూణీరబాణాశ్చ ధనుః కోదణ్డకార్దుకే,

టీ. శార్ఙ్గం, శరాసనం, తౌషికం, మార్గణాసనం, చాపః, తూణీరః, బాణః, ధనుః,
కోదండం, కార్దుకం ౧౦-ధనురాశి నామములు.

• మకరస్సన్యస్త్రగో నక్ర శ్చాకోకేరశ్చ కథ్యతే.

7

టీ. మృగః, నక్రః, ఆకోకేరః 3-మకరః=మకరము, స్కాల్=అవును.

కుమ్భా ఘటో జలధరో హృద్రోగ ఇతి కీర్తితః,

టీ. కుంభః, ఘటః, జలధరః, హృద్రోగః, ౪-కుంభరాశిపేర్లు.

మీనోఽన్త్యోఽనిమిషో మత్స్యో ఝషోవై వారిజోఽణ్డజః.

8

జలజః పృథురోమా చ మీనసంజ్ఞాః ప్రకీర్తితాః.

టీ. మీనః, అంత్యః, అనిమిషః, మత్స్యః, ఝషః, వారిజః, అండజః, జలజః,
పృథురోమా ౯-మీనరాశిపేర్లు.

రాశినిఘంటువు సంపూర్ణము.

గ్రహ ని ఘ ం టు వు.

ఆదిత్యోఽర్కో రవి ర్భాను ర్భాస్కరశ్చ దివాకరః,

మూర్త్యా స్సవితా హేలిస్తీక్షాంశు ర్మిహితో రవిః.

1

టీ. ఆదిత్యః, అర్కః, రవిః, భానుః, భాస్కరః, దివాకరః, మూర్తాండః, సవితా
హేలిః, తీక్షాంశుః, మిహితః ౧౧-సూర్యుని పేర్లు.

చంద్ర శ్శశీ శకాంశ్చ విధు స్సోమో నిశాకరః,

శీతాంశురుదునాథశ్చ ఇందు శ్చంద్రమసో విధుః. 2

టీ. చంద్రః, శశి, శకాంశః, విధుః, సోమః, నికాకరః, శీతాంశుః, ఉదునాథః, ఇందుః ౯-చంద్రునియొక్క నామములు.

ఆరో వక్ర మహీజశ్చ రుధిరో రక్త ఏవచ,
అంగారకః కుజో భౌమో లోహితాంగో మహీసుతః. 3

టీ. ఆరః, వక్రః, మహీజః, రుధిరః, రక్తః, అంగారకః, కుజః, భౌమః, లోహితాంగః, మహీసుతః ౧౦-అంగారకుని పేర్లు.

సౌమ్యా విష్ణో బుధో హేమస్సోమజో బోధనః క్రమాత్,

టీ. సౌమ్యః, విష్ణో, బుధో, హేమః, సోమజః, బోధనః ౭-బుధునికిఁ
పేర్లు.

జీవ ఆంగీరసో వాచస్పతి శ్చిత్ర శిఖండిజః. 4

ఆర్యో బృహస్పతిస్సూరి ర్వాగీశో వచసాంపతిః,

టీ. జీవః, ఆంగీరసః, వాచస్పతిః, చిత్ర శిఖండిజః, ఆర్యః, బృహస్పతిః, సూరిః, వాగీశః, వచసాంపతిః ౯-బృహస్పతినామములు.

శుక్రో భృగు ర్భృగుసుత స్త్వప్సజశ్చ సితశ్చ సః. 5

ఉశనా దైత్యపూజ్యశ్చ కావ్యః కవి రితి స్త్పతః,

టీ. శుక్రః, భృగుః, భృగుసుతః, ఆప్సజః, సితః, ఉశనా, దైత్యపూజ్యః, కావ్యః, కవిః ౯-శుక్రునినామములు.

కోణో మన్ద శ్శనిః కృష్ణ సూర్యపుత్రో యమశ్చ సః. 6

పంగు శ్శనైశ్చరస్సోరిః కాల శ్చాయాసుతశ్చ సః,

టీ. కోణః, మందః, శనిః, కృష్ణః, సూర్యపుత్రః, యమః, పంగుః, శనైశ్చరః, సోరిః, కాలః, శ్చాయాసుతః ౧౧-శనికి నామములు.

తావల స్తతు స్ఫురోగశ్చ స్వర్భానుశ్చ విధుంతుదః. 7

పాతశ్చ నైహికేయశ్చ భుజగాఖ్య ఇతి స్త్పతః,

టీ. తావలః, తతుః, సురోగః, స్వర్భానుః, విధుంతుదః, పాతః, నైహికేయః, భుజగాఖ్యః ౮-తావలపు నామములు.

కేతు శ్శిఖి ధ్వజో ధూమ్ర ఉత్పాతో బహురూపకృత్. 8

శిరోహీనో ఘోరరూప శ్చిత్రవర్ణస్సుకేతనః,

టీ. శేతుః, శిఖః, భృజః, ధూమ్రః, ఉత్పాతః, బహురూప్యో, శిరోహిణః, ఘోరరూపః, చిత్రవర్ణః, మశేతనః ౧౦-శేతువునకు నామములు.

గ్రహనిఘంటువు సంకీర్ణము.

స్థాననిఘంటువు.

శ్లో. ఓరీశ ఉదయో రాశి ర్లగ్నం హోరోదయస్తమః,
కల్యో నిలగ్న మాత్తాచ భావోఽయం ప్రథమో భవేత్. 1

టీ. ఓరీశః, ఉదయః, రాశిః, లగ్నం, హోరోదయః, తమః, కల్యః, నిలగ్నం, ఆత్తా ౯-అయం=ఇది, ప్రథమః=మొదటిదను, భావః=స్థానము, భవేత్=అగును.

ద్వితీయం ధనవా గ్విత్తం కుటుంబం నేత్రసంజ్ఞకం,
టీ. ద్వితీయం, ధనం, వాక్, విత్తం, కుటుంబం, నేత్రసంజ్ఞకం ౬-లగ్నమునకు రెండవయింటి నామములు.

తృతీయం విక్రమం భ్రాతా దుశ్చిత్కం సహజస్తథా. 2
టీ. తృతీయం, విక్రమం, భ్రాతా, దుశ్చిత్కం, సహజః ౧-మూడవయింటికిఁ జేయు.

చతుర్థం హిమకం వేత్త బంధు రభీ సుఖం జలం,
పాతాళం జననీ మాతా ఉదకం చ పయోఽమృతమ్. 3
టీ. చతుర్థం, హిమకం, వేత్త, బంధుః, అభీః, సుఖం, జలం, పాతాళం, జననీ, మాతా, ఉదకం, పయః, అమృతం ౧౩-నాలవయింటికి నామములు.

పంచమం తనయో మంత్రి హ్యత్తాచ సుత ఉచ్యతే,
టీ. పంచమం, తనయః, మంత్రి, ఆత్తా, సుతః ౧-అయిదవయింటికిఁ జేయు.
షష్ఠం చ రిపు రిత్యాహుః క్షత ఇ త్యభిధీయతే. 4
టీ. షష్ఠం, రిపుః, క్షతః ౩-అయిదవయింటికిఁ జేయు.

సప్తమం ద్యూనమస్తం చ ద్యూతం చ మదన స్త్వరః,
కామో వివాహో జామిత్రం భార్యేతి వినిదర్శితమ్. 5
టీ. సప్తమం, ద్యూనం, అస్తం, ద్యూతం, మదనః, స్త్వరః, కామః, వివాహః, జామిత్రం, భార్య ౧౦-విదవయింటికిఁ జేయు.

అష్టమం నిధనం రంధ్రం పాప మాయుర్వృతీ రుజా,

టీ. అష్టమం, నిధనం, రంధ్రం, పాపం, ఆయుః, మృతిః, రుణా 2-పరిమిదవ యింటికి నామములు.

నవమంచ త్రికోణంచ సుకృతం గురు భాగ్యకమ్. 6

పితృ జ్ఞానోదయో భక్తి ర్దేవతోపాసనం తథా,

టీ. నవమం, త్రికోణం, సుకృతం, గురుః, భాగ్యకం, పితా, జ్ఞానోదయః, భక్తిః, దేవతోపాసనం ౯-తోఽష్టమయింటికిఁ జేర్లు.

దశమో మాన ఆజ్ఞాపి కర్తృస్థానమితి స్మృతః. 7

వృద్ధిః కర్తృభిధానం చ వస్త్రీ సంక్షయ ఉచ్యతే,

టీ. దశమః, మానః, ఆజ్ఞా, కర్తృస్థానం, వృద్ధిః, కర్తృభిధానం, వస్త్రీ, సంక్షయః ౮-పదియవయింటికి నామములు.

ఏకాదశో భవే ల్లాభ ఆయశ్చ విజయ శుభః. 8

టీ. ఏకాదశః, లాభః, ఆయః, విజయః, శుభః ౧౧-పదునొకండవ యింటికి నామములు.

ద్వాదశం చ వ్యయస్థానం పాపస్థానం ప్రశస్యతే,

టీ. ద్వాదశం, వ్యయస్థానం, పాపస్థానం ౩-పంద్రెండవయింటికిఁ జేర్లు.

స్థాననిఘంటువు సంపూర్ణము.

భా వ ని ఘ ం టు వు.

శ్లో. లగ్నం స్యా దుదయో రాశిః కల్యం హోరోదయ స్తనుః,
ఆద్యో దేహశ్శరీరం చ విలగ్నా ధారమూర్తయః. 1

స్వభావో జన్త చాత్తాచ భావోఽయం ప్రథమః స్మృతః,

టీ. లగ్నం, ఉదయః, రాశిః, కల్యం, హోరోదయః, తనుః, ఆద్యః, దేహః, శరీరం, విలగ్నం, ఆధారః, మూర్తిః, స్వభావః, జన్త, చాత్తా ౧౧-అయం = ఇది, ప్రథమః = మొదటిదగు, భావః = భావమని, స్మృతః = చెప్పబడినది.

ద్వితీయం ద్రవిణం స్వాస్థౌ కుటుంబో ధనవేశ్శక్తమ్. 2

సత్యవాచికవాక్ స్థానే యుగ్మం కోశో హిరణ్యకం,

కర్ణప్రయాణనేత్రంచ ముఖం దక్షిణనేత్రకమ్. 3

లోహం ముక్తా ఫలం స్వర్ణం విద్యా భుక్తిస్తు కంఠశః,
రత్నం ధాతుశ్చ విత్తం చ భావోఽయం చ ద్వితీయకః. 4

టీ. ద్వితీయం. ద్రవిణం, స్వం, అర్థః, కుటుంబః, భోజిత్వం, సత్యవాచికం, వాక్యసం, యుక్తం, విత్తం, హిరణ్యకం, కర్ణః, ప్రయాణం, నేత్రం, ముఖం, చక్షుః, శ్రోత్రం, లోహం, ముక్తాఫలం, స్వర్ణం, విద్యా, భుక్తి, కంఠశః, రత్నం, ధాతుః, విత్తం ౨౩-ద్వితీయభావమునకు నామములు.

తృతీయం భగినీ భ్రాతా సహజశ్చాగ్రహోఽనుజః,
సహభావః క్రుధాయోగః దాస దాస్యాదివర్గకమ్. 5

సత్వం పరాక్రమః కోపో రాద్రం శాంతముపాయకం,
కార్యసంధానమిత్రే చ స్వరో గరభభక్షణమ్ 6
ఆపోక్షీలం ధరక్షేత్రం భావోఽయం చ తృతీయకః,

టీ. తృతీయం, భగినీ, భ్రాతా, సహజః, అగ్రజః, అనుజః, సహభావః, క్రుధా యోగః, దాసదాస్యాదివర్గకం, సత్వం, పరాక్రమః, కోపః, రాద్రం, శాంతి, ఉపాయకం, కార్యసంధానం, మిత్రం, స్వరః, గరభభక్షణం, ఆపోక్షీలం, ధరక్షేత్రం ౨౪-తృతీయభావమునకు నామములు.

చతుర్థం జలసాతా శే బంధుశ్చ హిమకం సుఖమ్ 7

వాపీకూపతటాకాశ్చ ప్రవాహో ద్వారమేదినీ,
పుస్తకం గృహశయ్యే చ పశు స్పృహ చ ధాన్యకమ్. 8

విద్యా వాహనకార్యే చ మాతా చౌషధమంత్రకం,
వివాద సాక్షి పౌరాణం భావోఽయం చ చతుర్థకః. 9

టీ. చతుర్థం, జలం, సాతాశం, బంధుః, హిమకం, సుఖం, వాపీ, కూపః, తటాకః, ప్రవాహః, ద్వారం, మేదినీ, పుస్తకం, గృహం, శయ్యా, పశుః, స్పృహ, ధాన్యకం, విద్యా, వాహనకార్యం, మాతా, చౌషధం, మంత్రకం, వివాదః, సాక్షి, పౌరాణం ౨౫-చతుర్థభావమునకు బేర్లు.

పంచమం మంత్రిపుత్రై చ తనయాః ప్రతిభార్తజౌ,
పణాపరశ్చ శక్తిశ్చ భావోఽయం పంచమస్త్వరః. 10

టీ. పంచమం, మంత్రి, పుత్రః, తనయాః, ప్రతిభా, అర్తజః, పణాపరః, శక్తిః ౨౬-పంచమభావమునకు బేర్లు.

షష్ఠో వైరీ రిపుశ్శత్రుః శత్రురోగభీతదం,
జ్ఞాతీశ్చస్త్రాపణం పాపం భావషష్ఠోఽయమితః. 11

టీ. పక్షి, వైరీ, రిపు, శత్రు, క్షత, అరి, శోగ, భీతి, క్షాంతి, కష్టం, అరణం, పాటం ౧౨-పక్షభావమునకు నామములు.

జామిత్రం జాకమస్తం చ కామో భార్యేతి చ స్తరః,
కటకో ద్యూతవాణిజ్యే క్రయవిక్రయసంగ్రహః. 12

కళత్ర సౌఖ్యవై వాహం భోగస్థానం మనోహరం,
అలంకృతిశ్చ సర్వేషాం భావోఽయం సప్తమస్త్సృతః. 13

టీ. జామిత్రం, జాకం, అస్తం, కామః, భార్య, స్తరః, కటకః, ద్యూతం, వాణిజ్యం, క్రయవిక్రయసంగ్రహః, కళత్రం, సౌఖ్యం, వైవాహికం, భోగస్థానం, మనోహరం, అలంకృతిః ౧౩-కప్తమభావమునకు లేదు.

అష్టమం నిధనం రంధ్రం మృతిర్నాశశ్చ నైధనం,
ఆయుష్యం జీవనోపాయో మోక్షో లయనివారణే. 14

భక్ష్యభోజ్యాదినాశశ్చ భావోఽయం చాష్టమః స్తృతః,

టీ. అష్టమం, నిధనం, రంధ్రం, మృతిః, నాశః, నైధనం, ఆయుష్యం, జీవనోపాయః, మోక్షః, లయః, నివారణం, భక్ష్యభోజ్యాదినాశః ౧౪-అష్టమభావమునకు లేదు.

నవమం తపదీకం చ సుకృతం గురుభాగ్యకమ్. 15

పితృజ్ఞానం దయా భక్తిర్దేవతోపాసనం తథా,

చిత్రానందస్తథా స్వామీ భావోఽయం నవమ స్తృతః. 16

టీ. నవమం, తపదీకం, సుకృతం, గురుః, భాగ్యకం, పితృజ్ఞానం, దయా, భక్తిః, జీవతోపాసనం, చిత్రం, ఆనందః, స్వామీ ౧౫-నవమభావమునకు నామములు.

దశమం మానసం కర్త వ్యాపారోఽంబరమేవ చ,

కార్యంచ వ్యోమ చాకాశః ఆజ్ఞా పుణ్యంచ రాజ్యకమ్. 17

వీర్యస్థానం చ సత్కర్త భావోఽయం దశమస్త్సృతః,

టీ. దశమం, మానసం, కర్త, వ్యాపారః, అంబరం, కార్యం, వ్యోమ, ఆకాశః, ఆజ్ఞా, పుణ్యం, రాజ్యకం, వీర్యస్థానం, సత్కర్త ౧౬-దశమభావమునకు నామములు.

ఏకాదశం భవత్యాయశ్చార్థలాభో జయస్తథా. 18

అధఃపృష్ఠం చ పృష్ఠం చ భావ శ్చైకాదశ స్తృతః,

టీ. ఏకాదశం, అధః, అర్థలాభః, జయః, అధఃపృష్ఠం, పృష్ఠం, ౧౭-ఏకాదశభావమునకు లేదు.

ద్వాదశోఽంత్యోవ్యయో రిషభః ఆపాక్లిబోఽపవర్గకః. 19

లాక్షీణో నరణో నాశో భావోఽయం ద్వాదశ స్తస్మిన్,
 టీ. ద్వాదశః, అంశః, వ్యయః, రిచ్ఛః, అపాక్షీటః, అపవర్గః, లాక్షీణః,
 నరకః, నాశః ౯-ద్వాదశభావమునకు నామములు.

భావనిఘంటువు సంపూర్ణము.

కా ర క ని ఘ ం టు వు.

అత్తా ప్రభావ శ్చక్తిశ్చ పితృచింతా రవేః ఫలం,
 టీ. అత్తా, ప్రభావః, శక్తిః, పితృచింతా ఈ ర-కారకత్వములు. రవేః=నూర్యు
 నికిని, ఫలమ్=ఫలము.

మనో బుద్ధిః ప్రసాదం చ మాతృచింతా చ చంద్రమాః. 1
 టీ. మనః, బుద్ధిః, ప్రసాదం, మాతృచింతా ఈ ర-కి, చంద్రమాః=చంద్రుడు,
 కారకుడు.

భ్రాతృ భృత్యగుణో భూమి క్షౌమేనైవ విచిత్రయేత్,
 టీ. భ్రాతృ, భృత్యగుణః, భూమిః ఈ ముఁ టీ. కి, క్షౌమేనైవ = అంగారకుని
 చేతనే, విచిత్రయేత్ = కారకత్వము తెలుసుకొనవలసివది.

ప్రజ్ఞా చ కర్త విజ్ఞానం బుధేనైవ విచిత్రయేత్. 2
 టీ. ప్రజ్ఞా, కర్త, విజ్ఞానం ఈ ముఁడును, బుధేనైవ = బుధునిచేతనే, విచిత్ర
 యేత్ = కారకుడని తెలుసుకొనవలసివది.

గురుణా దేహపుష్టిశ్చ బుద్ధిః పుత్రార్థసంపదః,
 టీ. దేహపుష్టిః, బుద్ధిః, పుత్ర, అర్థసంపదః ఈ ర-కి, గురుణా = గురువుచేత
 కారకత్వముని తెలుసుకొనవలసివది.

శుక్రో వివాహో భాగ్యం చ భోగస్థానం చ వాహనమ్. 3
 టీ. వివాహం, భాగ్యం, భోగస్థానం, వాహనం ఈ ర-కి, శుక్రః=శుక్రుడు,
 కారకుడని తెలుసుకొనవలసివది.

ఆయుష్యం జీవనోపాయం మరణం చ శనైశ్చరః,
 టీ. ఆయుష్యం, జీవనోపాయం, మరణం ఈ 3-కి, శనైశ్చరః=శనైశ్చరుడు,
 కారకుడని తెలుసుకొనవలసివది.

తటాకారామవిశ్రామా రాహు ర్హరామహా భరణే. 4

టీ. తటాకః, అగాడు, నిక్రామః, మాతామహః ఈ ౪-కి, రాహుః=రాహువు, శశేత్=కారకుః దవుడు.

కేతుః పితామహే చింతా బహుదానశ్చ మోక్షదః,

టీ. పితామహాదింతా, బహుదానః, మోక్షదః ఈ 3-కి, కేతుః = కేతువు కారకుడు.

కారకనిఘంటువు సంపూర్ణము.

సంఖ్యానిఘంటువు.

శశీ సోమ శ్చకాంశ్చ ఇందు శ్చంద్రః కళానిధిః,

రాజా విధు స్సుధాంశుశ్చ యమ ఏకో జనస్తథా. 1

టీ. శశి, సోమః, శకాంశః, ఇందుః, చంద్రః, కళానిధిః, రాజా, విధుః, సుధాంశుః, యమః, ఏకః, జనః, ౧౨-వికయంకెడు నామములు.

అక్షి చతుః కరో నేత్రం లోచనం బాహు కర్ణకాః,

పక్ష దృష్టి ద్వయం యుగ్మ మంబకౌ నయ నేక్షణే. 2

టీ. అక్షి, చతుః, కరో, నేత్రం, లోచనం, బాహుః, కర్ణకః, పక్షః, దృష్టిః, ద్వయం, యుగ్మం, అంబకౌ, నయనే, ఈక్షణే ౧౪-రెండవయంకెడు నామములు.

పహ్ని రామ శ్శిభి చాగ్నిః పావకో దహనానరౌ,

శంకరాక్షి పురీ లోకా స్త్రీణి కాల స్త్రయో గుణః. 3

టీ. పహ్నిః, రామః, శిభి, అగ్నిః, పావకో, దహనః, అనరః, శంకరాక్షి, పురీ, లోకః, స్త్రీణి, కాలః, స్త్రయః, గుణః ౧౪-మూడవయంకెడు నామములు.

అద్ధి సాగర చల్వారి వనరాశిర్మణోఽంబుధిః,

చతుర్వాధి ర్గతిశ్చాపి జలధి ర్ద్విధి స్తథా. 4

టీ. అద్ధిః, సాగరః, చల్వారి, వనరాశిః, మణిః, అంబుధిః, చతుః, వాధిః, గతిః, జలధిః, ద్విధిః ౧౦-నాలవయంకెడు నామములు.

ఇంద్రియం పంచమం జ్ఞాన మిషు వ్యాణశ్చ మార్గణః,

వ్రతో భూతం శరః పర్వా ప్రాణశ్చ విషయస్తథా. 5

టీ. ఇంద్రియం, పంచమం, జ్ఞానం, ఇషుః, బాణః, మార్గణః, వ్రతః, భూతం, శరః, పర్వా, ప్రాణః, విషయః ౧౨-అయిదవయంకెడు నామములు.

కాస్త్రం పట్టుకుచిత్తైవ కాలశ్చ ఋతుసంజ్ఞకం,
రసద్రవ్యం చ కోశశ్చ పద్ధర్మనపదాగమా.

6

టీ. కాస్త్రం, పట్, కుచి, కాల, ఋతు, రసద్రవ్యం, కోశ, పద్ధర్మన, పదాగమాః ౯-అవయవంకైవ నామములు.

తైలోఽద్రి ర్ద్వీరవాయుశ్చ ముని స్పష్టాచలో గిరిః,
తురగాశ్చ వగా గోత్ర మహీధ్ర ఋషిసంజ్ఞకః.

7

టీ. తైల, అద్రి, ద్వీప, వాయు, ముని, నద, అచల, గిరి, తురగా, అశ్వా, నగ, గోత్ర, మహీధ్ర, ఋషి, గర-విశవయంకైవ నామములు.

అష్టమం గజ కర్ణిచ దిగ్గఢో దంతి హస్తినా,
సామఢో మత్తమాతంగః దిక్పాల వసు వారణాః.

8

టీ. అష్టమం, గజ, కర్ణి, దిగ్గఢ, దంతి, హస్తీ, సామఢ, మత్తమాతంగః, దిక్పాల, వసు, వారణః ౧౧-యెనిమిదవయంకైవ నామములు.

నవమం నవరత్నం చ బ్రహ్మచ కమలాసనః,
నిధి ర్గ్రహశ్చ ఖండంచ రంధ్రో భావశ్చ లబ్ధకః.

9

టీ. నవమం, నవరత్నం, బ్రహ్మ, కమలాసన, నిధి, గ్రహ, ఖండం, రంధ్ర, భావ, లబ్ధకః ౧౦-తొమ్మిదవయంకైవ నామములు.

ఆకాశం గగనం శూన్య మంతరిక్షం మరుత్పథమ్,

టీ. ఆకాశం, గగనం, శూన్యం, అంతరిక్షం, మరుత్పథం ౧౧-శూన్యమునకు (౦) పేర్లు.

కాది ర్నవో టాదినవః సాదిపంచచ యాష్టకమ్.

10

టీ. కకారము మొదలు తొమ్మిదియక్షరముల పర్యంతమున, టకారము మొదలు తొమ్మిదియక్షరముల పర్యంతమున, పకారము మొదలు అయిదక్షరములపర్యంతమున, యకారము మొదలెనిమిదియక్షరములపర్యంతమున అక్షరసంజ్ఞానర్థమని తెలిసికొనుట, యెట్లనినః శ గ, ఖ ఁ, గ ి, ఘ ర, చ ి, ఛ ి, జ ల, ఝ ణ, ట ం, ఠ ఁ, డ ి, ఢ ర, ణ ి, త ట, థ ి, ద ల, ధ ణ, ప ం, ఫ ఁ, బ ి, భ ర, మ ి, య ం, ర ఁ, ల ి, వ ర, శ ి, ష ట, స ి, హ ల. *

సంఖ్యానిఘంటువు సంపూర్ణము.

* ఇచట సంఖ్యానిఘంటువు పూర్తిగలేదు. విద్యారణ్యులచేతను విక్రమ రామ చంద్రాచార్యులచేతను సంఖ్యానుకాసమున పూర్తియగుపాఠముగను కనుగొనవచ్చును.

— రా కి రా శ్య ధి ప తు లు. —

క్రియతాబురిజతుమకులీరలేయసాధోనజాకకౌర్వ్యాఖ్యాః,
కాక్షిక ఆరోకేరో హృద్రోగ శ్చాంత్యధం చేతి. 1

క్షితిజ సిత జ్ఞ చంద్రో రవిసౌమ్యసితావనిజాః,
సురగురు మంద సౌరి గురవశ్చ గృహంశకపాః. 2

టీ. మేషమునకు అంగారకుడు, వృషభమునకు శుక్రఁడు, మిథునమునకు బుధుఁడు, కర్కటమునకు చంద్రుఁడు, సింహమునకు సూర్యుఁడు, కన్యారాశికి బుధుఁడు, తులకు శుక్రఁడు, పుష్యమునకు అంగారకుఁడు, ధనుస్సునకు గురువు, మకరమునకు శని, కుంభమునకు శని, మీనమునకు గురువు ఈ క్రమముగా రాశ్యధిపతుల నెఱుంగవలయు.

— శ త్రు త్వ మి త్ర త్వ ము లు. —

సూత్రమ్. సుహృద స్త్రికోణభవనాత్స్వి త్స్వాంత్యధీధర్మస్తో
చ్ఛాయుస్సుఖపాః.

టీ. ౧. సూర్యునికి-శని, శుక్రఁడు శత్రువులు. బుధుఁడు సముఁడు. చంద్రుఁడు, కుజుఁడు, గురువు, మిత్రులు. ౨. చంద్రునికి-రవి, బుధుఁడు, మిత్రులు. కు, గు, శు, శ, సములు. ౩. కుజునికి-గు, చం, ర, మిత్రులు. బు, శత్రువు. శు, శ, సములు. ౪. బుధునికి-ర, శు, మిత్రులు. చం, శత్రువు. కు, గు, శ, సములు. ౫. బృహస్పతికి-బు, శు, శత్రువులు. శ, సముఁడు. ర, చం, కు, మిత్రులు. ౬. శుక్రునికి-బు, శ, మిత్రులు. కు, గు, సములు. ర, చం, శత్రువులు. ౭. శనికి, శు, బు, మిత్రులు. గు, సముఁడు. ర, చం, కు, శత్రువులని తెలియవలెను.

— డి చ్చ నీ చ లు. —

అజోక్షనక్రపాధోన కర్కీమర్ష్యత లాక్రమాత్,
రవ్యాదితుంగా నీచం తు త త్తత్సః మమాహరేత్. 3

టీ. రవికి మేషము, చంద్రునికి వృషభము, కుజునికి మకరము, బుధునికి కన్య, గురునకు కర్కటము, శుక్రునికి మీనము, శనికి తుల ఇవి యుచ్చరాసులు. ఈరాసులకు నేడవరాశి నీచరాసులని తెలియవలెను.

— గ్ర హ దృ ప్తి. —

సూ. నగధామథజథ నేక్షణమ్.

*

టీ. శనికి ౩, ౭, ౧౦. గురువునకు ౫, ౭, ౯. కుజునికి ౪, ౭, ౮. ర, చం, బు, శు, రా, శత్రువులకు నేడవంటిను చూపు ప్రసరించును. శుభగ్రహముల చూపు ఘండిది. పాపగ్రహములచూపు చెడ్డది.

— ష డ్య ర్గ. —

సూ. ఓజయుగ్మ రవిచంద్ర హోరేయమ్. *

టీ. లగ్నము రెండుభాగములుచేయఁగా బేసిరాశి మొదటిభాగము. రవిహోర రెండవభాగము. చంద్రహోర సమరాశి మొదలు చంద్రహోర. రెండవది సూర్యహోర యని తెలియవలెను.

సూ. లగ్నాత్రిభాగో ద్రేక్కాణః. *

టీ. లగ్నము మూడుభాగములుచేసి, చరరాశి మొదటిభాగమునకు లగ్నము. రెండవభాగమునకు అయిదవయిల్లు. మూడవభాగమునకు తొమ్మిదవయిల్లు. స్థిరరాశి మొదటిభాగమునకు తొమ్మిదవయిల్లు. రెండవభాగమునకు మొదటియిల్లు. మూడవభాగము నకు అయిదవయిల్లు. ద్విస్వభావరాశికి మొదటిభాగమునకు అయిదవయిల్లు. రెండవ భాగమునకు తొమ్మిదవయిల్లు. మూడవభాగమునకు లగ్నము. ఇట్లు తెలియవలెను.

సూ. నవాంశో నవశాంశపః, ఆజమృగతొలిచంద్రభవనాదిః. *

టీ. నవాంశకు లగ్నము తొమ్మిదిభాగములుచేసి ఎన్నవభాగములో ఆనవమో, ఆభాగము మేషసింహాధనుస్సులకు మేషాదిగాఁ జూచుకొనునది. తులాకుంభమిథునము లకు తులాదిగాఁ జూచుకొనునది కన్యాకురవృషభములకు మకరాదిగాఁ జూచుకొను నది. మినకర్కటవృశ్చికములకు కర్కటకముమొదలుగా నాభాగమునకు నేరాశి యగునో ఆరాశి నవాంశరాశియని తెలియఁదగు.

సూ. రయభాగో ద్వాదశాంశః. *

టీ. ద్వాదశాంశకు లగ్నము ౧౨ భాగములు చేయఁగా నేభాగమందు కాలము నిలుచునో లగ్నాదిగా నారాశ్యధిపతి ద్వాదశాంశాధిపతియని తెలియవలెను.

సూ. త్రింశాంశపః భౌమమందగురుజ్ఞశుక్రః మామాదాసామ ఓజే యుగ్దేతు వక్రమ్.

టీ. లగ్నము ౩౦ భాగములుచేసి, ఆభాగములను కుజానికి ౫, శనికి ౫, గురునకు ౮, బుధునికి ౩, శుక్రునికి ౫ ఈ క్రమమున నీయఁగా, మహూర్తకాలమునకు నేగ్రహ భాగములో నుండునో వాడు త్రింశాంశాధిపతియని తెలిసికొనునది. ఇది బేసిరాశి క్రమము. సమరాశికి శుక్రఁడుమొదలుకొని కుజానివరకు వ్యక్తముగాఁ జూడవలెను.

— రా హు కాల ము. —

సూ. విధుసారిభృగుసుతజ్ఞ జీవభౌమార్కాః, త్రిపాద త్రిటివృద్ధిః.

టీ. సోమవారము ౩౪౫, శనివారము ౭౪, శుక్రవారము ౧౧౧, బుధవారము ౧౫, గురువారము ౧౮౪, మంగళవారము ౨౨౪, ఆదివారము ౨౬౧, ఈవారములలో నీ గణితములమీఁదట రాహుక

— స క్త త్యా జ్య ము లు. —

నైశం నీర నలం నభో భయ కరం నీలం నరం ఫాలినా

గో నీరం హయ కారి నీర భయ భోపా నేక భేకం తమః,

వారం నీర నకం నయం హయ తపో వారం నగం దస్తతః

సంఖ్యోర్ధ్వంవిషనాడికాహయదధయోలగ్నస్పృశోమృత్యుదాః.

టీ. అశ్వినీ గం, భరణి ౨౪, కృత్తిక ౩౦, రోహిణి ౪౦, మృగశిర ౧౪, ఆర్ద్ర ౨౧, పునర్వసు ౩౦, పుష్య ౨౦, ఆశ్లే ౩౨, మఖ ౩౦, పూభ ౨౦, ఉభ, ౧౮, హ ౨౧, చి ౨౦, స్వా ౧౪, వి ౧౪, అనూ ౧౦, కేయ ౧౪, మూ ౧౬, పుషా ౨౪, ఉషా ౨౦, శ్రవ ౧౦, ధ ౧౦, శత ౧౮, పూభా ౧౬, ఉభా ౨౪, రేవతి ౩౦. ఈనక్షత్రములకు నీగడియల మీద త్యాజ్యము క ఖడియలవరకు నుండును. అప్పుడు విశుభ కార్యములును చేయఁగూడదు. ఇచ్చట క గడియలు పర్వమునుట నక్షత్రప్రమాణములొ పదునాఱవపాలు అని ఎన్నుకొనవలయు నిద్దాంతకాస్త్రైకకంఠ్యముకొలుతై.

— ప క్త చ్చి ద్ర ము లు. —

అష్టమీ ద్వాదశీ పక్షి చతుర్థి చ చతుర్దశీ,

పక్షచ్ఛిద్రాశ్చ తిథయ శుభ కార్యేషు నిందితాః.

5

టీ. కుక్ష కృష్ణపక్షములయందు ౮, ౧౨, ౬, ౪, ౧౪ ఈతిథులు పక్షచ్ఛిద్రములు నీనిలా శుభకార్యములు చేయఁగూడదు.

— కా త క ర్త ము. —

తస్మిన్ జన్మముహూర్తేపి సూతకాంతేఽథవా శిశోః,

కుర్యా ద్వి జాతకర్తాఖ్యం పితృపూజనతత్పరః.

6

టీ. జన్మకాలముహూర్తమందు మొగశిశువునకుఁగాని, అందుశిశువునకుఁగాని జాతకర్తము చేయవలసినది.

— నా మ క ర ణ ము. —

ఉత్తరాత్రితయహస్తవారుణశ్వాష్ట్రవైష్ణవపునర్వసుద్వయం,

పాపమూలమృగవాసవాశిభైర్నామకర్త శుభదంవిదుర్భుధాః.

7

టీ. ఉత్తర, ఉత్తరాషాఢ, ఉత్తరాభాద్ర, హస్త, శతభిష, చిత్త, శ్రమణ, పునర్వసు, పుష్యమి, రేవతి, మూల, మృగశిర, ధనిష్ఠ, అశ్వినీ ఈనక్షత్రములు నామ కరణమునకు నుంచిని.

— అ శ్చ ప్రా శ న ము. —

అదిత్య సామ్య పసు తిష్య కరాని రాశ్వి

మైత్రాఖ్య విష్ణు వరుణోత్తర భాను చిత్రా,

బాలాన్నభోజనవిధౌ దశమే చ శుద్ధే
చిద్రాన్విహాయ నవమిం తిథయశ్శుభాస్సుతః.

8

టీ. పువర్వము, మృగశిర, ధనిష్ఠ, పుష్యమి, మాతృ, స్వాతి, ఆశ్విని, అనూరాధా, శ్రవణం, శతభిషము ఈ త్తర, ఉత్తరాషాఢ, ఉత్తరాభాద్ర, చిత్త గత ఉత్తమునక్షత్రములు. ౮, ౧౨, ౬, ౪, ౧౪, ౧౫, ౩౦, ౯ ఈతిథులు తప్ప మిగిలినతిథులందును, దశమశుద్ధిగల అన్నమందును అన్నప్రాశనముఁ జేయవలసినది.

— శుభము కలుగుట —

హరిహరకరచిత్రాసౌఖ్యప్రాప్త్యంతరార్యా
దితివసుమ ఘటాచీసింహలగ్న వివర్జితే,
శశిబుధగురుకావ్యానాం నీతే పర్వరిక్తే
రహతిథిమ విశుద్ధే నైధనే కర్ణచేధః.

9

టీ. శ్రవణం, ఆర్ద్ర, మాతృ, చిత్త, మృగశిర, రేవతీ, ఉత్తర, ఉత్తరాషాఢ, ఉత్తరాభాద్ర, పుష్యమి, పువర్వము, భిష్ఠ ఈ ౧౨ నక్షత్రములందును, కుంభ, వృశ్చిక, సింహరాసులు గాక మిగతరాసులయందును; సో, బు, గు, శు, ఈవారములందును; శుక్ల పక్షమునందును; పంచమర్వములును; చిత్తతిథులున్న సోమ మిగిలిన ౨, ౩, ౫, ౭, ౧౦, ౧౩ ఈతిథులలో అష్టమశుద్ధిగల అన్నమందును కర్ణచేధము శుభము.

— శుభము కలుగుట —

అశ్వీ పుష్యపునర్వసు మృగశిరస్సాత్మ్యంత్యవిష్ణుత్రయం
చంద్రజ్ఞామరపూజ్యశుక్రసహితాః పూర్ణా జయభాగ్యశుభాః,
పూర్వాష్ట్రా శుభలగ్నహారదినసే యుక్తే చ మాసే శిశోః
కేశచేదన మిష్టదం మునివరై రుక్తం వరాహాదిభిః.

10

టీ. ఆశ్విని, పుష్యమి, పువర్వము, మృగశిర, స్వాతి, రేవతీ, శ్రవణం, ధనిష్ఠ, శతభిషము ఈ ౯ నక్షత్రములయందును; సో, బు, గు, శుక్ర వారములయందును; ౨, ౩, ౫, ౭, ౮, ౧౦, ౧౩ ఈతిథులయందును; పూర్వాష్ట్రమందును; శుభలగ్నములయందును; శుభహారలయందును; యుక్తమాసములయందును కేశఖండనము చేయవచ్చునని వరాహాదిమునులచేఁ జెప్పబడినది.

— శుభము కలుగుట —

పుష్యపునర్వసు రేవతిహస్తా శ్రవణధనిష్ఠమ్మగాత్మినిచిత్రా,
వాసువవారుణవాయుసమేతం ద్వాదశబుధం ధౌరప్రశస్తమ్.

టీ. పుష్యమి, పునర్వసు, రేవతి, హస్త, శ్రవణ, ధనిష్ఠ, మృగశిర, ఆశ్విని, చిత్త, శ్యేష్ఠ, శతభిషం, స్వాతి ఈ ౧౨ నక్షత్రములయందు ఔరము చేసినవచ్చును.

మాతుశ్చతుర్థి భగినీ చతుర్దశీ భ్రాతుశ్చ షష్ఠీ పితురేవ పర్యసు,
ఆదౌ నవమ్యాం ధనధాన్యవాశంకుటుంబహానిర్వపనేనచాప్తమి.

టీ. చవిలియందు ఔరము మాతృహాని. చతుర్దశియందు ఔరము భగినీహాని. షష్ఠియందు భ్రాతృహాని. పితృహాని. పాద్యమియందు ధనహాని. నవమియందు ధాన్యహాని. అప్తమియందు కుటుంబహాని.

— అక్షరస్వీకరణము. —

హస్తాదిత్యసమీరమిత్రపురజితౌష్ఠాశ్విచిత్రా చ్యుతే
ష్వారాక్కార్కజవాసరాదిరహితే రాశౌ చరే చోభయే,
పక్షే పూర్ణనిశాకరే ప్రతిపదం రిక్తాం విహయాప్తమి
షష్ఠీ మప్తమశుద్ధిభాజి భవనే ప్రాక్షాక్షరస్వీకృతిః. 13

టీ. హస్త, పునర్వసు, స్వాతి, అనూరాధ, శ్యేష్ఠ, రేవతి, ఆశ్విని, చిత్త, శ్రవణం ఈ ౯ నక్షత్రములయందును, మంగళవారము, ఆదివారము, శనివారము, ఈ 3 వారములు వదిలి చరరాసులయందును, ఉభయరాసులయందును, శుక్లపక్షమందును, పూర్ణచంద్రునియందును, ౯, ౧౪, ౮, ౬, ౧౫, 3౦ ఈతిథులనువదిలి అప్తమశుద్ధిగల లగ్నమందును యాధదోషములేనప్పుడును అక్షరస్వీకారము చేయవచ్చును.

ఉ ప వ య న ప్ర క ర ణ ము.

చన్ద్రాదిన్యోత్తరాశ్వి శ్రవణవసుమరుత్వప్తౌష్ఠాశ్విచిత్ర
ప్రాజేశార్యేషు సౌమ్యేగురుశశిభృగువారాంశకే షూపనీలః,
త్యక్తానధ్యాయరిక్తాఃపితృతిథిషుయమారాగ్గయుక్తాన్యరాశౌ
గోఞ్సాన్త్యాజ్ఞనాకర్కటతులమిశునే ష్వప్తమే ధామ్ని శుద్ధే.

టీ. మృగశిర, పునర్వసు, ఉత్తర, ఉత్తరాషాఢ, ఉత్తరాభాద్ర, ఆశ్విని, శ్రవణం, ధనిష్ఠ, స్వాతి, చిత్త, రేవతి, హస్త, అనూరాధ, రోహిణి, పుష్యమి ఈ ౧౫ నక్షత్రములయందును బుధ, గురు, శుక్ర, సోమవారములయందును, మేషము, వృషభము, మిషము, కన్య, కర్కాటకము, తుల, మిథునము ఈరాసులయందును, అప్తమశుద్ధియందును ఉపవయనము చేయవచ్చును. అనధ్యాయదినములందును, రిక్తతిథులందును, పితృహానియందును, శని, రవి, కుజులు గూడియుండు రాసులందును చేయరాదు.

కేంద్రత్రికోణోపచయ శ్శుభై స్త్ర్యాయారిగైః పరైః,
లగ్నపక్షాస్త్యకాన్యేన చంద్రేణ వ్రత మిరితమ్. 15

టీ. శుభగ్రహములైన గురు, శుక్ర, బుధ, పూర్ణచంద్రులు కేంద్రత్రికోణము లందును, పాపులైన కుజ, రవి, శనిలు మూడవయింట, ఆఠవయింట, ఐదునొకండవ యింట ఉండవలసినది. చంద్రుడు లగ్నమందును, ఆఠవయింటను, పంచైండవయింటను ఉండఁగూడదు.

లగ్నా త్కేంద్రగతే రవా స్ఫుజిత ఇత్యాచార్యశిష్యే వ్రతే
భామే కూజితనామకస్తు జననీం హంత్యేన వస్తే కులం,
దోషోఽయం రుధిరాభిధ స్తమసి చే దుగ్రాభిధో బాలకం
రంధ్రాభ్యః పితరం ధ్వజే దశనగః పౌణ్యభిక్షేంద్రాభిధాః. 16

టీ. లగ్నాదికేంద్రములందు సూర్యుడుండిన స్ఫుజితదోషము. ఇది ఆచార్య శిష్యులను బంపును. అందు కుజుడుండిన కూజితదోషము. ఇది తల్లిని బంపును. అందు శనియుండిన రుధిరదోషము. ఇది తనకులమునంతయు బంపును. అందు రాహువుండిన ఉగ్రదోషము. అది పటువును బంపును. అందు కేతువుండిన రంధ్రదోషము. అది తండ్రినిబంపును. మొదటిరాశి, నాలవరాశి, యేడవరాశి, ఐదవరాశి ఇవి కేంద్రములు. తోడములనఁగా అయిదవరాశి, తొమ్మిదవరాశి యని యెఱుంగవలయును.

— వివాహపాంథనములు, దినపాంథనము. —

కన్యాదివరఋతౌంతం గణయే న్నరసంఖ్యయా,
సమాంత్యేతారకం శ్రేష్ఠం దినకూటం ప్రశస్యతే. 17

టీ. స్త్రీనక్షత్రము మొదలు పురుషనక్షత్రమువరకు, తొమ్మిదితొమ్మిదిగా పెం చఁగా, అందు సమసంఖ్యగానుండిన శుభము తారాలలమువలె చూడవలయు.

— గణకూటము. —

పునర్వసుద్వయం స్వాతీకరశ్రవణతారకాః,
పౌష్ణమేత్రేందుదస్త్రాఖ్యాస్తారా దేవగణా స్సస్మితాః. 18

టీ. పునర్వసు, పుష్యమి, స్వాతీ, హస్త, శ్రవణం, కేవలి, అనూరాధ, మృగశిర, అశ్విని ఈ ౯-దేవగణనక్షత్రములు.

రోహిణీ శ్రీణి పూర్వాణి భరణీ రాద్రమేవ చ,
శ్రీఘ్నతారాశ్చ విజ్ఞేయా మానుషాః పరికీర్తితాః. 19
సూ. శేషాణి రాక్షసాని,

టి. రోహిణి, పుబ్బ, పూర్వాషాఢ, పూర్వాభాద్ర, భరణి, ఆర్ద్ర, ఉత్తర, ఉత్తరాషాఢ, ఉత్తరాభాద్ర ఈ ౯-మనుష్యగణనక్షత్రములు. మిగిలిన ౯-రాక్షసగణనక్షత్రములు. అందు ఏకగణ ముత్తమము. దైవమానుషము మధ్యమము. రాక్షసదైవము అధమము. మానుషరాక్షసములు దంపతులకు మృత్యువు నిచ్చును.

మహేంద్రపాఠనము.

వధ్వాదీనాం చతు స్సప్త దశమంచ త్రయోదశ,
షోడశైశోనవింశశ్చ ద్వావింశః పంచవింశతిః. 20
ఏతే మాహేంద్రయోగాస్సుర్వివాహేషు ప్రశస్యతే,

టి. స్త్రీనక్షత్రముమొదలు పురుషనక్షత్రమువరకు నెంచగా ౪, ౭, ౧౦, ౧౩, ౧౬, ౧౯, ౨౨, ౨౫ ఈయంకలు వచ్చినట్లయితే శుభము.

— స్త్రీదీర్ఘపాఠనము. —

త్రయోదశభవా దూర్ధ్వం స్త్రీదీర్ఘ మతిశోభనమ్. 21

టి. స్త్రీనక్షత్రముమొదలు పదుమూడునక్షత్రములమీద పురుషనక్షత్రముండిన నతిశుభము.

— రాశిపాఠనము. —

ద్వికద్వాదశగే మృత్యు రాయు ర్ద్వాదశగే ద్విగే,
తృతీయైకాదశం దుగళం సుఖమేకాదశం త్రికమ్ 22

నీచం చతుర్థదశమం ధనం దశచతుర్థకే,
శుభంచ పంచనవమమశుభం నవపంచకమ్. 23

షష్ఠాష్టకే పుత్రనాశః పుత్రలాభోఽష్టషష్టకే,
సమస్తేతు మాంగల్యం దంపత్యోః స్త్రీతివర్ధనమ్. 24

టి. స్త్రీరాశిమొదలు ౨, పురుషరాశిమొదలు ౧౨ ఉండిన మృత్యువు నిచ్చును. స్త్రీరాశ్యాది ౧౨, పురుషరాశ్యాది ౨ ఉండిన ఆయుర్వృద్ధి. స్త్రీరాశ్యాది ౩, పురుషరాశ్యాది ౧౧ ఉండిన దుఃఖము. స్త్రీరాశ్యాది ౧౧, పురుషరాశ్యాది ౩ ఉండిన, సుఖము. స్త్రీరాశ్యాది ౪, పురుషరాశ్యాది ౧౦ ఉండిన నీచము. స్త్రీరాశ్యాది ౧౦, పురుషరాశి ౪ ఉండిన ధనప్రాప్తి. స్త్రీరాశ్యాది ౫, పురుషరాశ్యాది ౯ ఉండిన శుభము. స్త్రీరాశ్యాది ౯, పురుషరాశ్యాది ౫ ఉండిన అశుభము. స్త్రీరాశ్యాది ౬, పురుషరాశ్యాది ౮ ఉండినను పుత్రనాశము, స్త్రీరాశ్యాది ౮, పురుషరాశ్యాది ౬ ఉండిన పుత్రలాభము. స్త్రీరాశ్యాది ౭, పురుషరాశ్యాది ౭ ఉండిన మాంగల్యవృద్ధి; దంపతులకన్యోన్యాయురారగముని తెలియవలయు.

— రజ్జాకూటము. —

అశ్వసార్పమఖాశ్యేష్ఠామూలాంత్యం పాదరజ్జమా,
యమార్యభాగ్యమైత్రాప్య మహిర్బుధ్నాః కటిరితాః. 25

అగ్న్యదిత్యోత్తరాశూర్వావిశ్వప్రాప్తపదోదరే,
బ్రహ్మరుద్ర కరస్వాతీశ్రవణా వారుణం తథా. 26

కంతదేశే విజానీయా ద్వసుచిత్రేందుమస్తకం,
ముఖే పతిం గతే కన్యాం కుక్షౌ సస్యాత్తతా స్త్వరత్. 27

దరిద్రతా భవే త్కట్యాం పాదే వా భ్రమణం తథా,

టీ. ఆశ్వినీ, ఆశ్రేష, మఖ, శ్యేష్ఠ, మూల, రేవతి ఈ ౬ పాదరజ్జానక్షత్రములు. భరణి, పుష్యమి, పుబ్బ, అనూరాధ, పూర్వాషాఢ, ఉత్తరాభాద్ర ఈ ౬ కటిరజ్జానక్షత్రములు. కృత్తిక, పునర్వసు, ఉత్తర, విశాఖ, ఉత్తరాషాఢ, పూర్వాభాద్రము ఈ ౬ ఉదరరజ్జానక్షత్రములు. రోహిణి, ఆర్ద్రా, మాతృ, స్వాతి, శ్రవణం, శతభిషం ఈ ౬ కంతరజ్జానక్షత్రములు. మృగశిర, చిత్త, ధనిష్ఠ ఈ ౩-కిర్రజ్జానక్షత్రములు. ఫలము, కిర్రరజ్జావు పతిని జంపును. కంతరజ్జావు స్త్రీని జంపును. ఉదరరజ్జావు సస్యాదినాశమును జేయును. కటిరజ్జావు దారిద్ర్యమునిచ్చును. పాదరజ్జావు వ్యభిచారమును గలుగజేయును.

— నాడిపాంతనము. —

అశ్విన్యాద్ధ్రాపునర్వస్వ ఉత్తరా శ్యేష్ఠ హస్తభమ్. 28
మూలవారుణ తోయం చ పార్శ్వనాడీ నవ స్పృతం,

టీ. ఆశ్వినీ, ఆర్ద్రా, పునర్వసు, ఉత్తర, శ్యేష్ఠ, మాతృ, మూల, శతభిషము, పూర్వాభాద్ర ఈ ౯-ప్రథమపార్శ్వనాడీనక్షత్రములు.

భరణీందు ధ్వురు ర్భాగ్యం చిత్రానూరాధ పూషభమ్. 29
శ్రవిష్ఠా చోత్తరాభాద్రా మధ్యనాడీ నవ స్పృతం,

టీ. భరణి, మృగశిర, పుష్యమి, పుబ్బ, చిత్త, అనూరాధ, పూర్వాషాఢ, ధనిష్ఠ, ఉత్తరాభాద్ర ఈ ౯-మధ్యకనాడీనక్షత్రములు.

కృత్తికా విధి రాశ్రేషా పితృస్వాతీ విశాఖభమ్. 30
ఉత్తరాషాఢ విష్ణ్వజ్జే హ్యంత్యనాడీ తు పార్శ్వకే,

టీ. కృత్తిక, రోహిణి, ఆశ్రేష, మఖ, స్వాతి, విశాఖ, ఉత్తరాషాఢ, శ్రవణం, రేవతి ఈ ౯-ద్వితీయపార్శ్వనక్షత్రములు. ఇందుకు ఫలము:

ఏకనాడీ పతిం హన్తి పార్శ్వనాడీ తు కన్యకామ్. 31

టీ. దంపతులనక్షత్రములు మధ్యైకసాదీనక్షత్రములలో నుండిన పురుషునిఁ బంపును. పార్శ్వసాదీలో నుండిన స్త్రీనిఁ జంపును.

—ॐ వశ్యపాఠనము. —

సింహాళి కర్కివణిజౌ కన్యా వృశ్చికకార్దుకౌ,
తులా మీనయమా నక్ర కన్యే కర్కటక స్తిమిః. 32
మేషకుంభా వజ్రో నక్రో మేషాదే ర్వశ్యరాశయః,

టీ. మేషరాశికి సింహవృశ్చికములు వశ్యములు. వృషభరాశికి గర్కటకతులలు వశ్యములు. మిథునరాశికి కన్యారాశివశ్యము. కటకరాశికి వృశ్చికధనుస్సులు వశ్యములు. సింహరాశికి తుల వశ్యము. కన్యారాశికి మీనమిథునములు వశ్యములు. తులారాశికి మకర కన్యలు వశ్యములు. వృశ్చికరాశికి కటకరాశి వశ్యము. ధనూరాశికి మీనరాశి వశ్యము. మకరరాశికి మేషకుంభములు వశ్యములు. కుంభరాశికి మేషరాశి వశ్యము. మీన రాశికి మకరరాశి వశ్యము.

—ॐ వర్జపాఠనము. —

కర్కశ్శంత్య వృశ్చికా విప్రాః నృపా సింహధనుస్తులాః. 33
మేషయుగ్మఘటా వై శ్యా హృద్రా వృషమృగాజ్ఞనాః,

టీ. కర్కటకము, మీనము, వృశ్చికము ఈ 3-బ్రహ్మకాలి. సింహధనుస్తులలు క్షత్రియకాలి. మేషమిథునకుంభములు వైశ్యకాలి. వృషభమకరకన్యారానులు శూద్ర కాలి. ఏకకాలి యుక్తమము.

—ॐ యోనిపాఠనము. —

అశ్వం గజ మజం సర్పం సర్పిణీ శున మార్జరీ. 34
అజా మార్జాల మూషశ్చ మాషికా వృష మాహిషీ,
వ్యాఘ్రశ్చ మహిషో వ్యాఘ్రీ మృగీ మృగ శునః కపిః. 35
గోషండో వానరీ సింహీ తురగీ సింహ గో గజీ,

టీ. గుఱ్ఱము, వీనుఁగ, మేఁక, సర్పము, అఁడుసర్పము, శ్వానము, అఁడుపిల్లి, అఁడుమేక, మొగపిల్లి, మాషికము, అఁడుమాషికము, వృషభము, ఎఱుము, పులి, దున్న పోతు, అఁడుపులి, అఁడుబింక, మొగబింక, శ్వానము, కోఁలి, ముంగిస, అఁడుకోఁలి, అఁడుసింహము, అఁడుగుఱ్ఱము, సింహము, ఆవు, అఁడుయేనుఁగు ఈ ౨౭-అశ్వినీ నక్షత్రముమొదలు రేవతీనక్షత్ర పర్యంతము క్రమముగాఁ జూడవలయు. వీటియందు వైర వర్ణజంతువులు కలిసిన విరోధము. వైరవర్ణము కలియనియెడ శుభము. ఏకయోని శుభ ప్రదము. భిన్నయోని నిరుద్ధము.

వివాహమునకు మానములు. —

మాఖ పాల్గున వైశాఖ జ్యేష్ఠమాసాశ్శుభప్రదాః. 36
మధ్యమం కార్తికే మార్గశీరే వై నిందితాః పరే,

టీ. మాఖము, పాల్గునము, వైశాఖము, జ్యేష్ఠము ఈ ౪-మాసములు శుభములు.
కార్తికము, మార్గశీరము ఈ ౨-మధ్యమములు. మిగిలినమాసములు అధమములు.

— స క్త ము లు. —

మూలమైత్రమృగరోహిణీకరైఃపాశ్చమామతమఖోత్తరాన్నితైః,
వీర్యవద్భిరుదుభిర్వృగీదృశాం పాణిపీడనవిధి ర్విధీయతే. 37
టీ. మూల, అశ్విరాధ, మృగశిర, రోహిణి, హస్త, రేవతి, స్వాతి, మఖ,
ఉత్తర, ఉత్తరాషాఢ, ఉత్తరాభాద్ర ౧౧-వివాహమునకు శ్రేష్ఠమయిన సక్తములు.

— లగ్నబలము. —

శుభక్షిరయుతా శ్శస్తా ఉద్వాపేఽఖలరాశయః,
శుభషడ్వర్గకే లగ్నే మహాదోషవివర్జితే. 38

టీ. శుభగ్రహములచేఁ జూడఁ బడినదియు, కూడినదియు, శుభషడ్వర్గయుతమును, మహాదోషరహిత మగులగ్నము శుభకరము.

శుక్రః పంచసహస్రాణి బుధః పంచశతాని చ,
లక్ష్మీ మేకం తు దోషాణాం గురుః కేంద్రే వ్యసోహతి. 39

టీ. శుక్రఁడులగ్నాదికేంద్రములందుండిన నయిదువేలదోషములఁ బోఁగొట్టును.
బుధఁడు లగ్నాదికేంద్రములందుండిన నయిదుకూటలదోషములఁ బోఁగొట్టును. గురువు
లగ్నాదికేంద్రములందుండిన లక్షదోషములఁ బోఁగొట్టును.

కావ్యే గురౌవా సౌమ్యేవా యథా కేంద్రప్రిణోణగే,
సశ్యంతి సకలా దోషాః సాసానీవ హరిస్తృతేః. 40

టీ. శుక్ర, గురు, బుధులు కేంద్రప్రిణోణములందుండిన, సకలదోషములు హరి
స్తరణవల్ల సావము లేరీరునఁ బోవునో అరీరిని నశించును.

— నిషిద్ధదినములు. —

మాసాన్తే పంచ దినసా త్యజే ద్రిక్తా మమాప్తమిం,
షష్ఠీంచ పరిఘాద్యర్థం వ్యతీపాతం సవైధృతిమ్. 41

టీ. మాసములొక గడఁచి యయిదుదినములును, రిక్తలిఖులును, అమావాస్య,
అవ్వమి, షష్ఠి, పరిఘాయోగపూర్వభాగము, వ్యతీపాత, వైధృతి వీనియందు వివాహము
చేయఁగూడదు.

జామిత్రా ద్యేకవింశద్భి ర్నహదోషై ర్వివర్జితం,
టీ. సప్తకుద్ధితమియ, శేకవింశతిహదోషములు నుండఁగూడదు.

— వధూగృహప్రవేశము. —

వివాహమారభ్య వధూప్రవేశో యుగ్గతిథా జోడశ వాసరా స్తే.
పంచాంగశుద్ధించ దినం వినాపి తిథా న సద్గోచరగేపి కార్యః,

టీ. వివాహదివసము మొదలు పదియారుదినముల కర్మంశము ననుదినములం దనేకదోషములతోఁ గూడినతిథులయందును, వధూగృహప్రవేశము చేయవచ్చును. ఈ విషయము ముహూర్తదర్పణమునందు విశదము.

— రజస్వలానిర్ణయము. —

క రాది పంచోత్తర మూల పౌష్ణ విష్ణుత్రయాశ్వీజ్యవిధీందుభు
ఆద్యంరజస్సౌఖ్యసుతాయురర్థసౌభాగ్యవృద్ధింకురుతేఽంగనానాం
టీ. హస్త, చిత్త, స్వాతి, విశాఖ, ఆనూరాధ, ఉత్తర, ఉత్తరాషాఢ, ఉత్తరా
భాద్ర, మూల, రేవతి, శ్రవణం, ధనిష్ఠ, శతభిషము, ఆశ్విని, పుష్యమి, రోహిణి, మృగ
శిర ఈక్షత్రములందు రజస్వలయైనట్లయితే, సౌఖ్యమును సంతానమును ఆయుస్సును
అర్థలాభమును సౌభాగ్యమును యశోవృద్ధియును గలుగును.

అమా రిక్తాష్టమీ పక్షీ ద్వాదశీ వ్రత పర్వసు. 44

పరిఘస్యచ పూర్వార్ధే వ్యతీపాతేచ వైధృతౌ,
సంధ్యో రుపస్థవే విష్ట్యా మశుభం ప్రథమార్తవమ్. 45

టీ. ౪, ౬, ౮, ౯, ౧౨, ౧౪, ౧౫, ౩౦ ఈతిథులందును వ్రతదినములయం దును పరిఘమౌగపూర్వార్ధమందును వ్యతీపాతవైధృతులందును భద్రకరణమందును సంధ్యాకాలమందును సూర్యచంద్రగ్రహణకాలములందును ప్రథమరజోదర్శనము అశుభము.

బుధశుక్రేందుజీవానాం వారేషు శుభదం చ వేత్,
శుభానా మంశకం శ్రేష్ఠ మార్తవే ప్రథమే శుభమ్. 46

టీ. బుధ, శుక్ర, చంద్ర, గురువారములు వారయొక్క రాశ్యంశములును ప్రథమార్తవమందు శుభకరములు.

నిషేకము.

విష్ణు ప్రజేశ రవి మిత్ర సమీర పౌష్ణ
మూలోత్తరా వరుణభాని నిషేక కార్యే,
పూజ్యాని పుష్య వసు శీతక రాశ్వి చిత్రా
దిత్యాశ్చ ఋధ్యమఫలా విఫలాస్సృరన్యే.

జీ. శ్రవణ, రోహిణి, హస్త, అనూరాధ, స్వాతి, రేవతి, మూల, ఉత్తర, ఉత్తరాషాఢ ఉత్తరాభాద్ర, శతభిషము ఈ గణపక్షత్రములు నిషేకమందుత్తములు. పుష్యమి, శని, కృగిర, అశ్విని, చిత్త, పునర్వసు ఈపక్షత్రములు మధ్యములు. మిగిలినపక్షత్రము లధమములు.

షష్ఠ్యష్టమిం పంచదశీం చతుర్థీం చతుర్దశీమప్యభయత్ర హిత్వా, శేషాశ్శుభాస్స్యస్త్రీణ యోనిషే కేవా రాశ్శుభాంకార్యసిలేష్టుకానామ్.

జీ. ౪, ౬, ౮, ౧౪, ౧౫, ౩౦ ఈతిథులు విడిచి తక్కినతిథులందును చంద్ర, బుధ, గురు, శుక్రవారములయందు నిషేకకార్యము శుభము.

వృషభమిథునకర్కసింహకన్యాతులభుటచార్యుషాశ్శుభంవహన్తి, యది శుభఫలకాలినోనుకూలేనిధనవిశుద్ధయుతే నిషేకకార్యే. 49

జీ. పృషభము, మిథునము, కర్కాటము, సింహము, కన్యా, తులా, మంధము, ధనుస్సు, మీనము ఈరాసులు శుభగ్రహములు. కేంద్రాదిస్థానములందు బలవంతులై కూడియుండగా అష్టమశుద్ధిగల లగ్నమున నిషేకము జేయుట శుభకరము.

పునరవసము. ౫౦

కుర్యాత్పుంసవనం ప్రసిద్ధవిషమే మాసే తృతీయేఽథవా గర్భస్పృష్టతనౌ తుషారకిరణే పృష్యేఽథ వా వైష్ణవే, హిత్వా కర్కట కన్య యుగ్మమఖలే ద్విన్యే ద్వర్తిస్తే తిథౌ శుద్ధే నైధనథామ్ని శుక్రశశభృద్విజ్ఞంత్రిణాం వాసరే. 50

జీ. మూడవనెలయందు గాని గర్భము స్పృష్టమైనమీఁదట నొక దేసినెలయందు గాని మృగశిర, పుష్యమి, శ్రవణము, ఈపక్షత్రములయందును, కటక కన్యమిథున రాసులను విడిచి మిగిలినరాసులయందును, రిక్తతిథులను వదిలి యష్టమశుద్ధిగల లగ్న మందు శుక్రసోమ బుధ గురువారములయందు పునరవసము చేయవలెను.

సీమంతము. ౫౧

చతుర్థపాష్టమమాసభాజి సౌరేణ గర్భం ప్రథమం విధేయం, సీమంతకర్త ద్విజభామినీనాం మాసేఽష్టమే విష్ణుబలిం చ కుర్యాత్.

జీ. బ్రాహ్మణస్త్రీలకు ప్రథమగర్భము ప్రకాశించుచుండగా ౪, ౬, ౮ ఈమాసములయందు సీమంతము జేయవలెనది. అష్టమమాసమునందు విష్ణుపూజ చేయవలెను.

సీమంతే తిష్యహస్తా పరివారి శశభృత్పృష్టవిధ్యుత్తరాభ్యాః పక్షచ్చిద్రాంశ్చర్చితౌ శత్రుతిథి మసహాయాపరే స్యుః ప్రశస్తాః,

సింహాళీ వర్జయిత్యా శుభఫలబహుళా రాజమోఽప్యంశ కాని
శ్రేష్ఠాస్సృశ్చీతరోనిర్భృగుబుధధిషణా అష్టమే శుద్ధియుక్తే. 52

టీ. సీమంతముందు పుష్యమి, హస్త, పునర్వసు, శ్రవణము, మృగశిర, రేవతి, రోహిణి, ఉత్తర, ఉత్తరాషాఢ, ఉత్తరాభాద్ర ఈనక్షత్రములు ఉత్తమములు. కక్షచ్ఛిద్రములును రిక్తలిథులును పితృలిథులు సింహవృశ్చికరాసులును విడిచి తక్కినరాశ్యంశలందును లిథులందును సోమ, బుధ, గురు, శుక్రములు ప్రబలులైయుండఁగాను, అష్టమ శుద్ధియందును సీమంతముఁజేయుట శుభము. కాకకభావము ప్రత్యేకమైయున్నందున నీముహూర్తకాస్తమనందు జెప్పఁబడలేదు.

— యాత్రాప్రకరణము, విధికూలలు. —

ప్రతిపన్నవమీ పూర్వే ద్వితీయే దశమోత్తరే,
తృతీయైకాదశాగ్నేయే చతుర్ద్వాదశ నైరృతా 53

పంచత్రయోదశీ యామ్యే జలే షష్ఠీ చతుర్దశీ,
సప్తమీ పూర్ణవాయవ్యామమావాస్యాప్తమీశయోః. 54

టీ. ౧, ౯ తూర్పుదిక్కునుగూర్చి పోఁగూడదు. ౨, ౧౦ ఉత్తరదిక్కును గూర్చి పోఁగూడదు. ౩, ౧౧ అగ్నేయదిక్కునుగూర్చి పోఁగూడదు. ౪, ౧౨ నిర్భుతి దిక్కునుగూర్చి పోఁగూడదు. ౫, ౧౩ దక్షిణదిక్కునుగూర్చి పోఁగూడదు. ౬, ౧౪ పశ్చిమదిక్కునుగూర్చి పోఁగూడదు. ౭, ౧౫, వాయవ్యదిక్కునుగూర్చి పోఁగూడదు. ౩౦, ౮ ఈకాశ్యదిక్కునుగూర్చి పోఁగూడదు.

వారకూలలు.

శనా సోమేచ న ప్రాచీం న గురౌ దక్షిణాం తథా,
భానా శుక్రే న ప్రతీచీం బుధే భౌమే న చోత్తరామ్. 55

టీ. శనిసోమవారములయంద, తూర్పుదిక్కునుగూర్చియు, గురువారమున దక్షిణ దిక్కునుగూర్చియు, ఆదిత్యశుక్రవారములయందు పశ్చిమదిక్కునుగూర్చియు, మంగళ బుధవారములయంద ఉత్తరదిక్కునుగూర్చియు, పోఁగూడదు.

— ప్రయాణమునకు ముఖ్యనక్షత్రములు. —

మృగశిరసి పుష్యపునర్వసూచహస్తాను రాధాశ్రవణాచమాలా,
ధనిష రేవత్యగతే ప్రయాణే ఫలం లభే చ్చీఘ్రనివర్తనం చ. 56

టీ. మృగశిర, ఆశ్విని, పుష్యమి, పునర్వసు, హస్త, ఆనూరాధ, శ్రవణం, మూల, ధనిష్ఠ, రేవతి ఈ ౧౦ నక్షత్రములు ప్రయాణమునకు మిక్కిలి శుభఫలము నిచ్చును.

యోగిని. ౧౭

*తమఖిల్లందువలతాశనరక్షసాం యమజలేశసమీరణకూలినాం,
దివి భువి క్రమశః పరివర్తతే సితతిథిప్రథమాదిషు యోగిని. 57

టీ. శుద్ధ ౧, ౧౧ బహుళ ౬ ఈతిథులలో యోగిని తూర్పుదిక్కుననుండును. శుద్ధ ౨, ౧౨ బహుళ ౭ ఈతిథులలో నుత్తరదిక్కున నుండును. శుద్ధ ౩, ౧౩ బహుళ ౮ ఈతిథులయందు నిర్వదిదిక్కున యోగిని యుండును. శుద్ధ ౪, ౧౪, బహుళ ౯ ఈతిథులయందు దక్షిణదిక్కున యోగిని యుండును. శుద్ధ ౫, ౧౫ బహుళ ౧౦ ఈతిథులయందు దక్షిణదిక్కున యోగిని యుండును. శుద్ధ ౬, బ ౧, ౩౦ ఈతిథులయందు పశ్చిమదిక్కున యోగిని యుండును. శు ౭ బ ౨, ౧౨ ఈతిథులయందు వాయవ్యదిక్కున యోగిని యుండును. శు ౮ బ ౩, ౧౩ ఈతిథులయందీశాస్యదిక్కున యోగిని యుండును. శు ౯ బ ౪, ౧౪ ఈతిథులయందు దాశాశమునందు యోగినియుండును. శు ౧౦ బ ౫, ౩౦ ఈతిథులయందు భూమియందు యోగిని యుండును. గణిత విధిగాలయందు దేదిక్కుల యోగిని యుండునో ఆతిథులయందు దాదిక్కునకు యాత్రప్రసాదము.

అథ రాసులు.

అజాలికన్యాఘటకీటభేషు యాత్రాం సరోయఃకురుతేఽస్తిమృత్యుః.

టీ. మేషము, కర్కటకము, కన్యా, కుంభము, వృశ్చికము - ఈరాసులయందు యాత్రచేయుదురో వారికి మృత్యువు కలదు (ఇది చింత్యము).

నక్కహుత, తుమ్ము, గోక్షులములకు ఫలము. ౧౮

ప్రాగాదౌ శనివాసరాది గదితాస్సూర్యాదయోఽష్టో గ్రహః

సాగా నాగ నగా నిధీ నిశి సభో నాదో ససో పాడికాః,

హాని ప్రీతి దురుక్తి బంధు కనక స్నిగ్ధా న్నతా పార్తిదా

క్రితుః శ్రోష్టురుతేతుతే ఫలమిదం మృత్యుస్సదా గోతుతస్మిన్.

టీ. సూర్య చంద్రంగారక బుధ బృహస్పతి శనిశుక్రరాహువులు శనివారాదు శుక్రవారమువరకు దివారాత్రులు తూర్పుమొదలీశాస్యదిక్కువరకు గడియలు ౩౦, ౩౦, ౩౦, ౯౦, ౫౦, ౪౦, ౮౦, ౭౦ ఈ సంఖ్యాక్రమంబుగ నొక్కొక్కగ్రహ మొక్కొక్కదిక్కునందు సంచరించుచుండుటగాన సీసూర్యాదిగ్రహంబు లాయదిక్కులయందుండునపుడు తుమ్ముగాని, నక్కహుతగాని పిసబడేనేని ప్రయాణములు పోవు వారికి హాని, ప్రీతి, దుర్వార్తాశ్రవణము, బంధులాభము, స్వర్ణలాభము, సౌఖ్యాన్నభోజనము, తాపము, మనఃపీడయు నిఫలంబులు క్రమంబుగ కలుగును.

ముహూర్తదీపిక సంపూర్ణము.

* ఈశ్వాకమున 'తమఖి' అని ప్రయోగింపబడినది. అది నామైకదేశగ్రహణ న్యాయముచేత శమఖిశబ్దముగ నున్నకొనవలయును. ఛందస్సౌకర్యమునకై 'తమఖి' యని ప్రయోగింపబడియె.

శ్రీ రస్తు. ముహూర్త దర్పణము

సంక్షాప్త కరణము.

- యశ్చేషస్సతతం సహస్రఫణవానేకేన మూర్ధ్నా వహన్
బ్రహ్మణాని బహూని పంకజదళప్రాయేణ విభ్రాజతే,
తం శేషం దధతం స్వవామచరణే సన్నాపురాభం ముదా
తాత్త్వాంగోపరి సంస్థితం సురయుతం శ్రీవేంకటేశం భజే. 1
- త్రిమూర్తిరూపిణం దేవం త్రయీవేద్యం శుభావహం,
త్రిగుణాతీత మవ్యక్తం వందే సూర్యం సదా విభుమ్. 2
- నారదేన కృతో యశ్చ ముహూర్తావ్యయదర్పణః,
తట్టికాం ప్రారభే బాలబోధాయ సుమనోహరామ్. 3

❖ నామనక్షత్రవివేకము. ❖

- చూచేచోలాస్తు చాశ్వినో లీలూలేలో భరణ్యపి,
ఆ ఈడిప కృత్తికాచ ఓవావీవ్రాచ రోహిణి. 4
- వేవోకాకీ మృగశిరః కూఖంబచాచ రౌద్రకం,
కేళోహాహీ పునర్వస్వః హూహేహోధాచ పుష్యభమ్. 5
- డీదూడేడోచ ఆశ్రేషా మామిఃఘామే మఖా తథా,
మోటాటిటూ పూర్వభంచ శుటోపాపీతు చార్ద్యభమ్. 6
- పూషంణాధాచ హస్తశ్చ వేహోగరీచ చిత్తభం,
రూరేరోతా వాయుఋశ్మం తీతాతేతో విశాఖభమ్. 7
- నానీసూనేచ మిత్రరే నోయాఋయూతు చైత్తభం,
యేనూ బాబీచ మూలార్కే బూధాభాధాచ తోయభమ్. 8
- వేవోజాజీచ విశ్వేచ జాజే వో ఖాచ విష్ణుభం,
గాగీసూగే వాసవేచ గోసానీసూచ వారుణమ్. 9

సేసోదాదీ ప్రాప్తభవ దుశ్శుంభా థాహిర్బుధ్నీభే,
దేదోచాచీచ పాక్షేచ ఇత్యేతా నాదుతారకాః.

10

టీ. సర్వజననామంబులననుసరించిన నక్షత్రములను బలునుకొనువివరమెట్లనిన, నామధేయాద్యక్షరము, చూచేచోలాశ్విని అనునశ్విన్యాదియిరువదియేడునక్షత్రముల యక్షరములలో నే దగుచున్నదో ఆయక్షరముయొక్క నక్షత్రమును బలునుకొనునది. వాక్యములయొక్క మొదటియక్షరము మొదటిపాదము, రెండవయక్షరము రెండవ పాదము, మూడవయక్షరము మూడవపాదము, నాలవయక్షరము నాలవపాదముని ఈక్రమముగా నిరువదియేడునక్షత్రములకును జూచుకోవలయు. ఇందుకు నూత్రార్థము. చూచేచోలా అశ్విని, రీలూలేలోభరణి, ఆ ఈషావి కృత్తిక, ఓచావీవో రోహిణి, వేవో కాశీ మృగశిర, కూఖంజచా ఆర్ద్ర, కేకోహహీ పునర్వసు, హూహేవోధా పుష్యమి, డీదూడేడో ఆశ్లేష, మామిమూమే మఖ, మోటాటిటూ పుల్ల, బేటోపావీ ఉత్తర, పూషంణాధా హస్త, పేసోరారీ చిత్త, కూశేరోతా స్వాతి, నీతూలేతో విశాఖ, నానీనూనే అనూరాధ, నోయూయాయూ జ్యేష్ఠ, యేయోబాది మూల, బూధాభోధా పూర్వాషాఢ, బేదోకాదీ ఉత్తరాషాఢ, కాజేజోఘా శ్రవణము, గాగీనూగ ధనిష్ఠ, గోసానీనూ శతభిషము, సేసోదాదీ పూర్వాభాద్ర, దుశ్శుంభాథా ఉత్తరాభాద్ర, దేదోచాచీ శవతి - ఈక్రమముగాఁ బరియవలెను.

అక్షరసంధిగల నామంబులకు గ్రంథాంతరమునుండి యుదాహరణము.

కాలవిధానమందు.

కృష్ణో హృష్ణ శ్రీధరః క్షేత్రపాలో
జ్ఞానో భీమో భైరవ శ్వేతి నామ్నాం,
ఇందు ర్వాయుత్వప్తృహస్తార్ద్రపూషాః
పూర్వాషాఢా చేతి ఋక్షాణి సప్త.

11

టీ. కృష్ణుఁ డనుపేరునకు మృగశిరానక్షత్రమునందు మూడవపాదము, హృష్ణుఁ డనుపేరునకు స్వాతీనక్షత్రమునందు ప్రథమపాదము, శ్రీధరుఁడనుపేరునకు చిత్రా నక్షత్రమునందు నాలవపాదము, క్షేత్రపాలకుఁడనేపేరునకు హస్తనక్షత్రమునందు రెండవపాదము, జ్ఞానుఁడనేపేరునకు ఆర్ద్రానక్షత్రమునందు మూడవపాదము, భీముఁ డనేపేరునకు పూర్వాషాఢనక్షత్రమునందు మూడవపాదము, భైరవుఁడనేపేరునకు ధైరవుఁడనేపేరునకు పూర్వాషాఢనక్షత్రమునందు మూడవపాదముని తెలిసికొనునది. ఈక్రమము అవక షాదాదితక్రమమునందు జెప్పబడియున్నది.

చరస్థితీ ప్రమృదూగ్ర దారుణసాధారణనక్షత్రములు:—

—ॐ కాలామృతముడు. —

క్షీప్రం దస్తరవీజ్య మాసురశివజ్యేష్ఠోరగం దారుణం
చిత్రాంత్యేందుభమైత్రభం మృదుభవేచ్ఛాహ్లాత్తరాభంస్థిరం,
ఉగ్రం కాలమఖాత్రిపూర్వ మనలేంద్రాగ్నితు సాధారణం
స్వాత్యాదిత్యహరిత్రయం చరమిదం దద్యాత్స్వసంజ్ఞాఫలమ్. 1:

టీ. అశ్విని, హస్త, పుష్యమి ఈమూడును క్షీప్రనక్షత్రములు. మూల, ఆర్ద్రా
జ్యేష్ఠ, ఆశ్లేష, ఈ ర ను దారుణనక్షత్రములు. చిత్ర, రేవతి, మృగశిర, అనూరాధ
ఈ ర ను మృదునక్షత్రములు. రోహిణి, ఉత్తర, ఉత్తరాషాఢ, ఉత్తరభాద్ర ఈ ర ను
స్థిరనక్షత్రములు. భరణి, మఖ, పుబ్బ, పూర్వాషాఢ, పూర్వాభాద్ర ఈ గ ను ఉగ్ర
నక్షత్రములు. కృత్తిక, విశాఖ ౨ ను సాధారణనక్షత్రములు. స్వాతి, పునర్వసు,
శ్రవణం, ధనిష్ఠ, శతభిషం ఈ గ ను చరనక్షత్రములు. ఈనక్షత్రములు తమతమ
సంజ్ఞానుగుణమగు ఫలముల నిచ్చుచున్నవి.

—ॐ నక్షత్రాధిపతులు.

ఋక్షేశా అథ దస్త కాలహుతభుగ్నిహేందురుద్రాదితీ
జ్యానాగాః పితరో భగార్యమరవిత్త్రాశుగాభ్యాః క్రమాత్,
ఇంద్రాగ్ని అపి మిత్రశక్రదనుజాస్తా మాఖ్యవిశ్వాత్తభూః
శ్రీశాఖ్యా వసు తోయసాజచరణాపి ర్భుధ్నయపూషాభిధాః.

టీ. దస్త కాలహుతభుగ్నిహేందురుద్రాదితీశ్వాః, అశ్విన్వాః = అశ్వినీనక్షత్ర
మునకు, దస్తా = అశ్వినీదేవత లధిపతులు, భరణ్యాః = భరణీనక్షత్రమునకు, కాలః =
యమధర్మరాజధిపతి, కృత్తికాయాః = కృత్తికానక్షత్రమునకు, హుతభుక్ = అగ్నిహో
తుడధిపతి, రోహిణ్యాః = రోహిణీనక్షత్రమునకు, బ్రహ్మ = బ్రహ్మయధిపతి, మృగశిర్ష
స్య = మృగశిరానక్షత్రమునకు, ఇందుః = చంద్రుడధిపతి, ఆర్ద్రాయాః = ఆర్ద్రానక్షత్రము
నకు, రుద్రః = శివుడధిపతి, పునర్వస్వాః = పునర్వసునక్షత్రమునకు, అదితిః = దేవమాత
యధిపతి, పుష్యస్య = పుష్యమినక్షత్రమునకు, ఇచ్ఛా = బృహస్పతియధిపతి, ఆశ్లేష
యాః = ఆశ్లేషనక్షత్రమునకు, నాగాః = సర్పములధిపతులు, మహాయాః = మహానక్ష
త్రమునకు, విశరః = విశ్వదేవతలధిపతులు, పూర్వఫల్గున్యాః = పుబ్బనక్షత్రమునకు, అర్య
భగః = భగవదనుమాయుడధిపతి, ఉత్తరఫల్గున్యాః = ఉత్తరనక్షత్రమునకు, అర్య
మా = అర్యముడనుమాయుడధిపతి, హస్తస్య = హస్తనక్షత్రమునకు, రవిః =
సూర్యుడధిపతి, చిత్రాయాః = చిత్రనక్షత్రమునకు, త్వష్టా = ఇంద్రుడధిపతి,
స్వాత్యాః = స్వాతీనక్షత్రమునకు, ఆకుగః = వాయుదేవుడధిపతి, విశా

భాయాః=వికాఖనక్షత్రమునకు, ఇంద్రాగ్ని = ఇంద్రాగ్నిలభిపతులు, అనారాధాయాః= అనారాధానక్షత్రమునకు, మిత్రః = మిత్రుడను పేరుగల సూర్యుడభిపతి, శ్వేషా యాః=శ్వేషానక్షత్రమునకు, శక్రః = దేవేంద్రుడభిపతి, మూలస్య = మూలానక్షత్ర మునకు, దనుజః = రాక్షసుడభిపతి, పూర్వాషాఢాయాః = పూర్వాషాఢానక్షత్రము నకు, తోయం = గంగయభిపతి, ఉత్తరాషాఢాయాః = ఉత్తరాషాఢానక్షత్రమునకు, విశ్వే=విశ్వదేవతలభిపతులు, అభిజిన్నక్షత్రమునకు, ఆత్మభూః = బ్రహ్మదేవుడభిపతి, శ్రవణస్య = శ్రవణనక్షత్రమునకు, శ్రీకాఖ్యః = విష్ణువభిపతి, ధనిష్ఠానక్షత్రమునకు, వసువః = అవ్వవసువులభిపతులు, శతతారాయాః = శతభిషనక్షత్రమునకు తోయం = పరుణుడభిపతి, పూర్వాభాద్రాయాః = పూర్వాభాద్రా నక్షత్రమునకు, ఆచరణః = అక్షైకపాదుడభిపతి, ఉత్తరాభాద్రాయాః = ఉత్తరాభాద్రానక్షత్రమునకు, ఆహిర్భు ధ్నాఖ్యః=ఆహిర్భుధ్నాధనుశిష్యుడభిపతి, రేవత్యాః=రేవతీ నక్షత్రమునకు, పూషా వ్యాయః=పూషా అనుసూర్యుడభిపతి యని ఈ క్రమముగా నా నక్షత్రములకు నానామా యధిపతులని తెలియువది.

అంధకాదినక్షత్రములు. ౧౦

అర్కస్థితర్వాది చతస్ర అంధాః షట్ప ద్వినేత్రం నవచైకనేత్రం, నేత్రాణి యుగ్తాని తతైవపంచత్రీణ్యాహురంధాః క్రమశః ఫలాని.

టీ. అర్కస్థితర్వాది=సూర్యుడున్ననక్షత్రముమొదలు, చతస్రః=౪ నక్షత్రములు, అంధాః = గుడ్డితనముగల నక్షత్రములు, తర్వాత, షట్ = ఆరునక్షత్రములు, ద్వినేత్రం=౨ నేత్రములుగల నక్షత్రములు, తర్వాత, నవ=౯వ్విధ నక్షత్రములు, ఏక నేత్రం = ఒకనేత్రముగల నక్షత్రములు, తర్వాత, పంచ = అయిదునక్షత్రములు, తతైవ = ఆప్రకారముగానే, నేత్రాణియుగ్తాని = రెండునేత్రములుగల నక్షత్రము తర్వాత, త్రీణి=మూడునక్షత్రములు, అంధాః = గుడ్డినక్షత్రములని యీ ౨౭నక్షత్ర ములను, క్రమశః=వరుసగా, అహుః=చెప్పుదురు. ఈనక్షత్రముల స్వభావఫలముల నిచ్చును.

శివశీఘ్రనక్షత్రములు. ౧౧

అరేణము క్తస్థితగమ్యతారా సిసోమృతా స్సప్తతు చార్థజీవాః, ఏకో మృతోఽష్టైవ సంపూర్ణజీవా ఏకో మృత స్సప్తచ పాదజీవాః.

టీ. సూర్యునిచే విడువబడిననక్షత్రమును, ఆసూర్యుడన్ననక్షత్రమును, ఆ సూర్యుడు ప్రవేశించబడిననక్షత్రమును, ఇట్లు సూర్యునిచే విడువబడిననక్షత్రము మొదలు ౩ నక్షత్రములు మృతస్వభావముగలవి. తర్వాత, ౭ నక్షత్రములు సగముజీవము గలవి. తర్వాత, ౧ నక్షత్రము నిర్జీవస్వభావముగలది. తర్వాత, ౮ నక్షత్రములా సంపూర్ణజీవముగలవి. తర్వాత, ౧ నక్షత్రము నిర్జీవస్వభావముగలది. తర్వాత, ౭ నక్షత్రములు పాదజీవముగలవని తెలియువది.

—● నక్షత్రత్యాజ్యఘటికాప్రమాణములు. ●—

భాక్షా జినా వ్యోమగుణాః ఖవేదా శ్చక్రాకుదస్త్రాః ఖగుణానఖాశ్చ,
దంతాః ఖరామాశ్చ నఖాః పురాణా భూబాహవో వ్యోమకరాస్తు
శక్రాః, ఇంద్రాదిశో దుశ్చ్యవనో రసాక్షా జినా నఖాద్విగళనాగచం
ద్రాః, నృపాశ్చ సిద్ధాః ఖగుణా విషాఖ్యా నాడ్య శ్చతస్ర స్తదుప
ర్యఘస్సౌత్.

17

టీ. అర్విన్యాః = అర్విన్వనక్షత్రమునకు, భాక్షాః = ౫౦ ఘడియలమీదట
త్యాజ్యప్రవేశము, భరణ్యాః = భరణీనక్షత్రమునకు, జినాః = ౨౪ ఘడియలమీదను,
కృత్రికాయాః = కృత్రికానక్షత్రమునకు, వ్యోమగుణాః = ౩౦ ఘడియలమీదను,
రోహిణ్యాః = రోహిణీనక్షత్రమునకు, ఖవేదాః = ౪౦ ఘడియలమీదను, మృగ
శీర్షస్య = మృగశీరసక్షత్రమునకు, శక్రాః = ౧౪ ఘడియలమీదను, ఆర్ద్రాయాః =
ఆర్ద్రానక్షత్రమునకు, కుదస్త్రాః = ౨౦ ఘడియలమీదను, పునర్వస్వాః = పునర్వసూ
నక్షత్రమునకు, ఖగుణాః = ౩౦ ఘడియలమీదను, పుష్యస్య = పుష్యనక్షత్రమునకు,
నఖాః = ౨౦ ఘడియలమీదను, ఆశ్లేషాయాః = ఆశ్లేషానక్షత్రమునకు,
దంతాః = ౩౨ ఘడియలమీదను, మఖాయాః = మఖానక్షత్రమునకు, ఖరా
మాః = ౩౦ ఘడియలమీదను, పూర్వాఫల్గున్యాః = పుబ్బనక్షత్రమునకు,
నఖాః = ౨౦ ఘడియలమీదను, ఉత్తరఫల్గున్యాః = ఉత్తరానక్షత్రమునకు, పురాణాః =
౧౪ ఘడియలమీదను, హస్తస్య = హస్తానక్షత్రమునకు, భూబాహవో = ౨౦ ఘడి
యలమీదను, చిత్రాయాః = చిత్రానక్షత్రమునకు, వ్యోమకరాః = ౩౦ ఘడియలమీదను,
స్వాత్యాః = స్వాతీనక్షత్రమునకు, శక్రాః = ౧౪ ఘడియలమీదను, విశాఖాయాః =
విశాఖానక్షత్రమునకు, ఇంద్రాః = ౧౪ ఘడియలమీదను, అనూరాధాయా = అనూ
రాధానక్షత్రమునకు, దిశాః = ౪ ఘడియలమీదను, కేయిప్తాయాః = కేయిప్తానక్షత్రము
నకు, దుశ్చ్యవనో = ౧౪ ఘడియలమీదను, మూలస్య = మూలానక్షత్రమునకు, రసా
క్షాః = ౫౬ ఘడియలమీదను, పూర్వాషాఢాయాః = పూర్వాషాఢానక్షత్రమునకు,
జినాః = ౨౪ ఘడియలమీదను, ఉత్తరాషాఢాయాః = ఉత్తరాషాఢానక్షత్రమునకు,
నఖాః = ౨౦ ఘడియలమీదను, శ్రవణస్య = శ్రవణానక్షత్రమునకు, దిక్ = ౧౦ ఘడి
యలమీదను, ధనిష్ఠాయాః = ధనిష్ఠానక్షత్రమునకు దశ = ౧౦ ఘడియలమీదను, శత
భిషజః = శతభిషానక్షత్రమునకు, నాగచంద్రాః = ౧౪ ఘడియలమీదను, పూర్వాభా
ద్రాయాః = పూర్వాభాద్రానక్షత్రమునకు, నృపాః = ౧౬ ఘడియలమీదను, ఉత్తరా
భాద్రాయాః = ఉత్తరాభాద్రానక్షత్రమునకు, సిద్ధాః = ౨౪ ఘడియలమీదను, రేవత్యాః =
రేవతీనక్షత్రమునకు, ఖగుణాః = ౩౦ ఘడియలమీదను, క్రమాల్ = పకుసగా, విషా
ఖ్యాః = విషాఘడియలు, నాడ్యశ్చతస్రః = నాలుగు ఘడియలపర్యంతము, స్థాల్ =
ఉండును.

— సక్షత్రాంతచే నేర్పడిన రాశిస్వరూపము. —

సప్తవింశతిభం జ్యోతిశ్చక్రం తిమిరవాయుజం,
తదుష్ణాంశోర్భవే ద్రాశి ర్నవర్త చరణాంకితః.

18

టీ. తిమిరవాయుజం-తిమిర = గోళాంధకారమందు, వాయు = వాయువువల్ల, జం=పుట్టిన, సప్తవింశతిభం = ఇరుపదియేడునక్షత్రములుగలిగిన, జ్యోతిశ్చక్రం=శింఖు మారచక్రము, తత్ = ఆచక్రము, నవర్త చరణాంకితః-నవ = తొమ్మిదియగు, ఋక్ష చరణ = నక్షత్ర పాదములచేతను, అంకితః = గురుతుగలిగి, ఉష్ణాంశోః = సూర్యుని, రాశిః=మేషదిరాశిగా, భవేత్=అగుచున్నది. అనఁగా, అశ్వినాది ౨౭ నక్షత్రములకు ౧౦౮ పాదములుగనుక రాశి యొకటికి తొమ్మిదిపాదములు చొప్పున మేషరాశిమొదలు మిగిలినరాశిపర్యంతము క్రమముగాఁ జూచుకొందగినది. ఎట్లనినః అశ్విని నాలుగుపాదములు, భరణి నాలుగుపాదములు, కృత్తికలో నొక పాదమువరకు మేషరాశి-ఇందుకు గ్రంథాంతరము దుదాహరణము.

అశ్విని భరణి కృత్తికాః పాదం మేషం, కృత్తికాత్రయః పాదాః రోహిణి మృగశిరార్ధం వృషభం, మృగశిరార్ధం ఆర్ద్రాపునర్వస్యాస్త్ర యో మిథునం, పునర్వసుపాదం పుష్యమి ఆశ్రేషాంత్యం కర్కాటకం, మఖ పూర్వఫల్గున్యూత్రరాః పాదం సింహం, ఉత్తరాత్రయః పాదాః హస్త చిత్రార్ధం కన్యా, చిత్రార్ధం స్వాతివిశాఖాత్రయ స్తురా, విశాఖ పాదం అనూరాధా జ్యేష్ఠాంత్యం వృశ్చికం, మూలపూర్వాషాఢ ఉత్తరాషాఢపాదంధనుః, ఉత్తరాషాఢత్రయఃపాదాః శ్రవణధనిష్ఠార్ధం మకరం, ధనిష్ఠార్ధం శతభిషపూర్వాభాద్రాత్రయః కుంభం, పూర్వాభాద్ర పాదం ఉత్తరాభాద్ర రేవత్యంతం మీనమ్.

ఈక్రమముననే తెలుసుకొనునది. అందు అంశలక్రమము, ఇరుపదియేడునక్షత్రములకు ౧౦౮ పాదములు గనుక తొమ్మిదియావృత్తులు మేషదిరాసులగుచున్నవి. ఉదాహరణము: అశ్విని మొదటిపాదమునకు మేషాంశము, రెండవపాదమునకు వృషభాంశము, మూడవపాదమునకు మిథునాంశము. నాలుగవపాదమునకు కర్కాటకాంశము. భరణి మొదటిపాదమునకు సింహాంశము. ఈక్రమముగా ౧౦౮ పాదములకు తొమ్మిది అవత్తులు జూచుకొనునది.

— మేషదిరాసులు. —

మేషో గౌర్చిఘనం కర్కీ హరిః కన్యా వణిక్తతః,

కార్పిచాపౌ నక్రకుంభా మీనో మేషాదితో భవేత్.

19

టీ. మేషః=మేషము, గోః=వృషభము, మిథునం=మిథునము, కర్కీ=కర్కాటకము, హరిః=సింహము, కన్యా=కన్య, వజిక్=తుల, కార్పిః=వృశ్చికము, చాపం=ధనుస్సు, నక్ర=చక్రము, కుంభః=కుంభము, మీనః=మీనము, మేషాదితః - మేష=మేషమే, అదితః=మొదలుకొని, భవేత్=అగును.

❧ రాశ్యధిపతులు. ❧

సింహస్యాధిపతి సూర్యః కర్కటస్య నిశాకరః,
మేషవృశ్చికయో ర్భృమః కన్యామిథునయో ర్బుధః. 20
కోదండమీనయోర్మంత్రి తులావృషభయో ర్భృగుః,
నక్రస్య కుంభరాశేశ్చ నాయక సూర్యనందనః. 21

టీ. సింహస్య = సింహమునకు, సూర్యః = సూర్యుడు, అధిపతిః = ప్రభువు, కర్కటస్య=కర్కాటకమునకు, నిశాకరః = చంద్రుడు, అధిపతిః=ప్రభువు, మేషవృశ్చికయోః-మేష=మేషమునకును, వృశ్చికయోః=వృశ్చికమునకును, భృమః=అంగారకుడు, అధిపతిః = ప్రభువు, కన్యామిథునయోః - కన్యా = కన్యారాశిని, మిథునయోః = మిథునరాశిని, బుధః=బుధుడు, అధిపతిః = ప్రభువు. కోదండమీనయోః-కోదండ=ధనుస్సునకును, మీనయోః=మీనరాశికిని, మంత్రి=బృహస్పతి, అధిపతిః = ప్రభువు. తులావృషభయోః-తులా=తులకును, వృషభయోః=వృషభమునకును, భృగుః=కుక్రుడు, అధిపతిః=ప్రభువు. నక్రస్య=చక్రరాశికిని, కుంభరాశేశ్చ=కుంభరాశికిని, సూర్యనందనః=శిశుశ్చంద్రుడు, నాయకః=ప్రభువు. ఈ మేషాదిరాసులకు క్రమముగా నీయధిపతులను జూచుకొనునది.

❧ మేషాదిరాశికుటికాప్రమాణములు. ❧

ప్రతిదేశములయందు కుటికాప్రమాణములు వేరువేరైయున్నవి. ఎట్లనినః భూమి మీదన్నతమైనందున ఆయాప్రాంతములయందు మేషతులామానప్రవేశముల మధ్యాక్షాంశాలనూర్చుడుచ్చుడై యుండఁగా నపుడు సూర్యసిద్ధాంతప్రకారము ద్వాదశాంగుల ప్రమాణమైన శంకువు నేర్పాటుచేసి గణితము చేయఁగా ఆయాదేశములకు విషవచ్చాయు బుట్టును. విషవచ్చాయవలన నాయాదేశములకు మేషాదికుటికాప్రమాణములు వేరువేరై యున్నవి. ఈకల్యాణనగరమందు విషవచ్చాయాప్రమాణము ౨, ౪, ౫, 'నఖమ్నావిషవచ్చాయా' అనుకాస్త్రాంతరే విషవచ్చాయనుండి గణితముచేసి చూడఁగా నీదేశములను నిశ్చయమైన మేషాదికుటికాప్రమాణములు.

వస్వబిదస్యాః శరణై లపతౌ గుణేందురామా గుణదై వతాని,
కృశానుదంతాపసుఖాగ్నయస్సృశ్చేషాదిషడ్వ్యుత్క్రమతఃపరేస్యః.

టీ. మేషరాశికి ౪, ౮, వృషభరాశికి ౪, ౩౫, మిథునరాశికి ౫, ౧౩, కర్కటరాశికి ౫, ౩౩, సింహరాశికి ౫, ౨౨, కన్యారాశికి ౫, ౭, తులారాశికి ౫, ౮,

వృత్తికరాళికి ౧, ౩౨, ధనూరాళికి ౧, ౩౩, మకరరాళికి ౧, ౧౩, కుంభరాళికి ౪, ౨౧, మిషరాళికి ౪, ౨ అని యీరీతిగానే మేషాదిలగ్నప్రమాణములను తెలియకగ్గది.

ఈలగ్నప్రమాణములు విషవచ్చాయ మూదంగుళములు గలదేశమునకుమాత్రము సరిపడియుండును. ఇతరదేశములకు సిద్ధాంతకాస్త్రప్రకారము వేరువేరుగ నేర్పఱచు కొనవలయును. మద్రాసు, చెంగల్పట్టు, చిత్తూరు, నెల్లూరుదేశములకు సరివచ్చును.

మీనమేషా చతుర్దండీ గోకుంభౌ చతుర్దశకం,
పంచపాదో యుగ్మవృగౌ పంచార్దం చాపకర్మణౌ. 23

కౌర్విసింహశాచ పంచార్దం పంచపాద స్తులాంగ నే,
మేషాదీనాంతు లగ్నానాం మాన మేవం విదు ర్బుధాః. 24

టీ. మీనమేషములు ౪ ఘడియలు, వృషభకుంభములు ౪-౩౦ ఘడియలు, మిథునమకరములు ౧-౧౧ ఘడియలు, ధనుశకటకములు ౧-౩౦ ఘడియలు, వృత్తిక సింహములు ౧-౩౦ ఘడియలు, తలకన్యాలగ్నములు ౪-౧౧ ఘడియలు అని యీ ప్రకారముగా మేషాదిలగ్నప్రమాణము నెఱుంగుదురు. ఇది ఈ క్షోణి కలగ్నప్రమాణములు నాలుగంగుళములు విషవచ్చాయ గలదేశమునకు సరివచ్చును.

◀ చరస్థిరద్విస్వభావరాసులు. ౨ ▶

చరస్థిరద్విస్వభావో మేషాది క్రమశో భవేత్,

టీ. మేషాది = మేషము మొదలైనలగ్నము, క్రమశః = చరుసగా, చరస్థిరద్విస్వ భావః - చర = చరము, స్థిర = స్థిరము, ద్విస్వభావః = ద్విస్వభావమును పేరుగలది, భవేత్ = అగును. అనగా మేషము చరము, వృషభము స్థిరము, మిథునము ద్విస్వభావము. ఈ విధముగా మేషముమొదలు మీనవర్మంకము మూడుమూడురాసులు గణన చేయుంగా చరస్థిరద్విస్వభావరాసులసంఖ్య తెలియుచున్నది.

◀ లగ్నల్యాజ్యములు. ౩ ▶

అజవృషభధనుఃకన్యకాదౌ భుజంగః
ర్షుషమకరకుశీరే వృత్తికాస్తే చ రాహుః,
మిథునఘటతులానాం సింహమధ్యేతు గృధ్ర
స్సకలమునిమతం సాత్సర్వకార్యేషు వర్జ్యమ్. 25

టీ. అజవృషభధనుః కన్యకాదౌ = మేష, వృషభ, ధనుః. కన్యాలగ్నములకు లగ్నముదయించినదిమొదలదఘడియవఱకు, భుజంగః = భుజంగమనెడి వర్జ్యము, ఝష మకరకుశీరేవృత్తికాంతే = మీనమకరకర్కటవృత్తికరాసులకు, అంతే = కడపట సర ఘడియకలదనగా, రాహుః = రాహుల్యాజ్యము. మిథునఘటతులానాం = మిథునకుంభ తులాలగ్నములకు, సింహమధ్యే-సింహ = సింహమునకు, మధ్యే = ఈరాసులుదయించిన

సగభాగమునకు, గృథః = గృథమనెడి శాస్త్రము, సర్వకార్యేషు = సకలకార్యముల
యందు, పర్వం = శాస్త్రము, సకలమునిమతం = అందఱియున్న కర్మములనుతము, స్యాత్ =
అగును.

ఉచ్చసీచరాసులును పరమోచ్చ పరమసీచభాగములును.

అజవృషభమృగాజ్ఞానాకులీరా ఝషవణిజౌచపివాకరాదితుంగాః,
దశశిఖమసుయుక్తిధీన్ద్రియాంశై స్త్రినవకవింశతిభిశ్చ తేఽస్తసీచాః.

టీ. అజ=మేషము, వృషభ=వృషభము, మృగ = మకరము, అంగనా = కన్య,
కులీరాః=కర్కాటకము, ఝష = మిషము, వణిక్=తుల, ఈ విదురాసులు, దివాకర =
సూర్యుడే, అపి = మొదలుగాఁగలిగిన చంద్ర, కుజ, బుధ, గురు, శుక్ర, శనలకు,
తుంగాః=ఉచ్చస్థానములు, దశ = మేషమునందు ౧౦ భాగములు, మూర్ధునికి ఉచ్చ
ములు. అందు ౧౦-వ భాగము పరమోచ్చభాగము. తక్కిన ౨౦ భాగములు మిత్ర
భాగములు. వృషభమందు చంద్రునికి శిఖ మూడుభాగములు ఉచ్చభాగములు.
అందు ౩-వ భాగము పరమోచ్చభాగము. తక్కిన ౨౭ భాగములు మూలత్రికోణ
భాగములు. మకరమునందు కుజునికి మనుయుక్ - ౨౦ భాగములు ఉచ్చభాగములు.
అందు ౨౦-దవ భాగము పరమోచ్చభాగము. తక్కిన ౨ భాగములు మిత్రభాగ
ములు. బుధునికి కన్యారాశిలో రిధి ౧౫ భాగములు ఉచ్చభాగములు. అందు ౧౫-వ
భాగము పరమోచ్చభాగము. తర్వాత ౫ భాగములు మూలత్రికోణభాగములు.
తర్వాత ౧౦ భాగములు న్యక్షేత్రభాగములు. బృహస్పతికి కటకరాశియందు ఇం
స్త్రియ ౫ భాగములు ఉచ్చభాగములు. అందు ౫-వ భాగము పరమోచ్చభాగము.
తక్కిన ౨౫ భాగములు మిత్రభాగములు. శుక్రునికి మిషరాశియందు ౨౭ భాగ
ములు ఉచ్చభాగములు. అందు ౨౭-వ భాగము పరమోచ్చభాగము. తక్కిన
౩ భాగములు మిత్రభాగములు. శనైశ్చరునికి తులారాశియందు ౨౦ భాగములు ఉచ్చ
భాగములు. అందు ౨౦-వ భాగము పరమోచ్చభాగము. తక్కిన ౧౦ భాగములు
మిత్రభాగములని క్రమముగాఁ జెలియునది. తర్వాత, తల్ = ఆ చెప్పిన విదు
రాసులయొక్క. అస్త=విడచిస్థానము, సీచాః = సూర్యాదిగ్రహములకు సీచస్థానము,
అందు దశాదిభాగములు పరమసీచాదిభాగములు. యెట్లున్నను - మూర్ధునికి తుల
రాశియందు ౧౦ భాగములు సీచభాగములు. అందు ౧౦-వ భాగము పరమసీచ
భాగము. తక్కిన ౨౦ భాగములు శత్రుభాగములు. చంద్రునికి వృశ్చికరాశియందు ౩
భాగములు సీచభాగములు. అందు ౩-వ భాగము పరమసీచభాగము. తక్కిన ౨౭
భాగములు శత్రుభాగములు. కుజునికి కటకరాశియందు ౨౦ భాగములు సీచభాగములు.
అందు ౨౦-వ భాగము పరమ సీచభాగము. తక్కిన ౨ భాగములు శత్రుభాగములు.
బుధునికి మిషరాశియందు ౧౫ భాగములు సీచభాగములు. అందు ౧౫-వ భాగము
పరమసీచభాగము. తక్కిన ౧౫ భాగములు శత్రుభాగములు. బృహస్పతికి మకరరాశి

యందు ౧ భాగములునీచభాగములు. అందు ౧-వ భాగము పరమనీచభాగము. తక్కిన ౨ భాగములు. శత్రుభాగములు. శత్రువునికి కన్యారాశియందు ౨ భాగములు నీచములు. అందు ౨-వ భాగము పరమనీచము. తక్కిన మూడు భాగములు. శత్రువునికి మేషరాశియందు ౨ భాగములు నీచములు. అందు ౨-వ భాగము పరమనీచము. తక్కిన ౧ భాగములు శత్రుభాగములని తెలియునది.

మూల త్రికోణరాసులు.

సింహగోమేషపాథోనధనుస్తాలీఘటేషుచ,
రవ్యాదేర్నఖ ఋతుంచ రవి ర్భావో దిశ స్తథా. 27
త్రిపంచ వింశతి స్సంఖ్యా భాగో మూలత్రికోణగః,

టీ. రవేః = సూర్యునికి, సింహ = సింహమందు, నఖ = ౨ భాగములు మూలత్రికోణములు. తక్కిన ౧ స్వక్షేత్రభాగములు. చంద్రునికి, గో = వృషభమందు ముందు చెప్పిన ౩ భాగములు ఉచ్చములు, తర్వాత ౨ భాగములు మూలత్రికోణములు. కుజస్య = కుజునికి, మేష = మేషమందు, రవి = ౧ భాగములు మూలత్రికోణములు. తర్వాత ౧ భాగములు స్వక్షేత్రములు. బుధస్య = బుధునికి, పాథోన = కన్యారాశియందు, ముందుచెప్పిన ౧ భాగములు ఉచ్చములు. తర్వాత ౧ భాగములు మూలత్రికోణములు. తర్వాత ౧ భాగములు స్వక్షేత్రములు. గురోః = బృహస్పతికి, ధనుః = ధనురాశియందు, దిశః = ౧ భాగములు మూలత్రికోణములు. తర్వాత ౨ భాగములు స్వక్షేత్రములు. శత్రుస్య = శత్రువునకు, తాలీ = తులయందు, త్రిపంచ = ౧ భాగములు మూలత్రికోణములు. తక్కిన ౧ భాగములు స్వక్షేత్రములు. శనేః = శనైశ్చరునికి, ఘట = కుంభరాశియందు, వింశతి = ౨ భాగములు మూలత్రికోణములు తక్కిన ౧ భాగములు స్వక్షేత్రభాగములని యాకమముగా, విదుః = తెలియుదురు.

మిత్రశత్రు సమగ్రహములు.

శత్రూ మందసితౌ సమ శ్శశిసుతౌ మిత్రాణి శేషా రవే
స్తీక్షాంకు ర్హిమరశ్శిజశ్చ సుహృదౌ శేషా స్సమా శ్శీతగోః,
జీవేందూష్ణకరాః కుజస్య సుహృదౌ జ్ఞోఽరి స్సితార్కిసమా
మిత్రే సూర్యసితౌ బుధస్య హిమగుశ్శత్రుస్సమాశ్చాపరే. 28

టీ. రవేః = సూర్యునికి, మందసితౌ = శనికుతులు, శత్రు = శత్రువులు, శశి సుతః = బుధుడు, సమః = సమానుడు, శేషాః = మిగిలిన చంద్రకుజగురువులు, మిత్రాణి = మిత్రులు, శీతగోః = చంద్రునికి, తీక్షాంకుః = సూర్యుడు, హిమరశ్శిజః = బుధుడు, సుహృదౌ = స్నేహితులు, శేషాః = మిగిలిన కుజగురుకుశ్రశులు, సమాః = సమానులు, కుజస్య = కుజునికి, జీవేందూష్ణకరాః = జీవ = బృహస్పతియు, ఇందు = చంద్రుడును,

ఉష్ణకరః=సూర్యుడును, సుహృదః = స్నేహితులు, జ్ఞః = బుధుడు, అరీ=శత్రువు
 సితార్కీ=శుక్రశనులు, సమా=సములు, బుధస్య=బుధునికి, సూర్యసితో=సూర్యశుక్రులు,
 మిత్రే=మిత్రులు, హిమగుః=చంద్రుడు, శత్రుః = శత్రువు, అపరే=మిగిలిన కుజగురు
 శనులు, సమా=సములు.

సూరే సౌమ్యసితా వరీ రవిసుతో మధ్యః పరే త్వన్యథా
 సౌమ్యార్కీ సుహృదౌ సమా కుజగురూ శుక్రస్య కేషా వరీ,
 శుక్రజ్ఞౌ సుహృదౌ సమా స్ఫురగురు సౌరస్య చాన్యేరయో
 యే ప్రోక్తాస్సుహృదస్త్రికోణభవనా త్తేమిమయాకీర్తితాః. 29

టీ. సూరే=బృహస్పతికి, సౌమ్యసితౌ=బుధ శుక్రులు, అరీ = శత్రువులు, రవి
 సుతః=శనైశ్చరుడు, మధ్యః=సముడు, పరేతు=మిగిలిన రవి చంద్ర కుజాలు, అన్యథా=
 మిత్రులు, శుక్రస్య = శుక్రునికి, సౌమ్యార్కీ = బుధ శనులు, సుహృదౌ = స్నేహి
 తులు, కుజగురూ=కుజ గురువులు, సమా = సములు, కేషాః=మిగిలిన రవి చంద్రులు,
 అరీ=శత్రువులు, సౌరస్య=శనైశ్చరునికి, శుక్రజ్ఞౌ=శుక్రబుధులు, సుహృదౌ = స్నేహి
 తులు, స్ఫురగురుః=బృహస్పతి, సమాః = సముడు, అన్యే = మిగిలిన రవి చంద్రకుజాలు,
 అరయః=శత్రువులు, ఇతి=ఇట్లు, త్రికోణభవనాత్ = త్రికోణరాసులవలన, అమి=ఈ,
 సుహృదః=మిత్రులని, యే ప్రోక్తాః = ఏగ్రహములు పెద్దలచే జెప్పబడినవో, తే =
 అమిత్రాదిగ్రహములు, మయా=నాచేతను, కీర్తితాః=జెప్పబడినవి. ఈరెండుశ్లోకములు
 లఘుశాతకములొనివి.

— { గ్రహముల క్రూర సౌమ్య పురుష స్త్రీ నపుంసక } —
 కాలిభేదములు. క్షలామృతమున.

క్రూరాభానుతమశ్శనిధ్వజకుజాశ్చక్రార్యసౌమ్యేందవః
 సౌమ్యాస్తేపురుషాః కుజార్కగురవో రాహ్విందుశుక్రాః స్త్రీయః,
 తచ్ఛేషాస్తు నపుంసకా గురుభ్రగూ విప్రా కుజార్కాన్యసౌ
 వైశ్యో చంద్రబుధౌ తదన్యకులజో మందస్తు వల్లేశ్వరః. 30

టీ. భానుతమశ్శనిధ్వజకుజాః=సూర్యరాహుశనికేతవంగరకులు, క్రూరాః=పాప
 గ్రహములు, శుక్రార్యసౌమ్యేందవః = శుక్రగురుచంద్రులు, సౌమ్యాః=కుభగ్రహ
 ములు, కొందఱిమతమునందు బుధుఁకు పాపగ్రహముతో జేరినప్పుడు పాపిత్వమును,
 ఊణచంద్రునకు పాపిత్వమును, పూర్ణచంద్రునికి కుభత్వమును జెప్పబడియున్నది.
 ఇందునకు బాలతోధినియం దుదాహరణము:—శ్లో. బుధః పాపయతః పాపః ఊణ
 చంద్రస్తతైవచ కుజార్కగురవః = కుజరవి గురువులు, పురుషాః = పురుషగ్రహములు,
 రాహ్విందుశుక్రాః = రాహుచంద్రశుక్రులు, స్త్రీయః = స్త్రీస్వభావగ్రహములు,
 తచ్ఛేషాస్తు = తక్కిన బుధశనికేతువులు, నపుంసకాః = నపుంసకగ్రహములు, గురు

భృశా=గురుకుక్రులు, విస్తా=ప్రాప్తాగ్రహములు, కళార్కా=రవికులాలు, నృశా=
క్షత్రియగ్రహములు, చంద్రబుధ=చంద్రబుధులు, వైశ్యా=వైశ్యగ్రహములు, మం
దస్తు = శనైశ్చరుడైతే, తదవ్యకులః-కల్ = ఆలప్తాక్షత్రియవైశ్యకులములకంటె,
అవ్యకులః=అవ్యమైకులమందుఁబుట్టిన, వర్ణేశ్వరః=కూద్రకులాధిపతి.

— నవగ్రహములయొక్క వర్ణములు: బృహజ్ఞాకమందు. —

రక్తశ్యామో భాస్కరో గౌర శిష్ట
రాత్యుచ్చాఞ్లో రక్తగౌరశ్చ వక్తః,
దూర్వాశ్యామో జ్ఞో గురు శ్శౌరగాత్రః
శ్వేత శ్శుక్రో భాస్కరిః కృష్ణదేహః.
రాహుస్తు ధూమ్రవర్ణశ్చ చిత్రవర్ణో ధ్వజస్త్పితః.

31

టీ. భాస్కరః=సూర్యుడు, రక్తశ్యామః = పాటలవర్ణముగలవాఁడు, ఇందుః =
చంద్రుడు, గౌరః=శ్వేతవర్ణముగలవాఁడు, వక్తః=ఆంగారకుడు, రాత్యుచ్చాంగః=
అరిదీర్ఘమైనవాఁడుగాక, రక్తగౌరః = కద్దకత్తమువంటి యెఱుపుగలవాఁడు, జ్ఞః =
బుధుడు, దూర్వాశ్యామః=గఱికవలె శ్యామలవర్ణముగలవాఁడు, గురుః=బృహస్పతి,
గౌరగాత్రః = కపటచాయగలవాఁడు, శుక్రః=శుక్రుడు, శ్వేతః = తెఱుపువర్ణముగల
వాఁడు, భాస్కరిః = శనైశ్చరుడు, కృష్ణదేహః=నలుపువన్నెగలవాఁడు, రాహుస్తు=
రాహువైతే, ధూమ్రవర్ణః=కృష్ణగోహితవర్ణముగలవాఁడు, ధ్వజః=కేతువు, చిత్రవర్ణః=
చిత్రవర్ణముగలవాఁడు.

— గ్రహ దృష్టి. —

త్రిదశత్రికోణచతురశ్రసప్తగా నవలోకయన్తి చరణాభివృద్ధితః,
రవిజామరేద్యరుధిరాః పరేచయే క్రమశోభవన్తిసకలేక్షణాధిపాః.

టీ. శనైశ్చరుడు తామన్నరాశికి 3-వ యింటిని, ౧౦-వ యింటిని అందలిగ్రహ
ములను పాదదృష్టిచేత విశేషముగాఁ జూచును. గురువు తామన్నరాశికి ౧1-వ యింటిని,
౯-వ యింటిని అందలిగ్రహములను అర్ధదృష్టిచే విశేషముగాఁ జూచును. ఆంగారకుడు
తామన్నరాశికి ౪-వ రాశిని, ౮-వ రాశిని అందలిగ్రహములను త్రిపాదదృష్టిచేత విశే
షముగాఁ జూచును. ఈశని గుర్వంగారకులు మిగిలిన మూర్త్యచంద్రబుధకుక్రులును
సూర తామన్నరాశికి ౭-వ రాశిని అందున్నగ్రహములను నాలుగుపాదములుగల సం
పూర్ణదృష్టిచేఁ జూచును. శనిగురుఆంగారకులకు క్రమముగా పాదఅర్ధత్రిపాదదృష్టి
బలీయము. మిగిలినవారికి సంపూర్ణదృష్టి బలీయమని యెఱుంగవలె.

— అంధకబధిరపంగురానులు. —

మేషాది చార్ధకం పట్కం చత్వారో బధిరాస్తథా,
ద్వాచ పంగూ తు విజ్ఞేయా తద్భేదాః పరికీర్తితాః. 33

టీ. మేషాది = మేషము మొదలు, పట్కం = అటుకరానులు, అంధకం = గ్రుడ్డి
తానులు, తథా = అటుకత్వాత్, చత్వారః = నాలుగురానులు, బధిరాః = చెవిటి
తానులు, తథా = అటుకత్వాత్, ద్వాచ = రెండురానులును, పంగూ = కుంటిరానులని, విజ్ఞే
యా = తెలియఁదగినవి. తద్భేదాః = ఆరాసులభేదములు, పరికీర్తితాః = చెప్పఁబడినవి.
మేషము మొదలు కన్యారాశివఱకు గ్రుడ్డితానులు. పిమ్మట తులావృశ్చిక ధనుర్నకర
రానులు చెవిటిరానులు. పిమ్మట కుంభమీనములు కుంటిరానులు. ఈరాసులభేదములఁ
దెలియఁజేయుచున్నాఁడు.

అజో వృషో మృగేంద్రశ్చ అర్ధరాత్రే మహాంధకాః,
యుగ్మాంగనాకుశీరాశ్చ మధ్యాహ్నా చాంధకాస్తస్మృతాః. 34

ఇత్యేవం కాలభేదేన శుభదాశ్చ ప్రకీర్తితాః,
తులాచ వృశ్చికశ్చైవ బధిరౌ చాపరాష్టాకే. 35

రాత్రౌచ బధిరౌ ప్రాతౌ మకరశ్చ ధనుర్గ్రహం,
ఉభయౌ స్సంధ్యయోః పంగూ కుంభమీనౌ ప్రకీర్తితౌ. 36

టీ. అజః = మేషము, వృషః = వృషభము, మృగేంద్రశ్చ = సింహమును, అర్ధ
రాత్రే = మధ్యరాత్రియందు, మహాంధకాః = మిక్కిలి గ్రుడ్డిరానులు, యుగ్మాంగనాకుశీరాః =
మిగులకన్యాకర్కాటకములు, మధ్యాహ్నాచ = మధ్యాహ్న కాలమందును, అంధకాః =
గ్రుడ్డిరానులని, స్మృతాః = చెప్పఁబడినవి. ఇతి = ఇట్లు, ఏవం = ఈ, కాలభేదేన = కాల
భేదముచేత, శుభదాః = శుభఫలదములని, ప్రకీర్తితాః = చెప్పఁబడినవి. తులాచ = తులయును,
వృశ్చికశ్చ = వృశ్చికమును, అపరాష్టాకే = పగటియందు, బధిరౌ = చెవిటిరానులుగా,
ప్రాతౌ = చెప్పఁబడినవి. మకరః = మకరము, ధనుర్గ్రహం = ధనస్సును, రాత్రౌచ = రాత్రి
యందును, బధిరౌ = చెవిటిరానులుగా, ప్రాతౌ = చెప్పఁబడినవి. కుంభమీనౌ = కుంభ
మీనరానులు, ఉభయౌస్సంధ్యయోః = ప్రాతస్సాయంసంధ్యలయందు, పంగూ = కుంటివి
యని, ప్రకీర్తితౌ = చెప్పఁబడినవి.

— పక్షర్షలక్షణము. —

త్రింశద్భాగత్తకం లగ్నం హారా తస్యార్ధ ముచ్యతే,
రాశిత్రిభాగో ద్రేక్కాణః సహంశో నవభాగకః. 37

ద్వాదశాంశో ద్వాదశాంశ స్త్రీంశాంశ స్త్రీంశదంతకః,
షడ్వర్గలక్షణః ప్రాక్తం సర్వలగ్నైశ్చయంక్రమః.

33

టీ. లగ్నం=లగ్నము, త్రింశద్భాగత్వకం=౨౦ భాగములుగలది. హోరా = హోర, తస్య=తలగ్నముయొక్క, అర్థం=సగముగా, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నది. ద్రేక్కాణః=ద్రేక్కాణమనునది, రాశిత్రిభాగః = రాశిలగ్నముయొక్క, త్రిభాగః= మూడవభాగము, నవాంశః = నవాంశమనునది, నవభాగకః=నవభాగము, ద్వాదశాంశః=ద్వాదశాంశమనునది, ద్వాదశాంశః = పదిరెండవభాగము, త్రింశాంశః=త్రింశాంశమనునది, త్రింశదంతకః = ముప్పవభాగము, షడ్వర్గలక్షణం = షడ్వర్గలక్షణము, సర్వలగ్నైశ్చ = సర్వలగ్నములయందు, ప్రాక్తం = చెప్పబడినది, సర్వలగ్నైశ్చ=సర్వలగ్నములయందు, అయం=ఇదియే, క్రమః=క్రమము.

— హోరాద్రేక్కాణములు. —

హోరార్కచంద్రయో రోజే యుగ్మభే చంద్రసూర్యయోః,
లగ్నపంచనవక్షేత్రనాథా ద్రేక్కాణపాః క్రమాత్.

39

టీ. ఓజే = ఓజ రాశియందు, అర్కచంద్రయోః = సూర్యచంద్రులయొక్క, హోరా=హోర, యుగ్మభే=యుగ్మరాశియందు, చంద్రసూర్యయోః = చంద్రసూర్యులయొక్క, హోర = హోర, అనగా లగ్నము రెండుభాగములుచేసిరి చేసిరాశి మొదటిభాగము సూర్యహోర, రెండవభాగము చంద్రహోర, నవరాశి మొదటి భాగము చంద్రహోర, రెండవభాగము సూర్యహోరయు, లగ్నపంచనవక్షేత్రనాథాః= లగ్నపంచనవమాధిపతులు, క్రమాత్=వరుసగా, ద్రేక్కాణాధిపాః = ద్రేక్కాణాధిపతులు, న్యుః=అగుదురు.

చరే స్వపుత్రనవపాః స్థిరే ధర్మస్వపుత్రపాః,
పుత్రధర్మస్వపా ద్విశ్వే ద్రేక్కాణస్య ప్రకీర్తితాః.

40

టీ. చరే=చరరాశియందు, స్వపుత్రనవపాః = లగ్నపంచమాధిపతులు ద్రేక్కాణాధిపతులు, స్థిరే = స్థిరరాశియందు, ధర్మస్వపుత్రపాః = నవమలగ్నపంచమాధిపతులు ద్రేక్కాణాధిపతులు, ద్విశ్వే = ద్విస్వభావరాశియందు, పుత్రధర్మస్వపాః = పంచమ నవమలగ్నాధిపతులు ద్రేక్కాణాధిపతులని, ప్రకీర్తితాః = చెప్పబడిరి. లగ్నము మూడుభాగములు చేసి చరస్థిరద్విస్వభావరాసులను బలుకుకొని అందు చరరాశి మొదటిభాగమునకు స్వరాశ్యధిపతి ద్రేక్కాణాధిపతి, రెండవభాగమునకు తనరాశి గా రాశ్యాధిపతి ద్రేక్కాణాధిపతి. మూడవభాగమునకు నవనవమాధిపతి ద్రేక్కాణాధిపతి. స్థిరరాశి మొదటిభాగమునకు తన రాశి గా రాశ్యాధిపతి ద్రేక్కాణాధిపతి.

రెండవభాగమునకు ధనరాశ్యధిపతిద్రేక్కాణాధిపతి. మూడవభాగమునకు తనరాశికి ౫ రాశ్యధిపతి ద్రేక్కాణాధిపతి. ద్వీపభావరాశికి మొదటిభాగమునకు తనరాశికి ౫ రాశ్యధిపతి ద్రేక్కాణాధిపతి. రెండవభాగమునకు తనరాశికి ౯ రాశ్యధిపతి ద్రేక్కాణాధిపతి. మూడవభాగమునకు తనరాశ్యధిపతి ద్రేక్కాణాధిపతి యని క్రమముగా పండ్రెండురాసులకు ద్రేక్కాణాధిపతులను బిలిసికొనునది.

కేచిత్తుహోరాంప్రథమాంభవస్యవాంఛ నిలాభాధిపతేర్ద్వివీయాం,
ద్రేక్కాణసంజ్ఞామపి వర్ణయన్తి స్వద్వాదశై కాదశరాశిపానామ్.

దీనియర్థము ముందుగ్రంథమునందు విశదము కాగలదు.

— నవాంశక్రమము. —

మేషసింహధనుషి త్వజాదయ స్తాలికుంభమిథునే తులాదయః,
కన్యకామృగవృషేమృగాదయో మీనకర్కశ్చలిషుకర్కటాదయః.

టీ. మేషసింహధనుషి = మేషసింహధనువులయందు, త్వజాదయః = మేషము మొదలుకొని నవాంశలు, తాలికుంభమిథునే = తులాకుంభమిథునములయందు, తులాదయః = తుల మొదలుకొని నవాంశలు, కన్యకామృగవృషే = కన్యాయకరవృషభములయందు, మృగాదయః = మకరము మొదలుకొని నవాంశలు, మీనకర్కశ్చలిషు = మీనకటకవృశ్చిములయందు, కర్కటాదయః = కర్కటము మొదలుకొని నవాంశలు. అనగా లగ్నము ౯ భాగములుచేసి మహూర్తకాలఘడియలకే నవాంశకాల మగునో ఆనవాంశను మేషసింహధనువులైన త్రికోణరాసులకు మేషముమొదలుకొని మేష నవాంశమొదలని తెలుసుకొనునది. అందు తులాకుంభమిథునములైన త్రికోణరాసులకు తులారాశి నవాంశమొదలుకొని చూచుకొనవలసినది. కన్యాయకరవృషభములైన త్రికోణరాసులకు మకరనవాంశ మొదలుకొని చూచుకోవలెను. మీనకటకవృశ్చిములైన త్రికోణరాసులకు కర్కటకము మొదలుకొని చూచుకోవలసినది.

— ద్వాదశాంశక్రమము. —

లగ్నాదిషు ద్వాదశాంశభవనా ద్వాదశాంశపాః.

టీ. లగ్నాదిషు = లగ్నాదిద్వాదశరాసులయందును, ద్వాదశాంశపాః = ద్వాదశాంశాధిపతులైనగ్రహములు, ద్వాదశాంశభవనాః = ద్వాదశాంశరాసులగులవారు, భవంతి = అగుచున్నారు. అనగా లగ్నము ౧౨ భాగములుచేసి నిశ్చయమైన మహూర్త కాలమునకు యీభాగములలో యేభాగమందుండునో లగ్నాది ఆసంఖ్య ద్వాదశాంశ యనియు, ఆద్వాదశాంశాధిపతియనియు తెలియవలెను. మేషరాశిమొదలు మీన రాశివర్యంతమును, వృషభరాశిమొదలు మేషరాశివరకు, మిథునరాశిమొదలు వృషభ రాశివరకును ఈక్రమముగా తక్కినరాసులకును చూచుకొనునది.

— త్రింశంకలక్షణము. —

కుజరవిజగురుజ్జశుక్రభాగాః పవనసమీరణకౌర్విజాకలేయాః,
అయుజియుజితు తేవిపర్యయస్థాశ్శశిభవనాలియుమాంత్యమృక్షసంధిః.

టీ. కుజరవిజగురుజ్జ శుక్రభాగాః = కుజరవిజగురుబుధశుక్రలయొక్క భాగములు, పవనసమీరణకౌర్విజాకలేయాః = గి, గి, ర, కి, గి అయినది = కేసిరాశియందు, క్రమస్థాః = క్రమముగానుండును. తే = ఆగ్రహభాగములు, అయుజితు = సమరాశియందైతే, విపర్యయస్థాః = విపర్యయముగానుండును. శశిభవనాలియుమాంత్యమృక్షసంధిః = కర్కటకపుశ్చికమీనరాసులయొక్క అంత్యకాలము రాశిసంధియనియు నక్షత్రసంధియనియు ననబడును. అనగా లగ్నము కిం భాగములుచేసి, ఆభాగములను కుజానికి గి భాగములు, శవైశ్చరునకు గి భాగములు, బృహస్పతికి ర భాగములు, బుధునికి కి భాగములు, శుక్రునికి గి భాగములు. ఈప్రకారము పంచగా, ముహూర్తపుటిక దేనిభాగములలో నుండునో ఆగ్రహమును లగ్నము చేసిరాశియైనదైతే, కుజానిభాగములు మొదలుకొని క్రమముగా నాభాగముగలవాఁడు త్రింశంకాధిపతి యని తెలుసుకొనునది. ఆలగ్నము సమరాశియైనదైతే శుక్రునిభాగము మొదలుకొని వృశ్చికముగా నాభాగముగలవాఁడు. త్రింశంకాధిపతి యని తెలుసుకోవలసిన దని భావము. కలకరాశ్యంశ్యభాగమును, సింహరాశ్యగ్రాహ్యభాగమును, పుశ్చికరాశ్యంశ్యభాగమును, ధనూరాశ్యగ్రాహ్యభాగమును, మీనరాశ్యంశ్యభాగమును, మేషరాశ్యగ్రాహ్యభాగమును రాశిసంధులనియు, నక్షత్రసంధులనియు తెలిసికొనునది. నక్షత్రసంధుల కుదాహరణము— 'ఆశ్రమేంత్యం నుభూత్పూర్వం శ్యేష్ఠాంత్యం మూలపూర్వకమ్, తేవత్యాశ్వివయోర్నక్ష్య గుడదోహాః ప్రకీర్తితాః.'

— పక్షచ్ఛిద్రములు. —

అప్తమీ ద్వాదశీ వష్ఠీ చతుర్థీ చ చతుర్దశీ,
పక్షచ్ఛిద్రాశ్చ తిథయః శుభకార్యేషు నిలితాః.

45

టీ. అప్తమీ = అప్తమియు, ద్వాదశీ = ద్వాదశియు, వష్ఠీ = వష్ఠియు, చతుర్థీ = చతుర్థియు, చతుర్దశీ = చతుర్దశియు, పక్షచ్ఛిద్రాః = పక్షచ్ఛిద్రములు. తాః = అతిథులు, శుభకార్యేషు = శుభకార్యములయందు, నిలితాః = నిలిచియున్నారు. అనగా నీతిథులు పక్షచ్ఛిద్రములనిపేర్లు గలవియు, శుభకార్యములయందు కొఱగానివియు ననుట.

— పంచపర్యములు. —

కృష్ణాప్తమీ చతుర్దశ్యపృథ్వావాస్యాచ పూర్ణిమా,
సంక్రాంతిః పర్యతిథయో మునిభిః పరికీర్తితాః.

46

టీ. కృష్ణభావప్రదాయం, కృష్ణభావచతుర్థియం, అమావాస్యయం, పున్నమయం, సంక్రమణప్రతీతిథియం, పంచపర్వతిథులని ఋషీశ్వరులచే జెప్పబడినవి.

— పాదచ్ఛాయలచే ఘటికాప్రమాణము దెలిసికొనుట. —

యావత్కృత్తరణప్రభాః ప్రతిదినం మేషాదిషట్సు క్రమా
ద్యోత్యైవ తులాదిషట్సు జలధిత్రిద్యక్షి రామాబ్ధయః,
అధీకృత్య దినప్రమాణఘటికా స్పష్టాహతా నాడికా
స్తావత్యః పరపూర్వయోః స్థితగతా యత్పూర్వసంఖ్యాభిధాః.

టీ. తననీడ తనయదుగులచే గొలిచి, ఆయదుగులసంఖ్యతోడ, మేషకన్యా
తులామీనమాసములయందు ౪ ను, వృషభసింహవృశ్చిక కుంభమాసములయందు 3 ను,
మిథున కర్కట ధను ర్తకరమాసములయందు ౨-ను జేర్చి, అహాప్రమాణఘటి
కల ౨ భాగములుజేసి, యంభోకభాగము నేడింబ గుణించి, పూర్వోక్తం బగునధిక
సంఖ్యతోజేరిన పాదచ్ఛాయలసంఖ్యచే భాగించగ నేర్పడినన్నిగడియలత్రాడ్లు,
మధ్యాహ్నమునకు ముందుగజైన జరిగినదనియు, మధ్యాహ్నమునకు పిమ్మటజైన నున్న
దనియు నెఱుంగవలయును.

— సులభముగా నహా ప్రమాణము దెలియుటకు వరరుచివాక్యములు. —

“మేషేగిరిపు, వృషభేటనట, మిథునేకరిలి, కటకేకరుబ,
తులాలసశ, వృశ్చికదూతాస, ధనుషిసిజల, మకరందదాసి, కుంభేసితశ,
మీనేశుభగ”

టీ. ఈ ౧౨ టిలో మేషమాసమునందు రెండట పడిదినములవరకు తాను తన
నీడను గొలిచిన యదుగులసంఖ్యలో నరయదుగు లీసివేసి మిగిలినవానిలో మేషమాస
వాక్యమందున్న మొదటియక్షరమునకుగల ప్రమాణము లీసివేసి మిగిలిన ప్రమాణమునంచు
కొనునది. మేషమాసమునందు రెండవపడిదినములకు రెండవ అక్షర ప్రమాణము లీసివేయు
నది. మూడవపడిదినములలోను మూడవయక్షర ప్రమాణమును లీసివేయవలయు. వృషభ
మాసమునందు మూడవక్షరములును, పడిదినముల కొక నుక్షరముచొప్పున నొక్కొక్కయక్షర
మునకు గల ప్రమాణమును లీసివేసి తక్కినయదుగుల పగల ఘటికాప్రమాణములు ముందు
జెప్పబోవు ప్రకారము నిశ్చయము చేసుకొనవలయు. ఈ క్రమముగాఁ బండ్రెండుమాస
ములకును జూచుకొనవలయు. అక్షర ప్రమాణమునఁగా సాంకేతినిఘంటువునందుఁ జెప్పిన
ప్రకారము అక్షరమునకు యేసంఖ్యవచ్చునో అన్ని పరకలను లీసివేయునది. ఎట్లన్నను ‘గి’
యను నక్షరమునకు మూడు సంఖ్య, అందుమూడుపరకలు పాలికాపరక ఈ క్రమముగాఁ
దెలియునది.

— మణియొకవిధము. —

నవత్యష్టపదా దేకా నాడికా తత్ర చోచ్యతే,
పంచార్థచత్వారింశద్వే అష్టావింశ త్తయ స్తథా. 48
ఏకోనవింశ శ్చత్వారి చతుర్దశ్యాంతు పంచకం,
దశార్థే నాడికా షట్పు అష్టకే సప్తనాడికాః. 49
షట్పదే చాష్టకం వింద్యా చ్చతురర్థే నవ స్పుతం,
త్రికార్థే దశకం వింద్యా ద్వ్యర్థ ఏకాదశ స్తథా. 50
ఏకత్రిపాదో ద్వాదశ్యం పాదమేకం త్రయోదశ,
చతుర్దశార్థ పాదేన గూన్యే పంచదశ స్పుతాః. 51

టీ. ౯౮ అడుగులకు నొకగడియ, ౪౫౪ అడుగులకు రెండుగడియలు, ౨౮ అడుగులకు మూడుగడియలు, ౧౯ అడుగులకు నాలుగుగడియలు, ౧౪ అడుగులకు అయిదుగడియలు, ౧౦౪ అడుగులకు ఆఱుగడియలు, ౮ అడుగులకు యేడుగడియలు, ౬ అడుగులకు ఎనిమిదిగడియలు, ౪౪ అడుగులకు తొమ్మిదిగడియలు, ౩౪ అడుగులకు పదిగడియలు, ౨౪ అడుగులకు పదునొకండుగడియలు, ౧౪ అడుగులకు పందొండుగడియలు, ౧ అడుగుకు పదమూడుగడియలు, ౪ అడుగుకు పదునాలుగుగడియలు, శూన్యచ్ఛాయ అయితే పదునైదుగడియలని తెలిసికొనునది.

రాత్రియందు ఘటికాప్రమాణకాలములను దెలిసికొనుటకై నక్షత్రస్వరూపములను జెప్పుచున్నాడు:—

— వరదుదివాక్యములు. —

తురగముఖాశ్విని త్రీణి, భరణీ యోని త్రీణి, కృత్తికా తురా షట్కం, శకటం పంచ రోహిణి, మృగశిరా శీర్షం త్రయం, ఆర్ద్రా ప్రవాళ మేకం, పునర్వసూ కులాలచక్రంపంచ, సరటా (సరళా) పుష్య మీ త్రీణి, ఆశ్లేషా సర్పాబుతు, మఖాందోకా పంచ, పుబ్బ ఉత్తర నేత్ర ద్వయోః, హస్తా పాణినా పంచ, చిత్తా మాక్తిక మేకం, స్వాతి మాణిక్య మేకం, విశాఖా కులాలచక్రం, పంచ, అనూరాధా శ్శేషాం గుళచ్ఛత్రాకార త్రయం, మూలాకుక్ష్యత్కేసరి పంచ, పూర్వాషాఢా ఉత్తరాషాఢా ద్వేద్వే చాకం, శ్రవణే మత్స్యకారత్రయం, ధనిష్ఠా శీర్ష త్రయం, శతభిష కృతం తారాః, పూర్వాభాద్ర ఉత్తరాభాద్ర ద్వే ద్వే ఖట్వం, రేవతి మత్స్యకారత్రయమ్.

టీ. ఈశ్వరుని నక్షత్రస్వరూపములు అశ్వినీనక్షత్రము అశ్వముఖమువలె మూడు పొట్టినక్షత్రములుగలదై యుండును, భరణీనక్షత్రము యోనివలె మూడునక్షత్రములు గలదై యుండును, కృత్తికానక్షత్రము మంగళకర్తవలె నాణునక్షత్రములుగలదై యుండును, రోహిణీనక్షత్రము బండివలె నైదునక్షత్రములు గలదై యుండును, మృగశిరా నక్షత్రము శిరస్సువలె మూడునక్షత్రములు గలదై యుండును, ఆర్ద్రానక్షత్రము టగడపు వర్ణముగలిగిన యొంటినక్షత్రము గొప్పదై యుండును, పునర్వసునక్షత్రము కుమ్మరసారెవలె నయిదునక్షత్రములు గలదై యుండును, పుష్యమినక్షత్రము (పొట్టపూపు) తొండవలె మూడునక్షత్రములుగలదై యుండును, ఆశ్లేషానక్షత్రము నర్పమువలె నాణునక్షత్రములు గలదై యుండును, మఖానక్షత్రము పాలకీవలె అయిదునక్షత్రములు గలదై యుండును, పుబ్బనక్షత్రము నేత్రములవలె రెండునక్షత్రములుగలదై యుండును, ఉత్తరనక్షత్రమును నేత్రములవలె రెండునక్షత్రములు గలదై యుండును, హస్తనక్షత్రము చేలివ్రేళ్లవలె అయిదునక్షత్రములు గలదై యుండును, చిత్రానక్షత్రము ముత్యమువలె నొకనక్షత్రము గలదై యుండును, స్వాతీనక్షత్రము మాణిక్యమువలె నొకనక్షత్రము గలదై యుండును, విశాఖనక్షత్రము కుమ్మరసారెవలె అయిదునక్షత్రములు గలదై యుండును, అనూరాధాజ్యేష్ఠలు అంగుళమువలె ఛత్రాకారమై మూడునక్షత్రములుగలదై యుండును, మూలానక్షత్రము గొంటిసింహమువలె అయిదునక్షత్రములు గలదై యుండును, పూర్వాషాఢ ఉత్తరాషాఢలు రెండును రెండురెండునక్షత్రములు ఒకచోకమువలె నుండును, శ్రవణనక్షత్రము మత్స్యమువలె మూడునక్షత్రములుగలదై యుండును, ధనిష్ఠానక్షత్రము శిరస్సువలె మూడునక్షత్రములు గలదై యుండును, శతభిషనక్షత్రము నాణునక్షత్రములు నొకపువ్వుమువలె నుండును, పూర్వాభాద్ర ఉత్తరాభాద్రలు రెండును రెండురెండునక్షత్రములుగలిగి మంచపుళ్లవలె నుండును, రేవతీనక్షత్రము మత్స్యమువలె మూడునక్షత్రములుగలదై యుండును.

— ఉచ్చనక్షత్రములను దెలిసికొనుక్రమము. —

జ్యేష్ఠాదీనా మతిక్రమ్య పాష్టాదీనాం త్వనాగమే,

ఆర్ద్రాదీనాం సమం జ్ఞేయం నవ షడ్భాదశ క్రమాత్. 52

టీ. జ్యేష్ఠ మొదలు ౬ నక్షత్రములకు మింటిగడుచునుండినాడుండఁగా నుచ్చము. రేవతి మొదలు ౬ లకు మింటి నడిమి కెక్కుచుండఁగా నుచ్చము. ఆర్ద్ర మొదలు ౧౨ లకు మింటిగడుచు నుండఁగా నుచ్చమని తెలియునది.

— { ఉచ్చనక్షత్రములను కనిపెట్టి మేనదిరాసుల ప్రమాణములలో } —
చెల్లినగడియలను దెలిసికొనువిధము, పరదుచివాక్యములు.

శ్రీగా మేషే రకా, శ్రవిష్టా వృషభే నభ, శతభిషగ్వృషభే
రామః, ప్రాప్తపాన్నికునే పరః, ఆహిర్భుధ్నియ మిథునే భానుః, రేవతి

కర్మీయజ్ఞః, ఆశ్వినీ కర్మీయాప, భరణీ కర్మీశాల, కృత్తికాసింహా
కాయ, రోహిణీ సింహా గురుః, మృగశిరాః కన్యా నేయ, ఆర్ద్రాకన్యా
యుతా, పునర్వసూతులా నీలా, పుష్య స్తులా రామ, ఆశ్లేషా తులా
భోగి, మఖా వృశ్చిక కల, ఫల్గునీ వృశ్చిక లతా, ఉత్తరా ధను ర్నామ,
హస్తా ధను ర్బలా, చిత్తా ధను శ్శర, స్వాతి మకరే కామ, విశాఖా
మకరే వనం, అనూరాధా కుంభే నాభిః, జ్యేష్ఠా కుంభే కథా, మూల
కుంభే గచ్ఛ, పూర్వాషాఢా మీనే కవిః, ఉత్తరాషాఢా మీనే గాథా.

టీ. శ్రోతా మేషే రతా = శ్రవణనక్షత్రముచ్చయందుంటే మేషలగ్నమునందు
౨౪ ఘడియ చెల్లును. శ్రవిష్టా వృషభే నభ=ధనిష్టానక్షత్ర ముచ్చయందుంటే వృషభ
లగ్నమునందు ౪ ఘడియ చెల్లును. కథభిషక్విషభేరామః=కథభిషకనక్షత్ర ముచ్చయం
దుంటే వృషభలగ్నమునందు ౨౪౭ ఘడియ చెల్లును. ప్రోష్ఠా పా సింహానే కరః=పూర్వా
భాద్రపక్షత్ర ముచ్చయందుంటే మిఖనలగ్నమునందు ౧1 ఘడియ చెల్లును. అహిర్భు
ద్వ్యోమిఖునే భానుః=ఉత్తరాభాద్రపక్షత్ర ముచ్చయందుంటే మిఖనలగ్నమునందు
౪ ఘడియలు చెల్లును. రేవతీ కర్మీయజ్ఞః=రేవతీనక్షత్ర ముచ్చయందుంటే కర్కాటక
లగ్నమునందు ౧౪౭ ఘడియ చెల్లును. ఆశ్వినీకర్మీయాప=ఆశ్వినీనక్షత్ర ముచ్చయం
దుంటే కర్కాటకలగ్నమునందు ౨౭ ఘడియ చెల్లును. భరణీ కర్మీశాల = భరణీ
నక్షత్ర ముచ్చయందుంటే కర్కాటకలగ్నమునందు ౧1౭ ఘడియ చెల్లును. కృత్తికా
సింహా కాయ=కృత్తికానక్షత్ర ముచ్చయందుంటే సింహలగ్నమునందు ౧౭ ఘడియ
చెల్లును. రోహిణీ సింహా గురుః = రోహిణీనక్షత్ర ముచ్చయందుంటే సింహలగ్నము
నందు 31 ఘడియ చెల్లును. మృగశిరాః కన్యా నేయ = మృగశిరానక్షత్ర ముచ్చయం
దుంటే కన్యాలగ్నమునందు ౭ ఘడియ చెల్లును. ఆర్ద్రాకన్యాయుతా = ఆర్ద్రాకనక్షత్ర
ముచ్చయందుంటే కన్యాలగ్నమునందు ౧౪ ఘడియ చెల్లును. పునర్వసు తులా నీలా =
పునర్వసునక్షత్ర ముచ్చయందుంటే తులాలగ్నమునందు 1౭ ఘడియ చెల్లును. పుష్య
స్తులా రామః=పుష్యమీనక్షత్ర ముచ్చయందుంటే తులాలగ్నమునందు ౨౪౭ ఘడియ
చెల్లును. ఆశ్లేషాతులా భోగి = ఆశ్లేషానక్షత్ర ముచ్చయందుంటే తులాలగ్నమునందు
౪౭ ఘడియ చెల్లును. మఖావృశ్చిక కల=మఖానక్షత్ర ముచ్చయందుంటే వృశ్చికలగ్నము
నందు ౧1౭ ఘడియ చెల్లును. ఫల్గునీ వృశ్చిక లతా = పుబ్బానక్షత్ర ముచ్చయం
దుంటే వృశ్చికలగ్నమునందు 3౪ ఘడియ చెల్లును. ఉత్తరా ధను ర్నామ = ఉత్తరా
నక్షత్ర ముచ్చయందుంటే ధనుర్లగ్నమునందు ౪౭ ఘడియ చెల్లును. హస్తాధనుర్బలా =
హస్తానక్షత్ర ముచ్చయందుంటే ధనుర్లగ్నమునందు 31౭ ఘడియ చెల్లును. చిత్తాధను
శ్శరః=చిత్తానక్షత్ర ముచ్చయందుంటే ధనుర్లగ్నమునందు ౧1 ఘడియ చెల్లును. స్వాతి

మకరేకామస్తాతీనక్షత్ర ముచ్చయందుంటే మకరలగ్నమునందు ౧౪౭ ఘడియ చెల్లును. విశాఖామకరే వసంవిశాఖానక్షత్ర ముచ్చయందుంటే మకరలగ్నమునందు ౪ ఘడియలుచెల్లును. అనూరాధా కుంభే నాభిః = అనూరాధానక్షత్ర ముచ్చయం దుంటే కుంభలగ్నమునందు ౪ ఘడియచెల్లును. శ్యేష్ఠా కుంభేకథా = శ్యేష్ఠానక్షత్ర ముచ్చయందుంటే కుంభలగ్నమునందు ౧౪౭ ఘడియచెల్లును. మూలా కుంభే గచ్ఛ = మూలానక్షత్ర ముచ్చయందుంటే కుంభలగ్నమునందు ౩౪౭ ఘడియచెల్లును. పూర్వాషాఢా మిశ్రేకవిః = పూర్వాషాఢానక్షత్ర ముచ్చయందుంటే మిశ్రలగ్నము నందు ౧౪ ఘడియచెల్లును. ఉత్తరాషాఢా మిశ్రే గాథా = ఉత్తరాషాఢానక్షత్ర ముచ్చ యందుంటే మిశ్రలగ్నమునందు ౩౪౭ ఘడియచెల్లును. ఈక్రమముగాఁ దెలిసికొనునది. ఈవాక్యములయందు అంత్యాక్షరములైన రెంటిలోను మొదటియక్షరమునకు ఘడియ లును, రెండవయక్షరమునకు వరకలు నని తెలియనగును.

సంజ్ఞాప్రకరణము సంపూర్ణము.

ముహూర్తప్రకరణము జాతకర్తములు. ❦

ముఖావలోకేన సుతస్య జీవతః పితా విముచ్యేత యత స్తదర్థతః,
తతః క్షణాదీన్విగణయ్య తత్క్షణం విధీయతే జన్మవిధిస్సుతోదయే.

టీ. జీవతః = జీవించుచున్న, సుతస్య = కుమారునియొక్క, ముఖావలోకేన = మోముచూచుటచేత, పితా = తండ్రి, తదర్థతః = పితృబుణమునుండి, యతః = ఏ కారణము నున, విముచ్యేత = విడువబడునో, తతః = అందువలన, క్షణాదీన్ = క్షణాదికాలము లను, విగణయ్య = ఎంచి, తత్క్షణం = అప్పుడు, సుతోదయే = కొమారుని పుట్టుక యందు, జన్మవిధిః = జాతకర్త, విధీయతే = విధింపబడుచున్నది. అనఁగా తండ్రి పుట్టి జీవించియున్న కొమారునిముఖము చూచుటవలన తాను పితృబుణవిముక్తుడగునుగనుక కుమారుడు గలిగినవార్త వినిన వెంటనే శ్రీఘ్రముగా జాతకర్త చేయవలెను.

పుత్రజన్మని యజ్ఞే చ తథా సంక్రమణే రవే,

రాహోః ప్రదర్శనే స్నానం ప్రశస్తం నాన్యథా నిశి. 2

టీ. పుత్రజన్మని = పుత్రోత్పత్తియందును, యజ్ఞే = యజ్ఞముందును, తథా = అప్ర కారము, రవే = సూర్యునియొక్క, సంక్రమణే = సంక్రమణపుణ్యకాలములందును రాహోః ప్రదర్శనే = గ్రహణమునందును, స్నానం = రాత్రిస్నానము, ప్రశస్తం = ప్రశ స్తము, అన్యథా = తక్కిన కాలముందు, నిశి = రాత్రియందు, స్నానం = స్నానము న = ప్రశస్తముగాదు, అనఁగా కొమారుడు కొమార్తె బుట్టినకాలములందును, యజ్ఞాంత

కాలమునందును, సంక్రమణప్రవేశపుణ్యకాలములయందును, మూర్త్యచంద్రగ్రహణములయందును స్నానము ముఖ్యము. ఇవి రాత్రియందు ప్రాత్రమైనయెడ నప్పుడే స్నానము జేయవలయును. దీనియందు దక్క నితరసమయములలో రాత్రిస్నానము చేయరాదు.

గ్రహణోద్వాహసంక్రాంతియాత్రాసు ప్రసవేషు చ,
దానం నైమిత్తికం క్షేయం రాత్రావపి న దూష్యతి. 3

టీ. గ్రహణోద్వాహసంక్రాంతియాత్రాసు-గ్రహణ = గ్రహణకాలమందును, ఉద్వాహ=వివాహములయందును, సంక్రాంతి = మేషాదిసంక్రమణకాలములయందును, యాత్రాసు=యాత్రలయందును, ప్రసవేషు = పుత్రపుత్రికోత్పత్తికాలములయందును, నైమిత్తికం=నిమిత్తమువలన వచ్చినదని, క్షేయం = తెలియఁదగినది. రాత్రావపి=రాత్రియందును, నైమిత్తికం=దానం=నిమిత్తమువలన వచ్చినదానము, న దూష్యతి = దూషించఁదగినదికాదు. అనఁగా నైమిత్తికదానములకు రాత్రియందు దోషములేదు.

యావ న్న చ్ఛిద్యతే నాళం తావన్నాప్నోతి సూతకం,
చిన్నే నాళే తతః పశ్చాత్సూతకం తు విధీయతే. 4

టీ. నాళం=బొడ్డుతీగ, యావన్న చ్ఛిద్యతే = ఎంతకాలము కోయఁబడదో, తావల్=అంతదూర్యంతము, సూతకం = జాతకాచములు, నాప్నోతి=చెందఁడు. నాళే చ్ఛిన్నేనతి=బొడ్డుతీగ కోయఁబడి యుండగా, తతః పశ్చాత్ = అటుకర్వాక, సూతకం=జాతకాచము, విధీయతే = విధింపఁబడుచున్నది. అనఁగా శిశువు పుట్టినపిమ్మట యెంతదూర్యంతము బొడ్డుతీగ కోయరో అంతదూర్యంతము పురుఁడులేదు గనుక అంతవరకు పుత్రజన్మయందు జేయఁదగిన స్నానదానాదులఁ జేయఁదగు.

సృష్ట్యా తతశ్చ విధివత్సచేలస్నానమాచరేత్,
దత్వా గోధూహితణ్యాది పశ్చాద్లగ్నం నిరీక్షయేత్. 5

టీ. సృష్ట్యా=శిశువును జూచి, తతః = అటుకర్వాక, విధివత్ = యథాశాస్త్రముగా, సచేలస్నానం = వస్త్రముతోటిస్నానమును, ఆచరేత్=చేయఁదగినది. గోధూహితణ్యాది = గోదానధూదానస్వర్ణదానము మొదలయినదానములను, దత్వా = ఇచ్చి, పశ్చాత్ = పిమ్మట, లగ్నం = జననకాలలగ్నమును, నిరీక్షయేత్ = చూడఁదగినది. అనఁగా శిశువు బుట్టిన పిమ్మట జాతకునియొక్క భావఫలములఁ జూడవలసినది.

తస్మిన్ జన్మముహూర్తేఽపి సూతకాంతేఽథవా శిశోః,
జాతకర్త చ కర్తవ్యం పితృపూజనతత్పరైః. 6

టీ. తస్మిన్ = అప్రసిద్ధమయిన, జన్మముహూర్తే = జననకాలముహూర్తమర
తైన, అథవా = అటుగాక, శిరోః = శిశువుయొక్క, మూతకాంతే = పురుడుతీయకాల
మందైనా, పితృపూజనతత్పరః = మాతృపితృపూజనత్రిగలవారిచేత, జాతకర్తచ =
జాతకర్తము, కర్తవ్యం = చేయఁదగినది. అనఁగా శిశువు పుట్టినపుడైనను పురుడుతీరిన
పిమ్మటైనను నామకరణకాలమందైనను జాతకర్తము చేయవచ్చును.

— నామకరణము. —

నామకర్త దశమేఽథవా హని ద్వాదశే శుచిషువా విధీయతే,
స్వోచ్చమిత్రభవనేషు సద్గ్రహస్తాదృశైర్యది విలోకితాశ్శుభాః.

టీ. దశమేఽహని = దశమదివసమునందైనా, అథవా = అటుగాక, ద్వాదశేఽహని =
పదిరెండవదివసమునందైనా, శుచిషువా = శుభదివసములయందైనా, శుభాః = శుభఫల
ప్రదులైన, సద్గ్రహాః = శుభగ్రహములు, స్వోచ్చమిత్రభవనేషు = తమతమ యుచ్చమిత్ర
క్షేత్రములయందుండఁగాను, తాదృశైః = అటువంటి శుభగ్రహములచేతను, విలోకితా
యది = చూడఁబడినను, నామకర్త = నామకరణము, విధీయతే = చేయఁదగినది. అనఁగా
నామకరణము దశమదివసమందైనను పదిరెండవదివసమందైనను జేయుట మంచిది. అటు
గాకున్న శుభదివసములయందు సూర్యాదిగ్రహములు తమతమ యుచ్చమిత్రస్వక్షేత్ర
కేంద్రకోణములలోఁ గూడియున్న కాలములయందు నామకరణము జేయుట మంచిది.
(ఈష్టోక్తార్థమందు నామకరణము దశమదివసమందైనను ద్వాదశదివసమందైనను జేయుట
మంచిదని చెప్పఁబడియున్నది గదా, ఈయర్థ మితరగ్రంథములకు విరుద్ధమైయున్నం
దను యీవచనము పూర్వపక్షవచనమని నిర్ణయముచేసి సిద్ధాంతవచనములను వ్రాయు
చున్నాము.)

— కాలామృతమందు. —

జాతానంతరమేవ నామకరణం త్వేకాదశేఽహ్ని స్ఫుటం
పుత్రస్త్వైవ సమాక్షరంతు యువతేః కార్యం తతో వ్యత్యయం,
శుద్ధిర్జాతకవచ్చ నామ్ని సకలై స్తద్ద్వాదశే షోడశే
ద్వావింశేఽప్యథ వింశేఽహ్ని విహితం జాతివ్యవస్థాం వినా. ౩

టీ. త్రుక్రుడు గలిగినక్షణమున వక్షత్రనామమునఁగా రోహిణీక్షత్రమందు
బుట్టినవానికి రోహిణుడు ఈమొదలగు వక్షత్రనామకరణము రహస్యముగాఁ జేసి
గిగి వ దివసమందు శుభారవిషయమై సమావర్తములుగల పేరవఁగాఁ; గృహ్య, శిష్య,
మహేశ్వరః-ఇట్టి వ్యవహారనామములును, కూతురివిషయమై బేయక్షరములుగల
నామ మనఁగా; జానకి, పార్వతీ, భవానీ-ఇట్టి నామములు నిశ్చయించవలెను. ఈనామ
కరణవిషయమయి లగ్నదిశుద్ధి పూర్వోక్తమునందు జాతకర్తమునకు నిర్ణయించినప్రకార

మని తెలియవలయు. ౧౧ వ దివసమందు జేయనిదక్షమన బ్రాహ్మణులు మొదలు గాఁ గల ౪ వర్ణములకు ౧౦ దివసముల తర్వాతము జాతాశాచమని విశేషవచనము లుండుట వలన జాతిభేదములేక నాలుగువర్ణములవారును పుట్టిరదివము మొదలు ౧౨-వ దివస మందును, ౧౬-వ దివసమందును, ౨౦ వ దివసమందును, ౨౨-వ దివసమందును నామ కరణము చేయవచ్చును.

మిత్రాదిత్య మఖోత్తరాశతభిషక్స్వాతీధనిష్ఠాచ్యుత
ప్రాజ్ఞేశాశ్వశశాంకపాష్టదినకృత్పుష్యేషు రాశౌస్థిరే,
చిద్రా న్పంచదశీం విహాయ నవమిం శుద్ధేష్టమే భార్గవ
క్షాచార్యామృతపారవారిదివసే నామూని కుర్యాచ్చిశోః. 9

టీ. మిత్రాదిత్యమఖోత్తరాశతభిషక్స్వాతీధనిష్ఠాచ్యుతప్రాజ్ఞేశాశ్వశశాంకపాష్ట
దినకృత్పుష్యేషు - మిత్ర=అహారాధి, అశ్వ=పురస్వసు. మఖ=మఖ, ఉత్తర=ఉత్త
రోత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రలు, శతభిషక్=శతభిషకు, స్వాతీ=స్వాతి, ధనిష్ఠ=ధనిష్ఠ,
అచ్యుత=శ్రుతము ప్రాజ్ఞేశ=రోహిణి, అశ్వ=అశ్వని, శశాంక=మృగశిర్ష, పాష్ట =
రేవతి, దినకృత్=హస్త, పుష్య=పుష్యమి, ఈశక్షత్రములయందును, స్థిరే=స్థిరమైన,
రాశౌ=రాశియందును, చిద్రా=చక్షుర్నిద్రలగులను, పంచదశీం = పూర్ణిమఅమావాస్య
లను, నవమిం=నవమిని, విహాయ=నిజిచెట్టి, అష్టమే = ఎనిమిదవస్థానము, శుద్ధేస్థి=
గ్రహవర్జిత మగుచునుండగా, భార్గవక్షాచార్యామృతపారవారిదివసే = శుక్రబుధగుడు
సోమ కుజవారములయందును, పితా=తండ్రి, శిశో=శిశువునకు, నామూని = మూసనామ
నక్షత్రనామవ్యవహారనామములను, కుర్యాత్=చేయవలసినది.

దైవపూర్వం కరాల్లేఖ్యం శర్త వర్తానుభావతః,
సుక్రియుతం నామపూర్వం రేఖాంతం సుమనోక్షరైః. 10

టీ. దైవపూర్వం=దేవతావాచకశబ్దము పూర్వమందు గలుగునట్లుగా, పూర్వం =
వ్యవహారనామమునకాదయందు, సుక్రియుతం = సుత్రము అక్షరముతోగాని, క్రికార
ముతోగాని గూడినట్టి, నామ=నామధేయము, సుమనోక్షరైః=సంస్కృతభాషాపర్ణముల
చేత, రేఖాంతం=పంక్తిరేఖదనుక, శర్తవర్తానుభావతః=బ్రాహ్మణప్రియవైశ్యకూద్ర
జాతుల కుదితములైన శర్తవర్త గుత్తదాన యరుదములనుంచి, కరాల్లేఖ్యం=హస్తము
చేత వ్రాయఁదగిన దనుట.

కృష్ణానంతోఽచ్యుత శ్చక్రి వైకుంఠోఽథ జనార్దనః,
శివేంద్రో యజ్ఞ పురుషో నామదేవ స్తథా హరిః. 11

గోవిందః పుండరీకాక్షో మాననామాన్యసుక్రమాత్,
కేచిన్నక్షత్రనామూని కుర్వన్తి విదితాగమాః. 12

టీ. కృష్ణః=కృష్ణుడు, అనంతః=అనంతుడు, ఆచ్యుతః=ఆచ్యుతుడు, చక్ర -
చక్ర, వైకుంఠః=వైకుంఠుడు, జనార్దనః = జనార్దనుడు, ఉపేంద్రః=ఉపేందుడు,
యజ్ఞపురుషః=యజ్ఞపురుషుడు, వాసుదేవః = వాసుదేవుడు, హరిః=హరి, గోవిందః=
గోవిందుడు, పుండరీకాక్షః = పుండరీకాక్షుడు, ఈపండ్రెందును, ఆనుక్రమాత్ =
వరుసగా, మాసనామాని=చైత్రాదిద్వాదశమాస నామంబులని యెఱుంగవలయు. కేచిత్ =
కొందఱు, విదితాగమాః = కాస్త్రవేత్తలు, నక్షత్రనామాని = నక్షత్రనామంబులను,
కుర్వంతి = చేయుచున్నారు. అనఁగా తండ్రి కుమారునికి నామకరణము సేయునపుడు
ముందుగా నిందు చెప్పియున్న కృష్ణుడు మొదలయిన పండ్రెందునామధేయములను
తెలుసుకొని చైత్రాదిమాసంబులలో నేమాసంబగునో ఆమాసమును వ్రాయవలసినది.
ఈ ప్రకారముగానే నక్షత్రనామ వ్యవహారనామంబులను వ్రాయవలసినదనుట.

మార్గశీర్షే చ వాగ్దేవీ పుష్యే పద్మావతి భవేత్,
శ్రీదేవీ చైవ సావిత్రి భూమి కళ్యాణికా స్తృతా. 13

సత్యభామా పుణ్యవతి రూపిణీ చేందుమత్యపి,
చంద్రావతి చ లక్ష్మీ చ స్త్రీనామకరణే విదుః. 14

టీ. మార్గశీర్షే = మార్గశీర్ష మాసమునందు, వాగ్దేవీ = వాగ్దేవి, పుష్యే = పుష్య
మాసమునందు, పద్మావతి=పద్మావతి, శ్రీదేవీ = మాఖమాసమునందు శ్రీదేవి, సావిత్రి=
ఫాల్గుణమాసమునందు సావిత్రి, భూమి=చైత్రమాసమునందు భూదేవి, కళ్యాణికా =
వైశాఖమాసమునందు కళ్యాణి, సత్యభామా = శత్రుమాసమునందు సత్యభామా, పుణ్య
వతి=ఆషాఢమాసమునందు పుణ్యవతి, రూపిణీ = కృషికమాసమునందు రూపిణి, ఇందు
మఠి=భాద్రపదమాసమునందు విందుమతి, చంద్రావతి = ఆశ్వయుజమాసమునందు చంద్రా
వతి, లక్ష్మీః=కార్తికమాసమునందు లక్ష్మి, వీణిని, స్త్రీనామకరణే=స్త్రీయొక్క నామకరణ
ముందు, మాసనామానితి=మాసనామంబులని, విదుః=పెద్దలు తెలియుదురు.

కుమారస్యాభివృద్ధ్యర్థం కుర్యాద్బ్రాహ్మణభోజనమ్.

టీ. కుమారస్య=కుమారునకు, అభివృద్ధ్యర్థం = ఉత్తరోత్తరాభివృద్ధిగలుగుటకొరకు,
బ్రాహ్మణభోజనం=బ్రాహ్మణభోజనంబును, ఏతాః=తండ్రి, కుర్యాత్=చేయవలయును.

ద్వికాక్షరం వా చతురక్షరం వా వివర్జితోపాంత్యలకారరేఫం,
తస్మాదనామాచిక మేకచిత్త స్ఫుటం వదే ద్దక్షిణకర్ణరంధ్రే. 15

టీ. తండ్రి యగువాడు, ఏకచిత్తః=నిశ్చలచిత్తుడై, వివర్జితోపాంత్యలకారరేఫం=
వ్యవహారముయొక్క అంతిమాక్షరమునకు పూర్వమునందు వర్ణింపబడినలకారరేఫ

ములుగలిగినట్టియు, ద్వికాక్షరంవా = రెండువర్ణములు గలదియైనను, చతురక్షరంవా = నాలుగువర్ణములుగలదియైనను, వ్యవహారవాచకమును, తప్తాసనామాచికం = అశిశువు యొక్క మానవక్షత్రనామపూర్వకంబుగా, దక్షిణకర్ణరంధ్ర = శిశువుయొక్కకుడిచెవి రంధ్రమున, స్ఫుటం=వ్యక్తమగునట్లు, వదేల్ = చెప్పవలయును.

అప్తమస్థా గ్రహస్స ర్వే నేష్టా స్తే నామకర్తణి,
ధనపుత్రసుహృద్భాగ్యవవమే తు శుభశృణీ. 16

పాపాస్త్రిషష్టలాభస్థాః నామకర్తణి పూజితాః,
ద్వాదశేహని కర్తవ్యం శిశోర్నిష్క్రమణం గృహత్. 17

టీ. నామకర్తణి = నామకరణమందు, సర్వేగ్రహః=పూర్వోదినవగ్రహములు, అప్తమస్థా=అప్తమస్థానమందున్నవారై, నేష్టాః = ఇష్టఫలంబుల నిచ్చువారుగాదు. శుభః= శుభగ్రహముత్పదై, ధనపుత్రసుహృద్భాగ్యవవమే = ద్వితీయపంచమచతుర్థ తృతీయ సప్తమస్థానములయందు, స్థితః=ఉన్న, శశి=చంద్రుడును, త్రిషష్టలాభస్థాః = తృతీయ షష్టలాభస్థానములందున్న, పాపాః = రవ్యంగారకశనిరాహితీపులును, నామకర్తణి= నామకరణమందు, పూజితాః = పూజింపబడినవారు (అనగా శుభఫలంబుల నిచ్చు వారనుట) ద్వాదశేహని = పదిరెండవదివసమునందు, గృహత్ = శూతికాగృహము నుండి, శిశోః = చిన్నవానియొక్క, నిష్క్రమణం = బయలుపడలించుట, కర్తవ్యం = చేయఁదగినది.

—● కంచుక ధారణము. —●

అశ్వినీత్వప్తపాష్ట్యమిత్రోత్తరక కానిరే,
సిరసామ్యేజ్యవారేషు చంద్ర తారాబలాన్విరే. 18

శుభ ముహూర్తే పూర్వాష్టా జయే పూర్ణదినే తథా,
కేంద్ర త్రికోణగాస్సామ్యాః పాపాస్త్రాయారిరాశిగాః. 19

శిశూనాం ధారయేత్తత్ర కంచుకం చిత్రవర్ణకం,

టీ. అశ్వినీత్వప్తపాష్ట్యమిత్రోత్తరక కానిరే = అశ్వినీ చిత్ర రేవతి పుష్యమి అశుభాధోత్త తోత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రా హస్తస్వాతులయందు, సిర సామ్యేజ్యవారేషు = శుక్ర బుధ శుభవారములయందు, చంద్ర తారాబలాన్విరే = చంద్రతారా బలములతోఁగూడినట్టి, శుభే ముహూర్తే = శుభముహూర్తమునందు, పూర్వాష్టా = బేగటి మొదటిభాగమునందు, జయే = జయలిఖించును, పూర్ణదినే = సంపూర్ణ దినమందు, సామ్యాః=శుభగ్రహములు, కేంద్ర త్రికోణాభ్యంతరః = కేంద్ర త్రికోణ భాగములను బొందియుండఁగాను, పాపాః = పాపగ్రహములు, త్రాయారిరాశిగా భ్యంతరః = తృతీయైకాదశషష్టానములను బొందియుండఁగాను, కూశా = చాలని

రకు, చిత్రవర్ణకం = నానావర్ణములుగల, కంచుకం = చొక్కాయిని, ధారయేల్ = తొడిగింపవలయు.

❖❖ డోలారోహణము. ❖❖

తృతీయే పంచమే మాసి తన్వాసేవా శుభే దినే. 20

ధాతృమూలా తరత్రీణి తిర్యగ్భేషు ద్విదైవభే,
చంద్రతారాబలయుతే చాప్తమే శుద్ధిసంయుతే. 21

డోలామారోపయేద్బాలం ద్విజపుణ్యాంగనాదిభిః,

టీ. తృతీయే = మూడవమాసమునందైనను, పంచమేమాసి = ఐదవమాసమునందైనను, తన్వాసేవా = ఆశిశువుజనించినమాసమునందైనను, శుభేదినే = శుభదినమునందు, ధాతృమూలా తరత్రీణి తిర్యగ్భేషు = రోహిణిమూలా తరత్రాషాధో తరత్రాభాద్ర తిర్యక్కుఖనక్షత్రములయందును, (తిర్యక్కుఖనక్షత్రము లనఁగ, కేవలి పునర్వసు హస్త చిత్ర స్వాతి అశ్విని మృగశిర్షానురాధా శ్శేషలనుట,) ద్విదైవభే = వికాఖానక్షత్రము నందును, చంద్రతారాబలయుతే = చంద్రతారాబలసంయుతం బైనశుభమహూర్తము నందును, అప్తమే = ఎనిమిదవమాసము, శుద్ధిసంయుతేనతి = గ్రహవర్జితంబగుదుండఁగాను, ద్విజపుణ్యాంగనాదిభిః = బ్రాహ్మణములైనవలు పెందలగువారిచేత, బాలం = శిశువును, డోలాం = ఊయ్యలను, ఆరోపయేల్ = ఎక్కింపవలయు (అనఁగా, శిశువును ఊయ్యల మీద గూర్చుండఁజెట్టి యూచవలయుననుట.)

❖❖ నవాన్నప్రాశనము. ❖❖

షష్ఠేఽప్తమేవా దశమేచ మాసి సంవత్సరేవా దివసే ప్రవృద్ధే,
పక్షేసిలేన్యోమ్ని విశుద్ధిభాజి బాలాన్నభుక్తిర్విహితా మునీంద్రైః.

టీ. షష్ఠే = ఆఠవమాసమునందైనను, అప్తమేవా = ఎనిమిదవమాసమునందైనను, దశమేచమాసి = పదియవమాసమునందైనను, సంవత్సరేవా = తద్వారకమునందైనను, దివసే = పగటియందును, ప్రవృద్ధే పక్షే = శుక్లపక్షమునందును, సిలే = శుక్రము, న్యోమ్ని = ఆకాశమునందు, విశుద్ధిభాజినతి = మిక్కిలిపరిశుద్ధుడై ప్రకాశించుచుండఁ గాను, బాలాన్నభుక్తిః = బాలురకు నవాన్నప్రాశనము, మునీంద్రైః = ఋషీశ్వరులచేత, విహితా = చెప్పఁబడినది.

దేవతాపురతస్తస్య దాతు ర్తస్యంగగస్య చ,
అలంకృతస్య భూషాభిరన్న పాత్రే చ వాంఛితే. 22
మథ్యాజ్యకనకోపేతే ప్రాశయేత్పాయసం శుభం,

టీ. దేవతాపురతః=దేవతాపన్నిధియందు, జాతుదుత్సంగగన్యచ=అన్నప్రాశనము చేయువాని తొడయందు గూర్చున్నట్టియు, భూషాభిః=అభరణములచేత, అలంకృతస్య= అలంకరింపబడిన, తస్య=అశిశువునకు, మధ్యాభ్యాకనకోపేతే=లేనె నెయ్యి బంగారులతోఁ గూడిన, వాంఛితే = ప్రియమైన, అన్నపాత్రే = నువర్ణరజరాదివికారంబైనభోజన పాత్రంబునందు, స్థితం = ఉంచిన, శుభం = శుభకరమైన, పాయసం = ఊరాన్నమును, ప్రాశయేత్ = భక్షింపఁజేయవలయును. అనఁగా బాలురకు నవీనాన్నప్రాశనము సేయు నెడల మేనమామమొదలగువారు శిశువుకు దనుతొడమీఁద గూర్చుండఁబెట్టిగాని నువర్ణాదివికారం బైనపాత్రంబునందు పాయసంబునుంచి దానియందు నెయ్యి లేనెయ్యను మిశ్రముచేసి అట్టిపాయసంబును నువర్ణాభరణాదులచేత దేవతాప్రతిమయెదుర నాశిశువు నకు నూతనాన్నప్రాశనము సేయవలయును.

ఆదిత్యసౌమ్యవసులిష్యకరానిలాశ్వి మైత్రాఖ్యవిష్ణువరుణోత్తర
భాని చిత్రా, బాలాన్న భోజనవిధౌ దశమేచ శుద్ధే చిద్రాన్విహ
య నవమీం తిథయ శ్శుభాస్సుత్యః. 24

టీ. ఆదిత్యసౌమ్యవసులిష్యకరానిలాశ్విమైత్రాఖ్యవిష్ణువరుణోత్తరభాని - ఆదిత్య = పునర్వసు, సౌమ్య = మృగశిర్ష, వసు = ధనిష్ఠ, లిష్య = పుష్యమి, కర = హస్త, అనిల=స్వాతి, అశ్వి=అశ్విని, మైత్రాఖ్య=ఆహారాధ, విష్ణు = శ్రవణము, వరుణ = శతభిషము. ఉత్తరాభాని = ఉత్తరోత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రలును, చిత్రా = చిత్రానక్షత్రము, దశమేచ=అన్నప్రాశనలగ్నమునకు బదియవది యగుస్థానము, శుద్ధేనలి = గ్రహరహితంబగుదుండఁగాను, చిద్రాన్ = చిద్రతిథులను, నవమీంచ = నవమిని, విహాయ= విడిచి, తిథయః=మిగిలినతిథులు, బాలాన్నభోజనవిధౌ - బాల = బాలురయొక్క, అన్నభోజనవిధౌ=అన్నప్రాశనవిధియందు, శుభాః = శుభఫలంబులనిచ్చునవి, స్సుత్యః = అగుచున్నవి.

వారాశ్శుభాశ్చ గురుచంద్రసితేందుజానాం మేషాలిమీనరహి
తాని హితానిభాని, భుక్తా శిశోశ్శుభకరాః పరిహృత్య సౌమ్యం
భౌమం సితం నవమ నైధనసప్తమేషు. 25

టీ. శిశోః=శిశువుయొక్క, భుక్త=అన్నప్రాశనవిధియందు, గురుచంద్రసితేందుజానాం=గురు సోమ శుక్ర బుధులయొక్క, వారాశ్చ=వారములున, శుభాః=శుభకరములైనవి, మేషాలిమీనరహితాని=మేషవృశ్చికమీనరాసులచేత వర్జితములైన, భాని = రాసులును, హితాని = ఇష్టఫలములనిచ్చునవి, నవమనైధనసప్తమేషు=నవమాష్టమ సప్తమస్థానములందు, సౌమ్యం=బుధుని, భౌమం=అంగారకుని, సితం=శుక్రుని, క్రమముగా, పరిహృత్య=విడిచిపెట్టి, ఇతరస్థానములందున్న మార్కాదివగ్రహములును, శుభకరాః = శుభములను జేయువారము.

—ॐ కాలామృతమండ. ॐ—

కుష్ఠీ లగ్న గతే రవా తనుకలే చంద్రే సదా భిక్షుకః
పూర్ణేంద్రా బహుసత్రదోఽవనిసుతే షిత్తార్థితో జ్ఞానవాన్,
జ్ఞే జీవే బహుభోగవా స్ఫుగుసుతే దీర్ఘాయురర్కార్తజే
వాతాంగీ తమసి ధ్వజేఽప్యనశనీ బాలోఽన్నభోక్తా భవేత్.

టీ. అన్నప్రాశనలగ్నమందు సూర్యుడుండిన చిన్నవాడు కుష్ఠురొగియును, ఊచంద్రుడుండిన దరిద్రుడును, పూర్ణచంద్రుడుండిన నన్నదాతయును, అంగారకుడుండిన పైత్యురొగియును, మిథుడుండిన విశేషజ్ఞానవంతుడును, గురువుండిన మిక్కిలి భోగవంతుడును, శుక్రుడుండిన దీర్ఘాయువుగలవాడును, శనైశ్చరుడుండిన వాతరోగముతోఁ గూడిన శరీరముగలవాడును, రాహుకేతువులుండిన మిక్కిలి దరిద్రుడౌను.

నవవస్త్రధారణము.

హస్తోత్తరానిలపునర్వసుతిష్యమిత్ర,
త్వప్తద్విదైవవిధివారుణపౌష్టభేషు,
రిక్తాః క్రియాభిహరిచాపర్షుషార్కభౌమ
వారాన్విహాయ నవవస్త్రముశన్తి ధార్యమ్.

27

టీ. హస్తోత్తరానిలపునర్వసుతిష్యమిత్ర త్వప్తద్విదైవవిధివారుణపౌష్టభేషు-హస్త
=హస్తయందును, ఉత్తరా = ఉత్తరోత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రపదయందును, అనిల =
స్వాతియందు, పునర్వసు = పునర్వసునక్షత్రమందును, తిష్య = పుష్యమియందును,
మిత్ర = ఆనూరాధయందును, త్వప్త = చిత్రయందును, ద్విదైవ = విశాఖయందును, విధి =
రోహిణియందును, వారుణ = శతభిషయందును, పౌష్టభేషు = రేవతియందును, రిక్తాః =
రిక్తతిథులను, క్రియాభిహరిచాపర్షుషార్కభౌమవారాన్ - క్రియ = మేషమును, అభి =
వృశ్చికమును, హరి = సింహమును, చాప = ధనుస్సును, ఝష = మిసమును, అర్క = ఆదివార
మును, భౌమవారాన్ = ఆంగారకవారములు, హాయ = విడిచిపెట్టి, మిగిలిన తిథిరాశివార
ములయందు, నవవస్త్రం = నూతనవస్త్రము, ధార్యం = ధరింపఁదగినదని, ఉశంతి = పెద్దలు
చెప్పుచున్నారు.

—ॐ కేశశంకనము. ॐ—

అశ్వీ పుష్యపునర్వసూ మృగశిరస్వాత్యస్తవిష్ణుత్రయం
చంద్రజ్ఞామరపూజ్యశుక్రసహితాః పూర్ణా జయాభ్యాత్ముభాః,
పూర్వాష్ట్రే తుభలగ్నహోరదివసే యుగ్లేచ మాసే శిశోః
కేశచ్ఛేదన మిష్టదం మునివరై రుక్తం వరాహాదిభిః.

28

టీ. అశ్వి = అశ్వినియం, పుష్యపునర్వసు = పుష్యపునర్వసునక్షత్రములును, మృగ శిరస్వాశ్శంకవిష్ణుత్రయం = మృగశిర్ష స్వాతి శేవతి శ్రవణ ధనిష్ఠ శతభిషములును, చంద్రజ్ఞామరపూజ్యశుక్రనిహితాః = చంద్ర బుధ గురు శుక్రవారముతోఁ గూడిన, పూర్వాః = పూర్వలిఖులును, జయభాషాః = జయలిఖులును, శుభాః = శేకఖండనమునందు శుభకరములైనవి. ఇదియునుంగాక, పూర్వాష్టా = పగటిపూర్వభాగమునందును, శుభ లగ్నహోరదివసే = శుభగ్రహసంబంధిరాసులయందును హోరలయందును శుభదినము నందును, యుగ్మమాసేవ = సమమాసమునందును, శిశోః = శిశువునకు, శేకచ్ఛేదనం = శేకఖండనము, ఇష్టదం = శుభప్రదంబని, పరాహాదిభిః = పరాహవిహారులు మొదలుగాఁ గల, మునివరైః = మునిశ్రీహులచేత, ఉక్తం = చెప్పఁబడినదియనుట.

—● కర్ణ వేధము. ●—

మాసే షష్ఠీ సప్తమే వాష్టమే వా వేధ్యా కర్ణా ద్వాదశే హేదశే
ఽహ్ని, మధ్యే వాహ్నాః పూర్వభాగే న రాత్రౌ నక్షత్రే ద్వే ద్వే
తిథీ వర్జయిత్వా. 29

టీ. ద్వాదశే = శిశువుబుట్టినదినమునకు పంద్రైందనదినమునందైనను, హేదశే
ఽహ్ని = పదియాఁజనదినమునందైనను, అథవా = అటుగాకపోయిన, షష్ఠీమాసే = ఆఠవమాస
మందైనను, సప్తమేవా = ఏడవమాసమందైనను, వాష్టమేవా = ఎనిమిదవమాసమునందై
నను, మధ్యేవా = మధ్యాహ్నకాలమందైనను, అహ్నిః = పగటియొక్క, పూర్వభాగే =
పూర్వభాగమునందైనను, ద్వేనక్షత్రే = రెండునక్షత్రములకు, త్వేతిథీ = రెండుతిథులకు,
వర్జయిత్వా = విడిచిపెట్టి, అనఁగా, పూర్వనక్షత్రపూర్వలిఖులయందును, శిశోః = శిశువు
యొక్క, కర్ణా = చెవులు, వేధ్యా = తుట్టతగినది. రాత్రౌ = రాత్రికాలమునందు, న = కర్ణ
వేధము కూడదనుట.

హరిహరకరచిత్రసౌమ్యపాష్టోత్తరాశ్యాదిలిపిముఖ ఖటాశీసింహ
లగ్నైర్విసర్జ్యే, శశిబుధగురుకావ్యే వాసరే పర్యరిక్తారహితతిథిషు
శుద్ధేనైధనే కర్ణ వేధః. 30

టీ. హరిహరకరచిత్రసౌమ్యపాష్టోత్తరాశ్యాదిలిపిముఖ = శ్రవణాశ్వాత
చిత్రమృగశిర్ష శేవత్యుత్తరోత్తరాహాశోత్తరాభాద్రాపుష్యపునర్వసు ధనిష్ఠలయందును,
ఖటాశీసింహలగ్నైః = కుంభపుష్య సింహలగ్నములచేత, విసర్జ్యే = విడువఁబడిన ఇతర
లగ్నములయందు, శశిబుధగురుకావ్యేవాసరే = సోమబుధగురుశుక్రవారములయందును,
పర్యరిక్తారహితతిథిషు = పంచపర్వములచేతను, రిక్తా = రిక్తతిథులచేతను, రహిత =
వర్జితములైన, తిథిషు = ఇతరతిథులయందు, నైధనే = లగ్నమునకలిమిదవస్థానము,
శుద్ధేనై = గ్రహవర్జితంబగుచునుండఁగా, కర్ణ వేధః = కర్ణ వేధము, కార్యః = చేయఁదగినది
యనుట.

కర్ణవేధనలగ్నస్య నేష్టాస్సర్వేఽప్తమే స్థితాః,
ఉత్తేనైవ విధానేన కుర్యాత్కర్ణస్య వేధనమ్.
అనుక్తమపి కుర్యాచ్ఛేత్కర్ణచ్ఛేదో భవిష్యతి,

31

టీ. కర్ణవేధనలగ్నస్య=కర్ణవేధనలగ్నమునకు, అప్తమే = ఎనిమిదవస్థానమునందు, స్థితాః=ఉన్న, సర్వే = సమస్తగ్రహములును, నేష్టాః = ఇష్టఫలముల నిచ్చువారుగారు, ఉత్తేనైవ విధానేన = ఈవిధముక జెప్పబడినవిధిచేతనే, కర్ణస్యవేధనం = కర్ణవేధమును, కుర్యాత్=చేయవలయును. అనుక్తమపి = ఈవిషయబడినదానిని, కుర్యాచ్ఛేత్ = చేసిన యెడల కర్ణచ్ఛేదః=కర్ణ=చెవులయొక్క, ఛేదః=తెరిచావుట, భవిష్యతి=కాలగలదగుట.

— చాలవిధి. —

తృతీయవర్షేఽప్యథ పంచమేఽప్తే గతత్రిభాగే ప్రవదంతి చౌలం,
ఉదగ్ధతేఽర్కే గురుశుక్రలేజః ప్రకాశితం వ్యోమ్ని చ శుక్లపక్షే.

టీ. తృతీయవర్షే=3-వ సంవత్సరమునందైనను, అథ=అటుగాకపోయిన, పంచ మేఽ=5-వ సంవత్సరమునందైనను, గతత్రిభాగే - గత = గడచినట్టి, త్రిభాగే=3 భాగములుగలిగిన, పంచమ = సంవత్సరమునందును, అర్కే=సూర్యుడు, ఉదగ్ధతేఽ = ఉత్తరాయణము కొందియుండఁగాను, వ్యోమ్ని = ఆకాశమునందు, గురుశుక్రలేజః= గురుశుక్రలలేజస్సు, ప్రకాశితం సత్ = ప్రకాశించుచునుండఁగాను, శుక్లపక్షే= శుక్లపక్షమునందును, చౌలమ్=చౌలకర్తము, కార్యం = చేయఁదగినదియని, ప్రవదంతి= చెప్పుచున్నారు.

ఆదిత్యసౌమ్య వసువైష్ణవపాష్ణతివ్య త్వష్ట్రశ్విచందకిరణేషు దివా
ప్రశస్తం, స్వాతీవిధాతృవరుణోత్తరభాని మధ్యా న్యాహుర్నిశా
స్యపి స చ త్సురకర్త కార్యమ్

33

టీ. ఆదిత్యసౌమ్యవసువైష్ణవపాష్ణతివ్యత్వష్ట్రశ్విచందకిరణేషు=ఆదిత్య = పుకర్వసు యందును, సౌమ్య = మృగశిర్షయందును, వసు=ధనిష్ఠయందును, వైష్ణవ = శ్రవణ నక్షత్రమునందును, పాష్ణ = రేవతియందును, తివ్య=పుష్యమియందును, త్వష్ట్ర=చిత్ర యందును, అశ్వి = అశ్వినియందును, చందకిరణేషు = హస్తయందును, దివా=రుద్ర యందు, చౌలమ్=చౌలము, ప్రశస్తమ్ = ప్రశస్తాలైనది యనియును, స్వాతీవిధాతృ వరుణోత్తరభాని=స్వాతీరోహిణీకథిష గుర్జరోత్తరాషాఢోత్తరాభాత్రలు, మధ్యాని = మౌఢాకర్తంబునందు మధ్యమనక్షత్రంబునియు, నిశాన్యపి = రాత్రియందును, త్సుర కర్త=చౌలకర్త, స కార్యమ్=చేయఁదగినదిగాదనియు, అహం=పెద్దలుతప్పిరఁకుట.

వ్యవ్యవహిప్రతిపద స్థితయశ్చ రిక్త వర్జ్యాశ్చకాంకగురుపోమజ

భార్గవాణాం, వారాంశకోదయవిలోకనమిష్టనూహుః జాతే
తు కర్తాని శుభం న దిశంతి చాన్యే. 34

టీ. జాతేతుకర్తాని=తుకర్తమునందు, మన్యవ్యమీప్రతిపదః = మన్యవ్యమీప్రతి
పత్తులనెదు, తిథయశ్చ = తిథులును, రిక్తాః=రిక్తతిథులును, ఫర్వాః = విదురుదగినవి.
శకాంశగురుసోమజభార్గవాణాం = రంధ్రగురుబుధకుప్రయోగ్క, వారాంశకోదయ
విలోకనం, వార=వారములను, అంశక = అంశలను, ఉదయ=లగ్నములను, విలోకనం =
దృష్టులను, ఇష్టం = అభీష్టఫలంబులనిచ్చువానినిగా, ఆహుః = చెప్పిరి. అన్యే=ఇతరము
లైన పాపగ్రహములయొక్క వారాంశలగ్నదృష్టులైన, శుభం = శుభఫలమును,
న దిశంతి=ఈయవు.

కర్కశ్యంగనామిథునమీనతులోక్షనక్రాః

పూజ్యాః క్రియాశిహరిచాపఘటా జఘన్యాః,

తేఽపి స్వవీర్యశుభ ఫేటయుతా విధేయా

శ్చౌలే ఘటశ్శుభయుతోఽపి నిషిద్ధ ఏవ. 35

టీ. చౌలే = చూడాకర్తమునందు, కర్కశ్యంగనామిథునమీనతులోక్షనక్రాః =
కర్కాటకకన్యామిథునమీనతులూపుషభమకరరాసులు, పూజ్యాః = ఉత్తమంబులు,
క్రియాశిహరిచాపఘటాః = మేషవృశ్చికసింహధనుశుంభరాసులు, జఘన్యాః = అధమ
ములు, తేఽపి=అయధమములైన మేషవృశ్చికసింహధనుశుంభరాసులును, స్వవీర్యశుభ
ఫేటయుతాశ్చేత్ - స్వవీర్య = తమయొక్కబలములతోడను, శుభ ఫేట=శుభగ్రహముల
తోడను, యుతాశ్చేత్ = కూడుకొనియున్నట్టులే, విధేయాః=చేయఁదగినవి. అయి
నప్పటికిని, ఘటః=శుంభరాశి, శుభయుతోఽపి = శుభగ్రహసహితంబైనప్పటికిని, నిషిద్ధ
ఏవ=చూడాకర్తమునందు నిషేధింపఁబడినది.

త్రికోణకేంద్రాయగ లేషు సౌమ్యే

ష్వాయూరిదుశ్చిత్కభమాశ్రి లేషు,

పాపేషు శుద్ధేఽప్తమకే శిశూనాం

చౌలం ప్రశస్తం మునిభిః ప్రదిప్తమ్. 36

టీ. సౌమ్యేషు=సౌమ్యగ్రహములు, త్రికోణకేంద్రాయగ లేషుశ్చ=త్రికోణ =
పంచమనవమస్థానములను, కేంద్ర = లగ్నచతుర్థశ్చమఽశమస్థానములను, ఆయ =
పదునొకొండవస్థానమును, గ లేషుశ్చ = పాండితులందఁగా, పాపేషు = పాపగ్రహ
ములు, ఆయూరిదుశ్చిత్కభమ్ = పదునొకొండఁజూచుచు ఈరాసులను, ఆశ్రి లేషు
శ్చ = ఆశ్రయించియుండఁగాను, అప్తమకే = ఎదిమిదవస్థానము, శుద్ధేఽపి=గ్రహ
వర్జితంబగుచుండఁగాను, శిశూనాం=శిశువులకు, చౌలం = చౌలకర్త, ప్రశస్తం=ప్రసిద్ధ
మైనదిగా, మునిభిః=మునీశ్వరులచేత, ప్రదిప్తం=చెప్పఁబడినది యనుట.

సూనోర్తాతరి గర్భిణ్యాం చూడాకర్త న కారయేత్,

యది కుర్యా ద్విపత్తి స్సాస్య ద్దంపత్యోశ్చ శిశోశ్చ వా. 37

టీ. సూనోః = శిశువుయొక్క, మాతరి = తల్లి, గర్భిణ్యాంసత్యాం = గర్భము
గలదగుచుండగా, చూడాకర్త = చూడాకర్తము, న కారయేత్ = చేయఁగూడదు.
కుర్యాద్యది = చేసెనేని, దంపత్యోశ్చ = దంపతులైనను, శిశోశ్చనా = శిశువునకునైనను,
విపత్తిః = అపద, స్యాత్ = అగునని తెలియవలయును.

— అక్షరస్వీకరణము. ౩౭ —

ఉదగర్కే పంచమేఽద్వై పంచమే మాసి పంచమే,

దివసేఽపి చ బాలానామక్షరగ్రహణం స్మృతమ్. 38

టీ. ఉదగర్కే = సూర్యుడు త్రయోదశమును పొందియుండఁగాను, పంచ
మేఽద్వై = విదవసంవత్సరమునందు, పంచమేమాసి = విదవమాసమునందు, పంచమేదివ
సేఽపి = విదవదినమునందును, బాలానాం = గ్రహణధారణములైన బాలురకు, అక్షర
గ్రహణం = అక్షరస్వీకరణము, స్మృతం = మునులచేతఁ జెప్పఁబడినది.

ఉదగ్గలే భాస్వతి పంచమేఽద్వై ప్రాప్తేక్షరస్వీకరణం శిశూనాం,
సరస్వతీంవిఘ్నవినాయకంచ గుడోదనాద్యైరభిపూజ్య కుర్యాత్.

టీ. భాస్వతి = సూర్యుడు, ఉదగ్గలేసతి = ఉత్తరపువిక్కును పొందియుండఁగా,
పంచమేద్వై = విదవసంవత్సరము, ప్రాప్తేసతి = సంప్రాప్తమగుచుండఁగా, సరస్వతీం = వాగ్దే
విని, విఘ్నవినాయకంచ = గణాధిపతిని, గుడోదనాద్యైః = పాయసముమొదలైన
ద్రవ్యములచేత, అభిపూజ్య = పూజించి, శిశూనాం = బాలురకు, అక్షరస్వీకరణం =
అక్షరస్వీకారమును, కుర్యాత్ = చేయవలయు ననుట.

హస్తాదిత్యసమీరమిత్రపురజితౌష్ఠ్యాశ్విచిత్రాచ్యుతే

ష్వారార్కార్కజవాసరాదిరహితే రాశౌ చరే చోభయే,

పక్షే పూర్ణనిశాకరే ప్రతిపదం రిక్తా విహయాష్టమిం

షష్ఠీ మప్తమశుద్ధిభాజి భవనే ప్రాక్తాక్షరస్వీకృతిః. 40

టీ. హస్తాదిత్యసమీరమిత్రపురజితౌష్ఠ్యాశ్విచిత్రాచ్యుతే = హస్త పునర్వసు
స్వాత్యనూరాధార్వాశ్రేవత్యశ్వినిచిత్రాశ్రవణములయందు, అరార్కార్కజవాసరాది
రహితే = కుజభానుమందవారములచేత వర్జితములైన వారములయందును, అనగా కుభ
గ్రహవాసరములయందును, చరేరాశౌ = చరరాశియందును, ఉభయేపక్షే = ఉభయపక్ష
ములయందును, పూర్ణనిశాకరే = పూర్ణచంద్రుడు, స్థితేసతి = ఉండియుండఁగాను, ప్రతి
పదం = ఉభయప్రతిపత్తులను, రిక్తాః = రిక్తలిఖులను, అష్టమిం = ఉభయాష్టములను, షష్ఠీం =
ఉభయషష్ఠులను, విహయ = విడిచిపెట్టి, అప్తమశుద్ధిభాజి = అప్తమశుద్ధినిపొందిన, భవనే =
లగ్నమునందు, అక్షరస్వీకృతిః = అక్షరస్వీకరణము, ప్రాక్తా = చెప్పఁబడినది.

ఉ క్తర్తాగర్భావమాద్యుక్తవస్త్రే విప్రాదీనాముచ్యతేమాంబిబంధః,
అర్థాయస్త్రీధర్తపుత్రాఖ్యసంస్థేచే ద్వాగీశేస్యాచ్ఛిశోర్తాంబిబంధః.

టీ. గర్భావమాద్యుక్తవస్త్రే = 'గర్భావమేష బ్రాహ్మణ ముపనయా' లేఖ్యాది శ్రుతులయందుఁ జెప్పఁబడినసంవత్సరములయందు, ఉక్తర్తా = చెప్పఁబడినవసంతాది ఋతువులయందును, విప్రాదీనాం = బ్రహ్మకత్రియైశ్వరులకు, మాంబిబంధః = ఉపనయనము, ఉచ్యతే = చెప్పఁబడుచున్నది. వాగీశే = బృహస్పతి, అర్థాయస్త్రీధర్తపుత్రాఖ్య సంస్థచేత్ = శిశుజన్మనక్షత్రరాశిః ద్వితీయభాగ నక్షత్రము నవమ పంచమస్థానములందుండె నేని, శిశోః = బాలునకు, మాంబిబంధః = ఉపనయనము, స్యాత్ = అగునని తెలియవలెను.

ఋగ్వేదాధిపతి ర్జ్ఞివో యజుర్వేదాధిప స్సితః,
సామవేదాధిపా భౌమ శ్శశిజోఽధర్వణాయకః.

42

టీ. జీవః = బృహస్పతి, ఋగ్వేదాధిపతిః = ఋగ్వేదంబున కధిపతియనియు, సితః = శుక్రఁడు, యజుర్వేదాధిపః = యజుర్వేదంబున కధిపతియనియు, భౌమః = అంగారకుఁడు, సామవేదాధిపః = సామవేదంబున కధిపతియనియు, శశిజః = బుధుఁడు, అధర్వణాయకః = ఆధర్వణవేదంబున కధిపతియనియుం తెలియవలయు ననుట.

చంద్రాదిత్యోత్తరాశ్విశ్రవణవసుమరుత్త్వష్ట్రపాష్టార్కమిత్ర
ప్రాజేశార్యేషు సౌమ్యామరగురుశశిభృగ్వారరాశ్యంశకేషు,
త్యక్తానధ్యాయరిక్తాపితృలిధిషు యమారార్కయుక్తాన్యరాశౌ
గోజోపాంత్యాజ్ఞనాకర్మితులమిథునభేష్వప్తమే ధామ్ని శుద్ధే.

టీ. చంద్రాదిత్యోత్తరాశ్విశ్రవణవసుమరుత్త్వష్ట్రపాష్టార్కమిత్రప్రాజేశార్యేషు = మృగశిర్ష పునర్వసూతరోత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రాశ్విని శ్రవణ ధనిష్ఠ స్వాతి చిత్త రేవతీ హస్తానూరాధా రోహిణీ పుష్యములయందును, సౌమ్యామరగురు శశిభృగ్వారరాశ్యంశకేషు = బుధ గురు సోమ శుక్రాంగారకులయొక్క రాసులయందును, అంకలయందును, త్యక్తానధ్యాయరిక్తాపితృలిధిషు - త్యక్త = విడువఁబడిన, అనధ్యాయ = నిత్యమైమిత్రికానధ్యాయములును, రిక్తా = రిక్తలిథులును, పితృలిధిషు = క్రాంతిదినములును గలలిథులయందును, యమారార్కయుక్తాన్యరాశౌ = శవ్యంగారక మూర్ఖులతోఁగూడిన రాసులకంటె నన్యంబులైన రాసులయందును, గోజోపాంత్యాగ్నాకర్మితులమిథునభేషు = వృషభ మేష కంభ కన్యా కటక తులా మిథున రాసులయందును, అప్తమే ధామ్ని = ఉపనయనలగ్నంబున నెనిమిదవలగ్నంబు, తుదే

సతి = గ్రహపర్వతం బగును నుండగాను, ఉపనయనం = ఉపనయనము, కార్యం = చేయఁదగినది యనుట.

— గ్రంథాంతరముందు. —

మైత్రహస్తత్రయే విష్ణుత్రయే పాష్టోత్తరాత్రయే,
ధాతృద్వయేఽదితీజ్యేచ దస్తభే హ్యుత్తమం వ్రతమ్. 44

టీ. మైత్రహస్తత్రయే = అనూరాధా హస్త చిత్ర స్వాకులయందును, విష్ణు
త్రయే = శ్రవణ ధనిష్ఠా శతభిషములయందును, పాష్టోత్తరాత్రయే = రేవత్యుత్తరోత్త
రాషిఘోత్తరాభాద్రలయందును, ధాతృద్వయే = రోహిణీ మృగశిర్షలయందును,
అదితీజ్యేచ = పునర్వసుపుష్యములయందును, దస్తభే చ = ఆశ్వినియందును, వ్రతం =
ఉపనయన వ్రతము, ఉత్తమంహి = ముఖ్యమైనది యనుట.

మాంజీబంధ శంస్యలే బ్రాహ్మణానాం గర్భాధానా జన్మతోవాప్త
మేఽబ్ధే, భూమికానామేవ మేకాదశేఽబ్ధే వైశ్యానాం ద్వాదశే
తద్వదేవ. 45

టీ. బ్రాహ్మణానాం = బ్రాహ్మణులకు, గర్భాధానాత్ = గర్భాధానము మొదలు
కొనియైనను, జన్మతోవా = పుట్టినది మొదలుకొనియైనను, అప్తమే = ఎనిమిదవది
యైన, అబ్ధే = సంవత్సరమునందు, మాంజీబంధః = ఉపనయనము, శంస్యలే = ప్రశంసింపఁ
బడుచున్నది. వివం = ఈ చెప్పిన గర్భధారణజన్మనాదిగా, ఏకాదశే = ఒక
నొకొండవదియగు, అబ్ధే = సంవత్సరమునందు, భూమికానాం = క్షత్రియులకును,
తద్వదేవ = అత్రైఱుగుననే, ద్వాదశే = పండ్రెండవ సంవత్సరమునందు, వైశ్యానాంతు =
వైశ్యులకును, మాంజీబంధః = ఉపనయనము, శంస్యలే = ప్రశంసింపఁబడుచున్నది యని
నిర్ణయము.

ఋతుర్వసంతశ్శుభదోఽగ్రణాం గ్రీష్మో వృషాణాంచ శరద్విశాంచ,
వ్రతస్యబంధే యదివాఖిలానాం మాఖాదయః శ్చభదాః స్తిమాసాః. 46

టీ. అగ్రణాం = బ్రాహ్మణులకు, వసంతఋతః = వసంతర్తువును, వృషాణాం =
క్షత్రియులకు, గ్రీష్మః = గ్రీష్మఋతువును, విశాం = వైశ్యులకు, శరద్వ = శరద్వతు
వును, వ్రతస్యబంధే = ఉపనయన వ్రతమునందు, శుభదాః = శుభప్రదంబైనది, యదివా =
పక్షాంతరంబునందు, అఖిలానాం = సమస్తబ్రాహ్మణాదిర్ణములకును, మాఖాదయః =
మాఖమాసము మొదలైన, శ్చభదాః = విదుమాసములును, శుభదాః = శుభంబులు,
భవంతి = అగుచున్నవి యని యెఱుంగవలయు ననుట.

చంద్రో మాతా పితా సూర్యః ప్రాణాశ్చైవ బృహస్పతిః,
తస్మాద్బలత్రయం భావ్యం లగ్నేవా గోచరేఽపి వా. 47

టీ. చంద్రః=చంద్రుడు, మాతా = మాతృకారకుడు, మార్యః=మార్యుడు, పితా = పితృకారకుడు, బృహస్పతిః = గురుడు, ప్రాణాత్మైవ=ప్రాణకారకుడును, భవంతి=అగుచున్నారు. తస్మాత్=అందువలన, లగ్నేవా = ఉపనయనలగ్నమునందైనను, గోచరేఽపివా = గ్రహచారమునందైనను, బలత్రయం = చంద్రరవిగురులములు, భావ్యం=విచారించదగును.

శాఖేశరవివర్ణేశగురూణాం బలపూరకం,

తథాప్యేషాం గురుబలం ముఖ్యమాచార్యశిష్యయోః. 48

టీ. శాఖేశరవివర్ణేశగురూణాం = స్వకాఖ్యాధిపరవివర్ణాధిపబృహస్పతులయొక్క, బలపూర్వకం = బలము పూర్వముందుఁ గలుగునట్లుగా, ఉపనయనమునూర్తము విచారించదగినది. తథాపి=అటులైనను, ఈచెప్పిన స్వకాఖ్యాధిపరవివర్ణాది బృహస్పతులలో పల, గురుబలం = బృహస్పతిబలము, ఆచార్యశిష్యయోః = ఆచార్యపటువులకు, ముఖ్యం=అవశ్యకంబుగా నుండవలయును.

ఉక్తేఽపి వర్షే నబలీ గురుశ్చేచ్ఛాంత్యా ప్రశస్తం వ్రతబంధకర్త,
అనుక్తవర్షే స బలప్రదోఽపి నైవైతయో రబ్జబలం బలీయః. 49

టీ. ఉక్తేఽపి వర్షే=ఉపనయనార్హంబుగాఁ జెప్పఁబడిన గర్భాష్టమాది సంవత్సరముల యందును, గురుః=బృహస్పతి, న బలీచేత్ = స్థానాదిపద్మలయుక్తుడు గాకపోయినట్టాయెనా, శాంత్యా=అబృహస్పతివిషయమైన జపహోమాదిశాంతిచేత, వ్రతబంధకర్త= ఉపనయనవ్రతము, ప్రశస్తం=ప్రసిద్ధంబగును. అనుక్తవర్షే = చెప్పఁబడనిసంవత్సరమునందు, నః=అబృహస్పతి, బలప్రదోఽపి=బలయుక్తుడైనను, నైవ=నమర్థుఁడుగాఁడు. తయోః=ఆసంవత్సర బృహస్పతిబలంబులలోపల, అబ్జబలం=సంవత్సరబలము, బలీయః = బలవత్తరందైనది యని తెలియవలయును.

జన్మాన్త్యనిధనస్థోఽపి పూజయా శుభదో గురుః,

ఉక్తాథే చే దనుక్తే తు న శుభో బలవానపి. 50

టీ. ఉక్తాథే = ఉక్తసంవత్సరమునందు, గురుః = బృహస్పతి, జన్మాన్త్యనిధనస్థోఽపి = పటువునకు జన్మద్వాదకాష్టమస్థానములయందండినను, పూజయా=జపహోమాదిపూజచేత, శుభదః=శుభఫలప్రదుండు, భవతి=అగుచున్నాఁడు. అనుక్తేతు=చెప్పఁబడనిసంవత్సరమునందైన, నః=అబృహస్పతి, బలవానపి=బలవంతుడైనను, నశుభః=శుభప్రదుఁడు గాఁడని తెలియవలయును.

కోదండకర్క్మిన్మనోఽపి శుభదో గురుః,

తద్రాశిభాగసంస్థోఽపి శుభదః ప్రాచ్యతే న్యయమ్. 51

టీ. గురుః = బృహస్పతి, కోదండకర్కిమీనేషు = ధనుఃకటకమీనరాసుల
యందు, స్థితోఽపి = ఉన్నవాడౌచు, శుభదః = శుభప్రదుండు, భవతి = అగుచున్నాడు.
సః = బృహస్పతి, స్వయం = తాను, తద్రాశిభాగసంస్థోఽపి = ఆధముఃకటకమీనరాసుల
యొక్క ఆంశలనున్నవాడైనను, శుభదః = శుభప్రదుండని, ప్రాచ్యతే = చెప్పబడు
చున్నాడు.

స్వోచ్చే స్వమిత్రస్వగృహేత్రికోణే జీవాగతో యద్యుపసీతకాలే,
శిశోశ్చతుర్థే నిధనేతృతీయే కర్తాంత్యసంస్థోఽపి శుభప్రదస్యాత్.

టీ. ఉపసీతకాలే = ఉపనయనకాలమందు, జీవః = బృహస్పతి, శిశోః = శిశువు
యొక్క జన్మరాశికి, చతుర్థే = ౪-వ యింటను, నిధనే = ౩-వ యింటను, తృతీయే =
3-వ యింటను, కర్తాంత్యసంస్థోఽపి = కర్త = ౧౦ వ యింటను, ఆంత్య = ౧౨-వ యిం
టను, సంస్థోఽపి = ఉన్నవాడైనను స్వోచ్చే = తనయుచ్చయందైనను, స్వమిత్రే = తన
మిత్రక్షేత్రమందైనను, స్వగృహే = తనయింటనైనను, త్రికోణే = తనమూలత్రికోణము
నందైనను, గతోయది = పొందియిందిననేని, శుభదః = శుభఫలంబులనిచ్చువాడు,
స్యాత్ = అగును.

ద్వితీయా చ తృతీయా చ పంచమీ సప్తమీ తథా,
త్రయోదశీ చ దశమీ ప్రశస్తా స్థితయో వ్రతే.

53

టీ. వ్రతే = ఉపనయనవ్రతమునందు, ద్వితీయా = విదియయును, తృతీయా = తది
యయును, పంచమీ = పంచమియును, సప్తమీ = సప్తమియును, త్రయోదశీ చ =
త్రయోదశియును, దశమీ = దశమియును, తిథయః = తిథులు, ప్రశస్తాః = ప్రసిద్ధంబు
లని తెలియపలయుననుట.

పూర్వపక్ష శుభః ప్రోక్షః కృష్ణశ్చాంత్యత్రికం వినా,
కృష్ణపక్షేఽపి తత్ర్యంశే త్రయోదశ్యపి కేచన.

54

టీ. వ్రతే = ఉపనయనవ్రతమునందు, పూర్వపక్షః = శుక్లపక్షము, శుభః = శుభ
కరంబని, ప్రోక్షః = చెప్పబడినది, కృష్ణశ్చ = కృష్ణపక్షమును, ఆంత్యత్రికం వినా = మూడవ
పంచకమును విడిచి, శుభః = శుభప్రదుంబనబడును. కేచన = కొందఱు గ్రంథకర్తలు,
కృష్ణపక్షే = కృష్ణపక్షమందు, తత్ర్యంశే = ఆకృష్ణపక్షపుమూడవ పంచకంబునందును,
త్రయోదశ్యపి = త్రయోదశియును, శుభాః = శుభకరంబని చెప్పుచున్నారు.

ఆపంచమ్యాస్తు తిథయః పరా స్మ్యు రలినందితాః,

నిత్యానధ్యాయదివసా న్వర్జయే దౌపనాయనే.

55

టీ. ఆపంచమ్యాః = పంచమియొడలుగొని, పరాః = కృష్ణపక్షసంబంధములైన,
తిథయః = పదిదినములును, అలినందితాః = మిక్కిలినిందింపబడినవి, న్యుః = అగుచున్నవి.

గతుక నాతిభులను, నిత్యానధ్యాయదివసాక్ = నిత్యమైమిత్రికానధ్యాయదివములను,
కౌపనాయనే = ఉపనయన ప్రతమునందు, వర్ణయత్ = త్యజింపవలసినది అనఁగా నీళ్లక
మందుఁ జెప్పఁబడిన ప్రతములను వర్జించి యితరములైన తిథులయందు నుపనయనము
సేయఁదగినది యనుట.

— అనధ్యాయములు. —

నైమిత్రికా స్తవనధ్యాయా ధృతిపాతార్థ మిరితాః,
అష్టమ్యాంచ చతుర్దశ్యాం పూర్ణిమాయాం కుహూలిఖా. 56
సంధ్యయో గర్జితే నైవ స్వాధ్యాయః ప్రతిపత్స్వపి,
పూర్వరాత్రే యథా మేఘో యత్ర గర్జతి వాసరే,
న వేదాధ్యయనం కార్యం సర్వత్రైవ మహానిశి. 57

టీ. ధృతిపాతార్థః-ధృతి = వైధృతివాసుయోగము, పాత = వృతిపాతమహా
పాతలు వీటితో గలగినదినములయొక్క, అర్థం = సగము, నైమిత్రికాః = నైమిత్రికము
లనెడు, అనధ్యాయాః = అనధ్యాయములని, తురితాః = చెప్పఁబడినవిగాన నైమిత్రికా
నధ్యాయములయందును, అష్టమ్యాంచ = ఉభయాష్టములయందును, చతుర్ద
శ్యాం = ఉభయచతుర్దశులయందును, పూర్ణిమాయాం = పున్నమయందును, కుహూ
లిఖా = అనుపనయందును, సంధ్యయోః = సాయంప్రాతఃసంధ్యలయందును, గర్జితే = ఉఱిమిన
దినమునందును, ప్రతిపత్స్వపి = ఉభయప్రతిపత్తులయందును, అనఁగా నీచెప్పిన నిత్యా
నధ్యాయములయందును, స్వాధ్యాయః = అధ్యయనము, నైవకర్తవ్యం = చేయఁగూడదు.
ఇదియునుంగాక, పూర్వరాత్రే = పూర్వరాత్రియందును, యత్రవాసరే = వివివసము
నందు, యదా = ఎప్పుడు, మేఘః = మేఘము, గర్జతి = ఉఱుముచుండునో, తస్మిన్ = అదిన
మునందును, మహానిశి = అర్ధరాత్ర సమయమునందును, సర్వత్రైవ = సమస్త ప్రకార
ములచేతను, వేదాధ్యయనం = వేదమును బఠించుట, సకార్యం = చేయఁదగినదికాదని
యెఱుంగవలయు.

త్రయోదశీ సప్తమీ చ చతుర్థీ కలయా యది,
రాత్ర స్మృతీ మాసీ స్యా త్ప్రదోషే తత్ర మానవః. 58

టీ. త్రయోదశీ = త్రయోదశియు, సప్తమీచ = సప్తమియు, చతుర్థీ = చవి
యును, కలయా = ఒకభుజియ చేతనైనను, రాత్ర = రాత్రియందు, స్మృతీయది =
స్మృతింబిరట్టాయెగా, అది ప్రదోషమనందు. తత్రప్రదోషే = అట్టిత్రయోదశ్యాది
ప్రదోషకాలములయందు, మానవః = నరుడు, మాసీ = అధ్యయనముసేయక మానము
గలవాఁడు, స్యాత్ = కావలయుననుట.

వినత్తునా వసంతేన కృష్ణపక్షే గళగ్రహే,
ఉపనీత స్త్వనధ్యాయే పునస్సంస్కార మర్హతి.

69

టీ. వజ్రలేన ఋతునావినా = వసంతఋతువును విడిచిపెట్టి యితరఋతువుల
యందైనను, కృష్ణపక్షే = కృష్ణపక్షమునందైనను, గళగ్రహే = గళగ్రహలిఖిలయం
దైనను, అనధ్యాయే = అనధ్యయనదినమునందైనను, ఉపనీతః = ఉపనయనసంస్కృతుం
దైనవాఁడు, పునః = మరల, సంస్కారం = ఉపనయనసంస్కారమునుగూర్చి, అర్హతి =
తగుచున్నాడనగా మరల నుపనయనమును జేసికోవలయుననుట.

యేచైత్రవై శాఖసీతే తృతీయే మాఘే చ సప్తమ్యథ ఫాల్గునే చ,
మాంజీవ్రతం తాసు శుభంవదంతి వసిష్ఠగార్హాదిమునీంద్రవర్యాః.

టీ. చైత్రవై శాఖమాసములయొక్క శుక్లపక్షసంబంధములైన తదియఁను, మాఘ
ఫాల్గుణమాసములందు శుక్లపక్ష సప్తములును ఈలిఖిలయందు, మాంజీవ్రతం = ఉపనయన
వ్రతమును, శుభప్రదంబైనదానిగా వసిష్ఠుఁడు గార్హుఁడు మొదలైన మునిసత్తములు
చెప్పుచున్నారనుట.

ఆచార్యకావ్యసామ్యానాం వారాశ్చస్తాశ్శుభోదయే,
వారౌ తు మధ్యఫలవా వితరౌ నిందితౌ వ్రతే.

61

టీ. వ్రతే = ఉపనయనమునందు, శుభోదయే = శుభఫలంబుగలుగఁ జేయువిషయమై,
ఆచార్యకావ్యసామ్యానాం = గురుశుక్రబుధులయొక్క, వారాః = వారములు, శస్తాః =
ప్రశస్తంబులైనవియనియును, ఇతరౌ వారౌ తు = భాన్విందువారంబులైతే, మధ్యఫలదౌ =
మధ్యమఫలదాయకంబులనియు, ఇతరౌ = మిగిలినకుజమందవారములు, నిందితౌ = నిందింపఁ
బడినవియనియు నెఱుంగవలయుననుట.

మందవారే మాంజీబంధం యః కుర్యాద్వటునాశనం,

అంగారకే మాంజీబంధం యజమానో మృతో భవేత్.

62

టీ. యః = ఎవఁడైనను, మందవారే = శనివారమునందు, మాంజీబంధం = ఉప
నయనకర్తను, కుర్యాత్ = చేసినట్లులైతే, వటునాశనం = ఉపనీత పటువునకు నాశనము
సంభవించును. అంగారకే = కుజవారమునందు, మాంజీబంధం = ఉపనయనమును, కుర్యా
చ్చేత్ = చేసినట్లులైతే, యజమానః = పటువుయొక్కచిండ్రి, మృతః = మృతినొందెడిన
వాఁడు, భవేత్ = అగుననుట.

సహస్రగుణయుక్తేఽపి మందవారే కుజే తథా,

శుభకర్త న కుర్వీత కుర్యాచ్చేన్తరణం భ్రువమ్

63

టీ. సహస్రగుణయుక్తేఽపి = పేయిసద్గుణంబులతోడఁగూడియుండినప్పటికిని, మంద
వారే = శనివారమునందును, శుభకర్త = శుభకార్యమును, న కుర్వీత = చేయఁగూడదు.

కుర్యాచ్చౌత్ = ఒకవేళచేసిపట్టరా లే, మరణం = నాశనము, ద్రువం = నిశ్చయంబును.

విభజ్యాహ్నః ప్రమాణం తు తత్రాద్యంశేఽపి దైవికం,
ద్వితీయే మానుషం కార్యం తృతీయాంశేఽపి వైతృకమ్. 64

టీ. అహ్నః ప్రమాణం తు = చగటియొక్క ప్రమాణమునై లే, విభజ్య = మూడు విధంబులుగా విభాగించి, తత్ర = అమూఁదుభాగంబులలో, ఆద్యంశేఽపి = మొదటిభాగమునందు, దైవికం = దేవతాకార్యములును, ద్వితీయే = రెండవభాగమునందు, మానుషం = మనుష్యకార్యములును, తృతీయాంశేఽపి = మూ.దవభాగమునందును, వైతృకం = విత్వ దేవతాకార్యములును, కార్యం = చేయఁదగినవి యనుట.

ఏకస్మిన్కేంద్రగే జీవే శుక్రే వా పాపకేంద్రజాః,
దోషా వినాశమాయాంతి పాపం భాగీరథీజలాత్. 65

టీ. ఏకస్మిన్ జీవే = ఒకబృహస్పతియైనను, ఏకస్మిన్ శుక్రే వా = ఒకశుక్రం దైనను, కేంద్రగే = కేంద్రమును బొందియున్నట్టాయెనా, పాపకేంద్రజాః = పాపగ్రహములు కేంద్రములనున్నందువల్లజనించిన, దోషాః = సకలదోషములును, భాగీరథీజలాత్ = గంగోదకమువల్ల, పాపమివ = పాపంబుభంగి, వినాశం = వినాశమును, ఆయాంతి = పొందుచున్నవి యనుట.

మిత్రరాశిగతే జీవే శుక్రే వా పాపకేంద్రజాః,
హరే ర్నశ్యన్తి దోషాశ్చ స్తరణా దఘరాశయః. 66

టీ. జీవే = గురుుడైనను, శుక్రే వా = శుక్రం దైనను, మిత్రరాశిగతే = మిత్రశ్రేణుగతుడైనట్టాయెనా, పాపకేంద్రజాః = పాపగ్రహములు కేంద్రములయందుండుటచేతఁబట్టిన, దోషాః = సమస్తదోషంబులు, హరేః = విష్ణుదేవునియొక్క, స్తరణాల్ = స్తరణవల్ల, అఘరాశయః = పాపపుంజులువలె, నశ్యంతి = నశించుచుండుననుట.

అతిమిత్రనవాంశస్థే శాఖేశే చ త్రికోణగే,
దోషా వినాశమాయాంతి గ్రీష్మేషు సలిలం యథా. 67

టీ. శాఖేశే = స్వకాఖాధిపతి, అతిమిత్రనవాంశస్థే = అతిమిత్ర నవాంశయందుండినను - అతిమిత్రంబునగా మిత్రమిత్రత్వంబును. నవాంశంబునగా త్రింశద్భాగాత్తకం బైనలగ్నంబులో ౯-వ భాగంబును. త్రికోణగే = పంచదువవమత్రికోణములయందుండినను, దోషాః = సమస్తదోషంబులును, గ్రీష్మేషు = గ్రీష్మకాలములయందు, సలిలంయథా = జలమట్లు, వినాశం = వినాశమును, ఆయాంతి = పొందుచున్నవియనుట.

యత్రై కాదశగస్సార్యశ్చంద్రో వా మిత్రరాశిగః,
పాంతిలగ్నోద్భవం దోషం పూతనామివ కేశవః. 68

టీ. యత్ర=ఏ యాచనయనముహూర్తంబునందు, వికాదశగః = పదునొకండవ యింటనున్న, సూర్యః=సూర్యుడైనను, చంద్రోవా=చంద్రుడైనను, మిత్రరాశిగః = సుహృత్కేంద్రగతుడైనను, లగ్నోద్భవం = ఆముహూర్తమునందుబట్టిన, దోషం = దోషమును, కేశవః=కృష్ణయూర్తి, పూతనామివ=పూతనయ నెదుపేరుగల రక్కసినివలెనే, హంతి=గొట్టుచున్నాడు.

అతిమిత్రగతస్సూర్యశృంగో వా యది లాభగః,

హంతి దోషచయం తద్వత్పాపసంఘం హరేస్త్సృతిః. 69

టీ. అతిమిత్రగతః = అతిమిత్రశ్చేత్రమందుండిన, సూర్యః = సూర్యుడైనను, లాభగః=పదునొకండవయింటనుండిన, చంద్రోవాయది=చంద్రుడైనను, దోషచయం= పాపసంఘమును, హరేః స్తృతిః తద్వత్ = హరిస్తరణమువలెనే, హంతి = పోగొట్టు చున్నాడు.

త్రిషష్ఠలాభగో భౌమశ్శశీ వా యది తుంగగః,

సర్వదోషచయం హంతి పాపం పంచాక్షరీ యథా. 70

టీ. త్రిషష్ఠలాభగోయది = తృతీయషష్ఠ లాభస్థానములను బొందినట్లాయెనా, భౌమః=అంగారకుడును, తుంగగోయది = ఉచ్చగతుడైనట్లాయెనా, శశీవా=చంద్రుడైనను, సర్వదోషచయం = సకలదోషపుంజములను, పంచాక్షరీ = శివపంచాక్షరీమహా మూత్రము, పాపం యథా=కల్పిషమునువలెను, హంతి=గొట్టివేయుచున్నాడు.

స్వకమిత్రగతో భౌమశ్శశీ వా యది లాభగః,

హంతి దోషచయం సర్వం పినాకీ త్రిపురం యథా. 71

టీ. స్వకమిత్రగతోయది = స్వశ్చేత్రమిత్రశ్చేత్రగతుడైనను, భౌమః=అంగార కుడును, లాభగోయది=లాభస్థానగతుడైనను, శశీవా=చంద్రుడైనను, సర్వం=సమస్త మైన, దోషచయం=దోషసంఘమును, పినాకీ = రుద్రుడు, త్రిపురంయథా=త్రిపురా నురులభంగి, హంతి=నశింపజేయుచున్నాడనుట.

లగ్నాత్రిషష్టగ సూర్యస్త్వతుంగస్థో భవేద్యది,

నాశయత్యఖిలాన్తోషాన్ స్వోదయాత్తిమిరం యథా. 72

టీ. లగ్నాత్ = ఉచనయనలగ్నముకంటె, త్రిషష్టగః = తృతీయషష్ఠస్థానములను బొందిన, సూర్యః=సూర్యుడు, స్వతుంగస్థః = తనయొక్క యుచ్చయందుండినవాడు, భవేద్యది = అయినట్లాయెనా, అఖిలాన్ = సమస్తములైన, తోషాన్ = దోషములను, స్వోదయాత్ = తనయొడయమునల్ల, తిమిరం యథా=రీతిగావలె, నాశయతి=నశింపజేయును.

కేంద్రప్రిణోణగస్పామ్యా మిత్ర రాశ్యంశగో యది,
పాపకేంద్రకృతాన్తోమా హంతీభం కేసరీ యథా.

73

టీ. కేంద్రప్రిణోణగః = కేంద్రప్రిణోణములయందుండిన, సామ్యః = బుధుడు, మిత్ర రాశ్యంశగోయది = మిత్ర శ్రేణిరాశ్యములను బొందినట్లైతే, పాపకేంద్రకృతాన్ = పాపగ్రహములు కేంద్రములనున్నందున జనించినదోషములను, కేసరీ = సింగము, ఇభం యథా = వినుగునువలె, హంతి = నశింపజేయును

లగ్నాధిపా వాంశపతిర్బలిష్ఠః కేంద్రప్రిణోణే త్రిభవే స్థితోఽపి,
లగ్నాన్యకేంద్రేష్వశుభస్థదోషాన్నిహంతి సామ్యైర్బల్యతేవీక్షితోవా.

టీ. లగ్నాధిపా = ఉపనయనలగ్నాధిపతియైనను, అశుభతః = ఉపనయన లగ్ననవాంశాధిపతియైనను, బలిష్ఠః = బలవంతుడై, సామ్యైః = శుభగ్రహములతోడఁ గూడియైనం జూడఁబడియైనను, కేంద్రప్రిణోణే = కేంద్రప్రిణోణములయందు, స్థితః = ఉన్నవాడై, త్రిభవే స్థితోఽపి = తృతీయభస్థానములయందుండినప్పటికిని, లగ్నాన్యకేంద్రేష్వశుభస్థదోషాన్ = లగ్నముకంటె నికరములైన కేంద్రములయందుఁ బాపగ్రహములుండినట్టి దోషములనెల్లను, నిహంతి = నశింపజేయుచున్నాడు.

విద్యాం వటోర్నిహన్త్యాశు మందభౌమా ద్విలీయగౌ,
అన్యోన్యమథవా ప్తస్థా ద్వాదశస్థా తు బంధనమ్

75

టీ. ద్విలీయగౌ = ఉపనయనలగ్నమునకు ద్విలీయస్థానముననున్న, మందభౌమా = శన్యంగారకులు, వటోః = వటువుమొక్క, విద్యాం = విద్యను, ఆశు నిహన్తి = త్వరగా నశింపజేయుచుందురనఁగా వచ్చినవిద్య మరచిపోవునట్లును నూతనవిద్య రాకయుండు నట్లును జేయుచుండు రనుట. తౌ = ఆశన్యంగారకులు, అన్యోన్యం = పరస్పరము నొకరితో నొకరు, అప్తస్థా = అప్తచుస్థానగతులైనను, అథవా = అటుగాకపోయినను, ద్వాదశస్థాతు = పదిరెండవస్థానముందు నుడిచివారైనను, బంధనం = వటువును బంధీకరణము మొదలైన యశుభఫలములను చేయుచుండు రనుట.

కుజార్కశౌ బంధనదౌ వ్యయస్థౌ విద్యాప్రదౌవాధనబంధుసంస్థా,
వ్యయస్థమర్కంక్షీతిజోవిపశ్యన్నా చార్యమంధంకురు లేబలాధ్యః.

టీ. కుజార్కశౌ = అంగారకశకులు, వ్యయస్థౌ = ఖండ్రైందవ యింటనున్నవార లగుచును, బంధనదౌ = వటువునకు, కారాగృహప్రవేశము మొదలగు నరిష్టమును గఱుగఁ జేయువారు, స్యాతాం = అగుచున్నారు. ఇచ్చట 'స్యాతా' ముక్తియాపదంబధ్యాహ రించుకొనఁదగినది. ధనబంధుసంస్థా = ద్విలీయచతుర్థస్థానములనున్నట్టి, తౌ = ఆయంగారక శకులు, విద్యాప్రదౌ = వటువునకు నకలవిద్యల నిచ్చువారగుచుందురు. బలాధ్యః = బలవంతుడైన, క్షీతిజః = అంగారకుడు, వ్యయం = వ్యయస్థానస్థితుండైన, అర్కం =

సూర్యుని, విపశ్యక్ = చూచుచున్నవాఁడగుచున్న, ఆచార్యం = తండ్రిని, అంధం = గుడ్డివానిగా, కురులే = చేయుచున్నాఁడనుట.

వ్యయస్థం రవి మర్కిర్వా స్వదృష్ట్యా యది పశ్యతి,
శిష్యవిద్యాం బలీ హన్యా ద్విబలీ రోగదశ్శిశోః.

77

టీ. బలీ = బలవంతుడైన, అర్కిర్వా = కనియైనను, వ్యయస్థం = పదిరెండవయింటనున్న, రవిం = సూర్యుని, స్వదృష్ట్యా = తన కృతీయ సప్తమ దశమ దృష్టులలోపల నేదృష్టి చేతనైన, పశ్యతియది = చూచుచుచున్నట్లాయెనా, శిష్యవిద్యాం = వటువుయొక్క విద్యను, హన్యాల్ = నశింపజేయును. శిశో = ఆ మందుడు, విబలీ = స్థానాదిపద్యల హీనుండై వెనుక చెప్పిన ప్రకారముండినట్లయితే, శిశో = వటువునకు, రోగదశ = పీడకట్టువాఁడగుననుట.

లగ్నచంద్రఫలము వాసిష్ఠమునందు. ౭౭

ప్రాలేయరక్షౌ యది లగ్నసంస్థే వలక్షపక్షేఽపి భవేత్సరోగీ,
వ్రతీచ సామ్యగ్రహవర్గగేఽపి ఖలోఽపి నిస్వశ్శుక్రిః ర్తహీనః.

టీ. వలక్షపక్షేఽపి = శుక్లపక్షమందైనను, ప్రాలేయరక్షౌ = చంద్రుడు, సామ్యగ్రహవర్గగేఽపి = శుభగ్రహపక్షమును బొందియున్నప్పటికిన్ని, లగ్నసంస్థేయది = ఉపనయనలగ్నమందుండినట్లాయెనా, వ్రతీ = ఉపనీతవటువు, సరోగీ = వ్యాధిగ్రస్తుడును, ఖలోఽపి = మర్త్యుడును, నిస్వః = పరిద్రునిగాను, శుక్రిః ర్తహీనః = వేదచోదితకర్తానుష్ఠానకూన్యమందును, భవేత్ = అగునని తెలియవలయుననుట.

శాశ్వతసంహితాయాం. ౭౮

స్వోచ్చసంస్థోఽపి శీతాంశు ర్వృత్తినం యది లగ్నగః,
తం కరోతి శిశుం నిస్వం సతతం క్షయరోగిణమ్.

79

టీ. శీతాంశుః = చంద్రుడు, స్వోచ్చసంస్థోఽపి = తనయుచ్చస్థానమందున్నప్పటికిన్ని, లగ్నగోయది = ఉపనయనలగ్నమందుండినట్లాయెనా, వ్రతినం = వటువైన, తం శిశుం = ఆశిశువును, నిస్వం = పరిద్రునిగాను, సతతం = ఎల్లప్పుడును, క్షయరోగిణం = క్షయరోగపీడితునిగానున్న, కరోతి = చేయుచున్నాఁడనుట.

దీన గర్హముని యొకవ్యవస్థనుఁ జెప్పెను. ౭౯

ప్రాలేయరక్షిర్యది లగ్నసంస్థో వలక్షపక్షేఽశుభకృన్నితాంతం,
సోపీహసామ్యగ్రహవర్గగేఽపి దృష్ట్యా యురారోగ్యసుఖానిదద్యాత్.

టీ. ఇహ = ఈయుచునయన వ్రతవిషయమై, వలక్షపక్షే = శుక్లపక్షమందును, ప్రాలేయరక్షిః = చంద్రుడు, లగ్నసంస్థోయది = ఉపనయనలగ్నమందుండినట్లాయెనా,

వికాంతం=మిక్కిలి, ఆశుభకృత్=ఆశుభము నేయువాడగుచుండును, సోపి=అలగ్నముఁ
దైనచంద్రుండును, సోమ్యగ్రహవర్గశ్చేత్ = శుభగ్రహవర్గమును, జెందినట్లయినను,
పటాః=పటువునకు, బహ్వయూరారోగ్యసుఖాని = విశేషముగా నామురారోగ్యైశ్వర్య
శాఖ్యంబులను, దద్యాత్=ఇచ్చుచుండుననుట.

— లగ్నదోషభంగము-గార్హస్థ్యశాపితయందు. —

లగ్నే కులీరే గురుచంద్రసంస్థే మేషే సితజ్ఞౌ వృషభే పతంగే,
శేషైస్త్రిషష్ఠాయగతైర్గ్రహైస్సాన్వయ్యశ్చోపనీతస్సముపైతి లక్ష్మీమ్.

టీ. లగ్నేకులీరేగురుచంద్రసంస్థే = కటకలగ్నమునందు గురుచంద్రులు గలసి
యుండఁగాను, మేషేసితజ్ఞౌ=మేషేలగ్నమునందు శుక్రబుధులుండఁగాను, వృషభే
పతంగే = వృషభలగ్నమునందు సూర్యుండఁగానున్న, శేషైః = మిగిలిన, గ్రహైః =
శవ్యంగారకాదులు, త్రిషష్ఠాయగతైస్సగ్రహైః = శృతీయషష్ఠలాభస్థానములకుబొందియుండఁ
గాను, యచ్చ = ఎవఁడు, ఉపనీతః = ఉపనయనసంస్కృతుండు, స్వాత్ = ఆగునో,
సః=వాఁడు, లక్ష్మీం=సంపదను, సముపైతి=పొందుచున్నాడనుట.

కేంద్రేఽమరేజ్యే భవనేపతంగే చంద్రే శుభాంశే భవతి తృతీయే,
వాగీశ్వరీ తస్య ముఖే వసంతీ షడ్భా యథా పద్మవనే సదా చ రి2

టీ. అమరేజ్యే=బృహస్పతి, కేంద్రే = కేంద్రములయందుండఁగాను, పతంగీ =
సూర్యుఁడు, భవనే=ఉపనయనలగ్నమునందుండఁగా, చంద్రే=చంద్రుఁడు, శుభాంశే =
శుభగ్రహాంశముగలవాడై, తృతీయే = మూడవయింటను, భవతి = ఉండఁగాను,
యశ్చోపనీతః = ఎవఁడుపనితుండగునో, తస్య = వానియొక్క, ముఖే = మొగమునందు,
వాగీశ్వరీ=నరస్వరీదేవి, షడ్భా=లక్ష్మి, పద్మవనే=కపలవనమునందు, సదాచ = ఎల్లప్పుడును,
యథా=విప్రకారము నివసించుచుండునో, తథా=అప్రకారముగానే, వసంతీ=వివసించి
యుండు ననఁగా నిచ్చటబెప్పిన గ్రహసంఖ్యైకలగ్నమునందు ముపనయనసంస్కృతుం
డైనబాలునకు సకలవేదవేదాంగకాస్త్రేరిషాసప్తరాణములు చక్కఁగా వచ్చును.

లగ్నే సితః కర్కణి దేవపూజ్యో భవేత్త్రనిశ్చితకరశ్శుభాంశే,
హృదిస్థశాస్త్రాణ్యపి వర్ధయన్తి ప్రియసి తేనైవ యథేంద్రియాణి.

టీ. లగ్నే=ఉపనయనలగ్నమును, సితః = శుక్రుండును, కర్కణి=కర్కణస్థానమందు,
దేవపూజ్యః=బృహస్పతియును, శుభాంశే = శుభనవాంశయందు, రవిః = సూర్యుఁడును,
శితకరః=చంద్రుఁడును, భవేచ్ఛేత్=ఉండినట్లయిన, హృదిస్థశాస్త్రాణ్యపి=పటువుయొక్క
హృద్గతములైన సకలవేదకాస్త్రంబులను, వర్ధయన్తి = బహిర్గతంబులయి వృద్ధినిబొందు

చుండు నెట్లును, ఇంద్రియాణిః = కరచరణాద్యవస్తువస్తులు, క్రియక్షణేనైవ = ఇష్టమైన యుత్పవంతుచేత, యథా = ఏప్రకారమబోయిచుండునో, తథా = అప్రకారము యూహింపవలయుననుట.

భృగౌ మినే వృషే వాపి జీవే కేంద్రత్రికోణగే,
కర్మచాపర్షుషే తస్మిన్ యోగ శ్శుభతరాహ్వయః. 84

టీ. భృగౌ = శుక్రఁడు, మినేవృషేవాపి = మినరాశియందైనను, వృషభరాశి యందైననుండఁగాను, జీవే = బృహస్పతి, కేంద్రత్రికోణగే = కేంద్రత్రికోణములయం దుండఁగానైనను, తస్మిన్ = అబృహస్పతి, కర్మచాపర్షుషే = కటక ధనుర్జీవరాశులయం దుండఁగానైనను, శుభతరాహ్వయః = అత్యంతశుభంబనియెడు, యోగః = సుయోగము వటువునకు గలుగుచుండుననుట.

జీవః కావ్యోఽపివా యస్య మాంజీబంధనలగ్నగః,
తస్య విద్యా ప్రభూతా స్యాద్వివాహశ్చాచిరాదృవేత్. 85

టీ. జీవః = గురుండైనను, కావ్యోఽపివా = శుక్రండైనను, యస్య = ఎవనియొక్క, మాంజీబంధనలగ్నగః = ఉపనయనలగ్నమును బొందియుండునో, తస్య = వానికి, విద్యా = విద్య ప్రభూతా = ప్రచురందైనది, స్యాత్ = అగు ననఁగా విశేషవిద్యలు వచ్చును. అచిరాత్ = క్షిప్రముగా, వివాహశ్చ = పెండ్లియును, ధవేత్ = అగుననుట.

దోషే బలవిహీనే చ గుణే బహుబలైర్యుతే,
అపవాదబలైర్దోషప్రధ్వంసాభావకశ్శుభః. 86

టీ. దోషే = దోషము, బలవిహీనేచ = బలములేకున్నది యగుచుండఁగా, గుణేచ = గుణము, బహుబలైర్యుతే = బలము గలిగినది యగుచుండఁగాను, శుభః = శుభము, అపవాదబలైః = విశేషకాస్త్రబలములచేత, దోషప్రధ్వంసాభావకః = దోషముయొక్క ప్రధ్వంసాభావముగలది యనఁగా నాశముగలది ప్రాగభావంబనియు, ప్రధ్వంసాభావం బనియు, నన్యోన్యాభావంబనియు, నత్యంతాభావంబనియు నభావములు నాల్గువిధములు గలవని న్యాయకాస్త్రమునందుఁ జెప్పియున్నదనుట. అనఁగా నేముహూర్తమునైనను దోషస్వల్పతయు గుణాధిక్యము గలిగియున్నవక్షంబునందు సకలదోషములు నశించి విశేషశుభము గలుగును.

—ॐ వటువునట్టి గర్భిణియైయుండఁగా నుపనయననిషేధము. —

కర్తుర్భార్యా గర్భిణీ చేవ్యాస్తుకర్తౌపనాయనం,
షణ్తాసా త్పరత స్సోఽపి న కుర్యాదితి శౌనకః. 87

టీ. కర్తుః = ఉపనయనకర్తయొక్క, భార్యా = భార్య, గర్భిణీచేత్ = గర్భవతి

యయ్యోనా, పక్షాసాత్పరతః = అణుమాసములకుపైనను, సోపి=అయజమానుడు, వాస్తు
కర్తౌపనాయనం = గృహనిర్మాణారంభోపనయనములను, నకుర్మాత్ = చేయఁగూడదని,
కౌనకమహామునిమతము. అనఁగా పటువుయొక్క కల్లి గర్భముతోడనుండున నాణుమాసము
లకు మూర్త్య ముపనయనము వేయవచ్చునుగాక, యాణుమాసములకు పరమం దుపనయన
మును వాస్తుకర్తారంభమును వేయఁగూడదు.

రజస్వలా వటోర్దాతా ఇ డావాచనతః పురా,

నైవోపనయనం కార్యం పరతశ్చేచ్ఛభం జగుః.

౬8

టీ. వటోః=శిశువుయొక్క, మాతా=కల్లి, ఇ డావాచనతః పురా=పుణ్యాహవాచన
దేవతాహ్వనములకంటె మూర్త్యమందు, రజస్వలా = బహిష్కర్యాయోనా, ఉపనయనం =
ఉపనయన ప్రతము, న కార్యం = చేయఁదగినదికాదు. పరతశ్చేత్=స్వ స్తిపుణ్యాహవాచన
దేవతాహ్వనములకంటె బరమందైన, ఉపనయనం = ఉపనయనము, శుభం=మంగళ
ప్రదంబని, జగుః=కొందఱు పలికి రనుట.

— రజస్వలాదోషభంగము. —

అలాభే సుముహూర్తస్య రబోదోషే చ మాతరి,

స్త్రీయం సమ్పూజ్య తత్కుర్యాన్వైజీవంధనము త్తమమ్.

89

టీ. నిశ్చయించుకొనిన మంచిమహూర్తమునకు పటునికల్లి రజస్వలయై వేఱు
సుముహూర్తము దొరకకుండెనేని యొకసువాసిరిని వస్త్రమూర్చుదులచే మూరించి
యాముహూర్తముననే యుపనయనము చేయవచ్చును.

శాఖాధిపతివారశ్చ శాఖాధిపబలం శిశోః,

శాఖాధిపతిలగ్నఞ్చ దుర్లభం త్రితయం వ్రతే.

90

టీ. వ్రతే=ఉపనయన ప్రతమునందు, శాఖాధిపతివారశ్చ=స్వ శాఖాధిపతియొక్క
వారమును, శాఖాధిపబలం = స్వ శాఖాధిపతియొక్క బలమును, శాఖాధిపతిలగ్నంచ=స్వ
శాఖాధిపతినిరాశియును, త్రితయం=ఈమూఁడును, శిశోః=శిశువునకు, దుర్లభం=సాధా
రణంబుగా లభించదనుట.

న నైధనం నైధనశుద్ధిలగ్నం న నైధనర్థం నచ తన్నవాంశం,

న నైధనేశో నచ వాంత్యకేశో లగ్నై ప్రశస్తం ఖలు రాత్రినాథః.

టీ. ననైధనం=పటువుయొక్క జన్మ రాశి తెలిమిదవలగ్నముగూడదు, నైధనశుద్ధి
లగ్నం = ఉపనయనలగ్నం బప్తమశుద్ధిగలిగి యుండవలసినది. ననైధనర్థం=నైధనతార
గూడదు, నచతన్నవాంశం = ఎనిమిదవవవాంశంబును యుక్తంబుగాదు. ననైధనేశో
రాత్రినాథః=అప్తమచంద్రుడు శుభుండుగాదు. నచవాంత్యకేశః=ద్వాదశచంద్రుడు

దురుకూడఁడు. వీధి=ఈ ప్రకారము, లగ్న=ఉపయోగమునందు, ప్రశస్తంభలు=ప్రసిద్ధమైన గ్రహసంపత్తి గలిగి యుండవలయు ననుట.

— కేంద్రగతరవ్యాధిపాపగ్రహఫలము. —

కుజే చేత్కూజితో దోషశ్చిష్యాచార్యవినాశనం,
మందేతు రుధిరో దోషః కరోతి మహతీం గదామ్. 92

రాహౌ రంధ్రావ్యాయో దోషశ్చిశోర్తాత్పవినాశనం,
కేతో కేంద్రే తూగ్రదోషో విద్యాయుర్ధననాశనమ్. 93

పంచదోషేతరం లగ్నం శుభదం చోపనాయనే,
ద్వాదశస్థం రవిం భౌమః పశ్యన్నాచార్యనేత్రహృత్. 94

టీ. కుజే=అంగారకుడు, కేంద్రేన్ధితేచేత్=కేంద్రమునందునుండెనేని, కూజితో దోషః=కూజితంబను పేరుగలదోషము, సః=అదోషము, శిష్యాచార్యవినాశనం = తండ్రి కొమార్తెనుజంపును, మందేతు=శక్తైశ్చరుడైతే, కేంద్రగతేచేత్=కేంద్రగతుడైనట్లైతే, రుధిరోదోషః=రుధిరనాశకదోషము, సః=అదోషము. మహతీంగదాం=పటువునకుమిక్కిలి వ్యాధినిగలిగించును. రాహౌ=రాహువు, కేంద్రగతేచేత్ = కేంద్రగతుడైనపక్షమందు, రంధ్రావ్యాయోదోషః=రంధ్రంబునెడు దోషము, సః=అదోషము, శిశోర్తాత్పవినాశనం=పటువునకు మాతృపయోగమును సంపాదించును. కేతో=కేతువు, కేంద్రగతేచేత్ = కేంద్రగతుడైనను, తూగ్రదోషః=తూగ్రంబనుదోషము, సః=అదోషము, విద్యాయుర్ధననాశనం = పటువుయొక్కవిద్యను ధనమును ఆయువును నశింపజేయునుగాన, ఉపనాయనే=ఉపయోగవ్రతమునందు, పంచదోషేతరం = ఈవైపునయొడు పాపగ్రహకేంద్ర దోషంబులు గలుగని, లగ్నం=ముహూర్తము, శుభదం=శుభప్రదమైనది. ఇనియునుగాక, భౌమః=భూమి, ద్వాదశస్థం = ఉపయోగముహూర్తంబునకుబదిరెండవయింట నున్న, రవిం=సూర్యుని, పశ్యన్=చూచినట్లాయెనా, ఆచార్యనేత్రహృత్=పటువు జనకుని గన్నులు లేచివిగాఁ జేయుననుట.

సర్వత్ర శుభదశ్శుక్రో రిఃఫవష్టాప్తమాన్వినా,
షష్టాప్తమా వినా జీవస్సర్వత్ర శుభకృత్సదా. 95

టీ. శుక్రో=భౌర్గవుడు, రిఃఫవష్టాప్తమాన్వినా = ఉపయోగమునందునుండెనేని బదు నొకం డాటు ఎనిమిది స్థానములను విడిచిపెట్టి, సర్వత్ర = ఇతరస్థానములలోనుల నెచ్చటనుండినను, శుభదః=శుభఫలంబులనిచ్చుచుండును. జీవః=జీవానామితి, షష్టాప్తమా వినా=ఆటు యెనిమిది స్థానములనువిడిచి, సర్వత్ర=ఇతరములైన స్థానములలో నెచ్చట నుండినను, సదా=ఎల్లప్పుడును, శుభకృత్=శుభముసేయువాఁడనుట.

విశేషా నైధనస్థానే నేష్యంతే సర్వదా గ్రహః,
అచార్యం తం శుభా ఘ్నంతి శిష్యం ఘ్నంతి శుభేతరాః 96

టీ. నైధనస్థానే = ఉపనయనముహూర్తంబున కష్టముందున్న, గ్రహః = గ్రహంబులన్నియు, సర్వదా = ఎల్లప్పుడును, విశేషాత్ = విమాత్రమును, నేష్యంతే = ఇవ్వుములైనవిగావు. అనగా నష్టముమందుండు గ్రహంబులు పటువున కించుకంతైనను మేలుసేయక యతిశయంబైన కీడును జేయుచుండు రదియెట్లునః—శుభాః = శుభ గ్రహంబు లష్టమస్థానగతంబులైనట్లయితే, తమాచార్యం = అటువుకంద్రిసి, ఘ్నంతి = చంపుచున్నారు. శుభేతరాః = పాపగ్రహంబు లష్టమస్థానగతంబులైన, శిష్యం = శిష్యును, ఘ్నంతి = చంపుచున్నారుమట.

— ఏకదినవివాహోపనయనవిషయము. —

వివాహోపనయా యత్ర త్వేకస్తి నివసే యది,
మేఖలాబంధనం పూర్వం పరం వై వాహికం జగుః. 97

టీ. యత్ర = ఎచ్చట, ఏకస్తి నివసే = ఒకదినమునందు, వివాహోపనయా యది = వివాహోపనయనము లైనట్లయితే, (త్వత్త్వ = ఎచ్చట) పూర్వం = ముందుగా, మేఖలాబంధనం = ఉపనయనము, పరం = అనంతరమునందు, వై వాహికం = వివాహము చేయఁదగినదియని, జగుః = పెద్దలు చెప్పిరి.

చౌలోపనయసీమంతజాతనామాన్య పుంసవే,
చాతుర్వ్రతేభ్యుపాకర్తవ్యేకగర్భాభ్యుభక్తియాత్. 98.

టీ. చౌలోపనయసీమంతజాతనామాన్య పుంసవే = చౌల = చూడాకర్తమందును, ఉపనయ = ఉపనయనమునందును, సీమంత = సీమంతముందును, జాత = జాతకర్తమందును, నామ = నామకరణముందును, అన్న = ఆహారప్రాసమునందును, పుంసవే = పుంస వః మునంగును, చాతుర్వ్రతే = వేదవ్రతచతుష్టయంబునందును, అభ్యుపాకర్త = అనుతనక్రావణహామకర్తయందును, ఏకగర్భాభ్యుభక్తియాత్ = ఏకాదశులైన పుత్రులను, భృగ్భక్తి యాత్ = నేలుపేలుగాఁ జేయవలయును అనఁగా దండ్రీగ్రహకర్మాల్లకు చౌలోపనయ నా మలు జేయుచేదల నొక్కొకని నొక్కొకసారిగాఁ జేయవలయుగాక యిద్దరికి మువ్వు రకు నొక్కొకరిగాఁ జేయఁకూడదు.

— వేదవిరుధము. —

హస్తాశ్వముక్చనణతిష్య సమీపి త్రచి త్రాడితి త్రిపుర జేత్యజలాసు
రేషు, శస్త్రోత్తంకమలసమ్భవపౌష్ట్యభేషు ప్రోక్తం నవశ్రుతసమాగ
మనం ద్విజానామ్. 99

— వివాహ ప్రశ్న. —

శుభే దినే దైవవిదం త్వభిజ్ఞం తాంబూలపుష్పాక్షతపూర్ణపాణిః,
కర్తాచ గత్వా ప్రణిపత్య పృచ్ఛేన్నివేద్య తస్మై వరకన్యయోర్భవమ్.

టీ. కర్తాచ = వివాహకర్తయగువాడు, తాంబూలపుష్పాక్షతపూర్ణపాణిః = తాంబూలపుష్పాక్షతలచేత నిండింపబడిన హస్తములుగలవాడై, శుభేదినే = చంద్ర తారాబాహునితమైన పంచాంగశుద్ధదినంబునందు, అభిజ్ఞం = తెలిసినట్టి, దైవవిదం = జ్యోతిషికునిఁగూర్చి, గత్వా = సమీపంబునకు డాసి, ప్రణిపత్య = నమస్కరించి, తస్మై = ఆజ్యోతిషికునికొఱకు, వరకన్యయోర్భవం = పెండ్లికుమార్తె పెండ్లికుమారునియొక్క జన్మ నక్షత్రములను, నివేద్య = ఎఱిగించి, పృచ్ఛేత్ = ఘటించుగవలయుననుట.

గోత్రవర్ణములు.

స్వగోత్రప్రవరోపేతా హీనాధికకులోద్భవా,

కన్యా వయోధికా నేష్టా దుర్లక్షణగుణాన్వితా.

106

టీ. స్వగోత్రప్రవరోపేతా = వరునియొక్క గోత్రప్రవరలతోఁ గూడినట్టియు, హీనాధికకులోద్భవా = ఎక్కువకన్న వక్రమునందుఁ బుట్టినదియు, దుర్లక్షణగుణాన్వితా = దుష్టలక్షణ దుష్టగుణములతోఁ గూడినట్టియు, వయోధికా = వరునికంటె నధికవయస్సు గల, కన్యా = కన్యక, నేష్టా = వివాహంబునకు విహితమైనది గాదని తెలియవలయును.

కులంచ శీలంచ వపుర్వయశ్చ విద్యాంచ విత్తంచ సనాథతాంచ,
ఏతాన్గుణాన్ సప్తపరీక్ష్య దేయాః కన్యాబుదై శ్శేషమచింతనీయమ్.

టీ. కులంచ = వరునివంశమును, శీలంచ = స్వభావసదాచారసంపత్తిని, వపుః = శరీరసౌష్ఠ్యవసాందర్యములను, వయశ్చ = వయస్సును, విద్యాంచ = వేదకాస్త్రాదివిద్యలను, విత్తంచ = భాగ్యమును, సనాథతాంచ = స్వాధ్యయము (రక్షకబలము)ను, ఏతాన్ = ఈ చెప్పబడిన, సప్త = ఏడైన, గుణాన్ = సద్గుణములను, పరీక్ష్య = పరీక్షించి, బుదైః = తెలిసిన వారిచేత, కన్యాః = కన్యకలు, దేయాః = వరులకొఱ కీయఁదగినవారలగుదురు. శేషం = కులశీలాదినర్తగుణములకంటె నితరంబేమియును, అచింతనీయం = విచారించఁదగినది గాదు. అనఁగా గన్యాదాతయగువాడు తనకొమార్తెను వరున కిచ్చి వివాహముసేయు సేదల ముందుగా వరునియొక్క కులశీలాదులనుఁ జక్కఁగా విచారించుకొని యనంతరము నందు వివాహము చేయవలయునని యభిప్రాయము.

— జన్మనామతారలవిషయము. —

దంపత్యో ర్భర్తారాభ్యాం నామర్జాభ్యా మథాపివా,

స్త్రీజన్మతారాపూర్వాభ్యాం బ్రూయాత్పాజ్ఞ శుభాశుభమ్.

టీ. ప్రాజ్ఞః = తెలిసిన జ్యోతిషకుడు, స్త్రీజన్మతారాపూర్వాభ్యాం = కన్యా జన్మనక్షత్రము పూర్వముందుఁ గలిగిన, దుపయోగః = కన్యావరులయొక్క, జన్మతారా భ్యాం=జన్మకాలనక్షత్రముచేతనైనను, అథాపివా = అటుగాకపోయినను, నామర్కాభ్యాం = నామనక్షత్రముచేతనైనను, శుభాశుభం = శుభాశుభఫలములను, బ్రూయాత్ = చెప్పవలయుననుట.

జన్మధిష్ఠ్యభవనోద్భవం ఫలం కామినీపురుషయోర్విచిత్రయేత్,
జన్మధిష్ఠ్యభవనానభిజ్ఞయా నామతోఽఖలమిదం విచిత్రయేత్.

టీ. కామినీపురుషయోః = స్త్రీపురుషులకు, జన్మధిష్ఠ్యభవనోద్భవం=జన్మనక్షత్ర జన్మరాసులవలననుత్పన్నంబైన ఫలం = శుభాశుభఫలములను, విచిత్రయేత్=విచారించ వలయును. జన్మధిష్ఠ్యభవనానభిజ్ఞయా=జన్మనక్షత్ర జన్మరాసులు తెలియకపోవుటచేత, నామతో=నామనక్షత్రప్రకారముగా, అఖలం=సమస్తమైన, ఇదం = ఈపూర్వోక్తంబగు శుభాశుభఫలమును, విచిత్రయేత్=విచారించవలయుననుట.

అజ్ఞాతజన్మనాం న్యూతాం నామభం పరికల్పయేత్,

తేనైవ చిత్రయేత్స్వర్గం రాశికూటాది జన్మవత్.

110

టీ. అజ్ఞాతజన్మనాం=తెలియకబడనిజన్మనక్షత్రముగల, న్యూతాం = మనుష్యులకు, నామభం=నామనక్షత్రంబును, పరికల్పయేత్=కల్పింపవలయు, తేనైవ=అనామనక్షత్రము చేతనే, స్వర్గం=సమస్తమైన, రాశికూటాది = రాశిగ్రహకూటాదికమును, జన్మవత్=జన్మ నక్షత్రముందువలె, చిత్రయేత్=విచారించవలయును.

జన్మనా జన్మ కుర్వీత నామ్నా నామైవ కారయేత్,

ఉభయం బలహీనం చే త్పుంజన్మ స్త్రీషు నామతః

111

టీ. జన్మనా = పురుషునిజన్మనక్షత్రముతోడ, జన్మ = స్త్రీజన్మనక్షత్రమును, కుర్వీత=చేయవలయును. నామ్నా=పురుషునినామనక్షత్రంబుతోడ, నామైవ = స్త్రీనామ నక్షత్రమునే, కారయేత్ = చేయఁదగును. అనఁగాఁ బురుషునకు జన్మనక్షత్రముండి నట్లయిన స్త్రీకిని జన్మనక్షత్రమును బట్టియు, పురుషునకు జన్మనక్షత్రములేక నామ నక్షత్రంబయిన స్త్రీకిని నామనక్షత్రమును బట్టియు విచారించవలయును. ఉభయం= స్త్రీపురుషులయొక్క, జన్మ నామనక్షత్రములు రెండును, బలహీనం చేత్ = బలములేనిది యైనపక్షమునందు, పుంజన్మ స్త్రీషునామతో=పురుషునిజన్మనక్షత్రమును స్త్రీనామనక్షత్ర మునుఁ బట్టి ఫలము విచారించఁదగినది.

— ఏకనక్షత్రవివాహము. —

రోహిత్యాద్ధ్రామభేంద్రాగ్నితిష్యశ్రవణపౌష్కళం,

అహిర్బుధ్న్యస్తథాప్తావ నక్షత్రైశ్చ శుభావహాః. 112

టీ. రోహిణ్యాద్వామఖేంద్రాగ్నివిష్యక్రమణపాష్టభం = రోహిణ్యాద్వామఖా
వికాఖప్రవ్యక్రమణరేవతులును, తథా = అప్రకారముగానే, అహిర్బుధ్న్యః = ఉత్తరా
భాద్రయును, అప్తావ = ఈయెనిమిదినక్షత్రములును, నక్షత్రైశ్చ = స్త్రీపురుషుల యేక
నక్షత్రమునందు, శుభావహాః = శుభసంపాదకంబు లగుచుండును.

అశ్వినీచ యమ స్వాతీ సార్ప ఫాల్గునమేవచ,
మైత్ర వారుణమూలాఖ్యం నక్షత్రైశ్చైపి మధ్యమాః. 113

టీ. అశ్వినీచ = అశ్వినీయును, యమస్వాతీసార్పఫాల్గునమేవచ = భరణీస్వాత్యా
శ్రేణి పూర్వఫల్గునులును, మైత్రవారుణమూలాఖ్యం = అనురాధ శతభిషమూలలును,
ఏతే = ఈయెనిమిదినక్షత్రములును, నక్షత్రైశ్చైపి = స్త్రీపురుషులకు నక్షత్రైశ్చమునందు,
మధ్యమాః = మధ్యమంబులైనవి.

అజైకపాచ్చివిష్టా చ పునర్వస్వథ కృత్తికా,
మృగశీర్షంచ చిత్రాచ సవితోత్తరఫల్గునీ. 114

జ్యేష్ఠాచ విశ్వతోయంచ నక్షత్రైశ్చ వినశ్యతి,
ఏకరాశౌ పృథగ్ధిష్ఠ్యే చోత్తమం పాణిపీడనమ్. 115

టీ. అజైకపాల్ = పూర్వాభాద్రయును, కృత్తికా = కృత్తికయును, పునర్వసు =
పునర్వసువును, అథ = పిమ్మట, మృగశీర్షంచ = మృగశీర్ష
యును, చిత్రాచ = చిత్రయును, సవితా = హస్తయును, ఉత్తరఫల్గునీ = ఉత్తరయును,
జ్యేష్ఠాచ = జ్యేష్ఠయును, విశ్వతోయంచ = పూర్వాషాఢోత్తరాషాఢలును, నక్షత్రైశ్చ =
ఈనక్షత్రములయొక్క ఏకత్వమునందు, వినశ్యతి = కనావయలకు నాశనము సంభవించు
చున్నది. ఏకరాశౌ = ఒకరాశియందును, పృథగ్ధిష్ఠ్యేచ = భిన్ననక్షత్రములయందును,
పాణిపీడనం = వివాహము, ఉత్తమం = ఉత్తమంబైనది.

రాశ్యైశ్చ చేద్భిన్న మృత్యుం ద్వయోస్సౌమ్యైశ్చ రాశి
యుగ్మం తతైవ, నాడీదోషో నోగణానాంచ దోషో నక్షత్రైశ్చ
భిన్నపాద శుభ స్సౌమ్యత్. 116

టీ. ద్వయోః = దంపతులకు, రాశ్యైశ్చ = ఏకరాశిత్వమునందు, భిన్నమృత్యుం =
నక్షత్రభేదము, సౌమ్యైశ్చ = విశమ, తతైవ = అప్రకారమే, నక్షత్రైశ్చ = విశనక్షత్రము
నందు, రాశియుగ్మం = రాశిభేదము, సౌమ్యైశ్చ = విశమ, నాడీదోషః = నాడీదోష
మును, గణానాంచదోషః = గణదోషములు, న = లేదు. నక్షత్రైశ్చ = ఏకనక్షత్రమునందు,
భిన్నపాదః = పాదభేదము, శుభః = వివాహమందు శుభకరంబైనది, స్సౌమ్యత్ = అగును.

— గ్రంథాంతరమందు. —

ఏకశ్రే చైకపాదేతు వివాహః ప్రాణహానిదః,
దంపత్యో రేకనక్షత్రే భిన్నపాదే శుభావహః.

117

టీ. ఏకశ్రేచ = ఏకనక్షత్రమునందు, ఏకపాదేతు = ఒకపాదమందైనను, వివాహః = ఉద్వాహము, ప్రాణహానిదః = ప్రాణనాశకరంబైనది, దంపత్యో = వధూవరులకు, ఏకనక్షత్రే = ఒకనక్షత్రమునందు, భిన్నపాదేతు = పాదభేదమందైన, వివాహః = వివాహము, శుభావహః = శుభమును సంపాదించునది.

— గ్రంథాంతరమందు. —

వారుణార్కమరుద్ధ్వవహ్నోఽశ్వ విధుః పితా,
ఏష స్త్రీపూర్వవత్ప్రేషి రాశ్యైశ్యే నతు దోషభాక్.

118

టీ. వారుణార్కమరుద్ధ్వవహ్నోఽశ్వః = శతతారాహస్తాస్త్యైశ్వరీ కృత్రికా పూర్వాషాఢలును, విధుః = మృగశిర్షయును, పితా = మఖయును, ఏష = ఈనక్షత్రములయందు, స్త్రీపూర్వవత్ప్రేషి = ఈ పూర్వపాదమునందొందియున్నను, రాశ్యైశ్యే = ఏకరాశిత్వమునందు, వివాహః = ఉద్వాహము, నతుదోషభాక్ = దోషకరమైనదిగాదు.

యుగ్మపాదేచ ధిష్ణేతు వరః పూర్వార్థగో జయః,
అపరార్థోద్భవా నారీ చైకశ్రేషి శుభావహః.

119

టీ. వరః = పెండ్లిమారుడు, ధిష్ణేతు = ఏకనక్షత్రమందైనను, యుగ్మపాదేచ = భిన్నపాదమునందును, పూర్వార్థగోయద్ధి = పూర్వార్థమును బొందినట్లాయెనా, నారీచ = స్త్రీయును, అపరార్థోద్భవాయది = ఉత్తరార్థమును బొందినట్లాయెనా, జయః = విజయము గనుక, ఏకశ్రేషి = స్త్రీపురుషుల కుభయులకు నొకనక్షత్రమైనను, వివాహః = పెండ్లి, శుభావహః = శుభకరమైనది.

— పెదకలహక్షత్రము. —

ఏకరాశౌ ద్విసక్షత్రే పుంసారా ప్రథమా భవేత్,
అరీవ శోభనం ప్రోక్తం స్త్రీతారా చే ద్విసాశనమ్.

120

టీ. ఏకరాశౌ = ఒకరాశియందు, ద్విసక్షత్రే = రెండునక్షత్రములయందు, పుంసారా = పురుషునినక్షత్రము, ప్రథమాభవేచ్ఛేత్ = మొదటిదియాయెనా, అరీవ = మిక్కిలి శోభనం = శుభంబని, ప్రోక్తం = చెప్పబడినది. స్త్రీతారాచే = స్త్రీనక్షత్రము మొదటిదియైనది సాశనం = అశుభఫలము సంభవించును.

— సామాంశము. —

శుభమంతై క్యముద్వాహే దంపత్యోర్నామతారకే,
గ్రామసంగ్రామసేవాసు సమాంశమశుభం విదుః. 121

టీ. వివాహే = వివాహవిధియందు, దంపత్యోః = కన్యావరులకు, నామతారకే = నామనక్షత్రమందు, అంతై క్యం = అంశం చొకటియగుట, శుభం = మంగళకరము, గ్రామసంగ్రామసేవాసు = గ్రామప్రవేశమందును, సంగ్రామ = యుద్ధమందును, సేవాసు = రాజసేవాదులయందును, సమాంశం = ఏకాంశమును, అశుభం = అశుభకరమైనదానిగా, విదుః = పెద్దలు చెలియుదురు.

— కన్యాసామాంకరవిషయము. —

విరుద్ధే రాశినక్షత్రే భవేతా మపి చేత్తదా,
దంపత్యోః ప్రీతయే నృణాం నామాంతరమథ ఓషేత్. 122

టీ. దంపత్యోః = దంపతులయొక్క, రాశినక్షత్రే = రాశినక్షత్రములను, విరుద్ధే = విరోధాక్రాంతంబుననవి, భవేతాంచేత్ = అయినట్లయెనా, తదా = అనమయంబున, అథ = అటుకర్తావ, నృణాం = మనుష్యులకు, ప్రీతయే = ప్రీయముకొఱకు, నామాంతరం = మఱియొక నామధేయమును, ఓషేత్ = ఉంచవలయును.

గ్రంథాంకరమందు. —

దంపత్యోరేకనక్షత్రే ద్విపదక్షే మృతిర్భవేత్,
త్రిపదక్షే గదోత్పత్తి శ్చతుష్పదే శుభావహః. 123

టీ. దంపత్యోః = జాయావతులకు, ఏకనక్షత్రే = ఏకనక్షత్రవిషయమై, ద్విపదక్షే = ద్విపాన్నక్షత్రమునందు, మృతిః = మరణము, భవేత్ = అగును. త్రిపదక్షే = త్రిపాన్నక్షత్రమునందు, గదోత్పత్తిః = రోగోత్పత్తిరూపంబైనఫలంబు గలుగును. చతుష్పదే = నాలుగుపాదములుగల నక్షత్రమందు, వివాహః = వివాహము, శుభావహః = శుభమును సంపాదించుచుండునని యెఱుంగవలయును.

— సామాంతరముచేయువిధానము. —

కుంచత్వక్లితసర్వ పాన్వితజలం కుంభస్థితం నూతనం
దూర్వాశ్వత్థదళై ర్వివాహసమయే సంప్రాక్షణం కల్పయేత్,
కన్యాయాస్తదనంతరం ద్విజవరస్తస్యాశ్చ పుణ్యాంగనా
పూర్వోక్తం పరిహృత్య మంగళకరం నామాంతరం ప్రఓషేత్.

టీ. వివాహసమయే = వివాహముసేయునపుడు, ద్విజవరః = బ్రాహ్మణోత్తముండు

మూతనం = క్రొత్తదియైన, కుంభస్థితం = కలకంబుననున్నట్టి, పంచత్వస్థితసర్వ పాస్వితజలం-
 పంచత్వం = ముట్టిమామిడినేరేసురాదిజాన్విపువృద్ధులయొక్క చర్మములతోను, సిగసర్వం =
 తెల్లనియావగింజలతోను, అన్విత = కూడిన, జలం = పానీయమును, దూర్వాన్వితదత్తం =
 గజికపరకలురాదిగుట్టు వీనిచేత, కన్యాయాగం = కన్యకకు, సంప్రదానం = సంప్రదించు
 టను, కల్పయేత్ = కల్పింపవలసినది, తదంతరం = జలసంప్రదానంతరమున, పుణ్యాం
 గనా = ఒక బ్రాహ్మణములైనను, తస్మాత్ = అకన్యకకు, పూర్వోక్తం = పూర్వమునుండిన
 నామమును, పరిహృత్య = పరిత్యజించి, ముగళకరం = కుభకరంబగు, నామాంతరం = మఱి
 యొక పేరును, ప్రక్షిపేత్ = వెట్టవలయును.

— విషయము. —

మూలజా శ్వశురం హంతి వ్యాళజాచ తదంగనాం,
 జ్యేష్ఠజా భావుకం హంతి దేవరం తు ద్విదైవజా. 125

టీ. మూలజా = మూలానక్షత్రమందు బుట్టినకన్యక, శ్వశురం = మామను, హంతి =
 చంపును. వ్యాళజా = ఆశ్రేష్ఠానక్షత్రమందు జనించినపడుచు, తదంగనాం = అత్తను,
 జ్యేష్ఠజా = జ్యేష్ఠానక్షత్రమునందు జనించినకన్యక, భావుకం = భావను, ద్విదైవజా = విశాఖా
 నక్షత్రమందు బుట్టిన స్త్రీ, దేవరంతు = మఱియొకని, హంతి = చంపును.

మూలాశ్రేష్ఠావిశాఖాసు మా హేంద్రే చోద్భవః పుమాన్,
 న దోషకృద్వివాహే చ స్త్రీయస్త్యేలేషు వర్జితాః. 126

టీ. మూలాశ్రేష్ఠావిశాఖాసు = మూలాశ్రేష్ఠావిశాఖలయందును, మా హేంద్రే =
 జ్యేష్ఠానక్షత్రమందును, ఉద్భవః = పుట్టిన, పుమాన్ = పురుషుడు, వివాహే = వివాహ
 మందు, న దోషకృత్ = దోషమును కేయువాడుగాదు. ఏలేషు = ఈవెప్పిననక్షత్రముల
 యందు బుట్టిన, స్త్రీయస్తు = స్త్రీలేలే, వర్జితాః = వివాహమందు విడువబడుచుండురని
 తెలియవలయును.

— గ్రంథాంతరమున. —

తులాయుక్తే ద్విదైవశ్చే జాతా నారీ న దోషభాక్,
 కార్పియుక్తే ద్విదైవశ్చే జాతా హంతి చ దేవరమ్. 127

టీ. తులాయుక్తే = తులారాశియుక్తంబగు, ద్విదైవశ్చే = విశాఖానక్షత్రమందు,
 జాతా = జనించిన, నారీ = కన్యక, నదోషభాక్ = దోషమునుబొందినదిగాదు. కార్పి
 యుక్తే = పుకీరరాశిపాతమైన, ద్విదైవశ్చే = విశాఖయందు, జాతా = పుట్టినకన్యక,
 దేవరం = మఱియొకని, హంతి = చంపుచున్నది.

— ద్వాదశకూటములు. —

దినం గణంచ మాహేంద్రం స్త్రీదీర్ఘం యోనిరేవచ,
రాశీ రాశ్యధిపా వశ్యో రజ్జు ర్వేధా తథా దశ. 128

పునశ్చ వర్ణకూటం చ నాడీకూటం ప్రశస్యతే,
ఏతే ద్వాదశకూటాస్సుః కూటభేదాః ప్రకీర్తితాః. 129

టీ. దినం=దినకూటంబును, గణంచ=గణకూటంబును, మాహేంద్రం=మహేంద్రకూటంబును, స్త్రీదీర్ఘం=కన్యాదూరకూటంబును, యోనిరేవచ = యోనియనుకూటంబును, రాశీ=రాశికూటంబును, రాశ్యధిపః = రాశ్యధిపకూటంబును, వశ్యః=వశ్యకూటంబును, రజ్జుః=రజ్జుకూటంబును, వేధా=వేధాకూటంబును, తథా=అప్రకారము, దశ=పదికూటములున్ను, పునశ్చ=మరిగ, వర్ణకూటంచ=వర్ణంబనుకూటంబును, నాడీకూటం = నాడీకూటంబును, ప్రశస్యతే = వేఱువేఱుగాఁ బ్రశంసించబడుచున్నది. ఏతే = ఈవెప్పబడినవి, ద్వాదశకూటాః=పదిరెండు పాఠనములు, స్మృః=అగుచున్నవి. కూటభేదాః=మఱికొన్ని పాఠననభేదములును, ప్రకీర్తితాః=గ్రంథాంతరములందుఁ జెప్పబడియున్నవి.

రాశికూటాదికం సర్వం స్త్రీభూమారభ్య చింతయేత్,
పుంభూతారావిశుద్ధి స్సాన్యన్నాడీ రజ్జుశ్చ దస్తభాత్. 130

టీ. స్త్రీభూమారభ్య = స్త్రీవక్షత్రముమొదలుకొని, పుంభూత్=పురుషవక్షత్రపర్యంతమును, సర్వం=సమస్తమైన, రాశికూటాదికం = రాశికూటంబు మొదలగుపాఠనములను, చింతయేత్ = విచారించవలసినది. నాడీ=నాడియనుపాఠనమును, రజ్జుశ్చ=రజ్జువలెదు పాఠనమును, దస్తభాత్ = అశ్వరీసక్షత్రమునుండి, తారావిశుద్ధిః=నక్షత్రశోధనము గలది, స్సాన్య=అగును.

గ్రహమైత్రం రాశికూటం తారా నాడీ విశేషతః,
సర్వేషామేవ వర్ణానా మవశ్యం గణకూటకమ్. 131

టీ. సర్వేషామేవ వర్ణానాం = సకలవర్ణములవారికి, గ్రహమైత్రం=గ్రహమైత్రియును, రాశికూటం=రాశిపాఠనమును, తారా = తారాబలమును, నాడీ=నాడీపాఠనమును, గణకూటకం=గణకూటకమును, విశేషతః=విశేషముగా, అవశ్యం=అవశ్యకము.

గ్రహమైత్రం ద్వికాతీనాం క్షత్రియాణాం గణస్తథా,
కన్యాదూరం తు వైశ్యానాం శూద్రాణాం యోనిరేవచ. 132

టీ. ద్వికాతీనాం=బ్రాహ్మణులకు, గ్రహమైత్రం = గ్రహమైత్రియును, తథా=అప్రకారము, క్షత్రియాణాం=క్షత్రియులకు, గణః=గణకూటమును, వైశ్యానాంకు =

మూడవకులమువారికైతే, కన్యాదూరం = స్త్రీ దీర్ఘమును, కూద్రాణాం=నాలవతారి వారికి, యోనిరేవచ = యోని యనుపొంతనమును, అవశ్యం=ముఖ్యముగా కాడఁ దగినది.

— దినకూటము. —

కన్యాదివరఋక్షాంతం గణయేన్నవసంఖ్యయా,
సమాంత్యతారకం శ్రేష్ఠం దినకూటం ప్రశస్యతే. 133

టీ. కన్యాది వరఋక్షాంతం = స్త్రీనక్షత్రము మొదలుకొని పురుషనక్షత్ర పర్యంతమును, నవసంఖ్యయా=తొమ్మిదింటిచేత, గణయేత్ = ఎంచవలసినది. ఆప్రకారం బెంచగా, దినకూటం = దినపొంతనము, సమాంత్యతారకం = నడుమైన అంత్యం బయిన వరనక్షత్రము గలిగినది, అవగా స్త్రీతారకు బురుషతార, రెండు నాలుగు ఎనిమిది తొమ్మిదాయెనా, శ్రేష్ఠం = ఉత్తముబని, ప్రశస్యతే = ప్రశంసించుటచున్నది.

— గణకూటము. —

పునర్వసుద్వయం స్వాతీ కరశ్రవణతారకాః,
పాష్ణమైత్రేందుదస్త్రాఖ్యాస్తారా దేవగణాస్తస్మతాః. 134

టీ. పునర్వసుద్వయం = పునర్వసు పుష్యములును, స్వాతీ=స్వాతీనక్షత్రమును, కరశ్రవణతారకాః = హస్తశ్రవణనక్షత్రములును, పాష్ణమైత్రేందుదస్త్రాఖ్యా=రేవ త్యనూరాధా మృగశిర్షాశ్వినులనెడు పేరుగల, తారాః = నక్షత్రములును, దేవగణాః= దేవతాగణములని, స్మతాః = స్మరింపఁబడుచున్నది.

రోహిణీ త్రిణి పూర్వాణి భరణీ రాద్రమేవచ,
త్రీణ్యుత్తరాశ్చ విజ్ఞేయా మానుషాః పరికీర్తితాః. 135

టీ. రోహిణీ=రోహిణియును, త్రిణిపూర్వాణి = పుబ్బపూర్వాషాఢ పూర్వా భాద్రలును, భరణీ = భరణియును, రాద్రమేవచ = ఆర్ద్రానక్షత్రమును, త్రీణ్యుత్తరాశ్చ=ఉత్తరోత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రలును, మానుషాః=మానవగణములని, పరికీర్తితాః= చెప్పఁబడినదిగా, విజ్ఞేయాః= తెలుసుకొందగినది.

అగ్నిసార్పమఖాచిత్రాద్విదై వేంద్రాశ్చ మూలభం,
శ్రవిష్ఠా వారుణంచైవ రాక్షసాఖ్యా గణాస్తస్మతాః. 136

టీ. అగ్నిసార్పమఖాచిత్రాద్విదై వేంద్రాశ్చ=కృత్తికాశ్రవణమఖాచిత్రా వికాఖా క్షేమానక్షత్రములును, మూలభం=మూలయును, శ్రవిష్ఠావారుణంచైవ=ధనిష్ఠాకర్కము లును, రాక్షసాఖ్యా=రాక్షసము లనెడుపేరుగల, గణాః = గణములని, స్మతాః = స్మరింపఁబడినదిగా

స్వగణం చోత్తమం విద్యా న్నధ్యమం దైవమానుషం,
అధమం రాక్షసం దైవం మృత్యుర్మానుషరాక్షసమ్. 137
స్త్రీరాక్షసం న కర్తవ్యం కర్తవ్యం నరరాక్షసమ్,

టీ. స్వగణంచ = స్త్రీపురుషనక్షత్రంబులు రెండు నొకగణ మైనట్లైతే, ఉత్తమం = శ్రేష్ఠమైనదానిగా, విద్యాత్ = ఎఱుంగవలయు. దైవమానుషం = స్త్రీపురుషనక్షత్రంబులలో నొకనక్షత్రంబు దైవగణమును ఒకనక్షత్రంబు మానుషగణమునైన, మధ్యమం = మధ్యమమైనదానినిగాను, రాక్షసం = రాక్షసగణమును, దైవం = దేవగణమును, అధమం = నికృష్టమైనదానినిగాను, విద్యాత్ = తెలియవలయు. అదిగాక, మానుషరాక్షసం = మానవరాక్షసగణంబులైనను, మృత్యుః = మరణము సంభవించుననియు, స్త్రీరాక్షసం = స్త్రీనక్షత్రము రాక్షసగణమైనను, న కర్తవ్యం = చేయఁదగినదిగాదనియును, నరరాక్షసం = పురుషనక్షత్రము రాక్షసగణమైనను, కర్తవ్యం = చేయఁదగినది యనియును, విద్యాత్ = ఎఱుంగవలయును.

— మాహేంద్రకూటము. —

వధ్వాదీనాం చతు స్సప్త దశమం చ త్రయోదశమ్. 138
షోడశైకోనవింశంచ ద్వావింశం పంచవింశతిః,
ఏతే మాహేంద్రయోగాస్సుర్వివాహేఽయం ప్రశస్యతే.

టీ. వధ్వాదీనాం = స్త్రీనక్షత్రముమొదలగు నక్షత్రంబులలోపల, చతుః = నాలుగవనక్షత్రమును, సప్త = ఏడవనక్షత్రమును, దశమంచ = పదియవనక్షత్రమును, త్రయోదశం = పదుమూడవనక్షత్రమును, షోడశం = పదియొకవనక్షత్రమును, ఏకోనవింశంచ = ఒందొమ్మిదవనక్షత్రమును, ద్వావింశం = ఇరువదిరెండవనక్షత్రమును, పంచవింశతిః = ఇరువదియైదవనక్షత్రమును. ఏతే = ఈనక్షత్రములు, మాహేంద్రయోగాః = మాహేంద్రకూటము యొక్క సంబంధముగలవి, స్యుః = అగుచున్నవి. అయం = ఈ మాహేంద్రయోగము, వివాహే = ఉద్వాహమందు, ప్రశస్యతే = ప్రశంసించఁబడుచున్నది. అనఁగా స్త్రీనక్షత్రంబునకుఁ బురుషనక్షత్రంబు ౪, ౭, ౧౦, ౧౩, ౧౬, ౧౯, ౨౨, ౨౫-వ నక్షత్రంబులలో నొకనక్షత్రంబుగా నుండవలయును.

— స్త్రీదీర్ఘము. —

స్త్రీధిష్ఠ్యాదాద్యనవకే స్త్రీదూర మతినిందితం,
ద్వితీయే మధ్యమం ప్రోక్తం తృతీయ నవకే శుభమ్. 140
చతుర్దశర్థా దుపరి స్త్రీబాహుళ్యం విశాం శుభమ్,

టీ. స్త్రీధిష్ఠ్యాత్ = స్త్రీనక్షత్రము మొదలుకొని తొమ్మిదింట గణన చేయవలసినది.

అంటలి, ఆద్యవవశే = మొదటివవశంబులలోఁ బురుషనక్షత్రంబుండిన, స్త్రీదూరం = స్త్రీదీర్ఘంబు, అరిసింజితం = మిక్కిలి నిండిండుటనది. ద్విరీయం = రెండవవవశంబునందు, మధ్యమం = మధ్యమంబు, ప్రాక్షం = చెప్పబడినది. శృలీమనవశే = మూడవవవశంబునందు, శుభం = శుభకరమైనది. విశమ, చతుర్థశక్త్యాపరి = స్త్రీనక్షత్రంబునకుఁ బురుషనక్షత్రంబు పడునాలుగునక్షత్రంబులను మీఠవలసివడుమందు, స్త్రీబాహుశ్యం = స్త్రీదీర్ఘంబు పొంతనము, వికారం = వైశ్యులకు, శుభం = మంచి.

— స్త్రీదీర్ఘ కూటావనాదము. ౧ —

స్త్రీదీర్ఘం యది నోద్వాహే స్త్రీనాశో భవతి ధృవం,
స దోషో నాస్తి యద్యస్తి రాశిశ్చ గ్రహమైత్రకమ్ 141

టీ. ఉద్వాహే = వివాహమునందు, స్త్రీదీర్ఘం = స్త్రీదీర్ఘంబు పొంతనము, నోయది = లేదని, స్త్రీనాశః = కన్యానాశము, భవతి = అగుచున్నది. ధృవం = నిశ్చయము, రాశిశ్చ = రాశిపొంతనమును, గ్రహమైత్రకం = గ్రహమైత్రియును, అస్తియది = ఉండినచో, నదోషః = స్త్రీదీర్ఘంబులేనిదోషము, నాస్తి = లేని తెలియవలయు.

— యోగికూటము. ౨ —

అశ్వినీ శతతారాశ్చౌ భరణీ రేవతీ గజౌ, కృత్తికా పుష్యభం
ఛాగౌ రోహిణీందూ భుజంగమా. మూలాద్భాగ్రు తథా శ్వానౌ
మఖా పూర్వాచ మాషకౌ, సార్వాదిత్యేచ మార్జారౌ స్వాతి
హస్తాచ మాహిమౌ. విశాఖా చిత్తభే వ్యాఘ్రౌ మృగౌ జ్యేష్ఠాసు
రాధకౌ, ఉత్తరోత్తరాభాద్రాతు గావౌ పరిక్షిత్తితౌ అభిజిచ్ఛత్త
రాహుధా నకులౌ పరిక్షిత్తితౌ, పూర్వాభాద్రాపదసూ సింహౌ
పూర్వాషాఢా హరిః కపి. 145

టీ. అశ్వినీ = అశ్వినీయులు, శతతారా = శతభివములు, అశ్చౌ = గుఱుములు, భరణీ రేవతీ = భరణీరేవతులు, గజౌ = ఎనుగులు. కృత్తికా పుష్యభం = కృత్తికా పుష్యభంబులు, ఛాగౌ = మేకలు. రోహిణీందూ = రోహిణీమృగశిర్షులు, భుజంగమా = పాములు. తథా = అప్రకారము, మూలాద్భాగ్రు = మూలాద్భాగ్రులు, శ్వానౌ = కుక్కలు. మఖా పూర్వాచ = మఖపుట్టులు, మాషకౌ = ఎలుకలు. సార్వాదిత్యేచ = అశ్రేయశ్రవణములు, మార్జారౌ = పిట్టులు. స్వాతిహస్తాచ = స్వాతిహస్తలు, మాహిమౌ = దున్నలు. విశాఖా చిత్తభే = విశాఖాచిత్రనక్షత్రములు, వ్యాఘ్రౌ = పెద్దపులులు. జ్యేష్ఠాసురాధకౌ = జ్యేష్ఠాసురాధలు, మృగౌ = లేళ్లు. ఉత్తరోత్తరాభాద్రా = ఉత్తరోత్తరాభాద్రలు, గావౌ = గోవులు, పరిక్షిత్తితౌ = చెప్పబడినది. అభిజిచ్ఛత్తరాహుధా = ఉత్తరాహుధాభి

జిత్తులు, నకులౌ=ముంగిసలని, పరికీర్తితౌ=చెప్పుటడినది. పూర్వాభాద్రపద=పూర్వా
భాద్రాధనిష్ఠలు, సింహౌ=సింహములు. పూర్వాషాఢాహరిః = పూర్వాషాఢా శ్రమ
నక్షత్రములు, కపి=కోతులని, పరికీర్తితౌ=చెప్పుటడినది.

పుంస్త్రీపూర్వాపరౌ జ్ఞేయా ధిష్ఠ్యానాం యోనిభేదతః,
ఏకయోనిషు సంపత్తి ర్దంపత్యోః సంగమే తథా. 146
భిన్నయోనిషు మధ్యం స్యా దరిభావం న కల్పయేత్,
స్త్రీణాం స్త్రీభిశ్చ సంయోగే వివాహో మధ్యమో మతః,
పుంసాం పుంభిశ్చ సంయోగస్సదా శత్రుత్వమాప్నుయాత్.

టీ. ధిష్ఠ్యానాం=నక్షత్రములయొక్క, యోనిభేదతః = యోనికూటభేదమువల్ల,
పుంస్త్రీపూర్వాపరౌ = పురుషనక్షత్రము పూర్వమందును, స్త్రీనక్షత్రముపరమందును
గలయోనిపాంతనములు, జ్ఞేయా=తెలియఁదగినవి, తథా = అప్రకారము, సంగమే =
వివాహవిషయమై, దంపత్యోః = జాయాపతులకు, ఏకయోనిషు=ఏకయోనికూటముల
యందు, సంపత్తిః = సంపద గలుగుచున్నది. భిన్నయోనిషు = భిన్నయోనికూటముల
యందు, మధ్యం=మధ్యమఫలంబు, స్యాత్=అగును. అరిభావం = శత్రుత్వముగలయోని
పాంతనమును, నకల్పయేత్ = కల్పింపఁకూడదు. స్త్రీణాం=స్త్రీతారలకు, స్త్రీభిశ్చ =
స్త్రీతారలతోడి, సంయోగే = సంబంధముగలిగిననక్షత్రమందు, వివాహః = వివాహము,
మధ్యమః=మధ్యమంబై, మతః=సమ్మతంబై యుండును. పుంసాం=పురుషతారలకు, పుంభిశ్చ=పురుష
తారలతోడ, సంయోగః = సంబంధము, సదా=ఎప్పుడును, శత్రుత్వం=దంపతులకు
వైరమును, అప్నుయాత్=పొందించుచున్నది.

గోవ్యాఘ్రం గజసింహమశ్వమహిషం శ్వేణంచ బభ్రూరగం
వైరం వానర మేషకంచ సునుహత్తద్విచ్ఛిదాలోందునం,
లోకానాం వ్యవహారతోఽన్యదపిచ జ్ఞాత్వా ప్రయత్నాదికం
దంపత్యోర్నృపభృత్యయోరపి సదా వర్జ్యం శుభం స్యాదితి.

టీ. గోవ్యాఘ్రములకును, గజసింహములకును, అశ్వమహిషములకును, శ్వేణ
హరిణములకును, నకులనర్పములకును, కపిమేషములకును, మార్జాలమూషకములకును
సదామహావైరము. అదిగాక, లోకవ్యవహారంబువల్ల వీరిశత్రుత్వంబు తెలింగి వివాహం
బున కన్యావరులనక్షత్రంబు లట్టిశత్రుయోనికూటములో జరిగిన వానిఁ బరిత్యజింపఁ
వలయును.

—ॐ రాశికూటము.

ద్వికే ద్వాదశకే మృత్యు రాయుర్ద్వాదశకే ద్వికే,
తృతీయైకాదశకే దుఃఖం సుఖ మేకాదశత్రికే.

చతుర్థదశకే నిస్సంధం ధనం దశచతుర్థకే,
అశుభం పంచనవమే శుభంతు నదపంచకే. 150

షష్ఠాష్టకే పుత్రనాశః పుత్రలాభోఽష్టవృక్షకే,
సముపస్తేతు మాంగల్యం దంపతోఽః స్త్రీతివర్ధనమ్. 151

టీ. ద్వికే=స్త్రీరాశిః బురుషరాశి రెండవదియైనపక్షమందును, ద్వాదశకే=పురుష
రాశిః స్త్రీరాశి పండ్రెండవది యైనపక్షమందును, మృశ్యుః = మరణముకలుగును,
ద్వాదశకే=స్త్రీరాశిః బురుషరాశి పండ్రెండవదియును. ద్వికే=పురుషరాశిః స్త్రీరాశి
రెండవదియు వైనపక్షమందును, అశుభః=దీర్ఘాయుస్సు గలుగును. ఇత్యేతిగ్రహణే మిగిలిన
శ్లోకముల సంతట సర్థవిచారము చేయవలయును.

— ౧౦ దీనిఁ బరిహారము.

ఓజాలయస్త్రియో యత్ర మిత్రం షష్ఠాష్టమం వచేత్,
యుగ్మే ద్విద్వాదశం చైవ దంపతోఽశుభదం భవేత్. 152

టీ. యత్ర=అచ్చట, స్త్రియః=కన్యకకు, ఓజాలయః = ఓజరాశియగుచున్నదో,
తత్ర = అచ్చట, ఆస్త్రీయౌక్మ ఓజరాశి, షష్ఠాష్టమం = అతిపది ఎదిమిదవదియైన
పురుషరాశిని మిత్రం = ఇష్టమైనదనిగా, వచేత్=చెప్పువలయును. యుగ్మే=గుర్మ
రాశియందు, ద్విద్వాదశం=రెండవది పండ్రెండవదియైన పురుషరాశి, దంపతోఽశుభదం =
జాయాపతులకు, శుభదం = శుభప్రదమైనదై, భవేత్=అగుచున్నది.

ద్విద్వాదశేవా నవపంచమేవా షష్ఠాష్టకే రాక్షసకన్యకాయాః,
ఏకాధిపత్యేఽపృథు యోస్సుహృత్వి పాణిగ్రహణమంగళమాతనోతి.

టీ. ద్విద్వాదశేవా=రెండవది పండ్రెండవది యగురాసులయందైనను, నవపంచ
మేవా=తొమ్మిదవదియైనరాసులయందైనను, షష్ఠాష్టకే=అతిపది ఎదిమిదవరాసులయందైన
నారాసులకు, ఏకాధిపత్యేను = ఏకగ్రహాధిపత్యము లగుచుండగానైనను, ఉభయోః=
ఆరాశిద్వయాధిపతులకు, సుహృత్వేపి=మైత్రిగలుగుచుండగానైనను, రాక్షసకన్యకాయాః
అపి = రాక్షసకన్యకాయోః శరీరకన్యకయైనను, పాణిగ్రహణ=వివాహము, మంగళం =
శుభమును, అతనోతి=విస్తరించుచున్నది.

తృతీయైకాదశౌ యత్ర చతుర్థదశమావపి,
ఉభయోస్సుప్తదుస్తత్ర గ్రహమైత్రం న శోధయేత్. 154

టీ. యత్ర=అచ్చటనైనను, తృతీయైకాదశౌ=దంపతులకుఁ బరస్పరముమూడవ
పదునొకొండవరాసులగుచున్నవో, చతుర్థదశమావపి = నాలుగవ పదియవరాసులగు
చున్నవో, ఉభయోః = దంపతులకు, సుప్తమి=నదుస్తత్రగ్రహములగుచున్నదో, తత్ర=అచ్చ

టచ్చట, గ్రహమైత్రిం=గ్రహమైత్రి యకుపాంతనమును, నశోధయేత్ = శోధించవలసిన నిమిత్తము లేదు.

వర్ణకూటము.

ఝషాళికర్కటా విప్రాః క్షత్రా స్సింహధను స్తులాః,
మేషయుగ్గఘటా వైశ్యాశ్శూద్రా వృషమృగాంగనాః. 155

టీ. ఝషాళికర్కటాః = మిశ్రవృశ్చికటకములు విప్రాః = బ్రాహ్మణిరాసులు. సింహధనుస్తూలాః=సింహధనుస్తూలలు, క్షత్రాః=క్షత్రియరాసులు. మేషయుగ్గఘటాః = మేషమిధునకుంభములు, వైశ్యాః=వైశ్యరాసులు. వృషమృగాంగనాః = వృషభమకరకన్యలు, శూద్రాః=శూద్రరాసులని యెఱుంగవలయును.

వర్ణశ్రేష్ఠా వర్ణహీనవివాహం నైవ కారయేత్,
యది కుర్యాత్తు మోహేన సద్యో భర్తా వినశ్యతి. 156

టీ. వర్ణశ్రేష్ఠా వర్ణహీనవివాహం = ఎక్కువకాలిరాళియందుఁ బుట్టిన స్త్రీకిని, తక్కువకాలిరాళియందుఁ బుట్టిన పురుషునకును వివాహమును, నైవకారయేత్ = చేయఁ గూడదు. మోహేన=అజ్ఞానముచేత, కుర్యాద్ద్యది=చేసినట్లైతే, సద్యః=తక్షణమున, భర్తా=పెనిమిటి, వినశ్యతి = నశించుచున్నవాఁడు.

సింహాళీ కర్కివణిజౌ కన్యావృశ్చిక కార్తుకౌ,
తులా మీనయమా నక్రకన్యే కర్కటక స్తిమిః. 157

మేషకుంభా వజ్రో నక్ర మేషాదేర్వశ్యరాశయః,

టీ. సింహాళీ=మేషరాశికి సింహవృశ్చికములును, కర్కివణిజౌ = వృషభరాశికి కటకతులలును, కన్యా=మిధునరాశికి కన్యయును, వృశ్చికకార్తుకౌ=కటకరాశికి వృశ్చికధనుస్సులును, తులా=సింహమునకు తులయును, మీనయమా=కన్యకు మీనమిధునములును, నక్రకన్యే = తులకు మకరకన్యారాసులును, కర్కటకః = వృశ్చికముకుఁ గటకరాళియును, లెమిః=భనుస్సునకు మీనమును, మేషకుంభౌ=మకరమునకు మేషకుంభములును, అజ్రః=కుంభమునకు మేషమును, నక్రః=మీనమునకు మకరమును వశ్యంబులు అనఁగా స్వాధీనములు. వినం=ఈ ప్రకారముగా, మేషాదేః=మేషముమొదలగు ద్వాదశరాసులకును, వశ్యరాసులని తెలియవలయును.

వశ్యయోగాచ్చభం ప్రోక్తం స్త్రీరాశేః పురుషస్త్వచ. 158
కన్యకావరయోర్నిత్యం శోధయేన్న సభృత్యయోః,

టీ. స్త్రీరాశేః = స్త్రీరాశికిని, పురుషస్త్వచ=పురుషరాశికిని, వశ్యయోగాల్ = వశ్యయోగముగలుగుటవలన, కుభం=కుభము, ప్రోక్తం=చెప్పఁబడియున్నది. ఈచెప్పఁబడిన వశ్యయోగమును, కన్యకావరయోః=కన్యావరులయందును, సభృత్యయోః=రాజభృ

త్యులయందును, నిత్యం నిత్యముగా, శోధయేత్ శోధించుదగినది యనగా వివాహమునకు
ప్రీతుడవరానులకు వశ్యయోగం బనుపాతనము విచారింపవలయు ననుట.

— గ్రహమైత్రహుటము. —

దీని నీక్లోకద్వయప్రకారము చూచునది.

“శత్రు మందనీతా సమ శృణుతో మిత్రాణి శేషా రవే, స్త్రీక్షాంకు
ర్హిమరశ్చిజశ్చ సుహృదా శేషా స్సయా శ్శీతగోః, తీవేందూన్లకరాః
కుజస్య సుహృదో జ్ఞోఽరి స్సితాశ్శ్చ సమా, మిత్రే సూర్యసితా
బుధస్య హిమగు శ్శత్రు స్సమా శ్శాపరే. సూరే స్సౌమ్యసితావరీ
రవిసుతో మధ్యః పరే త్వస్యథా, సౌమ్యాశ్శ్చ సుహృదా సమా
కుజగురూ శుక్రస్య శేషావరీ, శుక్రశ్శ్చ సుహృదా సమ స్సరగుగు
స్సరస్య చాన్యోఽరయో, యే ప్రాక్తా సుహృద స్త్రికోణభవనా
త్తేఽమీ మయా కీర్తితాః.”

160

ఏని కర్తము వెనుక న్రాయబడియున్నది.

ఉత్తమో మిత్రవర్గస్సౌత్తమమిత్రస్తు మధ్యమః,

కనిష్ఠ స్సమవర్గస్తు వైరివర్గస్తు మాంసిః

161

టీ. మిత్రవర్గః వివాహంబునందు షడహవలకు, మిత్రగ్రహవర్గంబు, ఉత్తమః
శ్రేష్ఠము, స్సౌరీ అగును. సమమిత్రస్తు సమమిత్రమైన గ్రహవర్గమైతే, మధ్యమః మధ్య
మంబయినది, సమవర్గస్తు సమగ్రహవర్గమైతే, కనిష్ఠః నిష్ఠమైనది, వైరివర్గస్తు శత్రు
గ్రహవర్గమైతే, మాంసిః మృతికరంబగును.

కలహః శత్రుమిత్రత్వే వియోగ స్సమశత్రుకే,

అంశనాయకయోః ప్రీతా శుత్రమం పాణిపీడనమ్.

162

టీ. శత్రుమిత్రత్వే శత్రుమిత్రగ్రహవర్గంబునందు, కలహః కంపతులకు
కలతసంభవించును, సమశత్రుకే సమశత్రుగ్రహవర్గంబునందు, వియోగః భాయా
కతులకు వియోగము సంభవించును. అంశనాయకయోః ప్రీతా స్త్రీపురుషులయొక్కరా
శ్యధిపతులకుఁ బరస్పరము మిత్రత్వము లేకపోయినప్పుడిది శత్రుత్వంకాధిపతులకైనను
మిత్రత్వంబుగఁగినపక్షమునందు, పాణిపీడనం వివాహము, ఉత్తమం శ్రేష్ఠమైనదియనుట.

— రక్షాహుటము. —

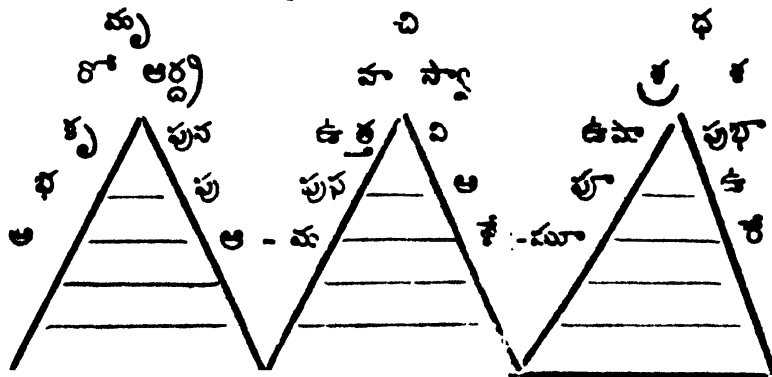
విధుబింబత్రయం చైవ తిర్యగ్గేభావతుష్టయం,

అశ్విన్యాదీని ధిష్ణ్యాని వామపాచ్ఛిది విన్యసేత్.

163

టీ. విధుబింబత్రయంచైవ చంద్రబింబాకారంబుగా మూడురేఖలకు నిడుపు
గాను, తిర్యగ్గేభావతుష్టయం నాలుగురేఖల కర్ణముగాను, లిఖిత్వా లిఖించి, అందు

అశ్వినాదీనిధిష్ఠాని = అశ్వినమొదలగు నక్షత్రములను, నామపార్శ్వాది = చక్రమున
కెదమనై పునసుండి, విన్యసేత్ = విన్యసింపవలయును.

శిరఃకంఠోదరకటిపాదరేఖాదిభేదః,

ఏకరేఖా భవేన్నాశో భిన్నరేఖాశ్శుభావహః.

164

టీ. శిరఃకంఠోదరకటిపాదరేఖాదిభేదః = శిరోరేఖయనియు, కంఠ = కంఠ
రేఖయనియు, ఉదర = ఉదరరేఖయనియు, కటి = కటిరేఖయనియు, పాదరేఖా = పాదరేఖ
యనియు, అదిభేదః = ఇట్టిరేఖాభేదమువల్ల నక్షత్రములను వ్రాయవలయును. ఏకరేఖా =
వధూవరులిద్దఱి నక్షత్రములుగలది యొకరేఖయనియు, నాశః = నాశము, భవేత్ =
అగును. భిన్నరేఖా = కన్యావరనక్షత్రములతోపల పాకనక్షత్రము గలది యొకరేఖయని
నొకనక్షత్రముగలది మఱియొక రేఖయనిన, వివాహః = ఉద్వాహము, శుభావహః =
శుభసంపాదకంబగును.

అశ్వినాదీనిధిష్ఠానామాలాంశ్యం పాదరజ్జవః, యమార్కభాగ్య
మైత్రాప్య మహిర్బుధ్నాః కటిరీతాః. 165 అగ్నాద్విత్తార్కమా
శూర్ప విశ్వప్రాప్తపదోదరే, బ్రహ్మసద్రకరస్వాతీశ్రవణం వారుణం
తథా. 166 కంఠరజ్జ ర్విజానీయా ద్విసుచిత్రేందు మస్తకం,

టీ. అశ్వినాదీనిధిష్ఠానామాలాంశ్యం = అశ్వినాశ్రేణుమఖా శ్రేణు మూలారే
వకు లాఱునక్షత్రములు, పాదరజ్జవః = పాదరజ్జవులనియు, యమార్కభాగ్య మైత్రాప్యం =
భరణిపుష్యపుబ్బానూరాధాపూర్వాషాఢలు, అహిర్బుధ్నాః = ఉత్తరాభాద్రయు నీయాఱు
నక్షత్రములు, కటిరీతాః = కటిరజ్జవులనియు, అగ్నాద్విత్తార్కమా = కృత్తికాపునర్వమాత్తర
ఫల్గునులును, శూర్పవిశ్వప్రాప్తపదాః = విశాఖోత్తరాషాఢాపూర్వాభాద్రలు నీయాఱు
నక్షత్రములు, ఉదరం = ఉదరరజ్జవులనియు, తథా = అప్రకారమే, బ్రహ్మసద్రకరస్వాతీశ్ర
వణం = రోహిణ్యార్ద్రాహస్తస్వాతీశ్రవణములును, వారుణం = శతభిషము నీయాఱునక్షత్ర
ములు, కంఠరజ్జః = కంఠరజ్జవులనియు, వసుచిత్రేందు = భనిష్ఠాచిత్రామృగశిర్షులు మూడు
నక్షత్రములు, మస్తకం = శిరోరజ్జవులనియు నీవ్రకాఠము, విజానీయాత్ = తెలియవలయును.

— ఏకరేఖారజ్జఫలము. —

ముఖే పతిం గలే కన్యాం కుక్షౌ స్వస్యాత్తజా మారేత్. 167

దరిద్రతా భవేత్కట్యాం పాదేవా భ్రమణం తథా,

టీ. ముఖేశిరోశేఖయందుండిన స్త్రీపురుషనక్షత్రము, పరిం = భర్తను, గతే = కంతశేఖయందుండిన స్త్రీపురుషనక్షత్రము, కన్యాం = కన్యకను, కుక్షి = ఉదరశేఖయందుండిన స్త్రీపురుషనక్షత్రము, న్వస్యాత్పతా = దంపతులయొక్కకుమారులను, హరేత్ = హరించును. కట్యాం = కటిశేఖయందుగల స్త్రీపురుషనక్షత్రములుండిన, దరిద్రతా = దారిద్ర్యమును, తథా = అప్రకారము, పాదేవా = పాదశేఖయందుండిన, భ్రమణం = తిరుగుటయును, భవేత్ = అగును.

— వేధాహుటము. —

అశ్వాదిమూలాదిమఖాదిభానాం క్రమాచ్ఛతుర్థామపి వేధితాస్యైః,
పురాణరాజామనుభానుసంఖ్యయా చాన్యోన్యవేధావసుసోమచిత్రాః.

టీ. అశ్వాదిమూలాది మఖాదిభానాం-అశ్వాది = అశ్విని మొదలైననక్షత్రము, మూలాది = మూల మొదలుకొనిననక్షత్రము, మఖాది = మఖ మొదలుకొనిననక్షత్రముల లోపల, చతుర్థామపి = నాలుగు నక్షత్రములకును, క్రమాత్ = ఈచెప్పిన యశ్విన్యాది క్రమముగాను, పురాణరాజామను భానుసంఖ్యయా = పదునెనిమిది పదియొకటి పదునాలుగు పందెందునంఖ్యలచేత, వేధితాః = వేధలు, న్యైః = అగును. మనుసోమ చిత్రాశ్చ = ఫనిష్ఠమృగశిర్ష చిత్రమును, అన్యోన్యవేధాః = పరస్పరమువేధకలిగినవి అనగా నశ్వినికేటదు నెనిమిదవనక్షత్రమును, రోహిణికేటంద్రెండవనక్షత్రమును వేధానక్షత్రములని యెఱింగి యట్టినక్షత్రములయందు వివాహము నేయఁగూడదు. ఈప్రకారమే మూలాదినక్షత్రములయందు సూహింపవలయును.

విధౌ చైవ పరస్పరం యది భవేత్తారావివాహే తదా,

స్యాచ్ఛ్రుం యమరాజపుణ్యలలనాసంగాంగభోగో వరః.

టీ. వివాహే = ఉద్వాహమునందు, తారా = స్త్రీనక్షత్రమును పురుషనక్షత్రమును, పరస్పరం = అన్యోన్యము, విధౌచైవ భవేద్దది = వేధించబడినదేని, తదా = అప్పుడు, శ్రుం = శ్రీప్రముగా, వరః = పెండ్లిమమారుఁడు, యమరాజపుణ్యలలనాసంగాంగభోగః = యమధర్మరాజయొక్కగౌర్యతోడ సాంగత్యముచేతనైన కరీరసౌఖ్యముగలవాఁడు, స్యాత్ = అగును. అనగా మరణించును.

— నాడిహుటము. —

చతుర్నాడీ తు బాష్ణికే సాంచాలే పంచపర్వభిః,

అన్యదేవే త్రినాడీ స్యాన్నాడీముఖ్యా కరగ్రహే.

170

టీ. బాష్ణికే = బాష్ణికదేశమందు, చతుర్నాడీ = నాలుగుపర్వములచేత నాడిపాంతము విచారించవలసినది. సాంచాలే = సాంచాలదేశమునందు, పంచపర్వభిః = అయిదు పర్వములచేత నాడిపాంతము చూడవలసినది. అన్యదేవే = ఇతరదేశములయందు, త్రినాడీ = మూడుపర్వములచేత నాడియనుభాంతము, ముఖ్యా = అవశ్యకంబైనది, స్యాత్ = అగును.

నాద్యస్త్రస్త్వక్తనిశ్చేషధిష్ఠ్యాస్త్రీభ్యోఽశ్విన్యాదిభ్యవప్రశస్తాః,
సర్పాకారాతత్రనాడీసమాయాంనక్షత్రాణామేకనాడీమృతిస్స్యాత్.

టీ. లిప్తః=మూఁడైన, నాద్యః=నాడులు, ల్లిభ్యః = మూఁడైన, అశ్విన్యాదిభ్య
విన=అశ్వినమొదలగు నక్షత్రములవల్ల, త్యక్తనిశ్చేషధిష్ఠ్యాః = విడువబడిన సమస్తనక్ష
త్రములుగలవియే, ప్రశస్తాః = ప్రసిద్ధంబులగుచున్నవి. తత్ర = అనక్షత్రములను లెక్క
బెట్టెడు పర్వములయందు, నాడీ = నాడి, సర్పాకారా = సర్పాకారముగలదియగు
చున్నది. నక్షత్రాణాం = స్త్రీపురుషనక్షత్రములను, ఏకనాడీ = ఒకనాడియైననక్షత్రమందు,
సమాయాం = సంవత్సరములోపల, మృతిః = ధూవరులకు మరణము, స్యాత్ =
అగును. అనగా. అశ్వినమొదలుకొని నక్షత్రములను మూడుపర్వములమీద నాడీ
హణావరోహణక్రమముగా లెక్కబెట్టగా నందః మూడునాడులలో నొకనాడియందు
వధూవరనక్షత్రంబు బుండినట్లైతే అనక్షత్రమును బరిత్యజింపవలసినది. వధూనక్షత్రం
లోకనాడియందును, వరనక్షత్రంలోకనాడియందు నుండిననక్షత్రమనందు నట్టినక్షత్రముల
యందు వివాహము సేయఁదగినది యని యెఱుంగవలయును.

బ్రహ్మత్రవిశాం నాడ్యో మధ్యదక్షిణవామతః,

బ్రహ్మణాదేర్విశేషేణ మధ్యనాడ్యాది నిందితమ్.

172

టీ. బ్రహ్మత్రవిశాం=బ్రహ్మణత్రయస్త్రీపురుష, నాడ్యః = నాడులు, మధ్య
దక్షిణవామతః = మధ్యదక్షిణవామభాగములవల్ల దెలియవలయును. అనగా, మధ్యను
నాడి=బ్రహ్మణనాడియనియు, దక్షిణనాడి = త్రియనాడియనియు, వామనాడి=వైశ్య
నాడి యనియు నెఱుంగఁదగినది. బ్రహ్మణానే=బ్రహ్మణులు మొదలగువారికి, విశేషేణ=
అతిశయముగా, మధ్యనాడ్యాది = మధ్యనాడి మొదలైనవి, నిందితం=నిందింపబడినవి.

సా మధ్యనాడీ పురుషం నిహంతి తత్సార్వనాడీ ఖలు కన్యకాంచ,
ఆసన్నపర్యాయగతా సమా చేద్వరేణ వాచ్యం క్రమశస్త్రవస్తైః.

టీ. సామధ్యనాడీ = పూర్వోక్తమైన మధ్యనాడి, పురుషం = పురుషుని,
నిహంతి = కొట్టుచున్నది. తత్సార్వనాడీ = అసార్వనాడి, కన్యకాంచ = కన్యకను,
నిహంతిఖలు=కొట్టుచున్నదిగదా. సమా=సమనాడి, ఆసన్నపర్యాయగతాచేత్ = మొదటి
పర్యాయమును బొందినట్టాయైనా, వరేణ=ఒకసంవత్సరముచేత, (మరణం = మరణము),
వాచ్యం = చెప్పఁదగినది. సమా = సమనాడి, రెండవమూఁడవపర్యాయములను బొందిన
ట్టాయైనా, క్రమశః=వరుసగాను, స్త్రవస్తైః = రెండుమూఁడుసంవత్సరములచేత మరణము
చెప్పఁదగినది.

— రజ్జుకూటాకవాదము. —

రజ్జోరఖావో యద్యస్తి రాశిశ్చ గ్రహమైత్రకం,
దినమాహేంద్రయుక్తోఽపి రజ్జుదోషో న విద్యతే.

174

టీ. రజ్జోః = రజ్జుపాంతనముఁబుక్క, అభావః = లేకపోవుట, అర్హ్యః = కలిగియున్నప్పుటికిని, దినమాహేంద్రయుక్తః = దినమాహేంద్రకూటముతోఁగూడిన, రాశిశ్చ = రాశిపాంతనమును, గ్రహమైత్ర్యం = గ్రహమైత్ర్యముపాంతనమును, అస్తియది = ఉండినట్లైతే, రజ్జుదోషః = రజ్జుపాంతనములేనిదోషము, న విద్యతే = లేకపోవుచున్నది.

అహిర్భుధ్న్యద్యయే వైవ ప్రాజాపత్యత్రయే తథా,

శ్రుతిపుష్కవిశాఖాసు నాడీదోషా న విద్యతే. 175

టీ. అహిర్భుధ్న్యద్యయేవైవ = ఉత్తరాభాద్ర శేవతులయందును, తథా = అత్ర కారము, ప్రాజాపత్యత్రయే = రోహిణిమృగశిర్షార్ద్రాలయందును, శ్రుతిపుష్కవిశాఖాసు = శ్రవణపుష్కవిశాఖలయందును, నాడీదోషః = స్త్రీపురుషనక్షత్రము లేకనాడియైన సంభవించెడుదోషము, న విద్యతే = లేదు.

— అంశ నాడీప్రకారము. —

నక్షత్రాదంశతో నాడీకూటం సామాన్యముచ్యతే,

నక్షత్రపాదభేదేన నాడీ ముఖ్యా కరగ్రహే. 176

టీ. నక్షత్రాల్ = నక్షత్రములైన నాడీకూటముకంటె, అంశతః = నక్షత్రపాదభేదమువల్లవైన, నాడీకూటం = నాడిపాంతనము, సామాన్యం = సాధారణంబని, ఉచ్యతే = చెప్పఁబడుచున్నది. కరగ్రహే = వివాహమునందు, నాడీ = నాడియనుపాంతనము, నక్షత్రపాదభేదేన = నక్షత్రాంశభేదముచేత, ముఖ్యా = అవశ్యకంలైనది.

దస్త్రాద్యంశాస్తు విజ్ఞేయో ఆప్స్తోత్తరశతం క్రమాల్,

పూర్వం నక్షత్రసంఖ్యాన గణయే చంశనాడికాః. 177

టీ. దస్త్రాద్యంశాస్తు = అశ్వినిమొదలగు నిరువదియేడునక్షత్రములయొక్క యంశములైనను, ఆప్స్తోత్తరశతం = నూటయొనివిదియని, విజ్ఞేయో = తెలుసుకోఁదగినవి. పూర్వం = పూర్వమందు, నక్షత్రసంఖ్యానాల్ = నక్షత్రముల నెంచడమునందువలె, క్రమాల్ = అశ్విన్యాదిక్రమముగాను, అంశనాడికాః = అంశనాడులను, గణయే = ఎంచవలయును.

— త్రినాడీస్వరూపము. —

అశ్వి	భ	కృ
ఆర్ద్ర	మృ	రో
పు	పుష్య	ఆశ్లే
ఉత్త	పూఫ	మ
హ	చిత్త	శ్వా
జ్యే	అహ	వి
మూ	పూష	ఉషా
శ	భ	శ్ర
పూర్వా	ఉభా	రే

● చతుర్నాడీస్వరూపము. ●

కృ	హో	మృ	ఆర్ద్ర
మ	ఆశ్రే	పుష్య	పున
పూ	ఉఫ	హ	చి
శ్యే	అనూ	వి	స్వా
మూ	పూష	ఉష	శ్ర
ఉభా	పూభా	శత	భ
శే	అ	భ	ం

● పంచనాడీస్వరూపము. ●

మృ	ఆ	పున	పుష్య	ఆశ్రే
చి	హ	ఉఫ	పూ	మఖ
స్వా	వి	అనూ	శ్యే	మూ
శ	ధ	శ్ర	ఉష	పూష
పూభా	ఉభా	శే	ఆ	భ
ం	ం	ం	హో	కృ

● నారదీయమున. ●

చతుస్త్రీద్యంఘ్రిభోత్థాయాః కన్యాయాః క్రమశోఽశ్విభాక్, వహ్నిభాగిందుభాజ్నాడీ త్రిచతుఃపంచపర్వసు. 173

టీ. చతుస్త్రీద్యంఘ్రిభోత్థాయాః=చతుష్పత్రి పాద్విపాన్నక్షత్రములయందుఁ బుట్టిన, కన్యాయాః=కన్యకలు, నాడి=నాడి, త్రిచతుఃపంచపర్వసు=మూడునాలుగుపర్వములయందు, క్రమశః=చతుష్పదాదినక్షత్రక్రమముగా, అశ్విభాక్=చతుష్పన్నక్షత్రంబైన యశ్వినిని బొందినదియును, వహ్నిభాక్=త్రిపాన్నక్షత్రమైన కృత్తికను బొందినదియును, ఇందుభాక్=ద్విపాన్నక్షత్రంబైన మృగశిర్షునుబొందినదియును, భవతి=అగుచున్నది. అనఁగాఁ జతుష్పన్నక్షత్రంబు మూడుపర్వములమీఁదను, త్రిపాన్నక్షత్రంబు నాలుగుపర్వములమీఁదను, ద్విపాన్నక్షత్రంబు నైదుపర్వములమీఁదనులెక్క పెట్టవలసినది.

● మాతులసురోద్వాహము. ●

రాశీశశత్రుత్వ మతైకనాడి షష్ఠాష్టమంనా నవపంచమంవా, కరగ్రహేమాతులకన్యకాయాశ్శుభోయదిస్యాచ్ఛకునంత్యభీష్టమ్

టీ. అథ=అనంతరమునందు, రాశీశశత్రుత్వ=స్త్రీపురుషరాశ్యధిపతులకు శత్రుత్వంబయినను, ఏకనాడి=స్త్రీపురుషక్షత్రంబు లేఁ నాడియందుండినను, షష్ఠాష్టమంనా=స్త్రీపురుషతానులు పరస్పరము షష్ఠాష్టమములైనను, నవపంచమంనా=నవపంచమంబులైనను, మాతులకన్యకాయాః=మేనమామకుమార్తెయొక్క, కరగ్రహే=పాణిగ్రహణమునందు, అభీష్టం శకునంయది=మంచి శకునంబయినట్లాయెనా, శుభః=శుభఫలము, స్యాత్=అగుచున్నది.

గౌతమ్యా యామ్యుదిగ్భాగే కావేర్యాశ్చోత్తరే తతః,

మాతులస్య సుతోద్వాహం ప్రశంసంతి మనీషిణః. 180

టీ. గౌతమ్యాః = గౌతమీనదియొక్క, యామ్యుదిగ్భాగే = దక్షిణపుదిక్కునను, కావేర్యాః = కావేరియొక్క, ఉత్తరతటేన = ఉత్తరభాగమునందును, మాతులస్యతోద్వాహం = మేనమామగొమార్తను బ్రోవ్వజేసికొనుటను, మనీషిణః = విద్వాంసులు, ప్రశంసంతి = ప్రశంసించుచున్నారు.

పితృవ్యసృసతాయాశ్చ సుతాయా మాతులస్య చ,

వివాహో దినకూటాదీనిచార్య ప్రవర్తతే. 181

టీ. పితృవ్యసృసతాయాశ్చ = మేనయత్తగొమార్తయొక్కయు, మాతులస్య సుతాయాశ్చ = మేనమామగొమార్తయొక్కయు, వివాహో = వివాహము, దినకూటాదీన్ = దినకూటము మొదలైన పాంశనములను, అనిచార్య = విచారింపక, ప్రవర్తతే = ప్రవర్తించుచున్నది. అనగా మేనత్తగొమార్తను మేనమామగొమార్తను వివాహము జేసికొను సెదల పాంశనములు మొదలైనవాని విచారింపవలసినిమిత్తము లేదు.

— వివాహంతరవిషయము. —

భార్యాంతరవివాహస్యాదయుగ్లే వత్సరే శుభః,

యుగ్లే ధర్మవినాశాయ గార్గ్యస్య వచనం యథా. 182

టీ. గార్గ్యస్య వచనం యథా = గార్గ్యునివచనమట్లులు, భార్యాంతరవివాహః = ద్వితీయవివాహము, అయుగ్లే వత్సరే = విషమసంవత్సరమునందు, శుభః = మంగళకరం అయినది, స్వాత్ = అగును. యుగ్లే = సమసంవత్సరమునకు, ధర్మవినాశాయ = ధర్మనాశముగొలుగు, స్వాత్ = అగును.

— సంభాంతరమున. —

పత్నీవియోగే ప్రథమేచ వర్షే నోచేద్ద్వివర్షే పునరుద్వహేత్సః,

అయుగ్లమాసేషు శుభం వంతి వసిష్ఠగార్గ్యాదిమునీంద్రవర్యః.

టీ. పత్నీవియోగే = భ్రష్టభార్యవియోగము గలుగుచుండగా, ప్రథమేచ వర్షే = మొదటిసంవత్సరమునందు, నోచేత్ = ద్వితీయవివాహముగాకపోయినట్లయిన, సః = ఆ ద్వితీయవివాహేచ్ఛగలపురుషుడు, ఉద్వర్షేత్ = రెండవసంవత్సరమునందైన, అయుగ్లమాసేషు = దేశిమాసములయందొక, ఉద్వహేత్ = ద్వితీయవివాహము చేసుకొనవలసినది. అప్రకారము చేసుకొన్నవివాహమును, వసిష్ఠగార్గ్యాదిమునీంద్రవర్యః = వసిష్ఠగార్గ్యులు మొదలైన మునిసత్తములు, శుభం = శుభకరమైనదనిగా, వదలిచెప్పుచున్నారు.

— రక్షియనమున. —

యుగ్లేఽభే జన్మతః స్త్రీణాం ప్రేతదం పాణిపీడనం,

సంపత్పుంసామయుగ్లేఽభే వ్యక్తియే నాశనం తయోః. 184

టీ. జన్మతః = జన్మము మొదలు నుండి, యుగ్లేఽభే = సమసంవత్సరమునందు, స్త్రీణాం =

స్త్రీలకు, పాణిపీడనం = వివాహము, స్త్రీతిదం = ఇష్టప్రదంబయినది, పుంసాం = పురుషులకు, ఆయుగైర్జ్యే = జననము మొదలుకొని విచక్షణసంపత్కరమునందు, పాణిపీడనం = వివాహము, సంపత్ = సంపత్కరంబయినది, వ్యక్తయే = చెప్పిన ప్రకారమునకు వినిమయము గలుగుచుండగా, తయోః = ఆదంబకులకు, నాశనం = అరిష్టముసంభవించును.

న కదాచిద్వింశత్యుక్తే భానోర్ధ్వాప్రవేశనాత్,
వివాహో దేవతానాం చ ప్రతిష్ఠా చోపనాయనమ్. 185

నాస్తంగతే సితే జీవే న తయోర్బాలవృద్ధయోః,
న గురౌ సింహరాశిస్థే సింహంశకగతేఽపి వా. 186

టీ. భానోః = కూర్మనియుక్కు, అర్ధ్వాప్రవేశనాత్ = అర్ధ్వాక్షత్రప్రవేశము మొదలుకొని, వింశత్యుక్తే = ఇరువదినక్షత్రములయందు, కదాచిత్ = ఒకానొకప్పుడును, వివాహః = వివాహమును, దేవతానాం ప్రతిష్ఠాచ = దేవతాప్రతిష్ఠయును, ఉపనాయనం = ఉపనయనమును, న = చేయఁగూడదు. తథా = అప్రకారము, సితే = శుక్రమును, జీవే = బృహస్పరియును, అస్తంగతే = అస్తమయమును బొందియుండఁగా, న = కూడదు. తయోః = అగురుశుక్రలు, బాలవృద్ధయోః = బాల్యమును వృద్ధత్వమును బొందినవారలగుచుండఁగాను, న = కూడదు, గురౌ = బృహస్పరి, సింహరాశిస్థే = సింహరాశినిబొందుచుండఁగానైనను, సింహంశకగతేఽపి = సింహరాశినవాంశమును బొందుచుండఁగానైనను, వివాహదేవతాప్రతిష్ఠాచనయనంబులు నేయఁదగినవి గావని తెలియవలయును.

— ఇందుకపవాదము, వాసిష్ఠసంహిత. —

సింహంగతే దేవగురౌ వివాహం నేచ్ఛంతి యాత్రాంయమునాతటాస్తే,
కలింగవంశేష్వథమాగధేషు దోషః ప్రయుక్తో న తథాన్యదేకే.

టీ. దేవగురౌ = బృహస్పరి, సింహంగతే = సింహరాశిని బొందినవాడగుచుండఁగా, యమునాతటాస్తే = యమునానదీతీరదేశమందును, కలింగవంశేష్వ = కలింగవంశదేశములయందును, అథ = తర్వాత, మాగధేషు = మాగధదేశములయందును, వివాహం = ఉద్వాహమును, యాత్రాం = దేశాంతరయానమును, నేచ్ఛంతి = పెద్దలిచ్చుచుండును. తథా = అప్రకారముగా, అన్యదేకే = వెనుకఁ జెప్పినదేశములకంటె నితరదేశములయందు, దోషః = ఆ సింహగురుదోషము, నప్రయుక్తః = సంప్రాప్తంబైనది గాదు.

— గురుశుక్రల బాలత్వ వృద్ధత్వములు. —

పశ్చాత్పాగుదితశ్శుక్రో దశత్రిదివసం శిశుః,
వృద్ధః పంచాదినం పక్షం గురోః పక్షంతు సర్వదా. 183

టీ. పశ్చాత్పాగుదితః = కడనుటితూరుపుదెసలయందుదయించిన, శుక్రః = శుక్రమును, దశత్రిదివసం = క్రమముగాఁ బదిదినములు మూఁడుదినములును, శిశుః = బాలుండగుచున్నాఁడు. అప్రకారమే, పంచాదినం = అయిదుదినములును, పక్షం = పదియేనుదినములును, వృద్ధః = వృద్ధుండగుచున్నాఁడు. గురోస్తు = బృహస్పరికై లే, సర్వదా = ప్రాగ్

శ్చిదుదిక్కులయం దుదయించినప్పుడు నస్తమించినపుడును, చక్షం = చదియేనుదినములు వృద్ధత్వబాల్యములు గలుగుచున్నవియని దెలుపుంగవలయు.

శుక్రో గురుః ప్రాకృరతశ్చ కాలే వింధ్యదేశావంతిషు సప్తరాత్రం,
వంగేషు హూణేషు చ షట్పు పంచ శేషేతుదేశే త్రిదినంచవర్త్యమ్.

టీ. శుక్రః = శుక్రమును, గురుః = బృహస్పతియును, ప్రాకృరతశ్చకాలే = పూర్వపశ్చిమదిక్కుల నుదయాస్తమయములను భొందినకాలమునందు, వింధ్య = వింధ్యదేశమునందు, దశ = చదివినములు నర్జించుదగినవి. అవంతిషు = అవంతిదేశములయందు, సప్తరాత్రం = ఏడుదినములు విడువదగినవి. వంగేషు = వంగదేశములయందు, షట్పు = ఆరుదినములును, హూణేషుచ = హూణదేశములయందు, పంచ = అయిదుదినములును పరిత్యజింపదగినవి. శేషేదేశేతి = మిగిలినదేశములయందైతే, త్రిదినం = మూడుదినములు, వర్త్యం = విడువదగినవి.

వింధ్యస్య దక్షిణే దేశే వృద్ధబాల్యే సితేజ్యయోః,

త్రిదినం వర్జయిత్వా తు తతస్తస్యాం చ శోభనమ్.

190

టీ. సితేజ్యయోః = శుక్రబృహస్పతులకు, వృద్ధబాల్యేపరి = వృద్ధత్వబాల్యములు గలుగుచుండగా, వింధ్యస్య = వింధ్యపర్వతముయొక్క, దక్షిణేదేశే = దక్షిణదేశమునందు, త్రిదినం = మూడుదినములను, వర్జయిత్వా = విడిచిపెట్టి, తతః = తిమ్మట, తస్యాం = అవింధ్య పర్వత దక్షిణభూమియందు, శోభనం = శుభకార్యము నేయదగినది.

— నాథ్యవర్ణములు. —

వాపీకూచతటాకయాగగమనక్షేరప్రతిష్ఠావ్రతం

విద్యామందిరకర్ణవేధనమహాదానం వనస్థాపనం,

తీర్థోద్వాహజపాభిషేకః పుణ్యలాన్దోషప్రయుక్తేతరాన్

దూరేణైవ జిజీవిషుః పరిహరేతార్యేస్తగే వా సితే.

191

టీ. ఆర్యే = గురుండైనను, సితేవా = శుక్రదైనను, అస్తగేపరి = అస్తమించిన వాడగుచుండగా, జిజీవిషుః = జీవితాశగల పురుషుడు, వాపీకూచతటాకయాగ గమనక్షేరప్రతిష్ఠావ్రతం = కొలను బావి చెరువు జన్మము నూనము ఘోరకర్మ దేవతా ప్రతిష్ఠాపనయనములును, విద్యామందిరకర్ణవేధనమహాదానం = విద్యారంభ నూతనగృహారంభ కర్ణవేధన మహాదానములు, వనస్థాపనం = తోటలువేయించుటయగును, తీర్థోద్వాహజపాభిషేకం = పుణ్యతీర్థసేవా వివాహ నూతనమంత్రానుష్ఠాన షట్పాభిషేకములును, ఏతాన్ = ఏవిని, దోషప్రయుక్తేతరాన్ = దోషప్రయుక్తములైన కాంత్యాది కర్మలకంటెనికరంబులైన, అభ్యాన్ = సమస్తములైనయితీకర్మలను, దూరేణైవ =

దూరముగానే, పరిహారేత్ = పరిత్యజింపవలసినది. అనఁగా గురుశుక్రమూఢములయందు
నీళ్లకములాఁ జెప్పినట్లు వివాహాదిశుభకార్యములనుఁ జేయఁగూడదు.

— మూఢదోషమునఁ జేయఁదగినది. —

భుజంగమూలగ్రహశోగశాంతిష్వలబ్ధయోగే గ్రహణాభిషేకే,
దోషప్రయుక్తేష్వశుభవ్రతేషుచోత్పాతశాంతౌ నచమాధ్యదోషః.

టీ. భుజంగమూలగ్రహశోగశాంతిషు - భుజంగమూల = ఆశ్రేషిమూలాదిగండ
సత్త్రయములయొక్క శాంతి యందును, గ్రహ = గ్రహచారసంబంధమైన శాంతియం
దును, శోగశాంతిషు = వ్యాధివిషయములైన జపహోమదానాదిశాంతులయందును,
అలబ్ధయోగే = హతాల్లబ్ధిబంధున, గ్రహణాభిషేకే = గ్రహణసంబంధమైన శాంతియం
దును అభిషేకమునందును, దోషప్రయుక్తేషు = దోషప్రయుక్తప్రాయశ్చిత్తాదికార్య
ములయందును, అశుభవ్రతేషుచ = సమస్తవ్రతములయందును, ఉత్పాతశాంతౌ =
అశనిపాతకముమొనలైన మహోత్పాతములయొక్క, శాంతియందును, మాధ్యదోషః =
మూఢదోషము, న = లేదు.

— మూఢదోషాపవాదము - కాలప్రకాశికయందు. —

ఏకో మూఢో భవేదన్యస్సోస్వచ్ఛమిత్రాంశగో యది,
స్వరాశిమూర్తిగత్తైవ మాధ్యదోషో న విద్యతే. 193

టీ. ఏకోమూఢః = గురుశుక్రలలో నొకఁడస్తమించి యుండఁగా, అన్యః = మఱి
యొకఁడు, సోస్వచ్ఛమిత్రాంశగః = తనయొక్క ఉచ్ఛమిత్రాంశములను బొందినవాడైనను,
స్వరాశిమూర్తిగత్తైవ = స్వశక్తిత్రమును బొందినవాడైనను, భవేదన్యః = అయినట్లయినా,
మాధ్యదోషః = మూఢదోషము, న విద్యతే = లేదు.

కీవే లగ్నే బలోవేతే పాపా స్త్రాయారిరాశిషు,
స్థితా శ్చేదస్తశుక్రస్య దోషో నాస్తితి భార్గవః. 194

టీ. కీవే = బృహస్పతి, లగ్నే = సుముహూర్తమునందు, బలోవేతసతి = బల
సహితుడై యుండఁగా, పాపా = కులాది పాపగ్రహములు, స్త్రాయారిరాశిషు =
త్పతీయతాభవ్యస్థానములయందు, స్థితాశ్చేత్ = ఉండిరేని, అస్తశుక్రస్య = అస్త
మించిన శుక్రనియొక్క, దోషః = దోషము, నాస్తితి = లేదని, భార్గవః = భార్గవమహాముని
యొక్క మతము.

గురోరస్తంగతో దోషో నాస్తి శుక్రోదయో యది,
ద్యయోరస్తమయస్సోచ్ఛేదపవాదైర్న భిద్యతే. 195

టీ. శుక్రోదయో యది = శుక్రోదయం బయినట్లయినా, గురోః = బృహస్పతి
యొక్క, అస్తంగతో దోషః = అస్తమించినందులైన దోషము, నాస్తి = లేదు.

ద్యయోః = గురుకుక్రుల క్షిప్తి, అస్తమయః = అస్తమించుట, స్వాచ్ఛత్ = అయినట్లయినా, అపవతైః = విశేషవచనములచేత, నభిద్యతే = భేదింపబడదు. అనగా మూఢబోషము గలదని యెఱుంగఁదగినది.

—● వర్షమాసషష్ఠాద్యంతవర్షములు. ●—

వర్షాంతే వర్షయేత్పక్షం మాసాంతే చ దినత్రయం,
ఋక్షాంతే ఘటికే ద్వే చ గ్రహణే దినసప్తకమ్. 196

మాసాంతే త్రిదినం నేష్టం వర్షాంతే దినపంచకం,
షష్ఠ్యంతే వత్సరస్యాజ్యోషస్తాసం వా విసర్జయేత్. 197

టీ. వర్షాంతే = సంవత్సరాంతమునందు, పక్షం = పరియోజనములు, మాసాంతే = మాసాంతమునందు, దినత్రయం = మూడుదినములును, ఋక్షాంతే = నక్షత్రాంతమునందు, ఘటికే ద్వేచ = రెండుఘడియలును, గ్రహణే = గ్రహణమునందు, దినసప్తకం = ఏడుదినములును, వర్షయేత్ = పరిత్యజింపవలయును. మాసాంతే = మాసాంతమునందు, త్రిదినం = మూడుదినములు, నేష్టం = కుభకరములైనవిగావు. వర్షాంతే = సంవత్సరాంతమునందు, దినపంచకం = ఏడుదినములు, షష్ఠ్యంతే = ప్రభవాదిషష్ఠిసంవత్సరాంతమునందు, సంవత్సరం = ఒకసంవత్సరమును, త్యాజ్యః = విడిచిపెట్టఁదగినది. షస్తాసంవా = షష్ఠ్యంతమునందు నాణుమాసములైనను, విసర్జయేత్ = త్యజింపవలయును.

ప్రాకృతాబ్దో గురోరబ్దస్సోరాబ్దస్త్రివిధస్త్పూతః,
తేషామాదౌ తథాంతేచ వర్షయేచ్ఛ దినత్రయమ్. 198

అంగవంగకలింగేషు మాసషట్కం విసర్జయేత్,
అంధదేశేషు సర్వత్ర త్రిమాసం వర్షయేత్సుధః. 199

టీ. అబ్దః = సంవత్సరము. ప్రాకృతాబ్దః = చాంద్రమానాబ్దంబనియు, గురోరబ్దః = బార్హస్పత్యాబ్దంబనియు, సోరాబ్దః = సోరాబ్దంబనియు, త్రివిధః = మూడువిధములు గలదని, స్పూతః = స్పరింపబడినది. తేషాం = ఆచాంద్రమాన బార్హస్పత్యమాన సోర మానాబ్దములలోపల, ఆదౌ = మొదటివియైన చాంద్రమానాబ్దమునందును, తథా = అప్రకారముగా, అంతేచ = సోరమానాబ్దమునందును, దినత్రయం = మూడుదినములు, వర్షయేత్ = విడిచిపెట్టవలయును. అంగవంగకలింగేషు = అంగవంగకలింగదేశములయందు, మాసషట్కం = షష్ఠ్యంతమునందాణుమాసములను, విసర్జయేత్ = విడువవలయును. అంధదేశేషు సర్వత్ర = తెనుగుదేశములయందంతట, త్రిమాసం = మూడుమాసములును, సుధః = తెలివైనవాఁడు, వర్షయేత్ = త్యజింపవలయును.

— జన్మ మాసాదివర్ణములు —

జన్మోదయే జన్మ రాశౌ జన్మ రే జన్మ వాసరే,
జన్మ మాసే చ దంపత్యోర్వివాహోఽత్యంతదుఃఖదః. 200

టీ. జన్మోదయే = జన్మకాలలగ్నమునందును, జన్మ రాశౌ = జన్మనక్షత్రరాశియందును, జన్మ రే = పుట్టిననక్షత్రమందును, జన్మ వాసరే = పుట్టిననామమునందును, జన్మ మాసే చ = పుట్టిన నెలయందును, దంపత్యోః = కామ్యపతులకు, వివాహః = ఉద్వాహము, అత్యంత దుఃఖదః = మిక్కిలిదుఃఖకరము.

సాంఘాతికే జన్మ ని సాముదాయే వై నాశికే కర్తృణి మానసరే,
చౌలప్రతే హోమవిధిర్న కార్యః కర్తుః క్రియానప్తకరీభవేత్సా.

టీ. సాంఘాతికే = సాంఘాతికనక్షత్రమందును, జన్మ ని = జన్మతారయందును, సాముదాయే = సాముదాయనక్షత్రమందును, వై నాశికే = వై నాశికనక్షత్రమందును, కర్తృణి = కర్తృనక్షత్రమునందును, మానసరే = మానసాఖ్యనక్షత్రమునందును, చౌలప్రతే = చూడాకర్తృపయనములు, హోమవిధిః = వివాహమును, న కార్యః = చేయఁదగినవి గావు. కర్తుః = చేసవచ్చునది, సా క్రియా = ఆచూడాకర్తృదివిధానము, నప్తకరీ = నాశకరం తైనది, భవేత్ = అగును.

— వివాహయోగ్యాయోగ్యమాసములు. —

మాఘపూర్ణిమవై శాఖజ్యేష్ఠమాసాశ్శుభప్రదాః,
మధ్యమా కార్తికౌ మార్గశీర్షౌ వై నిందితాః పరే. 202

టీ. మాఘపూర్ణిమవై శాఖజ్యేష్ఠమాసాః = మాఘపూర్ణిమవై శాఖజ్యేష్ఠమాసములు, శుభప్రదాః = శుభకరములైనవి. అనఁగా శుభములు. కార్తికః = కార్తికమాసమును, మార్గశీర్షౌ వై మార్గశీర్షమును, మధ్యమా = మధ్యమములైనవి. పరే = శిషించినమాసములు, నిందితాః = నిందింపఁబడినవి. అనఁగా నభయములు.

అజగోయుగ్మకుంభాశ్శిమృగరాశిగతే రవౌ,
ముఖ్యః కర్తృహ స్త్వన్యరాశిగే న కదాచన. 203

టీ. రవౌ = సూర్యుడు, అజగోయుగ్మకుంభాశ్శిమృగరాశిగతే రవౌ = మేషవృషభ మిథునకుంభపృష్ఠికరాసులను, తొందియుండఁగా, కర్తృహ = వివాహము, స్త్వన్య = స్త్రీన్యమైనది. అన్యరాశిగే = ఇతరరాసుల తొందియుండఁగా తైతే, కదాచన = ఒకానొక గ్గుడు, న = వివాహము చేయఁగూడదు.

— కూన్యమాసములు. —

ఉత్తరాయణగే సూర్య మివచైత్రంతు వర్జయేత్,
మివచైత్రో ధనుఃపుష్యో మిథునాషాఢశోఽపి చ. 204
కన్యాభాద్రపదో మాసశ్శూన్యమాసాః ప్రకీర్తితాః,

టీ. సూర్యః=సూర్యుడు, ఉత్తరాయణగేనతి = ఉత్తరాయణమును కేందియుం
డఁగా, మివచైత్రంతు=మివచైత్రమాసమును, వర్జయేత్ = విడిచివెట్టవలయును. మివ
చైత్రః=మివచైత్రమును, ధనుఃపుష్యః = ధనురాశియు క్రమేన పుష్యమాసమును, మిథు
నాషాఢశోఽపిచ = మిథునరాశినమేకంబయిన యాషాఢమాసమును, కన్యాభాద్రపదః =
కన్యారాశితోఁగూడిన భాద్రపదమాసమును, కూన్యమాసాః = కూన్యమాసములని,
ప్రకీర్తితాః=చెప్పఁబడినవి. అనఁగా వట్టిమాసములయందు వివాహము నేయఁదగదు.

పౌష్యో న దూష్యో మకరేణయు క్తశ్చైత్రస్తథా మేషసమన్వితశ్చ,
శుచిశ్చ కేచిన్నిభునేన యుక్తో వివాహకార్యం శుభదం వదంతి.

టీ. మకరేణయుక్తః=మకరరాశినసితమైన, పౌష్యః = పుష్యమాసమును, కథా =
ఆచారము, మేషసమన్వితః = మేషరాశితోఁగూడిన, చైత్రశ్చ = చైత్రమాసమును,
మిథునేనయుక్తః = మిథునయుక్తంబయిన, శుచిశ్చ = ఆషాఢమాసమును, న దూష్యః =
నిందింపఁదగినదిగాదు. ఏలేషః=ఈమాసములయందు, శేచిత్=కొందఱు, వివాహకార్యం =
ఉద్వాహకార్యమును, శుభదం=శుభప్రదంబయినదనిగా, వదంతి=చెప్పుచున్నారు.

ముండనం మివచైత్రే తు మండనం మేషచైత్రకే,
ముండనం మండనం చైవ మేషచైత్రే విధీయతే. 206

టీ. మివచైత్రేకు = మివచైత్రమునందైన, ముండనం = ఉపయనవ్రతమును,
మేషచైత్రకే = మేషసహితంబగు చైత్రమాసమునందు, మండనం = వివాహకార్యమును
చేయవచ్చును. మేషచైత్రేకు = మేషచైత్రమునందైన, ముండనం = ఉపయనమును,
మండనం=వివాహమును, విధీయతే=విధింపబడుచున్నది.

— సూర్యుఁ డార్థ్రయందుండఁగా సూరదనుటకు గర్హసంహిత. —

ఆర్థ్రాదికే స్వాతివిరామకాలే నక్షత్రబృందే దశకే తదైన,
వివాహచౌలవ్రతబంధనాఖ్యం సురప్రతిష్ఠా చ న కార్యమేవ.

టీ. ఆర్థ్రాదికే=ఆర్థ్రానక్షత్రములందుండఁగా గలిగినట్టియు, స్వాతివిరామకాలే =
స్వాతినక్షత్రబృందముగాగలిగినట్టి దశకే = పదియైన, నక్షత్రబృందే = నక్షత్రసమూ

హమునందు, తదైవంబునందు వివాహచౌలప్రకబంధనాఖ్యం = వివాహచూడాకర్తౌః
సయనములును, సురప్రతిష్ఠాచరణేనకాప్రతిష్ఠయును, సకార్యమేషంచేయదగినవికావు.

— శిష్యులసంహిత. —

శ్లేషమాసే యదా సూర్యో రుద్రః చార్ధభోగవాః,
వివాహాదికుభం కార్యం కేచి దాహు స్త్రయోఽంశకాః. 208

టీ. శ్లేషమాసే = శ్లేషమాసమునందు, యదా = ఎప్పుడు, సూర్యః = సూర్యుడు, రుద్రశ్చేద = ఆర్ద్రానక్షత్రముందును, అర్ధభోగవాః = ఐగ మనుభవించుచున్నాడో, తదా = అప్పుడు, వివాహాదికుభం = వివాహము మొదలైనకుభకార్యము, కార్యం = చేయవచ్చును. కేచిత్ = కొందఱుమునులు, స్త్రయోఽంశకాః = ఆర్ద్రానక్షత్రములో మూడు పాదములు, యోగ్యాః = వివాహాదియోగ్యులులని, వదంతి = చెప్పుచున్నారు.

— అషాఢమాసాదివర్జ్యము. —

శుచిమాసే నవోధాయాః ప్రవేశం శ్వశ్రుమందిరం,
వర్జయే న్నతిమాం స్తత్ర మునయోఽపి వదంతి హి. 209

టీ. శుచిమాసే = బుద్ధికుంతుడైనవాడు, శుచిమాసే = అషాఢమాసమునందు, శ్వశ్రుమందిరం = ఆత్మవారింటినిఁగూర్చి, నవోధాయాః ప్రవేశం = నూతనపథాప్రవేశమును, వర్జయేత్ = విడిపించవలసినది. తథా = అప్రకారముగా, తత్ర = ఆయాషాఢమాసమునందు, మునయోఽపి = ఇతరమునీశ్వరులును, వదంతిహి = చెప్పుచున్నారు. అనఁగా నాషాఢమాసమునందు నూతనగృహప్రవేశము చేయఁగూడదు.

చాతుర్తాస్యే న దూష్యస్సాన్యద్గంధర్వాఖ్యకరగ్రహః,
మాసప్రాధాన్యకర్తాణి కర్తవ్యాని మనీషిభిః. 210

టీ. చాతుర్తాస్యే = అషాఢమాసముమొదలుకొని నాలుగుమాసములయందు, గంధర్వాఖ్యకరగ్రహః = అష్టవిధవివాహంబులలోఁగల గాంధర్వంబియొక పాణిగ్రహణము, దూష్యః = దూషింపదగినది, న స్యాత్ = కాదు. (తత్ర = అనాలుగుమాసములయందు), మనీషిభిః = విద్వాంసులచేత, మాసప్రాధాన్యకర్తాణి = మాసమునప్రధానముగాఁజేయదగిన ప్రతాదికార్యములు, కర్తవ్యాని = చేయదగినవి.

— పథాకృత్యము. —

కుర్యాచ్ఛశురయోః పాదవందనం భర్తృతత్పరా,
ద్వారోపనేవనం నిత్యం గవాక్షవేక్షణం తథా. 211

టీ. (స్త్రీ-స్త్రీ) శ్వశురయోః = అత్తమామలకు, నిత్యం = నిరంతరమును, పాదవందనం = పాదములనుగూర్చి నమస్కారమును, తథా = అప్రకారము, భర్తృతత్పరా =

పరియందత్యంతానతిగలిగినదియై, ద్వారోపసేవం = పెనిమిటివచ్చువర్యంతము వాఁడఁ గాచియుండుటను, గవాక్షఃపేక్షణం = గవాక్షనిరీక్షణమును, కుర్యాత్ = చేయవలయును.

వివాహే బలమావశ్యం దంపతోన్మగ్నరుసూర్యయోః,
శేర్పుజాం యత్నతః కుర్యాద్దుర్బలప్రదయోస్తయోః. 212

టీ. వివాహే = వివాహమునందు, దంపతోన్ = తాయాఁడులకు, గురుసూర్యయోః = గురుసూర్యులయొక్క, బలం = బలము, అవశ్యం = ముఖ్యమైనది. దుర్బలప్రదయోస్తే = దౌర్బల్యమునిచ్చువారైనట్టాయెనా, తయోః = అగురుసూర్యులకు, యత్నతః = ప్రయత్న పూర్వకముగా, పూజాం = పూజను, కుర్యాత్ = చేయవలయును.

శుభేక్షితయుతాశ్చస్తా ఉద్వాహేఽఖలరాశయః,
శుభషడ్వర్గగే లగ్నే మహాదోషవివర్జితే. 213

జామిత్రశుద్ధిసంయుక్తే వివాహశుభదో మతః,

టీ. ఉద్వాహే = వివాహమునందు, అఖలరాశయః = సమస్తరాసులును, శుభేక్షితయుతాః = శుభగ్రహములచేత విక్షిప్తములును సంయుక్తములునునై, శస్తాః = ప్రసిద్ధములగుచున్నవి. శుభషడ్వర్గగే = శుభగ్రహషడ్వర్గమునుబొందియున్నట్టియు, మహాదోషవివర్జితే = ఏకవింశతిమహాదోషములచేత, వర్జితంబయినట్టియు, జామిత్రశుద్ధిసంయుక్తే = సత్తుమశుద్ధిచోఁగూడినట్టి, లగ్నే = ముహూర్తమునందు, వివాహః = వివాహము, శుభదః = శుభప్రదంబయి, మతః = సమ్మతంబయినది.

పుష్కరాంశలు. ౨౨

ఏకవింశో మనుశ్చైవ జినాశ్చ మునయః క్రమాత్. 214

మేషాదిమీనపర్యంతం పుష్కరాంశాః ప్రకీర్తితాః,

టీ. ఏకవింశః = ఇరువదియొకటవభాగమును, మనుశ్చైవ = కడుకాలుగవభాగమును, జినాశ్చ = ఇరువదిరాలుగవభాగమును, మునయః = ఏడవభాగమును, క్రమాత్ = మేషాదిక్రమముగా, మేషాదిమీనపర్యంతం = మేషముమొదలుకొని మీనపర్యంతమును, పుష్కరాంశాః = పుష్కరాంశములు, ప్రకీర్తితాః = చెప్పబడినవి.

శ్వశురోఽర్కస్త్రిశ్వశ్రాస్త్రీణామస్తపతిః పతిః. 215

తేషాచ్చాదిస్థితేష్యేషు శుభం నీచారిగేష్యసత్,

టీ. స్త్రీణాం = స్త్రీలకు, అర్కః = సూర్యుడు, శ్వశురో = మాను, పితః = శుక్రుడు, శ్వశ్రాః = అత్త, అస్తపతిః = శవైశ్వరుడు, పతిః = భర్త, తేషాః = ఆసూర్య శుక్రశవైశ్వరులు, ఉచ్చాదిస్థితేషు = ఉచ్చములమ్రోగి న్యక్షేత్రమిత్రక్షేత్రములను బొందియుండఁగా, శుభం = శుభములు గలుగును. నీచారి = ఈగ్రహములు, నీచారి

గమ్య పశ్యమీదక శ్రుతేత్రములను జొందుచుండగా, అనన్త = కుభము గలుగకపోవు తున్నది.

— వివాహవేదికాలక్షణము. —

హస్తోచ్చితాం హస్తచతుష్టయేన విస్తీర్ణితాం మందిరవామభాగే,
విచిత్రితాం స్తంభచతుష్కయంతాం సోపానరమ్యాంచ వివాహ
వేదిమ్. 216

టీ. హస్తోచ్చితాం = ఒకహస్తప్రమాణం ఋన్నతంబైనట్టియు, హస్తచతుష్టయేన విస్తీర్ణితాం = నాలుగుహస్తములు ప్రమాణము వికాలంబయినట్టియు, స్తంభచతుష్కయంతాం = నాలుగు స్తంభములతోఁగూడినట్టియు, సోపానరమ్యాం = మెట్టచేత మందరమైనట్టియు, విచిత్రితాం = చిత్రితం బయినట్టి, వివాహవేదిం = పెండ్లియరుగును, మందిరవామభాగే = గృహంబున కిశాన్యభాగమునందు నిర్మించవలయుననుట.

— వివాహవీథిలక్షణము. —

కుర్వాద్వివాహవీథంతు శుభలక్షణసంయుతం,
సప్తత్రిశతకం దీర్ఘ మాయామం పంచకం తథా. 217
షడున్నతం చాంగుళానాం వివాహే వీథిముచ్యతే,

టీ. సప్తత్రిశతకం దీర్ఘం = ముప్పదిమేడలదశమలపాదపుగలిగినట్టియు, తథా = అప్రకారము, పంచకమాయామం = అయిదంగుళములదెబ్బగలిగినట్టియు, అంగుళానాం షడున్నతంచ = అయిదశమలయొక్కగలిగినట్టియు, శుభలక్షణసంయుతం = కుభకరములైన పురుషులకుమతొరలుము మొదలుగాఁగలచిహ్నములుగలిగినట్టి, వివాహవీథంతు = పెండ్లి వీధిను, కుర్వాత్ = నిర్మించవలసినది. ఇది = తాప్రకారము, వివాహే = వివాహమునందు, వీథం = పెండ్లివీధియొక్కలక్షణము, ఉచ్యతే = చెప్పుటచున్నది.

— పంచకము. —

తిథివారోదుభిర్యుక్తం తత్కాలోదయమిశ్రితమ్. 218
నవభిస్తు హరేర్భాగం శేషం పంచక మిరితం,

టీ. తిథివారోదుభిః = తిథివారనక్షత్రములతోడ, యుక్తం = కూడినట్టి, తత్కాలోదయమిశ్రితం = తత్కాలలగ్నముతోఁగలిగినమొత్తము, నవభిః = తొమ్మిదింటిచే, భాగం = భాగమును, హరేత్ = హరించినయెడల, శేషం = మిగిలినసంఖ్య, పంచకం = పంచకమునంటును. అనఁగా మూడు అయిదు ఏడు తొమ్మిది మిగిలినట్లైతే పంచకరహితం బయినదియని తెలియవలయును.

ఏకో మృత్యుర్ద్యయం వహ్నిశ్చత్వారో రాజపంచకమ్. 219
షట్పారో వసు రోగస్సృదిత్యేతత్పంచకం స్పృశం,

టీ. వికః = ఒకటిమిలిలే, మృత్యుః = మృత్యుపంచకము, ద్వయం = రెండు, పన్నీః = అగ్నిపంచకము, చత్వారః = నాలుగు, రాజపంచకం = రాజపంచకము, షట్ = ఆరు, చోరః = చోరపంచకము, పను = ఎనిమిది, రోగః = రోగపంచకము, స్యాత్ = అగుచున్నది. ఇతి = ఈప్రకారము, విశత్ = ఈతెప్పినది, పంచకం = పంచకంబు, స్మృతం = స్మరింపబడినది. అనఁగా నిత్యుః తేప్పినపంచకములు మంచిదిగావనుట.

సేవాయాం రాజకం మార్గే చోరం రాజాగ్ని మాలయే. 220

మాంజీబంధన ఉద్వాహే రోగం మృత్యుం చ వర్జయేత్,

టీ. సేవాయాం = రాజాను సేవింపఁజేసినప్పుడు, రాజకం = రాజపంచకమును, మార్గే = ప్రయాణమునందు, చోరం = చోరపంచకమును, అలయే = నూతనగృహారంభమునందు, రాజాగ్ని = రాజపంచకమును-అగ్నిపంచకమును, మాంజీబంధనే = ఉపనయనమునందు, ఉద్వాహే = వివాహమునందును, రోగం = రోగపంచకమును, మృత్యుం చ = మృత్యుపంచకమును, వర్జయేత్ = విడిచిపెట్టవలయును.

త్యజేద్భానువారేతురోగంశనౌమృత్యుకంభూమిపుత్రేతువహ్నిం,
గురౌ సోమవారేచ రాజాన మేవం బుధే భార్గవే తస్మరాఖ్యమ్.

టీ. భానువారేతు = ఆదివారమునాడైతే, రోగం = రోగపంచకమును, శనౌ = శనివారమునందు, మృత్యుకం = మృత్యుపంచకమును, భూమిపుత్రేతు = ఆంగారకవారమునందైతే, వహ్నిం = అగ్నిపంచకమును, గురౌ = గురువారమునందును, సోమవారేచ = ఇందువారమునందును, రాజానం = రాజపంచకమును, వినౌ = కుర్రకారముగా, బుధే = సోమ్యవారమునందును, భార్గవే = కుర్రవారమునందును, తస్మరాఖ్యం = చోరపంచకమును, త్యజేత్ = పరిత్యజింపవలయును.

చోరం రోగం త్యజేద్రాత్ర దివా రాజాగ్ని మేవ చ,

అర్ధరాత్రే త్యజేత్తృత్యుపంచకం యత్ర దృశ్యతే. 222

టీ. రాత్రే = రాత్రికాలమునందు, చోరంరోగం = చోరరోగపంచకములను, దివా = పగటియందు, రాజాగ్ని మేవచ = రాజాగ్నిపంచకములను, అర్ధరాత్రే = నిశితకాలమునందు, మృత్యుం = మృత్యుపంచకమును, త్యజేత్ = విడిచిపెట్టవలసినది. యత్ర = వివాహమునందు, పంచకం = చోరరోగరాజాగ్ని మృత్యుపంచకములనా నేదయైనను, దృశ్యతే = కనఁబడుచున్నచో, అది త్యజింపఁదగినది యని వర్ణించెదలనుట.

— స్వల్పవోషములు. —

ఉపగ్రహాఖ్యం దూష్యంచ భగ్రహం యుద్ధదూషితం,

విరుద్ధయోగనాడ్యశ్చ పంగళింధగ్రహజన్తభమ్.

223

టీ. దూష్యం = దూషింపః బడిన, ఉపగ్రహం = ఉపగ్రహంబను పేరుగల దోషమును, యుద్ధదూషితం = యుద్ధమునందు దూషింపఃబడిన, భగ్రహం = భగ్రహం బనుదోషమును, విరుద్ధయోగనాద్యశ్చ = విరుద్ధంబులైన మరణయోగనాశయోగాదులయొక్క ఘడియలును, పంగ్వంధగ్రహాన్తభం = కుంటిరాసులు గ్రుడ్డిరాసులు జన్మనక్షత్రమున ఈ తెప్పినవి స్వల్పదోషంబులని తెలియపలసివది.

ఈదోషములకు దేశవ్యవస్థ.

ఉపగ్రహార్థం కురుబాహ్నికేషు కలింగవంగేషుచ లత్తసంభవం,
సారాష్ట్రఘూర్జేషుచ పాతజన్యం శేషేతు దేశే న విరుద్ధదోషః 224

టీ. కురుబాహ్నికేషు = కురుదేశబాహ్నికదేశములయందు, ఉపగ్రహార్థం = ఉపగ్రహనక్షత్రదోషమును, కలింగవంగేషుచ = కలింగవంగదేశములయందు, లత్తసంభవం = లత్తవలనఃబుట్టినదోషమును, సారాష్ట్రఘూర్జేషుచ = సారాష్ట్రఘూర్జదేశములయందు, పాతజన్యం = పాతమువల్లః బుట్టినదోషమును (అగుచున్నది.), శేషేతు దేశే = మిగిలిన దేశములయందైతే, న విరుద్ధదోషః = ఈచెప్పిన విరుద్ధదోషంబులు లేవని తెలియపలయును.

యే మానదగ్ధాదయ ఏవ దోషా వివర్జనీయాః ఖలు మధ్యదేశే,
దుస్సప్తదుర్దర్శనదుర్నిమిత్తదుశ్శాకునాద్యా అపి యత్ర తత్ర 225

టీ. మానదగ్ధాదయః = కర్తనక్షత్రదగ్ధనక్షత్రములు మొదలైనవి, యే = ఏవో, లేదోషాః = అదోషంబులన్నియు, మధ్యదేశే = మధ్యదేశంబునందు, వివర్జనీయాః ఖలు = విదువఃదగినవిగదా, దుస్సప్తదుర్దర్శనదుర్నిమిత్తదుశ్శాకునాద్యా అపి = చెడుకలలు కుష్టవస్త్రవలొకనములు అశనిపాతము మొదలగుదుర్నిమిత్తములు దుష్టశకునములు మొదలైనవి యన్నియును, యత్ర = ఏదేశమునందుఁ గనఁబడుచున్నవో, తత్ర = అదేశమెల్ల పరిత్యజింపవలసివది.

వశ్రేతు ఘటికాపట్కం జ్వాలాభ్యే ఘటికాప్తకం,
లిస్రః పంచోత్పాతమృత్యోర్నవ స్యుర్యమకంటకే. 226

టీ. వశ్రే = వశ్రనామయోగమునందు, ఘటికాపట్కం = అజుగడియలును, జ్వాలాభ్యే = జ్వాలాముఖనామయోగమునందు, ఘటికాప్తకం = ఎనిమిదిగడియలును, ఉత్పాతమృత్యోః = ఉత్పాతమృత్యునామయోగములయందు, లిస్రః పంచ = క్రమముగా 3, 4 గడియలును, యమకంటకే = యమకంటకయోగమునందు, నవ = 9 గడియలును, వశ్రాః = వర్షింపఁదగినవి, స్యుః = అగును.

— దోషభంగములు. —

శుక్రః పంచసహస్రాణి బుధః పంచశతానిచ,
లక్షమేకం తు దోషాణాం గురుః కేంద్రే వ్యపాహతి. 227

టీ. కేంద్రే = కేంద్రమునందుండిన, శుక్రః = శుక్రఁడు, కుచనహస్తాని = విదు
వేలదోషములను, బుధః = కేంద్రమందున్న బుధఁడు, కుచనకానిన = విదుశూర్ణ
దోషములను, కేంద్రేగురుః = కేంద్రస్థుడైన బృహస్పతి, దోషాణాం = దోషముల
యొక్క, ఏకంబులకుం = ఒకలకును, వ్యసానాని = నశించి జేయుచున్నాఁడు.

యే లగ్నదోషాః కుచనవాంశదోషాః పాపగ్రహైర్వృద్ధినిపాతదోషాః,
లగ్నే గురు స్తాన్విమలీకరోతి వీజం యథాంభః కతక ద్రుమస్య. 228

టీ. లగ్నేగురుః = వివాహలగ్నస్థితుడైనగురుఁడు, లగ్నదోషాః = లగ్నదోషము
లును, కుచనవాంశదోషాః = కుచనవాంశదోషములును, పాపగ్రహైర్వృద్ధినిపాతదోషాః =
పాపగ్రహములు లగ్నమునుకాచినందునలనక గల్గినదోషములును, యే = ఏవో, కా =
అదోషములన్నిటిని, కతక ద్రుమస్య = చిల్లచెట్టయొక్క, వీజం = విత్తనము, అంభో
యథా = ఉదకమునువలె, విమలీకరోతి = పరిశుద్ధములనుగా జేయుచున్నాఁడు.

గురు స్సదీప్త స్తరుకేంద్రసంస్థిత
స్వవర్గసంస్థో భృగుజో బుధోవా,
బలాధికో లగ్నగతో విశేషరో

నిహంతి దోషా సకలాం స్తుథావిధాన్.

229

టీ. గురుః = బృహస్పతి, సదీప్తః = అస్తమనొందక మిక్కిలి ప్రకాశించువాడై,
కనుకేంద్రసంస్థితః = లగ్నకేంద్రమునందుండినవాడై, స్వవర్గసంస్థః = స్వకీయకుభ
షడ్వర్గమునందున్నవాడైనను, భృగుజః = శుక్రుడైనను, బుధోవా = సౌమ్యుడైనను,
బలాధికః = పశ్యులయుక్తుడై, లగ్నగతో = లగ్నంబును బొందియుండినట్లుయితే, కథా
విధాన్ = పూర్వోక్తంబులైన, సకలాన్దోషాన్ = సమస్తదోషములను, విశేషతః = అతి
శయంబుగా, నిహంతి = తొట్టుచున్నాఁడు.

కావ్యో గురుర్వా సౌమ్యో వా యవా కేంద్రత్రికోణగః,
సశ్యంతి సకలా దోషాః పాపానీన హరిస్తృతేః.

230

టీ. కావ్యః = శుక్రుడైనను, గురుర్వా = కేళుడైనను, సౌమ్యోవా = మృదుడైనను,
యదా = ఏదు. హూర్తమునందు, కేంద్రత్రికోణగః = కేంద్రకోణములను బొందుచున్నారో,
తస్మిన్ = ఆముహూర్తమునందలి, సకలాదోషాః = సమస్తదోషములు, హరిస్తృతేః =
విష్టుప్తరణమువల్ల, పాపానీన = దురితంబుల వలె, నశ్యంతి = నశించుచున్నవి.

ముహూర్తలగ్నపద్వర్గమనవాంశగ్రహోద్భవాః.

యే దోషా స్తాన్విహంత్యేవ యత్రై కాదశగశ్యశీ.

231

టీ. ఏకాదశగః = కదునొకదశముంటుండిన, శశి = చంద్రుఁడు, యత్ర = ఏలగ్న
మునందలి, ముహూర్తలగ్నపద్వర్గమనవాంశగ్రహోద్భవాః = ముహూర్తలగ్నపద్వర్గము

నవాంశగ్రహమున్న సుత్పన్నంబులైన, దోషః = దోషములు, యేషో, కా = ఆదోషంబుల నన్నిటిని, నిహంత్యేనఁగొట్టివేయుచున్నాఁడు.

యత్రై కాదశగ్రహార్యో దోషా నాశం యయు న్నదా,
స్తరణాదివ రుద్రస్య పాపం జన్తశతోద్భవమ్. 232

టీ. యత్ర = విలగ్నమునందు, మార్యః = మార్యుఁడు; ఏకాదశగ్రహమునొకదవ యంటున్నాఁడో, తదా (తత్ర) = అప్పుడాలగ్నమందలి, దోషః = దోషములు, రుద్రస్య స్తరణాత్ = శివస్తరణమువల్ల, జన్తశతోద్భవం = అనేకజన్మములవలన నుద్భవించిన, పాప మిహ = దురితంబువలె, నాశం = నాశనమును, యయుః = పొందుచున్నది.

బుధోఽపి మిత్రరగత స్తదంశసంస్థాఽపివా లేన నిరీక్షితో వా,
చల్లగ్న గోదోషచయంనిహంతి రామాయథారావణదైత్యబృహమ్.

టీ. బుధోఽపి = బుధుఁడును, మిత్రరగతః = మిత్రక్షేత్రములను తొందినవా డైనను, తదంశసంస్థాపివా = ఆమిత్రరాశ్యంశములయందున్నవాడైనను, లేన నిరీక్షితో వా = ఆమిత్రునిచేఁబడఁబడినవాడైనను, లగ్నగచ్ఛేత్ = లగ్నముననుండియెడల, దోష చయం = దోషరాశిని, రామః = శ్రీరాములు, రావణదైత్యబృహదంబులు = రావణాసురుని నితరరాక్షససమూహమునువలెనే, నిహంతి = కొట్టుచున్నాఁడు.

లగ్నస్థో భార్గవో జీవో యదివా చంద్రనందనః,
నాశయత్యఖిలా స్తోషా తూలసంఘమివానలః. 234

టీ. భార్గవః = కుశుఁడైనను, జీవః = గురుండైనను, చంద్రనందనోవా = బుధుం డైనను, లగ్నస్థోయది = లగ్నమునందుండినట్లాయెనా, అఖిలా = ననున్నములైన, దోషా = దోషంబులను, అనలః = అగ్ని, తూలసంఘమివ = దూదిరాశినిగాల్పు తెఱంగున, నాశయతి = నశింపజేయుచున్నాఁడు.

కాణాంధబధిరోద్భూతా దగ్ధలగ్నా దిరోద్భవాః,
తే దోషా నాశమాయాంతి కేంద్రసంస్థాశ్శుభగ్రహాః. 235

టీ. కాణాంధబధిరోద్భూతాః = కుండిగ్రుడ్డిచెవిటిరాసులవల్ల సుత్పన్నంబు లైనట్టియు, దగ్ధలగ్నాదిరోద్భవాః = దగ్ధలగ్నముమొదలైనవానివలన నుద్భవించినట్టియు, దోషః = దోషంబులు, యేషో, తే = ఆదోషంబులు, శుభగ్రహాః = గుర్యాదిశుభగ్రహం బులు, కేంద్రసంస్థాః = కేంద్రములయందుండఁగా, నాశం = నాశనమును, ఆయాంతి = పొందుచున్నది.

ఉచ్చగ శ్శుభ ఏకోఽపి లగ్నగో దోషసంచయం,
నాంతి పాపా హరితిథౌ చోపవాసవ్రతం యథా. 236

టీ. కుభః = కుభగ్రహము, ఏకోపి = ఒకటియైనను, ఉచ్చగః = ఉచ్చునుబొందిన
దైనను, లగ్నగః = లగ్నమును బొందినదైనను, దోషసంచయం = దోషపుంజమును, హరి
తిథౌచ = వివాదతీయందు, ఉపవాసవ్రతం = ఉపవాసవ్రతము, పాపం యథా = వివిధ
మునునవలెనీ, హంతి = కొట్టుచున్నది.

ఏకోఽపి మిత్రరాశిస్థశ్శుభో యది విలగ్నగః,

హంతి దోషాన్తహదోషా శివరాత్రివ్రతం యథా. 237

టీ. కుభః = కుభగ్రహము, ఏకోపి = ఒకటియైనను, మిత్రరాశిః = మిత్రరాశి
యందును, విలగ్నగః = లగ్నగ్రహమును, స్వాద్యది = ఆయోగిని, శివరాత్రివ్రతం =
మహాశివరాత్రివ్రతము, మహాదోషా యథా = మహాపాతకాదిదోషములవలె, దోషా =
దోషములు, హంతి = నశింపజేయుచున్నది.

విపది ప్రత్యగే చైవ చరమం చాద్యకం వినా,

స్వాచ్చస్వర్ణ గతశ్చంద్రశ్శుభదస్సర్వకర్తసు. 238

టీ. చరమం = పరమమైన తారను, ఆద్యకంచ = అక్షతారను, వినా = విడిచిపెట్టి,
విపది = విపత్తారయందును, ప్రత్యగేచైవ = ప్రత్యక్షతారయందును, స్వాచ్చస్వర్ణగతః =
స్వాచ్చక్షేత్రస్వనక్షత్రములయందుండిన, చంద్రః = చంద్రుడు, సర్వకర్తసు = సమస్త
కుభకర్తములయందును, శుభదః = శుభదాయకందని యెఱుంగవలయును.

జన్తర్మ లగ్నయోర్వాసి చంద్రశ్చస్తశ్శుభక్షేతరః,

కేంద్రే శుభే స్వవర్గే వా లగ్నా దుపచయేఽపి వా. 239

టీ. జన్తర్మ లగ్నయోర్వాసి = జన్తతారాలగ్నములయం దుండినను, చంద్రః =
చంద్రుడు, శుభక్షేతరః = కుభగ్రహవిక్షేపకుండై, కేంద్రే = కేంద్రమునందైనను, శుభే =
కుభకరందైనను, స్వవర్గేవా = స్వాచ్చమిత్రములమిత్ర రాశిములయందైనను, లగ్నాదుపచయే
పివా = లగ్నముకంటె నుపచయస్థానములగు తృతీయ వ్యవధిమైవాదకస్థానములయం
దైనను, స్థితశ్చేత్ = ఉన్నవాడేని, కర్త = కుభ ప్రదుం దగుచున్నాడు.

జీవే సిరీ కంటకస్థే పాపేవా ల్రిషదాయగే,

వారర్మ లిఖియోగానాం దోషమాశు వ్యపాహతి. 240

టీ. జీవే = గురుండైనను, సిరీ = శుక్రుండైనను, కంటకస్థిని = కేంద్రములయం
దుండఁగాను, పాపే = పాపగ్రహము, ల్రిషదాయగేనలి = తృతీయవ్యవధిస్థానము
లను బొందియుండఁగాను, వారర్మ లిఖియోగానాం = వారసక్షత్ర లిఖియోగములయొక్క,
దోషం = దోషమును, అశు = శుముగా, వ్యపాహతి = నశింపజేయును.

ఏవం గుణాగుణాస్త్విత్య లగ్నం నిశ్చిత్య యత్నతః,

సిద్ధాంతోక్తేన మార్గేణ లగ్నకాలం సమానయేత్. 241

టీ. విపం = ఈ ప్రకారముగా, గుణగుణాత్ = గుణదోషములను, వీక్ష్య = లెస్సగా విమర్శించి, యత్నః = ప్రయత్నమువల్ల, లగ్నం = ముహూర్తమును, నిశ్చిత్య = నిశ్చయించి, సిద్ధాంతోక్తేనమాల్లేత = సిద్ధాంతమునందుఁ జెప్పఁబడినమార్గముచేత, లగ్నకాలం = లగ్నసమయమును, సమానయేత్ = బొందింపవలయును. అనఁగా సిద్ధాంతోక్తప్రకారముగా ముహూర్తనిశ్చయము సేయవలయును.

వైధవ్యం తరణి స్తనోతి హిమగుప్తామేవ హంత్యాదరా
దౌష్ఠ్యే దంపతిహః శశాంకతనయస్సౌభాగ్యమాయచ్ఛలి,
ఆయుర్దౌ గురుభార్గవౌ మృదుగతిర్దారిద్ర్యదస్సర్వదా
రాహుశ్చాప్యనపత్యకృన్నిజగుణైర్లగ్నే వివాహేఽప్తభిః.

టీ. వివాహాలగ్నే = వివాహముహూర్తమునందుండిరేని, అప్తభిః = ఎనిమిదియైన, నిజగుణైః = తమతమయందుండునై గుణవిశేషములచేత, తరణిః = సూర్యుఁడు, వైధవ్యం = విధవత్వమును, తనోతి = విస్తరింపఁజేయుచున్నాఁడు. హిమగుః = చంద్రుఁడు, తామేవ = ఆకస్యకనే, ఆదరాత్ = వట్టుదలతో, హంతి = చంపుచున్నాఁడు, భౌమః = అంగారకుఁడు, దంపతిహః = వధూవరులనిద్వితనుహరింపుచున్నాఁడు, శశాంకతనయః = బుధుఁడు, సౌభాగ్యం = విశ్వర్యమును, ఆయచ్ఛలి = ఇచ్చుచున్నాఁడు. గురుభార్గవౌ = గురుశుక్రులు, ఆయుర్దౌ = ఆయుర్దాయము నిచ్చువారలు, మృదుగతిః = శనైశ్చరుఁడు, దారిద్ర్యదః = పేదరికమునిచ్చువాఁడు, సర్వదా = ఎల్లపుడు, రాహుశ్చాపి = రాహువును, అనపత్యకృత్ = సంతానాభావమును జేయువాఁడు, భవతి = అగుచున్నాఁడు.

వివాహాలగ్నమునకు సుగుణములు.

ధనత్రిబంధుతనయ ధర్తాఽఽజ్ఞాఽఽయేషు చంద్రమాః,

కరోతి సుతసౌభాగ్యభోగయుక్తా నివాహితాః.

243

టీ. ధనత్రిబంధుతనయధర్తాఽజ్ఞాఽయేషు = వివాహాలగ్నములకు ద్వితీయ తృతీయ చతుర్థపంచమ నవమదశ మైకాదశస్థానములయందుండెడి, చంద్రమాః = చంద్రుఁడు, నివాహితాః = వివాహము సేయఁబడిన వధూవరులను, సుతసౌభాగ్యభోగయుక్తాః = పుత్రసంతాన సౌభాగ్యభోగయుతులనుగా, కరోతి = చేయుచున్నాఁడు.

సాతాశాంబరపంచమే ద్విసవమే లగ్నే చ సౌమ్యగ్రహః

క్రూరాష్ట్రు గతాశ్శశీ ధనగతస్సర్వే త్రిరేకాదశం,

జామిత్రం గ్రహవర్జితం న చ భృగోష్ట్రం కుజస్యాష్టమం

దంపత్యోర్జన్యోరులగ్నసమయం లగ్నాష్టమద్వాదశమ్. 244

వివాహప్రకరణము.

టీ. వివాహము = వివాహముహూర్తమునందు, సోమ్యగ్రహః = సోమ్యగ్రహముల
 లైనగురుశుక్రములు, పాతాళాంబరపంచమే = నాలుగు పది విదుస్థానములయందును,
 ద్విసవమే = రెండు తొమ్మిదియంద్వయందును, లగ్నేచ = వివాహముహూర్తమునందును
 నుండవలసినది. శశి = చంద్రుడు, ధనకరః = రెండవయింటనుండవలసినది, సర్వే = ఎల్లరు,
 క్రూరాః = రవ్యంగారకరాహుకేతువులు. త్రికేకాదశం = మూడు ఐదునొకందుస్థాన
 ములను, షట్పతివస్థానమును, గణాః = పొందియిండవలయును, కామిత్రం = ఏడవ
 యిల్లు, గ్రహవర్జితం = శుభపాపగ్రహాంతరముగా నుండునది, భృగోష్టత్కం = ఆఠింట
 శుక్రమందుటయును, కుజస్యాష్టమం = ఎనిమిదింట సంగారకుమందుటయు, దంప
 త్యోః = వధూవరులయొక్క, జనితోదులగ్నసమయం = జనకాల లగ్నవక్షత్రరాసులును,
 లగ్నాష్టమద్వాదశం = వధూవరులగ్నముల కష్టమద్వాదశంబులైనరాసులు, నవ = నవదాహ
 క్రియలయం దొప్పిదంబులుగావని సుఖముగవలయును.

కేంద్రత్రికోణభవనే యది శోభనైకస్వోచ్చస్వవర్గసహితో బలవా
 న్ప్రవిష్టః, పాపైస్తథావిధానైస్త్రీషణ్డాయగైశ్చ యోగో వివాహ
 సమయే బహుపుత్రదాతా. 245

టీ. శోభనైకః = శుభగ్రహాంతరము, స్వోచ్చస్వవర్గసహితః = స్వోచ్చముల
 త్రికోణస్వకీయ పద్వర్గయుక్తంబై, బలవాన్ = స్థానాదిషడ్బలయుక్తంబై, కేంద్ర
 త్రికోణభవనే = కేంద్ర = కేంద్రములందునైనను, త్రికోణభవనే = త్రికోణస్థానములయందు
 నైనను, ప్రవిష్టాయది = ప్రవేశించియుండునది, పాపైః = పాపగ్రహములు, తథావిధానైః =
 అట్టిస్వోచ్చస్వవర్గసహితత్వాదిగుణములవలనై, త్రీషణ్డాయగైశ్చ ద్విశ్చ = తృతీయపద్ధ
 తాభస్థానములను బొందియిండగాను, వివాహసమయే = వివాహముహూర్తసమయము
 నందు, బహుపుత్రదాతా = దీర్ఘాయుష్షుకులైనయనేకపుత్రులనిచ్చెడు, యోగః = శుభ
 యోగము వధూవరులకుఁ గలుగుచుండునని తేలియవలయును.

లాభస్థే సూర్యపుత్రేచ షష్ఠే సూర్యేచ తిష్ఠతి,
 విలగ్నే తు స్థితే జీవే తృతీయే ధరణీసుతే. 246

చంద్రేచ దశమర్శేతు శుక్రేరంధ్రేచ సుస్థితే,
 ఏకస్తు స్యాత్సమాయోగో దంపత్యోః పుత్రపౌత్రదః. 247

టీ. సూర్యపుత్రే = శవైశ్చరుడు, లాభస్థే = ఐదునొకందవయింట నుండగా,
 సూర్యేచ = సూర్యుడు, షష్ఠే = ఆఠవస్థానమందు, తిష్ఠతి = ఉండగా, జీవే =
 బృహస్పతి, విలగ్నే = వివాహాలగ్నమునందు, స్థితీసతి = వర్తించుచుండగాను, ధరణీ
 సుతే = అంగారకుడు, తృతీయే = మూడింటనొప్పుచుండగాను, చంద్రేచ = చంద్రు
 డును, దశమర్శేతు = దశమస్థానమునందు నొనియుండగాను, శుక్రే = భాగ్యుడు,

రంశ్రేచ=తోడ్పడింట, సంస్థలే = ప్రవర్తించుచుండగా, వికః = ముఖ్యమున, సమా
యోగః=కుభయోగము, దంపత్యోః=దంపతులకు, పుత్రచాత్రదః = పుత్రచాత్రప్రదం
లైనది, ప్యూత్ = అగును.

లగ్నై గురుః కుజో లాభే దశమే భాస్కరో భవేత్,
ఉమాశంకర మిత్ర్యాహు ర్దంపత్యోశ్చ సుఖావహమ్. 248

టీ. లగ్నై=వివాహాలగ్నమునందు, గురుః = బృహస్పతియు, లాభే = పదునొకం
జవంబంట, కుజః = భౌముండును, దశమే = పదియవస్థానమునందు, భాస్కరః =
సూర్యుండును, భవేచ్చేత్ = అయివేసి, అనగా, నాయాస్థానముల నీగ్రహములుండి
లేని, ఉమాశంకరమితి=పార్వతీపరమేశ్వరయోగంబనియు, నప్తియోగంబును, దంపత్యోః=
పదూపతులకు, సుఖావహం = సుఖనంపాదకం లగువానినిగా, అహః = పెద్దలు
తెప్పచున్నారు.

కుజార్కశుక్రజీవా స్సృష్ట రాహ్లాబగతా యది,
రమావిష్ణురితి ఖ్యాతో ర్దంపత్యోశ్చ సుఖావహః. 249

టీ. కుజార్కశుక్రజీవాః = కుజరవిశుక్రగురులు, ఆహ్లాబగతాః = లగ్నమునకు
త్పతీయపక్షద్వాదశస్థానములనుండువారు, స్సృష్టది = ఏలేని, రమావిష్ణురితి = లక్ష్మీ
నారాయణం బకుయోగంబు, ఖ్యాతః=ప్రసిద్ధంబై, దంపత్యోశ్చ = కాయాపతులకుభ
యంబును, సుఖావహః=సుఖకరంబైనదియై యుండును.

— రాహు కేతుదోషము. —

లగ్నాస్తసంస్థా యది రాహుకేతూ న దోషదావేతి వదంతి కేచిత్,
త్రిస్కంధకాస్త్రాగమవేదినస్తు లగ్నాస్తగౌతౌ చ హి వర్జయంతి.

టీ. రాహుకేతూ = ఛాయాగ్రహములైన రాహుకేతువులు, లగ్నాస్తసంస్థా
యది=వివాహాలగ్నకామిత్రస్థానములనుండినను, నదోషదావేతి = దోషమునీయువాడు
గారని, కేచిత్ = కొందఱుమునులు, వదంతి=వలుకుచున్నారు. త్రిస్కంధకాస్త్రాగమవేది
నస్తు = త్రిస్కంధకాస్త్రాగమవేత్తలైతే, లగ్నాస్తగౌ=లగ్ననప్రమస్థానముల లొందిన,
తౌచ = ఆరాహుకేతువులును, వర్జయంతిహి = వరిత్యంబుచుచున్నారు. అనగా, వివాహ
ముహూర్తవిషయము లగ్నాస్తగౌరాహుకేతుదోషములు గొందఱిచేత నవలంబించు
బుడివనియు, గొందఱిచేత నంగీకరింపఁబడలేదనియు తెలుంగవలయును.

— లగ్నాస్తగౌరాహుకేతుదోషభంగము. —

వివాహేషు చ దేవానాం ప్రతిష్ఠాసూచనాయనే,
ఛాయాగ్రహాతు విక్షేయా రాహుకేతూ న దోషదౌ. 251

టీ. వివాహేషు=వివాహకార్యములయందును, దేవానాం ప్రతిష్ఠాసూచ = దేవ

తా ప్రతిష్ఠలయందును, ఉపనయనే = ఉపనయన ప్రతమునందును, ధామ్యగ్రహణ = ధామ్యగ్రహణములైన, రాహుకేతూ = లగ్నాస్తగతులైన రాహుకేతువులు, నబోషదోషప్రదులుగారని, విశ్లేయా = తెలియదగినవారు.

— చంద్రునిచాలక్వవృద్ధత్వాస్తమయములు. —

వృద్ధత్వ మిందో ప్రీతివం దినార్థం బాలత్వ మస్తత్వ మహర్ష్యయంచ, అస్తే విధౌ మృత్యుముపైతి కన్యా బాలేన్మనస్తావిధవా చ వృద్ధే. 252

టీ. ఇందో = చంద్రునికి, వృద్ధత్వం = ముసలితనము, ప్రీతివం = ముందుములు, బాలత్వం = బాల్యము, దినార్థం = అరచినము, అస్తత్వం = అస్తగతత్వము, అహర్ష్యయంచ = రెండుదినములు క్రమముగా నగుచున్నది. విధౌ = చంద్రుడు, అస్తేనతి = అస్తగతుడగుచుండగా, కన్యా = కన్యక, మృత్యుం = మృతిని, ఉపైతి = పొందుచున్నది, బాలే = బాలుడగుచుండగా, అన్నసక్త = అన్నపాతురాలగును. వృద్ధే = వృద్ధుడగునేని, విధవా = భర్తహీనురాలగుచుండునని తెలియవలయు.

భవత్యమృతరశ్మిత్వా ద్బాలోఽపి శుభదశ్యశీ,
శశీ శిశుర్ద్వితీయాయాం శుభం కార్యం సదా బుధైః. 253

టీ. శశీ = చంద్రుడు, బాలోఽపి = బాలండేనియు, అమృతరశ్మిత్వాత్ = సుధాకరుడగుటవలన, శుభదశ = శుభం బొనరించువాడు, భవతి = అగుడున్నాడు. శశీ = చంద్రుడు, శిశురపి = చిన్నవాడైనను, ద్వితీయాయాం = విదియయందు, బుధైః = పెద్దలచేత, శుభం = శుభకార్యము, సదా = ఎప్పుడును, కార్యం = చేయదగినది.

గ్రహణదోషము.

గ్రస్తేస్తే త్రిదినం పూర్వం పశ్చాత్తస్తోదయే తథా,
సంధ్యాకాలే త్రిదినం నిశ్శేషే సప్తసప్త చ. 254

టీ. గ్రస్తేస్తే = గ్రస్తాస్తమయగ్రహణంబైనప్పుడు, పూర్వం = గ్రహణాత్పూర్వమునందు, త్రిదినం = మూడుదినములును, గ్రస్తోదయే = గ్రస్తోదయగ్రహణంబగునప్పుడు, పశ్చాత్ = గ్రహణానంతరమునందు, తథా = అప్రకారము మూడుదినములును, సంధ్యాకాలే = సంధ్యాకాలగ్రహణమునందు, త్రిదినం = పూర్వమునందు, బహుమందు మూడేసిదినములు, నిశ్శేషే = సర్వగ్రాసగ్రహణమునందు, సప్తసప్త = పూర్వంబరములయందు నేడేసిదినములును, పరిశ్శేషే = పరిశ్శేషంబవలయును.

ఉత్పాతగ్రహణాదూర్ధ్వం సప్తాహముఖలగ్రహే,
నాభిలే త్రిదినం నేప్తం నేప్తం తద్భమృతుత్రయమ్. 255

టీ. ఉత్పాతగ్రహణాల్ = కంకణగ్రహణము మొదలైన యరిష్టగ్రహణములకంటె, ఊర్ధ్వం = పరమునందు, అఖిలగ్రహే = సర్వగ్రాసమునందు, సప్తాహం = ఏడు దినములును, నాఖలే = ఆసంపూర్ణగ్రాసగ్రహణమునందు, త్రిదినం = మూడుదినములును, శేష్ఠం = సప్తకములుగావు. తద్భం = ఆగ్రహణముపట్టిననక్షత్రము, ఋతుక్రయం = ఆఋతుమాసములదనుక, శేష్ఠం = శుభకరంబుగాదని యెఱుంగవలయును.

పక్షగ్రహణమధ్యే తు వివాహం చోపనాయనం,

యది కుర్యాత్స మూఢాత్తా నష్టాయుః స్త్రీవియోగవాక్. 256

టీ. పక్షగ్రహణమధ్యేతు = పూర్ణిమామావాస్యల గ్రహణమధ్యంబునందు, వివాహం = వివాహమును, ఉపనాయనంచ = ఉపనయనమును, కుర్యాద్ద్యది = ఎవ్వరిదైనను జేసెనేనియు, సః = వాడు, మూఢాత్తా = మూఢమనస్కుఁడు, నష్టాయుః = అర్థాయుష్షంతుఁడును, స్త్రీవియోగవాక్ = కాయావియోగముగలవాఁడును, భవేత్ = ఆగును.

❧ త్రిజ్యేష్ఠస్వరూపము.

జ్యేష్ఠాంగనాకరతలగ్రహణం న కుర్యాజ్యేష్ఠర్తు జస్య పురుషస్యచ శుక్రమాసే, చే దర్థహానికలహప్రదమాశు తద్వజ్యేష్ఠాంగనా పురుషయోశ్చ పరస్పరం చ. 257

టీ. శుక్రమాసే = జ్యేష్ఠమాసమునందు, జ్యేష్ఠర్తు జస్య = జ్యేష్ఠానక్షత్రమునందుద్భవించిన, పురుషస్యచ = పురుషునకును, జ్యేష్ఠాంగనాకరతలగ్రహణం = జ్యేష్ఠకన్యకాపాణి పీడనమును, నకుర్యాత్ = చేయఁగూడదు. చేత్ = ఒకవేళను జేసినటులైతే (నట్టివివాహము), అశు = శీఘ్రముగా, అర్థహానికలహప్రదం = ద్రవ్యనాశనకలహములంజేయునది. తద్వత్ = అత్రైఱుండుననే, జ్యేష్ఠాంగనాపురుషయోశ్చ = జ్యేష్ఠకన్యకా జ్యేష్ఠపురుషుల మధయులకును, పరస్పరంచ = అన్యోన్యమును వివాహమును సేయవర్తంబు గాదు.

అద్యగర్భే ద్వయోర్యత్ర జ్యేష్ఠానక్షత్రజాతయోః,

జ్యేష్ఠమాసే న కుర్వీత జ్యేష్ఠపంచకమిరితమ్.

258

టీ. యత్ర = ఎచ్చటను, అద్యగర్భే = ప్రథమగర్భమునందుఁబుట్టిన, జ్యేష్ఠానక్షత్రజాతయోః = జ్యేష్ఠానక్షత్రజనితులైన, ద్వయోః = ఇద్దరైన స్త్రీపురుషులకు, జ్యేష్ఠమాసే = జ్యేష్ఠమాసమునందు, వివాహం = వివాహమును, నకుర్వీత = చేయఁగూడదు. అప్రకారము చెప్పినది. జ్యేష్ఠపంచకం = జ్యేష్ఠపంచకంబు, ఈరితం = చెప్పబడినదియై నిషిద్ధంబగుచున్నది.

న కుర్వీత ప్రయత్నేన తథా జ్యేష్ఠవతుష్టయం,
ద్విజ్యేష్ఠం మధ్యమం ప్రాక్తం జ్యేష్ఠ ఏకశ్శుభావహః. 259

టీ. తథా = పూర్వోక్తప్రకారము, జ్యేష్ఠవతుష్టయం = జ్యేష్ఠవతుష్టయమును, ప్రయత్నేన = ప్రయత్నముచేత, సకుర్వీత = చేయఁగూడదు, ద్విజ్యేష్ఠం = జ్యేష్ఠవ్యయము, మధ్యమం = మధ్యమంబని, ప్రాక్తం = చెప్పబడినది. ఏకం = ఒకటియైన, శ్యేష్ఠ = శ్యేష్ఠము, శుభావహః = మంగళకరము.

ఆద్యగర్భప్రసూత్యాః కన్యకాయా వరస్యచ,
జ్యేష్ఠమాసే న కుర్వీత కదాచిదపి మంగళమ్ 260

టీ. ఆద్యగర్భప్రసూత్యాః = తొలిమాలునజరించిన, కన్యకాయాః = కన్యకలు, వరస్యచ = పరునకును, జ్యేష్ఠమాసే = జ్యేష్ఠమాసమునందు, కదాచిదపి = ఒకప్పుడును, మంగళమ్ = పాణిగ్రహణమును, సకుర్వీత = చేయఁగూడదు.

ఆద్యగర్భస్వయోర్యత్ర వివాహం కారయేద్యది,
మాసాధిపతిమిత్రత్వవిశాదత్ర శుభావహః. 261

టీ. యత్ర = ఎచ్చటను, ఆద్యగర్భస్వయోర్యత్ర = ప్రథమగర్భజతులైన స్త్రీపురుషులకు, మాసాధిపతిమిత్రత్వవిశాత్ = మాసాధిపతులరమ్మి మిత్రత్వముసారముగా, వివాహం = ఉద్వాహమును, కారయేద్యది = చేసెయ్యవలెనది, అత్ర = ముఱ్ఱమునందు, వివాహః = పాణిగ్రహణము, శుభావహః = మంగళకరముగనుట. (అనగా జ్యేష్ఠగర్భమునం దుదయించినవారై నపుటికిని స్త్రీపురుషులను. మాసాధిపతి మిత్రత్వముగలిగియుండెనేని వివాహము శుభప్రదం బగుననుట.)

వివాహవివాహము.

వివాహశ్చైకజన్యానాం షడ్మాసాభ్యంతరే యది,
అసంశయం త్రిభిర్వర్షైస్తత్రైకా విధవా భవేత్. 262

టీ. ఏకజన్యానాం = ఏకగర్భజనితులగువారలకు, షడ్మాసాభ్యంతరే = ఒకతేను వివాహంబైన యాఱుమాసములకులోగా, వివాహోదయది = రెండవదానికి వివాహం బయ్యెనేని, తత్ర = అందుకంటే, ఏకా = ఒకతే, త్రిభిర్వర్షైః = మూడు సంవత్సరముల చేత, అసంశయం = నిస్సందేహముగా, విధవా = విధవ, భవేత్ = అగును. (అనగా నేకోదయలకు నాఱుమాసములకులోగా వివాహముసేయఁగూడదు. చేసిరేనియు, మూడు సంవత్సరముల కించిన్నది విధవయగుననుట.)

కదాచిదేకజన్యానాం సవివాహమృతుత్రయే,
యత్ర వర్షేణ తత్రైకా విధవైవ న సంశయః. 263

టీ. యత్ర = ఎచ్చటను, వికజన్యానాం = వికగర్భజనితులైనవారికి, ఋతుత్రయే = ఆఋతుమాసములలోగా, కదాచిత్ = ఒకానొకప్పుడును, వివాహం = కరగ్రహణమును, నరుర్యాత్ = చేయఁగూడదు. చేత్ = ఒకవేళఁ జేసినట్లులైన, తత్ర = అయిద్ర్దటిలో, ఏకా = ఒకతెయైనకన్యక, పక్షేణ = సంవత్సరములో, విధవైవ = భర్తృవిహీనురాలయగును. నసంకయః = ఈయర్థంబునందు సందియంబు లేదు.

పుత్రీవివాహాత్పరతస్తదైవ శుభప్రదం పుత్రవివాహకత్త,
పుత్రీద్యయం నైవమృతుత్రయేఽపి పుత్రద్యయంవాపికదాచిదేవ.

టీ. పుత్రీవివాహాత్పరతః = కొమార్తెవివాహంబైనపిమ్మట, తదైవ = అప్పుడే, పుత్రవివాహకత్త = కుమారుని వివాహకార్యము, శుభప్రదం = మంగళకరంబైనది. పుత్రీద్యయం = కొమార్తెల నిద్రఱినిఁగూర్చియైన, పుత్రద్యయంవాపి = కుమారులనిద్రఱిని గూర్చియైనను, ఋతుత్రయేపి = ఆఋతుమాసములలోగా, కదాచిదేవ = ఒకానొకప్పుడును, వివాహకత్త = వివాహకృత్యము, నైవ = చేయనర్హంబుగాదు.

మహానదీపర్వతమంతరావా కృత్వా వివాహం సహజస్య తస్య,
తస్యానుజస్యాపి తదైవ కార్యం మాంజీనిబంధాఖ్యమిదంహి శస్తమ్.

టీ. మహానదీపర్వతమంతరావా = గంగాది మహానదీ వ్యవధానమందైనను పర్వత వ్యవధానమందైనను, తస్యసహజస్య = జ్యేష్ఠుడైనసోదరునకు, వివాహం = పాణిపీడనమును, కృత్వా = చేసి, తస్యానుజస్యాపి = తానికమ్మనిగిని, తదైవ = అప్రకారమే, మాంజీనిబంధాఖ్యం = తీరునయనకర్తము, కార్యం = చేయఁదగినది, ఇదం = ఈప్రకారముగా నుచునయ నంబుసేయుట, శస్తమ్ = అొక ప్రసిద్ధంబును.

శుభకృత్పుత్రోద్వాహాత్పృత్తుత్రకరగ్రహః,
ఏకతిథ్యామపి ప్రాహ భార్గవో భిన్నవేళయా.

266

టీ. పుత్రోద్వాహాత్ = కొమార్తెవివాహముకంటె, పృత్తుత్ = అనంతరమునందు, పుత్రకరగ్రహః = కుమారుని పాణిగ్రహణము, ఏకతిథ్యామపి = ఒక్కదినమునందును, భిన్నవేళయా = కాలభేదముచేత, శుభకృత్ = శుభముసేయునని, భార్గవః = భార్గవమహాముని, ప్రాహ = పలికెను.

కృత్యంబుపయోః కేచిన్నార్యో ర్లోదరస్థయోః,

ఇచ్చంతి భిన్నవేళాయాం తయోరుద్వాహమంగళమ్.

267

టీ. కృత్యంబుపయోః = కృత్యకముగా నిర్మించుటచేన, మంటపయోః = వివాహమంటపములయందు, భిన్నవేళాయాం = భిన్నమహూర్తంబున; లోదరస్థయోః = సమానోదరులైన, తయోః వార్యోః = అస్త్రీలందఱిగిని, ఉద్వాహమంగళం = వివాహ శుభకార్యమును, కేచిత్ = కొందఱు, ఇచ్చంతి = కోరుచున్నారు. (అనగా వారకర్మ

కడుపునఁబుట్టిన స్త్రీలకు నిద్రఱికి నేకవిసమునందు భిన్నముహూర్తంబున వివాహంబుసేయ వచ్చునని యభిప్రాయము.)

ఏకలగ్నేఽపి భిన్నాంతే వసిష్ఠాత్రిపరాశరాః,

తయోర్వివాహమిచ్చన్తి పృథగ్గామేఽథ మంటపే. 268

టీ. అథ=కర్వాత, వసిష్ఠాత్రిపరాశరాః = వసిష్ఠాత్రిపరాశరముములు, పృథగ్గామే=భిన్నగ్రామమునందు, మంటపే=భిన్నమంటపమునందు, ఏకలగ్నేఽపి=ఒకముహూర్తమునైనను, భిన్నాంతే = ౪ భేదంబుగలిగినవి, తయోః = అయ్యెఱ్ఱదరకన్యకలకు, వివాహం=ఉద్వాహమును, ఇచ్చన్తి=ఆంగీకరించుచున్నారు.

ఫాల్గునే చైత్రమాసేచ పుత్రోద్వాహోపనాయనే,

భేదా దబ్బస్య కుర్వీత నర్తుత్రయవిశంబనమ్. 269

టీ. అబ్బస్యభేదాత్=సంవత్సరభేదమువలన, ఫాల్గునే = ఫాల్గునమాసమునందును, చైత్రమాసేచ=చైత్రమాసమునందును, పుత్రోద్వాహోపనాయనే=పుత్రులకు వివాహోపనయనములను, కుర్వీత=చేయవలయు. నర్తుత్రయవిశంబనం=అసంవత్సరభేదముచేత నేకగర్భజనితులకుఁజేయు వివాహోపనయనములవిషయమై యుండుమాసములపర్యంతంలైన కాలవిశంబము గాఁదగిన నిమిత్తంబులేదని యెఱుంగవలయును.

కుమారోఽస్మృతయోః పుత్రపుత్ర్యోఽఘోదరస్థయోః,

వివాహోఽబ్ధాంతరే శస్త్రస్తయోర్నద్యంతరే యథా. 270

టీ. ఘోదరస్థయోః = ఒకకల్లికదుపున జనించిన, కుమారోః = కుమారులకును, స్మృతయోః=కుమారులకును, పుత్రపుత్ర్యోః = పుత్రికాపుత్రికలకును, అబ్ధాంతరే = భిన్నసంవత్సరంబునందు, నద్యంతరే యథా = మహానదివ్యవధానంబునందువలె, వివాహః = ఉద్వాహము, శస్త్రః=ప్రసిద్ధంబయినది.

కల్పయేద్వేదికాం రమ్యాం మండపంచ పృథక్పృథక్,

భిన్నోదరప్రసూతానామేకతిథ్యాం కరగ్రహః. 271

టీ. (వివాహకర్తా = వివాహముసేయఁబూనినవాఁడు,) రమ్యాం = సుందరంబగు, వేదికాం=పెండ్లియరుగును, మండపంచ=మండపమును, పృథక్పృథక్ = వేరువేరుగా, కల్పయేత్=నిర్మించవలసినది. అట్టి భిన్నవేదికామండపములయందు, తిథ్యాం = ఒకదినంబున, భిన్నోదరప్రసూతానాం=భిన్నగర్భజనితులైనవారలకు, అనఁగా సవలికొమాళ్లకును సవలికొమార్తెలకును, కరగ్రహః=పాణిగ్రహణము ప్రసిద్ధంబని యెఱుంగవలయుననుట.

ముండనాన్తండనం చైవ మండనాన్నతు ముండనమ్,

టీ. ముండనాత్ = ఉపనయనాకరణమున, మండనంచైవ = వివాహముసేయ నర్హంబుగాని, మండనాత్=వివాహంబయినపిమ్మట, ముండనం = ఉపనయనము, నతు = చేయ నుచితంబుగాదని తెలియవలయు.

—॥ అభిజిత్తోధూరిలక్షణము.

మధ్యందినగలే భానా ముహూర్తోఽభిజిదావ్యాయః,
సర్వదోషాః నిహంత్యాశు పినాకీ త్రిపురం యథా. 272

టీ. భానా = సూర్యుడు, మధ్యందినగలేసరి = మధ్యాహ్నమున తొందుదుండగా,
ముహూర్తః = ఆమధ్యాహ్నకాలికంబయిన ముహూర్తంబు, అభిజిదావ్యాయః = అభిజిత్త
నెడు పేరుగలది, సః = ఆయభిజిత్తుహూర్తము, సర్వదోషాః = సమస్తదోషంబులను,
ఆశు = శుక్రముగా, పినాకీ = శివుడు, త్రిపురం యథా = త్రిపురములనువలె, నిహంతి =
సంహరించుచున్నది.

సూర్యాచ్చతుర్థం యల్లగ్నమభిజిత్సంజ్ఞకం చ తత్,
సర్వదేశే ష్విదం ముఖ్యం సర్వవల్లేషు సర్వదా. 273

టీ. సూర్యాత్ = సూర్యుడుండినరాశికంటె, చతుర్థం = నాలవదియగు, లగ్నం =
లగ్నము, యత్ = విదో, తత్ = ఆలగ్నము, అభిజిత్సంజ్ఞకం = అభిజిత్తనుసామముగలది,
ఇదం = ఈయభిజిత్తులగ్నము, సర్వదేశేషు = సకలదేశములయందును, సర్వవల్లేషు = సకలపర్శ్వు
ములయందును, సర్వదా = ఎల్లప్పుడును, ముఖ్యం = శుభకార్యములు సేయ నావశ్యకంబనుట.

అశేషదోషాపహరం శుభప్రదం జగుర్తునీంద్రా అభిజిత్తుహూర్తం,
తదైవ గోధూరికనామధేయం వివాహయాత్రాద్యఖిలోత్సవేషు.

టీ. మునీంద్రాః = మునిసత్తములు, అభిజిత్తుహూర్తం = అభిజిత్తులగ్నంబును, అశేష
దోషాపహరం = విష్టిస్యతీపాతాదిదోషంబులనెల్ల సహరించుదానిగా, శుభప్రదం =
మంగళప్రదమునుగా, జగుః = పడిరి. తదైవ = ఆప్రకారమే, గోధూరికనామధేయం =
గోధూరికయని పేర్కొనబడినలగ్నము, వివాహయాత్రాద్యఖిలోత్సవేషు = వివాహము
ప్రయాణము గృహప్రవేశము వాస్తుకర్తవ్యము మొదలైన శుభకర్తవ్యయందు, ముఖ్యం =
శ్రేష్ఠంబయినది.

అభిజిత్సర్వకార్యేషు శస్త్రం నాత్రోపనాయనం,
సూర్యాత్సప్తమలగ్నం యద్గోధూరికమితి స్మృతమ్. 275

టీ. అభిజిత్ = అభిజిత్తులగ్నము, సర్వకార్యేషు = సమస్తశుభకార్యములయందు,
శస్త్రం = ప్రసిద్ధంబుగాని, ఆత్ర = ఈయభిజిత్తుహూర్తంబునందు, ఉపనాయనం = ఉపనయ
నము, సకస్త్రం = ప్రకస్త్రంబయినదిగాదు. సూర్యాత్ = సూర్యుడున్నరాశికంటె, సప్తమ
లగ్నం = విడవలగ్నము, యత్ = విదో, తత్ = అది, గోధూరికమితి = గోధూరికలగ్నంబని,
స్మృతం = తెల్పబడినది.

పాశ్చాత్యనాం కలింగానాం ముఖ్యం గోధూరికం స్మృతం,
అభిజిత్సర్వదేశేషు ముఖ్యం దోషవినాశకృత్. 276

టీ. పాశ్చాత్యునాం = క్రిమిదేశములను, కలింగునాం = కలింగదేశములను, గోధూళికం = గోధూళిలగ్నము, ముఖ్యం = అవశ్యకమని, స్పృశం = స్పృశించునని. ఆభిజిత్ = ఆభిజిత్తుహారము, సర్వదేశేషు = సకలదేశములయందు, దోషవివాశక్యత్ = నశించుచుండుట, ముఖ్యం = ఉత్తమమనినది.

నూతనవధూప్రవేశము.

వాసిష్ఠమందః—

పష్టేష్టమేవా దశమే దినేనా వివాహమారభ్య వధూప్రవేశః,
పంచాంగబుద్ధంచ దినం వినాపి తిథౌ న సద్ధోవరకేఽపి కార్యః. 177

టీ. పంచాంగబుద్ధంచదినంవినాపి = తిథివారములను దృష్ట్యాకరణములచేత శుద్ధి
లైనదినము గాకపోయినప్పటికిని, తిథౌనసద్ధోవరకేఽపి = శుభగ్రహములన్నియును
దినము గాకపోయినప్పటికిని, వివాహమారభ్య = వివాహమైనది మొదలుకొని, పష్టే =
అతివసించుచుండెనను, ఆష్టమేవా = ఎనిమిదవదినమునైనను, దశమేదినేనా = పదివదినమున
దైనను, వధూప్రవేశః = నూతనవధూప్రవేశము, కార్యః = చేయవలసి.

వివాహమారభ్య వధూప్రవేశో యుగ్మే దినే షోడశవాసరాంతరే,
తదూర్ధ్వమర్జే యుజిరంచమేవా శస్త్రస్తూర్ధ్వమూర్ధ్వం విషమేరమేవా.

టీ. వివాహమారభ్య = వివాహమైనది మొదలుకొని, షోడశవాసరాంతరే = పది
యాలుదినములలోపల, యుగ్మేదినే = సరిదినునందు, వధూప్రవేశః = నూతనవధూప్రవేశ
ము, కార్యః = చేయవలసి. తదూర్ధ్వం = ఆహిమూముదినము లదిత్రముదివంపుట,
అర్జేయుజి = సరిసంవత్సరమునందైనను, మరమేవా = చేసిదైనప్పటికి దైవసంవత్సరమునం
దైనను చేయవలసి. తదూర్ధ్వం = ఆహిమసంవత్సరములును గడచింపుట, విషమే
రమేవా = సరిసంవత్సరమునందైనను సరిసంవత్సరమునందైనను, వధూప్రవేశః = వివాహం
లైననకన్యక క్రొత్తగా నత్తగారింటికివచ్చుట, శస్త్రః = ప్రశస్తమైనది.

— మఱియునుకవిధము. —

వధూప్రవేశం ప్రథమేచ వర్షే తృతీయవర్షేఽపి శుభం వదంతి,
వర్షే ద్వితీయేఽస్యథవా చతుర్థే వధూప్రవేశస్త్యథ భర్తృనాశః.

టీ. ప్రథమేవర్షే = వివాహమైన మొదటిసంవత్సరమునందును, తృతీయవర్షేఽపి =
మూడవసంవత్సరమునందైనను, వధూప్రవేశం = ఈతనవధూప్రవేశమును, శుభం = మంగ
ళమునుగా, వదంతి = కొందరుమునులు, చెప్పుచున్నారు. అథ = పిమ్మట, వర్షేద్వితీయే =
రెండవసంవత్సరమునందైనను, అథవా = అటుగాకపోలే, చతుర్థే = నాలుగవసంవత్సరము

నందును, వధూప్రవేశః=వధీవశ్యకాగృహప్రవేశము, భర్తృనాశః=పతివియోగకరంబు
తెలియవలయును.

●● ప్రవేశత్రైవిధ్యము. ●●

వధూప్రవేశో న దివా ప్రశస్తా నృపప్రవేశో న నిశి ప్రశస్తః,
దివాచరాత్రచ గృహప్రవేశః కరోతి కర్తుశ్శుభ కార్యసిద్ధిమ్.

టీ. వధూప్రవేశః=మాతవధూశ్యకురగృహప్రవేశము, దివా = పగటియందు,
నప్రశస్తః = ప్రసిద్ధంబుగాదు. నృపప్రవేశః=రాజగృహప్రవేశము, నిశి=రాత్రియందు,
నప్రశస్తః = ప్రసిద్ధంబయినదిగాదు. గృహప్రవేశః = గృహకర్తయొక్క మాతవగృహ
ప్రవేశము, దివా=పగటియందును, రాత్రచ=రాత్రికాలమునందును, కర్తుః=గృహయః
మానునికీ, శుభకార్యసిద్ధిః=మంగళకరములైన కార్యములయొక్కసిద్ధిని, కరోతి = చేయు
చున్నది.

●● వధూప్రవేశనక్షత్రవారాదులు. ●●

నీహారాంకువసూత్రరాదిలిగురుస్రాష్ట్రసురాధాశ్వినీ
శక్రాహస్కరవాయువారుణహరిల్వాష్ట్రేషు శస్తేలిథా,
కుంభాజానిగతే తదా ఖరకరే ప్రాప్తౌదయే భార్గవే
జీవేఽర్కేస్ఫుజితాధిపే నవవధూసద్వప్రవేశశ్శుభః. 231

టీ. నీహారాంకువసూత్రరాదిలిగురు స్రాష్ట్రసురాధాశ్వినీ శక్రాహస్కరవాయు
వారుణహరిల్వాష్ట్రేషు=మృగశిర్ష భనిష్ఠా త్రరోత్త రాషాఢోత్తరాభాద్రా పునర్వసు పుష్య
రోహిణ్యమూరాధాశ్వినీ శ్యేష్ఠాహస్తస్వాతిశతభిషక్ శ్రవణచిత్రానక్షత్రములయందును,
శస్తేలిథా = ప్రశస్తలిఖలయందును, ఖరకరే = సూర్యుడు, కుంభాజానిగతేసలి =
కుంభమేషవృశ్చిరాసుల లొందియుండఁగా, తదా = అప్పుడు, భార్గవే=శుక్రుఁడును,
జీవే=బృహస్పతియును, ప్రాప్తౌదయేసలి=పొందఁబడిన యుదయముగలవారగుచుండఁగా,
అర్కే = సూర్యుడు, అస్ఫుజితాధిపే = కేంద్రగతుఁడు గాకుండఁగా, నవవధూసద్వ
ప్రవేశః=మాతవధూగృహప్రవేశము, శుభః=శుభకరంబు.

పౌషేఽధిమాసేచ హరా ప్రసుప్తే ద్వితీయవర్షే గురుశుక్రమూఢే,
నవోధికాయా నకరోతి మందిరప్రవేశమేవం మునయో వదంతి.

టీ. పౌషే = పుష్యమాసమునందును, అధిమాసేచ = అధికమాసమునందు, హరా
ప్రసుప్తేసలి=విష్ణువేపుందు నిద్రపోవుచుండఁగాను, ద్వితీయవర్షే = వివాహంబైననరెండవ
సంవత్సరమునందును, గురుశుక్రమూఢే=గురుశుక్రమూఢ్యమునందును, నవోధికాయాః =
మాతవనివాహితవధువునకు, మందిరప్రవేశం=గృహప్రవేశము, నకరోతి=చేయఁగూడదు.
వివం=ఈప్రకారము, మునయః=మునివరులు, వదంతి = చెప్పుచున్నారు. (ఇవిధంబుగా
పాదశకరంబులు ముగిసెనునుట.)

సిద్ధాంతశిరోమణియందు

అసంక్రాంతిమాసోఽధిమాస స్ఫుటస్సృష్టి
ద్విసంక్రాంతిమాసః క్షయాఖ్యః కదాచిత్,
క్షయః కార్తికాదిత్రయే నాన్యథా స్యా
తదా వర్షమధ్యేఽధిమాసద్వయం చ.

283

టీ. అసంక్రాంతిమాసః = సూర్యసంక్రమణములేకయుండుమాసము, అధిమాసః = అధికమాసంబని, స్ఫుటః = స్పష్టంబునది, స్యాత్ = అగును. ద్విసంక్రాంతిమాసః = రెండుసూర్యసంక్రమణములు గలిగినమాసము, క్షయాఖ్యః = క్షయమాసం బను నాచుము గలదియై, కదాచిత్ = ఒకానొకప్పుడు (సంభవించును.) క్షయః = అట్టి క్షయమాసంబు, కార్తికాదిత్రయే = కార్తికమాసార్థిత్రయమునంబులమూఁటియందే, స్యాత్ = అగును. అన్యథా = మఱియొకమాసమందు, నస్యాత్ = కలుగదు. తథా = అక్షయమాసమునంభవించునప్పుడు, వర్షమధ్యే = సంవత్సరములోన, అధిమాసద్వయంచ = అధికమాసద్వయమును సంభవించుచున్నది యని యెఱుంగవలయును.

క్షయమాసో యవా జాతస్సంసర్పాఖ్యద్వయం భవేత్,

సంసర్పః పూర్వమాస స్సృష్టి దధిమాసః పర స్త్వతః.

284

టీ. యదా = విషువత్సరమునందు, క్షయమాసః = క్షయమాసము, జాతః = పుట్టునో, తదా = అసంవత్సరమునందు, సంసర్పాఖ్యద్వయం = సంసర్పంబను పేరుగల యధికమాసద్వయము, భవేత్ = అగును. తథా = అయధిమాసద్వయము సంభవించునపుడు, పూర్వమాసః = పూర్వమాసము, సంసర్పః = సంసర్పంబనునాచుముగలది, స్యాత్ = అగును. పరః = అనంతరమాసము, అధిమాసః = అధికమాసంబని, స్త్వతః = స్వరింపఁబడును.

గర్భే వాధృషికే భృత్యే శ్రాద్ధకర్తృణి మాసికే,

సపిండికరణే నిత్యే నాధిమాసం వివర్జయేత్.

285

టీ. గర్భే = స్త్రీగర్భవిషయమైనకార్యమునందు, వాధృషికే = ఒకని కప్పిచ్చితిరుగవద్దినోడఁబుచ్చుకొనువిషయమునందును, భృత్యే = సేవనవిషయమునందును, శ్రాద్ధకర్తృణి = అర్చకమునందును, మాసికే = మాసికమునందును, సపిండికరణే = సాపిండ్యమునందును, నిత్యే = నిత్యశ్రాద్ధమునందును, అధిమాసం = అధికమాసమును, వివర్జయేత్ = విడిచి పెట్టఁగూడదు. అనఁగా నీశ్రాద్ధాదికార్యములను మలమాసమునందు విడిచిపెట్టక అవశ్యకముగా కేయవలయును.

మఱియు,

చంద్రసూర్యగ్రహస్నాన శ్రాద్ధదాన జపాదికం,

కార్యం స్యాన్తలమానేఽపి నిత్యవైమిత్రికం యథా. 286

టీ. మలమానేఽపి = అధికమాసమునందును, నిత్యవైమిత్రికం యథా = నిత్య వైమిత్రికంబులైన క్రాంతిహోమాదికార్యంబులవలె, చంద్రమూర్ఖగ్రహస్థానక్రాంతిదాన జపాదికం = సూర్యచంద్రగ్రహణ ప్రయుక్తంబులగు స్థానహిరణ్యక్రాంతిదానజపంబులు మొదలైనది, కార్యం = చేయఁదగినది, స్యాత్ = అగును.

వాపీకూపతటా కాదిప్రతిష్ఠాయజ్ఞకర్తణీ,
గృహప్రవేశహోమాది నానాక్రతుమహోత్సవాన్. 287

తీర్థయాత్రోత్సవాదీని మహాదానవ్రతాని చ,
మాసప్రాధాన్యకం కర్త ముక్త్యా తత్కామ్యకర్త చ. 288

టీ. (మలమానేఽపి = మలమాసమునందు, గృహ = గురుఁడైనను, శుక్రేవా = శుక్రం దైనను, అస్తగేఽత్యశీ = అస్తంగతుం దగుచుండఁగా.) మాసప్రాధాన్యకంకర్త = మాస ప్రయుక్తంబయినకర్తను, తత్కామ్యకర్త చ = కామనచే జేయుకర్తఁడును, ముక్త్యా = విడిచిపెట్టి, అనఁగా నీవి వినాగా వాపీకూపతటాకాదిప్రతిష్ఠాయజ్ఞకర్తణీ = బావులు నూతులు చెరువులు మొదలైన ఖాతకర్తలయొక్క ప్రతిష్ఠను యాగకర్తంబును, గృహ ప్రవేశహోమాది నానాక్రతుమహోత్సవాన్ = నూతనగృహప్రవేశము హోమము నానావిధంబులైన యాగంబులను మహోత్సవంబులను, తీర్థయాత్రోత్సవాదీని = పుణ్య తీర్థయాత్రలుసేవించుటయు దేవతోత్సవము మొదలైనవానిని, మహాదానవ్రతానిచ = భూదానాదిమహాదానంబులను వ్రతంబులను, నకర్యాత్ = చేయఁగూడదు. అనఁగా నధికమాసమునందు, వాపీకూపతటాక ప్రతిష్ఠాదికర్తఁడులు సేయవర్హంబులుగావు. మాసోక్త కర్తములును, కామ్యకర్తములును జేయవగును.

— నూతన రజోదర్శనవిషయము.

అనుపచయస్థే చంద్రే ధరణీసుతనీ షణ్ణాద్వాపి,
ప్రథమరజోదర్శనతః శుభాశుభం భవతి వనితానామ్. 239

టీ. చంద్రే = చంద్రుఁడు, అనుపచయస్థేతి = రజోలగ్నంబున అనుపచయస్థా నంబులయందు అనఁగా ౬-౧౦-౧౧-౩ స్థానముల నుండుండక చోవుచుండఁగాను, ధరణీ సుతనీ షణ్ణాద్వాపి = రజోముహూర్తంబున కంగారకి షణ్ణముగలుగుటవల్లను, వనితానామ్ = స్త్రీలకు, ప్రథమరజోదర్శనతః = ప్రథమరజోదర్శనమువలన, శుభాశుభం = శుభము అశుభమును, భవతి = అగుచున్నది.

దిక్పలము.

శైలచంద్రాష్టజలధిరసాక్షినవది క్కమాల్,
ప్రాగాది స్యాత్ప్రజాసంఖ్యా బాలికాప్రథమార్తవే. 290

టీ. బాలికాప్రథమార్తవేదకన్యకలకు ప్రథమరజోదర్శనమునందు, ప్రాగాది = కూర్చుదిక్కు మొదలుకొని, క్రమాత్ = క్రమముగా, ప్రకాశంభ్యా = సంతానసుఖ్య, శైలచంద్రాస్తవజలధిరసాక్షివదిక్ = 2, 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, స్వాత్.

ఆర్తవస్త్రనిర్ణయము.

మేషసింహోక్షచాపానా ముదయే ధవళాంబరా,
అళికర్మటనక్రాణా ముదయే మలినాంబరా. 291

ఘటయుగ్ధాంగనాతౌలిగన్నే రక్తయుతాంబరా,
పృచ్ఛకాలే భవత్యేవం బాలికా ప్రథమార్తవే 292

టీ. ప్రథమార్తవే = ప్రథమరజోదర్శనమునందలి, పృచ్ఛకాలే = ప్రశ్నచేసి కాలమునందు, బాలికా = కన్యక, మేషసింహోక్షచాపానాముదయే = మేషసింహవృషభ ధనుర్లగ్నములయందు, ధవళాంబరా = తెల్లనివస్త్రములుగలిగినదియు, అళికర్మటనక్రాణా ముదయే = వృశ్చికకర్కాటక మకరరాసులయందు, మలినాంబరా = మాసివట్టగట్టుకొనినది యు, ఘటయుగ్ధాంగనాతౌలిగన్నే = కుంభమిథునకన్యాకులాలగ్నములయందు, రక్తయుతాంబరా = ఎఱ్ఱనివస్త్రముధరించినది, ఏవం = ఈచెప్పిన ప్రకారము, భవతి = అగుచున్నది.

— వస్త్రఫలము. —

సుభగా శ్వేతవస్త్రా స్యా ద్దృఢవస్త్రా పతివ్రతా,
క్షౌమవస్త్రా క్షిరీశాస్యా న్నవవస్త్రా శుభాన్వితా. 293

దుర్భగా జీర్ణవస్త్రా స్యా రోగిణీ రక్తధారిణీ,
నీలాంబరధరా నారీ విధవా పుష్పిణీ భవేత్. 294

మలినాంబరసంవీతా దరిద్రా స్యా ద్రజస్వలా,
దృఢవస్త్రఫలం సమ్యగ్గదితం మునిపుంగవైః. 295

టీ. శ్వేతవస్త్రా = తెల్లనిబట్టగట్టుకొని రజస్వలయైనచిన్నది, సుభగా = సౌభాగ్యవతి యును, దృఢవస్త్రా = గట్టిబట్టగట్టుకొనినది, పతివ్రతా = పతివ్రత్యముగలదియును, స్యాత్ = అగును. క్షౌమవస్త్రా = మకూలవస్త్రధారిణియై పుష్పించుచుండుక, క్షిరీశా = బట్టపురాణి యును, నవవస్త్రా = నూతనవస్త్రమును ధరించినది, శుభాన్వితా = శుభసంపన్నురాలును, స్యాత్ = అగును. జీర్ణవస్త్రా = శిథిలవస్త్రమును గట్టుకొనినది, దుర్భగా = దౌర్భాగ్యవంతురాలును, రక్తధారిణీ = ఎఱ్ఱనిపుట్టము గట్టుకొనినది, రోగిణీ = వ్యాధిగ్రస్తురాలును, పుష్పిణీ = అగును. నీలాంబరధరా = ఎఱ్ఱనివస్త్రమునుధరించినదియై, పుష్పిణీ = పుష్పించి,

నారీ=స్త్రీ, విధవా=వైధవ్యమునుబొందినది, భవేత్=అగును. మలినాంబరసంపీతా =
మాసినవస్త్రమును జాట్టుకొనినదియై, రజస్వలా=రజోసంతురాలైన కన్యక, దరిద్రా=దారి
ద్ర్యమునుబొందునది, స్యాత్=అగును. ముసిపుంగవైః=ఋషిశ్రేష్ఠులచేత, దృఢవస్త్ర
ఫలం=గట్టిబట్టయొక్కఫలము, సమ్యక్=తెచ్చగా, గణితం=చెప్పబడినది.

—● రజోబిందుఫలము. —●

ఇంద్రేగుణోఽగ్నాయమవివవాద్ధిరన్యేవృషేవాయుదిశి ద్విసంఖ్యాం,
కుశేరఈశే శశిబిందురేణో వస్త్రేషు సక్తా నవపుష్పవత్క్యాః. 296

టీ. ఇంద్రే=తూర్పుదిక్కునను, అగ్నాయ=అగ్నేయమూలయందును, గుణః=మూడు
బిందువులును, యమవివ=దక్షిణదిక్కునందును, అన్యే=నైర్వతిమూలయందును, వాద్ధిః =
నాలుగుబిందువులును, వృషే = పశ్చిమదిక్కునందును, వాయుదిశి = వాయవ్యమూల
యందును, ద్విసంఖ్యాం=రెండుబిందువులును, కుశేరఈశే=ఉత్తరేశానదిక్కులయందు,
శశిబిందురేణః=ఒకబిందువును, నవపుష్పవత్క్యాః=నూతనముగా రజోవలయైన స్త్రీయొక్క,
వస్త్రేషు = కట్టుపుట్టమూలయందు, సక్తాః = కూడకొనినవి, అనగా దైవజ్ఞుడు పుచ్చ
కునియొక్క దిక్కునుబట్టి ప్రాగాదిక్రమముగా 3, ౪, ౫, ౬ రజోబిందువులు పడినవి
యని చెప్పవలయును.

ప్రాప్నోతి బిందునై కేన సౌభాగ్యం చ ద్విబిందునా,
భోగ స్త్రిబిందునా రోగో దారిద్ర్యం బహుబిందునా. 297

టీ. రజోవలయైన స్త్రీకి, ఏకేన బిందునా = ఒకబిందువుచేత, సౌభాగ్యంచ =
విశ్వర్యము, ప్రాప్నోతి=పొందుచున్నది. ద్విబిందునా = రెండుబిందువులచేత, భోగః =
భోగమును, త్రిబిందునా = మూడుబిందువులచేత, రోగః = వ్యాధియును, బహు
బిందునా = నాలుగుమొదలైన యనేకబిందువులచేత, దారిద్ర్యం = పేదరికమును,
ప్రాప్నోతి=పొందుచున్నది.

కాలఫలము. —●

పుష్పవత్క్యా శ్శుభం ప్రాతః పూర్వాహ్నే తీర్థగామినీ,
మథ్యాహ్నే సుతసౌభాగ్య చ సరాహ్నేతు జారిణీ. 298
సాయాహ్నే బహుపత్నీ స్యాత్పుత్రయోర్వేశ్యతాం వ్రజేత్,
పూర్వరాత్రే చిరాయు స్స్యాన్నశేథే విధవా భవేత్. 299
నిశాంతే సుఖహీనా స్యాద్దుర్భగా సర్వసంధిషు,

టీ. ప్రాతః = ఉదయకాలమునందు, పుష్పవత్క్యాః=రజస్వలయైన స్త్రీకి, శుభం =
మంగళము, పూర్వాహ్నే = పూర్వాహ్ణమునందు, తీర్థగామినీ = దివ్యక్షేత్రములు

నీచించునది, మధ్యాహ్న = మధ్యాహ్నకాలమునందు, నుతసౌభాగ్యా = తుతధనము గలిగినది, అపరాహ్ణాతు = షగటియుత్తరభాగమునందైతే, శారితీ = వ్యభిచరించునది, సాయాహ్న = సాయంకాలంబున, బహుపత్నీ = అనేకమందిమగలుగలిగినది. స్యాత్ = అగును. సంధ్యయోః = సాయంప్రాతస్సంధ్యలయందు, వేద్యతాం = వెలయాలితమును, ప్రజేత్ = పొందును. పూర్వరాత్రే = పూర్వరాత్రియందు, చిరాయోః = మిక్కిలి ఆయుస్సు గలది, స్యాత్ = అవును. విశిఖే = అర్ధరాత్రమునందు, విధవా = వైధవ్యమును బొందునది, భవేత్ = అగును. విశాంలే = ఉషఃకాలమునందు, సుఖహీనా = సౌఖ్యములేనిదియు, సర్వ సంధిః = ఈచెప్పుటడిన సంధికాలములయందు, దుర్భగా = కార్యాగ్యము గలదియు, స్యాత్ = అవును.

— తిథిఫలము. —

సంతానహీనా ప్రతిపద్దినేచ భవే, ద్వితీయేల్పసుఖా, తృతీయే, సమస్తసౌభాగ్యవతీ, చతుర్థ్యాం పాపాలయా భోగవివర్జితా చ. పంచమ్యాం బహుపుత్రభోగసహితా షష్ఠ్యాంతు దుర్భాషిణీ. సప్తమ్యాం ధనధాన్యభూషణయుతా శౌర్యాన్వితా హ్యష్టమే, దుఃఖార్తా నవమే దినేల్పి దశమే సౌభాగ్యయుక్తా వరా శుద్ధా రుద్రదినే తథార్కవివసే స్యాద్దూషిణీ సర్వదా. 301
త్రయోదశ్యాంతు సంతృప్తా భూతాయాం పాపినీ భవేత్, పూర్ణిమాయాంతు సంపుష్టా చామాయా మల్పభోగినీ, 302

టీ. ప్రతిపద్దినేచ = పాశ్యమినాఁడు రజస్వలయైనవకన్య, సంతానహీనా = సంతానము లేనిదియు, ద్వితీయే = విదియయందు, అల్పసుఖా = స్వల్పసౌఖ్యముగలది, తృతీయే = తదియయందు, సమస్తసౌభాగ్యవతీ = సకలైశ్వర్యములు గలిగినదియును, చతుర్థ్యాం = చవిలినాఁడు, పాపాలయా = పాపంబులకు స్థానభూతురాలును, భోగవివర్జితా = భోగములేనిదియును, భవేత్ = అగును. పంచమ్యాం = పంచమియందు, బహుపుత్ర భోగసహితా = అనేకపుత్రకాపుత్రులును భోగములును గలిగినదియు, షష్ఠ్యాంతు = షష్ఠియందైతే, దుర్భాషిణీ = దుష్టవాక్యములు బలుకునదియును, సప్తమ్యాం = సప్తమితిథియందు, ధనధాన్యభూషణయుతా = ధనధాన్యాభరణంబులతోఁ గూడినదియు, అష్టమే = అష్టమినాఁడు, శౌర్యాన్వితా = మిక్కిలి కూరురాలును, నవమేదినే = నవమియందు, దుఃఖార్తా = దుఃఖముచే వీడింపబడునదియును, దశమేల్పి = దశమియందు, సౌభాగ్యయుక్తా = సౌభాగ్యవతియును, వరా = శ్రేష్ఠురాలును, రుద్రదినే = ఏకాదశినాఁడు, శుద్ధా = శుద్ధిహుతురాలును, తథా = అప్రకారము, అర్కవివసే = ద్వాదశియందు, సర్వదా = ఎల్లప్పుడును, దూషిణీ = కరులదూషించునదియు, స్యాత్ = అగును. త్రయో

కళ్యాణం = శ్రయోదశియందు, సంతుష్ట = సంతోషపరియును. భూతాయాం = చతుర్థి
యందు, పాపినీ = పాపాత్మురాలును, పూర్ణిమామాంతు = పున్నమయందైతే, సంపుష్ట =
బలిపిదయును, అమామాం = అమావాస్యయందు, అల్పభోగినీ = స్వల్పభోగముగలదియను,
భవేత్ = అగును.

— వారఫలము - కాశ్యపసంహితయందు. —

రోగిణీ రవివారేచ సోమవారే పరివ్రతా,
దుఃఖితా భామవారేతు బుధే సాభాగ్యసంయుతా. 303
శ్రీసంయుతా గురోర్వారే పరిభక్తా భృగోర్దినే,
మలినా మందవారే తు రాత్రావపి తదైవ చ. 304

టీ. రవివారేచ = భానువారమునందు, బుద్ధిచిన పడతుక, రోగిణీ = వ్యాధిపీడి
తురాలును, సోమవారే = ఇందువాసరమునందు, పరివ్రతా = పరివ్రతయును, భామవారే
తు = కుజవారమునందైతే దుఃఖితా = దుఃఖివంతురాలును, బుధే = బుధవారమునాడు,
సాభాగ్యసంయుతా = సాభాగ్యపరియును, గురోర్వారే = గురువారమునందు, శ్రీ
సంయుతా = సంపన్నురాలును, భృగోర్దినే = శుక్రవారమునందు, పరిభక్తా = తెలిమిటియిం
దత్యంశభక్తిగలదియును, మందవారేతు = శనివారమునందైతే, మలినా = కలుషస్వభావము
గలదియు, తదైవ = ఆప్రకారమే, రాత్రావపి = రాత్రియందును, మలినా = మలినాత్ము
రాలగునని తెలియవలయును.

— శుభనక్షత్రములు. —

క రాదిపంచోత్తరమూలపూషవిష్ణుత్రయాశ్వజ్యవిధిందు భేష,
ఆద్యంరజస్సౌఖ్యసుతాయురర్థంసాభాగ్యవృద్ధింకురు లేఁంగనానామ్.

టీ. క రాదిపంచోత్తరమూలపూషవిష్ణుత్రయాశ్వజ్యవిధిందు భేష - క రాదిపంచ =
హస్తచిత్తస్వాతివిశాఖానూరాహలయలదుకును, ఉత్తర = ఉత్తరోత్తరాషాఢోత్తరాభా
ద్రలయందును, మూల = మూలయందును, పూష = రేపతియందును, విష్ణుత్రయ = శ్రవణ
ధనిష్ఠాశతభిషములయందును, ఆశ్వ = ఆశ్వనియందును, ఇజ్య = ఇష్యమియందును, విధి =
రోహిణియందును, ఇందుభేష = మృగశిర్షయందును, ఆద్యం = మొదటిదైన, రజః =
ఆర్తవము, అంగనానాం = స్త్రీలకు, సౌఖ్యసుతాయురర్థం = సౌఖ్య = సౌఖ్యమును, సుత =
కుమారులను, ఆయుః = ఆయుష్యమును, ఆర్థం = ధనంబును. సాభాగ్యసిద్ధిం = సుభిగత్య
సిద్ధిని, కురులే = చేయించున్నది.

— దక్షనక్షత్రములు. —

పూర్వత్రయేయామ్యభుజంగధిష్ఠ్యే తాంబూలతైలం కుసుమంహరిద్రాం,
తర్పర్తృపందర్పణమేవ వర్జ్యం తాత్కాలికం శాంతివిధిం ప్రకుర్యాత్.

రాద్రే మఖే శోకయుతాఽదితీర్భసాబంధకింద్రైఽప్యనలే దరిద్రా.

టీ. పూర్వత్రయే=పుబ్బపూర్వాషాఢాపూర్వభాద్రపద్యందును, యామ్యభుజంగ
ధిష్ఠ్యే = భరణ్యాశ్రమేనక్షత్రములయందును (రజస్వలయైనస్త్రీ చేత), తాంబూలతైలం-
తాంబూలం = తాంబూలచర్మణము, తైలం = తైలాభ్యంగమును, కుసుమం = పుష్ప
ధారణమును, హరిద్రాలం=పసుపుపూతయు, తద్భర్తృసందర్శనమేవ = పెనిమిటినికాచుట
యును, వర్జ్యం = పరిత్యజింపఁదగినది. ఇదియునుంగాక, తాత్కాలికం = ఆరజోదర్శన
కాలాచికంబయిన, కాంతివిధిం=కాంతికిర్తవిధానమును, కుర్యాత్ = చేయవలసినది.
రాద్రే = ఆర్ద్రానక్షత్రమునందు, మఖే = మఖానక్షత్రమునందున (రజోపరియైనస్త్రీ),
శోకయుతా = దుఃఖపరియును, అదితీర్భే = పునర్వసునక్షత్రమునందును, ఇంద్రేపిచ=
జ్యేష్ఠయందును, సా = ఆసమర్థాడిన స్వక, బంధకీ = వ్యభిచారిణి యగును. అనలే =
కృత్రికానక్షత్రంబునందు, దరిద్రా=దారిద్ర్యముగలది యగుచున్నది.

కృత్రికాదిత్యరాద్రేఽపి మఖాజ్యేష్ఠే రజస్వలా,
ఆదిపాదే శుభం ప్రోక్తం సా కన్యా మంగళప్రదా. 307

ద్విపాదే చే ద్రజో దృష్టం పంచవింశతిభోజనం,
త్రిపాదేచ చతుష్పాదే శాంతిం కుర్యాద్యథావిధి. 308

టీ. కృత్రికాదిత్యరాద్రేఽపి = కృత్రికాపునర్వస్వార్ద్రానక్షత్రములయందును,
మఖాజ్యేష్ఠే=మఖాజ్యేష్ఠనక్షత్రములయందును, ఆదిపాదే=ప్రథమపాదముందు, రజస్వ
లాచేత్=రజోపరియైన, శుభం = మంగళంబని, ప్రోక్తం = పలుకఁబడినది. సాశన్యా =
ఆచిన్నది, మంగళప్రదా=శుభకరురాలగును. ద్విపాదే = రెండవపాదమునందు, రజః=
ఆర్తవము, దృష్టంచేత్=చూడఁబడిన దైత్యే, పంచవింశతిభోజనం = శచ్చారిసిమిత్రముగా
నిరుపదియైదుగురికి భోజనంబు వద్రసోపేతముగాఁ జెట్టవలయును. త్రిపాదేచ=మూడవ
చరణమునందును, చతుష్పాదే=నాలుగవ పాదమునందును, యథావిధి=విధ్యుక్తప్రకారముగా,
కాంతిం=కాంతిని, కుర్యాత్ = చేయవలయును.

— శుభనక్షత్రఫలము - గ్రంథాంతరమున. —

ధనిష్ఠావిష్ణుమూలాసు నార్యాస్సృత్యుతపంచకం,
మృగోత్తరకరత్వప్యశతతారాసువై దశ. 309

ద్విదైవస్వాతిమూలాశ్వమైత్రేఘ చ సుతాష్టకం,
ప్రాజాపత్యే సుతాస్సప్త చాంత్యేవ నవకం భవేత్ 310

టీ. ధనిష్ఠావిష్ణుమూలాసు = ధనిష్ఠాశ్రవణమూలానక్షత్రంబులయందు రజస్వల
యైన, నార్యాః = ఆడుదానికి, శుతపంచకం = పుత్రపంచకము, స్వాత్ = అగును.

మృగోత్తరకరత్వద్వైకతారాసు = మృగశిర్షోత్తరోత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రపదయందును,
దశ = పుత్రదశకమును, ద్విదైవస్వాతిమూలాశ్విమైత్రేఘవ = విశాఖస్వాతిమూలాశ్విన్యూ
రాధలయందు, సుతాష్టకం = సుమారాష్టకమును, ప్రాజాపత్యే = రోహిణియందు, సుతా
స్సప్త = పుత్రసప్తకమును, అంత్యేద = రేవతియందు, సవకం = పుత్రసవకమును, భవేత్ =
అగును. అనగా నాయానక్షత్రములయందు నయ్యైసంఖ్యగల కుమారులు గలుగుదురు.

నిష్పనక్షత్రఫలము.

పూర్వత్రయే దరిద్రాః స్యాత్కృత్తికాయాం తు దుగ్ధగాః,
ఆర్ద్రాయాం పుత్రనాశస్వాత్సర్వకాన్యం న్యమృతిశ్చవేత్. 311

మఖాయాం భర్తృనాశస్వాత్సర్వకాన్యం చండాలగామినీ,
దరిద్రీణీ చ జ్యేష్ఠాయాం రతిహినా చ జాయతే. 312

టీ. పూర్వత్రయే = పుబ్బపూర్వాషాఢ పూర్వాభాద్రపదయందు రుజస్వలయైన
పశువు, దరిద్రా = ధనహీనురాలు, స్యాత్ = అగును. కృత్తికాయాం = కృత్తికానక్షత్రము
నందు, దుగ్ధగా = దౌర్భాగ్యుని యగును. ఆర్ద్రాయాం = ఆర్ద్రానక్షత్రమునందు, పుత్ర
నాశః = పుత్రసంతానములేకపోవుట, స్యాత్ = అగును. భరణ్యాం = భరణీనక్షత్రము
నందు, న్యమృతిశ్చ = రజస్వలయైన స్త్రీ, మరణము, భవేత్ = అగును. మఖాయాం = మఖా
నక్షత్రమునందు, భర్తృనాశః = పరివిమోగము, స్యాత్ = అగును. సారే = ఆశ్రే
షానక్షత్రమునందు, చండాలగామినీ = చండాలపురుషులతో విహరించునదియును, జ్యేష్ఠా
యాం = జ్యేష్ఠానక్షత్రమునందు, దరిద్రీణీచ = పేదరికముగలిగినదియును, రతిహినాచ =
సురితవిహీనురాలును, జాయతే = అగుచున్నది.

పూర్వత్రయే భుజంగక్షేరే యామ్యక్షేరే చ రజస్వలా,
ప్రథమాంశే పతేన్నీ స్యాద్ద్వితీయే మృతపుత్రకా. 313
తృతీయేతు దరిద్రా స్యాచ్ఛత్రుర్ధే త్వశుభావహః,

టీ. పూర్వత్రయే = పుబ్బపూర్వాషాఢ పూర్వాభాద్రపదయందును, భుజంగక్షేరే =
ఆశ్రేషానక్షత్రమునందును, యామ్యక్షేరేచ = భుజంగక్షత్రమునందును, ప్రథమాంశే =
ముదటిపాదమునందును, రజస్వలా = రజోవతియైతే, పతేన్నీ = మరణించుచున్నదియును,
ద్వితీయే = రెండవపాదమునందును, త్వశుభావహః = చచ్చుచుండును పుత్రసంతానము కలిగి
నదియును, స్యాత్ = అగును. తృతీయేతు = మూడవపాదముంధైతే, దరిద్రా = భార్య
హీనురాలును, చతుర్ధేతు = చాలవపాదముంధైతే, అశుభావహః = అమంగళకరురాలును,
స్యాత్ = అగును.

— దుష్టవిధానము. —

అమా రిక్తాస్తమిషస్థీ ద్వాదశీ ప్రతిపత్స్వపి. 314

పరిఘస్య చ పూర్వార్థే వ్యతీపాతే చ వైధృత్,
సంధ్యాసూపస్థ వే విష్ట్యామశుభం ప్రథమార్తవమ్. 315

టీ. అమా=అమావాస్యయందును, రిక్త=రిక్తతీర్థయందును, అస్తమి = ఉభయాస్తమయందును, షస్థీ = ఉభయషష్ఠయందును, ద్వాదశీ = ఉభయద్వాదశయందును, ప్రతిపత్స్వపి = ఉభయప్రతిపత్తులయందును, పరిఘస్యచపూర్వార్థే = పరిఘనామయోగముయొక్క పూర్వభాగమునందును, వ్యతీపాతే = వ్యతీపాతనామయోగమునందును, వైధృత్ = వైధృతినామయోగమునందును, సంధ్యాసూ = సంధ్యాకాలములయందును, ఉపస్థవే = అశనిపాతముయొందలైన యుపద్రవకాలములయందును, విష్ట్యాం = భద్రవాకరణమునందును, ప్రథమార్తవమ్=స్త్రీలతోటకటిసమర్త, అశుభం=శుభకరము గాదు.

— అర్తవలగ్నగ్రహఫలము. —

కేంద్రత్రికోణాయథనస్థితాశ్చ శుభా స్త్రిషష్ఠాయగలాశ్చ పాపాః,
శుభప్రదాస్యః ప్రథమర్తుకాలే తథా విధిజ్ఞా జగురార్యవర్యాః.

టీ. ప్రథమర్తుకాలే=స్త్రీలకు ప్రథమరజోదర్శనకాలమునందు, కేంద్రత్రికోణాయథనస్థితాః=కేంద్రత్రికోణలభస్థానములయందుండిన, శుభాశ్చ=సౌమ్యగ్రహములును, త్రిషష్ఠాయగలాః=కృతీయషష్ఠభస్థానములనుండిన, పాపాశ్చ=కూర్గగ్రహములును, శుభప్రదాః=శుభమునిచ్చునది, న్యుః=అగును. తథా=అప్రకారము, విధిజ్ఞా=దైవజ్ఞులైన, అర్యవర్యాః=పూజ్యులగు మునిసత్తములు, జగుః=పలికిరి.

అష్టమస్థే నిశానాథే భర్తు ర్నైధనకారకం,
చంద్రతారాబలయంతే రజః పుత్రార్థసంపదః. 317

లగ్నద్వా జన్మలగ్నద్వా భూమిజే వాఽథవా విధౌ,
పత్నుత్రా ప్రథమర్తే స్యాత్కన్యా చోపచయే స్థితే. 318

టీ. నిశానాథ = చంద్రుడు, అష్టమస్థేసలి = అష్టమస్థానగతుడగుచుండగా, రజః=అర్తవము, భర్తుర్నైధనకారకం = పరినాశనముఁజేయునది, చంద్రతారాబలయంతే = చంద్రతారాబలసంపన్నులు లగునపుడు, రజః=ప్రథమార్తవము, పుత్రార్థసంపదః=పుత్రధనసంపత్తులనుఁజేయునది, లగ్నద్వా = రజోలగ్నమునుండిగాని, జన్మలగ్నద్వా = జన్మకాలలగ్నమునుండిగాని, భూమిజేవా = అంగారకుఁడైనను, అథవా = అయినాకావలె, విధౌవా = చంద్రుఁడైనను, ఉపచయస్థితే = కృతీయషష్ఠభాగమునందు.

సంబులయందుండగా, ప్రథమర్త=తోలకటిసమర్తయందు, కన్యా = కన్య, సత్పుత్ర= సద్గుణసంపన్నులగు కొమాట్లగలది, స్యాత్ = అగును.

—● అర్తవలగ్నశుభశుభఫలము. ●—

మేషే తు వ్యభిచారస్వప్నద్వైపథే సౌఖ్యవర్ధనం,
మిథునే స్యాత్పుత్రవతీ కర్కటే చారిణిణీ. 319

సింహే పుత్రవతీ నారీ కన్యాయాం శ్రీమతీ భవేత్,
భాగ్యయుక్తా తులాయాం చ వృశ్చికే వ్యభిచారిణీ. 320

దుశ్చరీ ధనుఃపూర్వే స్యా దపరే తు పరివ్రతా,
మకరే మానహీనా స్యాత్కుంభే ధనవతీ భవేత్. 321

మీనే పుత్రవతీచైవ ప్రథమర్తా విదం ఫలమ్. 322

టీ. మేషేతు=మేషలగ్నమునందైతే, వ్యభిచారః = వ్యభిచారమును, వృషధే = వృషభలగ్నమునందు, సౌఖ్యవర్ధనం=సౌఖ్యాభివృద్ధియు, స్యాత్ = అగును. మిథునే = మిథునలగ్నమునందు, పుత్రవతీ = పుత్రసంతానవతియును, కర్కటేచ=కర్కటకలగ్నమునందు, అరిణిణీ = మిక్కిలి తారసాంగత్యము గలిగినదియును, స్యాత్ = అగును. సింహే = సింహలగ్నమునందును, నారీ = రజస్వలయైనస్త్రీ, పుత్రవతీ = పుత్రపంతురాలును, కన్యాయాం = కన్యాలగ్నమునందు, శ్రీమతీ = సంపద్యుక్తురాలును, భవేత్ = అగును. తులాయాం = తులాలగ్నమునందు, భాగ్యయుక్తా = భాగ్యవంతురాలును, వృశ్చికే = వృశ్చికలగ్నమున, వ్యభిచారిణీ = వ్యభిచారముగలదియును, స్యాత్ = అగును. ధనుః పూర్వే = ధనుర్లగ్నముయొక్క పూర్వభాగమునందు, దుశ్చరీ = తాగిణియును, అపరేతు=ధనుస్సుయొక్క యపరభాగమునందైతే, పరివ్రతా=పారివ్రత్యము గలిగినదియును, మకరే = మకరలగ్నమునందు, మానహీనా = అభిమానములేనిదియును, స్యాత్=అగును కుంభే = కుంభరాశియందు, ధనవతీ = ధనధాన్యసమృద్ధిగలిగినదియును, మీనే=మీనలగ్నమునందు, పుత్రవతీ = పుత్రసంతానముగలదియును, భవేత్ = అగును. ప్రథమర్తా = ప్రథమరజస్సునందు, ఇదంఫలం = ఈపూర్వోక్తప్రకారంబైన ఫలంబు గలుగును.

గ్రంథాంతరమందు,

మేషేఽపి సింహేఽపి చ కన్యకాయాం

గ్రామస్య బాహ్యే ప్రథమార్తవం స్యాత్,

వృషే చ గోష్ఠే ధనుషి స్వగేహే

గ్రామేధతున్యస్య గృహేఽంగనాయాః. 323

మీనే మృగే కర్కటకే ఘటేఽంబు

తీరే నృయుగ్దే తు దిగంబరా స్యాత్,

వనే చ మధ్యేఽప్యథ వృత్తికే చ

గర్గాదయోఽప్యేవముదీరయంతి.

324

టీ. మేషచ = మేషముందును, సింహేఽపిచ = సింహరాశియందును, కర్కశా
యాంకవ్యాపారాయందును, గ్రామస్య = గ్రామమునకు, బాహ్యే = బయటను, ప్రథమా ర్త
వం = ప్రథమరజోదర్శనము, స్యాత్ = అగునని, పృచ్ఛకునకు దైవజ్ఞాఃడు చెప్పవలయు.
వృషేచ = వృషభలగ్నమందు, గోష్ఠే = గోష్ఠావసమందనియు, ధనుషి = ధనుర్లగ్నమునందు,
స్యగేహే = తనముంటిలోననియు, ధదే = తులయందు, అంగవాయాః = కన్యయొక్క,
గ్రామే = గ్రామమునందు, అన్యస్యగృహే = మఱియొకనియింటిలోననియు, మీనే = మీన
రాశియందును, మృగే = మకరమందును, కర్కటకే = కటకరాశియందును, ఘటే = కుంభ
రాశియందును, అంబురీరే = జలసమీపమునందనియు, నృయోగ్గేతు = విభునముందై లే-
రజస్వలయైనస్త్రీ, దిగంబరా = దిగమొలగలది, స్యాత్ = అగుననియు, అథ = ఇప్పుడు,
వృత్తికేచ = వృత్తికరాశియందు, వనేచమధ్యే = అరణ్యమధ్యమునందనియుఁ దెప్ప
వలయు. ఏవం = ఈ ప్రకారమే, గర్గాదయోఽపి = గర్గుడు మొదలగు మృగములు, ఉదీర
యంతి = చెప్పచున్నారు.

— రజోదర్శనస్థానఫలము. —

గ్రామబాహ్యే పరగ్రామే సా స్త్రీ స్యాదవ్యభిచారిణీ,

పతివ్రతా పశుస్థానే సుజీవా గృహమధ్యమే.

325

గ్రామమధ్యే సువృద్ధిస్సాన్యద్విధవా స్యాద్దిగంబరా,

అన్యస్య గేహే దుశ్శీలా దీర్ఘాయుర్జలసన్నిధౌ.

326

వనమధ్యే తు సాభాగ్యధనధాన్యసమన్వితా,

టీ. గ్రామబాహ్యే = గ్రామమునకు బహిఃప్రదేశమునందు, పరగ్రామే = అన్య
గ్రామమునందు, యా = ఏకన్యక, రజస్వలా = రజోపలియగునో, సాస్త్రీ = అభివృద్ధి,
వ్యభిచారిణీ = వ్యభిచారముకలది, స్యాత్ = అగును. పశుస్థానే = గొడ్డదొడ్డియందు, పతి
వ్రతా = పతివ్రత్యముగలిగినదియు, గృహమధ్యమే = వ్యక్తియగృహభ్యంతరమునందు,
సుజీవా = సుఖజీవనముగలిగినదియును, గ్రామమధ్యే = స్వగ్రామమధ్యమునందు, సువృద్ధి =
మిక్కిలివృద్ధిచేత నొప్పుచుండునదియును, దిగంబరా = దిగమొలగోరజస్వలయైన పదతి,
విధవా = వైధవ్యమును తొందునదియు, స్యాత్ = అగును. అన్యస్యగేహే = పరగృహ
మందు, దుశ్శీలా = దుష్టస్వభావము కలిగినదియనియు, జలసన్నిధౌ = జలసమీపమున,
దీర్ఘాయుః = దీర్ఘాయుష్షుంతురాలనియు, వనమధ్యేతు = అరణ్యమధ్యమునందై లే,
సాభాగ్య ధనధాన్యసమన్వితా = ధనధాన్యైశ్వర్యములతోఁ గూడియుండునదియు
నని చెప్పవలయును.

— ఆర్తవనత్తమందలి గ్రహఫలము. —

ప్రథమా ర్తవనత్తే సమహీజే మృతప్రతా.

327

జ్ఞాతుక్రసహితే సంధ్యా సగురౌ స్యా త్తపస్విని,
సాదిత్యేతు పరిఘ్ని స్యా ద్రాహుయుక్తే తు జారిణి. 328
శనా తిష్ఠతి చేద్దాసీ గ్రహహీనే సువాసినీ.

టీ. ప్రథమార్తవనక్షత్రే = ప్రథమరజోనిక్షత్రము, సమహితేసతి = అంగారక
సహితంబగుచుండగా, మృశప్రజా = పద్మిపోయిన సంతానముగలిగినదియు, జ్ఞాతుక్ర
సహితే = బుధకుక్రసహితంబగునక్షత్రమునందు, సంధ్యా = గొడ్డుబోతురాలును, సగురౌ =
బృహస్పరియున్ననక్షత్రంబునందు, తపస్విని = శపోవంతురాలును, స్యాత్ = అగును.
సాదిత్యేతు = సూర్యాధిష్ఠితంబైన నక్షత్రంబునందై లే, పరిఘ్ని = పెనిమిటిని జంపునది
యును, రాహుయుక్తేతు = రాహుసంయుక్తనక్షత్రంబునందై లే, జారిణి = కారులు గలిగి
నదియును, శనా = కలెచ్చుదు, తిష్ఠతిచేత్ = ఆర్తవనక్షత్రమునం దుండినటు
లామైనా, దాసీ = దాస్యము నేయునదియు, గ్రహహీనే = ఏగ్రహములేకయుండునక్ష
త్రమునందు, సువాసినీ = దీర్ఘసౌమంగల్యము గలిగినదియును, స్యాత్ = అగును.

— రజస్వలాచక్రము. —

రజస్వలాయాం కన్యాయాం దిశ్చక్రే భాని విన్యసేత్. 329
ప్రాచ్యాదిదిక్షు చత్వారి త్రిణి త్రిణి విదిక్షు చ,

టీ. కన్యాయాం = కన్యక, రజస్వలాయాం = రజస్వలబోధియగుచుండగా,
దిశ్చక్రే = దిగాకారంబుగాఁ జక్రంబునేర్పఱచి, యందలి ప్రాచ్యాదిదిక్షు = ప్రాగ్ద
క్షిణపశ్చిమోత్తరదిక్కులయందు, చత్వారి = సూర్యుడున్న నక్షత్రము మొదలుకొని
నాలుగేసిదిక్షులను, విదిక్షుచ = ఆగ్నేయాదిదిక్కులయందు, త్రిణి త్రిణి = మూడేసి
నక్షత్రంబులును, విన్యసేత్ = లిఖింపవలయును.

భానుభాచ్చంద్రనక్షత్రపర్యంతం గణయేత్క్రమాత్. 330
ఆయుస్సంపదవైధవ్యపుత్రానితు వినిర్దిశేత్,
విదిక్షు శ్చతరోగార్తి మరణాని వదేత్క్రమాత్. 331

టీ. భానుభాత్ = సూర్యుడున్ననక్షత్రముమొదలుకొని, చంద్రనక్షత్రపర్యం
తం = చంద్రాధిష్ఠితనిత్యనక్షత్రపర్యంతమును, క్రమాత్ = వరుసగా, గణయేత్ = లెక్కింప
వలయు. దిక్షు = ప్రాగాదిదిక్కులయందు, క్రమాత్ = క్రమముగా, ఆయుస్సంపద
వైధవ్యపుత్రాన్ = ఆయుష్యము సంపదను వైధవ్యము లేకపోవుటయును పుత్రసంతాన
మును, వినిర్దిశేత్ = నిర్దేశింపవలసినది. విదిక్షు = విదిక్కులయందు, క్రమాత్ = క్రమ
ముగా, శ్చతరోగార్తిమరణాని = చతురమును, రోగ = న్యాధిని, అర్తి = పీడను,
మరణాని = మరణములు, వదేత్ = చెప్పువలయును.

— రజస్వలాశుద్ధి, —

ప్రథమేఽహని చందాలీ ద్వితీయే పతితా స్మృతా,
తృతీయే రజశీ ప్రోక్తా చతుర్థే శూద్రీకా భవేత్. 332

పంచమేఽహని శుద్ధా స్యాద్ధవ్యకవ్యాదికర్తసు,
చతుర్థేఽహని భర్తృస్స్యాచ్ఛుద్ధా సంభోగకర్తణి. 333

టీ. రజస్వలా=రజోపతియైనవ్యక్త, ప్రథమేఽహని = మొదటిదినమునందు, చం
దాలీ = చందాలస్త్రీతుల్యురాలు, ద్వితీయే = రెండవదినమునందు, పతితా = పతితురా
లితో సమానురాలని, స్మృతా=చెప్పబడినది. తృతీయే = మూడవదినమునందు, రజశీ =
చాకలిపెండుకతో సమానమని, ప్రోక్తా = చెప్పబడినది. చతుర్థే = నాలుగవదినమునందు,
శూద్రీకా = శూద్రస్త్రీ సమురాలు, భవేత్=అగును. పంచమేఽహని=పదవదినమునందు
హవ్యకవ్యాదికర్తసు=దేవతీకార్యములనిషయమై, విశుద్ధా=పరిశుద్ధురాలు, స్యాత్ =
అగును. చతుర్థేఽహని=నాలుగవదినమునందు, భర్తృః = పెనిమిటికి, సంభోగకర్తణి=మరక
కర్తయందు, శుద్ధా=స్నానముచేత శుభిర్భూతురాలు, స్యాత్=అగును.

నారదీయమందు,

రజస్వలా యది స్నాతా పునరేవ రజస్వలా,
అష్టాదశదినాదర్వాగశుచిత్వం న విద్యతే. 334

టీ. రజస్వలా=బహిష్కయైనస్త్రీ, స్నాతా = స్నానముచేత శుభియై, పునరేవ =
తిరుగ, అష్టాదశదినాదర్వాగ్ = పదునెనిమిదిదినములలోగా, రజస్వలాయది=రజస్సుచే
నొసరినట్లైతే, అశుచిత్వం=అపవిత్రత, నవిద్యతే=లేదు. అనఁగా బహిష్కయైనస్త్రీ తిరుగఁ
బదునెనిమిదిదినములలోగా బయట నుండేనేనియు నాచిన్నది స్నానమాత్రముచే బది
త్రురా లగుచుండుఁగాని యపవిత్రురాలుగాదని యెఱుంగఁదగినది.

ఏకోనవింశతే రర్వాగేకాహం స్యాత్తదూర్ధ్వతః,
వింశత్యుత్తరకాలేతు త్రిరాత్రం తు శుచిర్భవేత్. 335

టీ. ఏకోనవింశతేరర్వాగ్ = పందొమ్మిది దినములలోపలనైతే, ఏకాహం = ఒక
దినము, స్యాత్ = అగును. తదూర్ధ్వతః = అపందొమ్మిదిదినములకుపైన, వింశత్యుత్తర
కాలేతు=ఇరువది దినములకు మిగిలినకాలమునందైనైతే, త్రిరాత్రం = మూడుదినముల
యందు, శుచిః = పరిశుద్ధురాలు, భవేత్ = అగును. అనఁగా పందొమ్మిది దినముల
లోగా దిరుగ రజోపతియయ్యెనేని యొకదినముచేతఁ బరిశుద్ధురాలగుననియు, విరువది
దినముల కనంతరకాలమునం దయ్యెనేని మూడురాత్రులచే శుభిర్భూతురా లగు
ననియు నెఱుంగవలయును.

ము హూ ర్త ద ర్పణ ము

నిషేకము. ౩౩౬

విష్ణు ప్రజేశ రవి మిత్ర సమీర పౌష్ట
మూలోత్తరా వరుణభాని నిషేక కార్యే,
పూజ్యాని పుష్య వసు శీతకరాశ్వ చిత్రా
దిత్యాశ్చ మధ్యమఫలా విఫలాస్మ్యురన్యే.

336

టీ. నిషేకకార్యే = పునస్సంధాన ప్రయోజనమునందు, విష్ణుప్రజేశరవిమిత్ర
సమీరపౌష్టమూలోత్తరావరుణభాని = శ్రవణరూపిణీ హస్తానూరాధాస్వాతీరేవతీ
మూలోత్తరోత్తరామృగశిఖిపన్నక్షత్రములు, పూజ్యాని = పూజింపఁదగి
నవి. అనగా మంచినక్షత్రములు, పుష్యవసుశీతకరాశ్వచిత్రాదిత్యాశ్చ = పుష్యధనిష్ఠ
మృగశిఖిపన్నక్షత్రపునర్వసునక్షత్రములు, మధ్యమఫలాః = మధ్యమఫలదాయకములు.
అనగా మధ్యనక్షత్రములు. అన్యే = కన్యలౌకికనక్షత్రములన్నియు, విఫలాః =
వికలఫలములుగలవి. అనగా నధమనక్షత్రములు.

షష్ఠ్యష్టమీ పంచదశీ శ్చతుర్థీం
చతుర్దశీమప్యభయత్ర హిత్యా,
శేషా శ్శుభా స్సుస్థి సిథయో నిషేకే
వారా శ్శాంకార్యసి తేందుజానామ్.

337

టీ. షష్ఠ్యష్టమీపంచదశీః = షష్ఠ్యష్టమీలకు పూర్ణిమను, అమావాస్యను, చతుర్థీం =
చవితిని, చతుర్దశీమపి = చతుర్దశిని, ఉభయత్ర = శుక్లకృష్ణపక్షముల రెంటియందును,
హిత్యా = పరిత్యజించి, శేషాః = మిగిలిన, సిథయః = లిఖలును, శాంకార్యసి తేందుజా
నాం = చంద్రగురుశుక్రబుధులయొక్క, వారాశ్చ = వారములును, నిషేకే = నిషేక
ముహూర్తమునందు, శుభాః = శుభకరములు, స్సుః = అగును.

వృషమిథునకు శీరసింహకన్యా తులఘటచాపర్షుషా శ్శుభం వహంతి,
యదిశుభ ఫలశాలినోఽనునూ లేనిధనవిశుద్ధియు లే నిషేక కార్యే. 338

టీ. నిషేకకార్యే = నిషేక ప్రయోజనమునందు, సిథనవిశుద్ధియు లే = అష్టమశుద్ధిలోఁ
గూడినముహూర్తము, అనునూ లేయది = అనుగుణం దైనట్లులే లే, శుభఫలశాలినః =
శుభఫలము చేత నొనరుచుండు, వృషమిథునకు శీరసింహకన్యా తులఘటచాపర్షుషాః =
వృషభ మిథున కుటక సింహ కన్యా తులా కంభ ధను ర్దీనరాశులు, శుభం = మంగళ
మును, వహంతి = పహించుచున్నవి. అనగా నీచిహ్నబడిన లగ్నములు నిషేకముహూర్త
నివయ్యై శుభకరములని యెఱుంగవలయును.

పునఃసవము. ౩౩౯

కుర్యాత్పునఃసవనం ప్రసిద్ధవిషయే మానే తృతీయే ధనః

పశ్యన్స్థితతనా కుమారకిరణే పుష్కలభవా వైష్ణవే,
హిత్యా కర్మటకస్యయుగ్మమఖలేష్వన్యేష్వరిక్తే తిథా
శుద్ధే నైధనథామ్ని శుక్రశశభృద్విత్తంత్రీణాం వాసరే. ౧౩౩

టీ. ప్రసిద్ధవిషయే = సుష్టగర్భవిషయమై, తృతీయమాపేక్షా = తపమానమునందు,
కుమారకిరణే = చంద్రుడు, పుష్కల = పుష్కమైనది, త్రయందైనను, అభవా = అటగాకయుం
డి, వైష్ణవే = శ్రవణమందైనను, స్థితతనాసలి = ప్రకాశించుచుండు శరీరముగలవాడగు
చుండగా, కర్మటకస్యయుగ్మం = కటక కన్యామిశ్రునరాసులను, హిత్యా = విడిచి, అన్యే
షు = ఇతరములైన, అఖలేషు = నమస్తరాసులయందును, నైధనథామ్ని = లగ్నమునుండి
యెనిమిదవస్థానము, శుద్ధేసలి = గ్రహవర్జితంబగుచుండగా, అరిక్తేతిథి = అరిక్తతిథుల
యందును, శుక్రశశభృద్విత్తంత్రీణాంవాసరే = శుక్ర సోమ బుధ గురువాసరముల
యందును, ధవః = పెనిమిటి, పశ్యత్ = చూచుచున్నవాడై, పుంసవనం = పుంసవనంబును
కర్తును, కుర్యాత్ = చేయవలసినది.

— సీమంతము. —

చతుర్థషష్ఠాష్టమమాసభేదేభక్త్యాద్యగర్భే ప్రథమం విధేయం,
సీమంతకర్త ద్విజభామినీనాం మాసేష్టమే విష్ణుబలించ కుర్యాత్.

టీ. ఆద్యగర్భే = ప్రథమగర్భమునందు, చతుర్థషష్ఠాష్టమమాసభేదే = చాలవలె
నైనను అంతవలెనైనను ఎనిమిదవలెనైనను, భక్త్యా = పెనిమిటి చేత, సీమంతకర్త = సీమం
తంబునకర్తము, ప్రథమం = ముఖ్యము, విధేయం = చేయవలసినది. షష్టమేమాసే = ఎని
మిదవమాసమునందు, ద్విజభామినీనాం = బ్రాహ్మణస్త్రీలకు, విష్ణుబలించ = గర్భశురక్ష
కార్యంబుగా విష్ణుదేవతాబలిని, కుర్యాత్ = చేయవలయును.

నక్షత్రచారాదులు.

సీమంతే తిష్యహస్తాదితిహరిశశభృత్పృష్ఠవిధ్యుత్తరాఖ్యాః
పక్షాభిద్రాంశ్చరిక్తాః పితృతిథిమహాయాపరాస్మ్యః ప్రశస్తాః,
సింహాలీ వర్జయిత్వా శుభఫలబహుళా రాశయోఽప్యంశగాని
శ్రేష్ఠాస్మ్యశ్చీతరోచిర్భృగుబుధధిషణానాం విశుద్ధేష్టమేఽపి.

టీ. సీమంతే = సీమంతకర్తయందు, తిష్యహస్తాదితిహరిశశభృత్పృష్ఠవిధ్యుత్తరా
ఖ్యాః = పునర్వసుశ్రవణమృగశిర్షారేవరోహిణ్యుత్తరోత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రలును,
పక్షాభిద్రాంశ్చ = పక్షాభిద్రతిథులను, రిక్తాః = రిక్తతిథులను, పితృతిథిం = అమావాస్యను,
అహాయం = విడిచి, అచరాః = శేషించినతిథులు, ప్రశస్తాః = ప్రసిద్ధములైనవి, స్మ్యః = అగును.
సింహాలీ = సింహవృద్ధికరానులను, వర్జయిత్వా = పరిత్యజించి, అన్యే = ఇతరములైన,

శుభఫలబహుళాః = శుభఫలంబుల చేత వధికంబులగు, రాశయోఽః = రాసులును, అంశ కాని = ఈచెప్పినరాశ్యంశములును, శీతరోదిష్ఠ్యగుబధధిషణానాం = పోతు శుక్ర బుధ గురు సంబంధములైన వారములును, అష్టమేదిశుద్ధేఽపి = సీమంతలగ్నమున కెనిమిదవ యిట్లు గ్రహవర్జితం బగుచునుండగా, శ్రేష్ఠాః = ఉత్తమంబులు, న్యూః = ఆగును.

శుభ గ్రహేషు ధీధర్మ కేంద్రేష్వరిభవత్రిషు,
పాపేషు షట్సు చంద్రోఽంత్యసిధనాత్మాదివర్జితః. 342

టీ. శుభ గ్రహేషు = సౌమ్య గ్రహములు, ధీధర్మ కేంద్రేషు = బోధకేంద్రముల యందుండగాను, పాపేషు = క్రూర గ్రహములు, అరిభవత్రిషు = పవిత్రాభివృద్ధి స్థానముల దొందియుండగాను, చంద్రోఽంత్యుఁడు, అంత్యసిధనాత్మాదివర్జితః = ద్వాదశాష్టమబిన్నములయొ గలదనియ్యబడె, షట్సు = ఈ మొదల జెప్పిన కేంద్రబోధకత్వలీయ పవిత్రాభివృద్ధి స్థానంబులయం గలవలయును.

సీమంతలగ్నా దేకోఽపి క్రూరః పంచాష్టవిభగః,
యది సీమంతినీం హన్యాత్తద్దర్శం నా న సుశయః. 343

టీ. సీమంతలగ్నాల్ = సీమంతలగ్నమునందె, ఏకః క్రూరోఽపి = ఏకానొకక్రూర గ్రహమును, పంచాష్టవిభగో యది = పంచమాష్టమద్వాదశస్థానంబుల నొందియుండె నేని, హన్యాత్ హన్ గ్రహణం, సీమంతినీం = గర్భిణిస్త్రీవై నను, తద్దర్శంవా = అగర్భిణీగర్భంబు వై నను, హన్యాత్ = నశింపజేయును. న సుశయః = గురియంబు లేదు.

— విశదించువాదోపార్జయము. —

ఆద్యః పంచాంగశుద్ధిస్యాప్రదివ్వితియ స్ఫూర్యసంక్రమః,
తృతీయః కర్తవీదోష శ్చంద్ర స్వప్లాప్తవిభగః. 344

ఉదయహస్తాంతయోశ్శుక్లహితో చంద్రహవాత్తజః,
గంతాంతం పాపషడ్వర్గం భృగుషడ్వర్గం కుజాష్టమమ్. 345

దంషతోన్మరప్తమం లగ్నం రాశేన్వేషణురీ భవేత్,
కునవాంశో వారదోష భర్తూరికచమాంఘ్రిభమ్. 346

గ్రహణోత్పాతభం క్రూరవిధ్ధత్తం క్రూరసంయుతం,
అకాలగర్జితం వృష్టి ర్మహాపాత స్సవైధృతిః. 347

మహాదోషా ఆమీ వైషాం ఫలం వక్ష్యే పృథక్పృథక్,

టీ. పంచాంగశుద్ధిః=పంచాంగశుద్ధియనుపేసగలదోషము, అద్యః = ౧. సూర్య సంక్రమః=సూర్యసంక్రమము, ద్వితీయః=2. కర్తవీయః=కర్తవీయము, తృతీయః= 3. చంద్రవృత్తాంతభృగః = చంద్రదోషము ౪. ఉపయాస్తాకమౌఖ్యశుద్ధిరహితః = ఉపయాస్తశుద్ధియనుదోషము, ౫. దుర్దుహారజః = వారజనితదుర్దుహారదోషము ౬. గంధాకం = గంధాకదోషము, ౭. పాపవద్వర్గం=పూర్వగ్రహవద్వర్గము, ౮. భృగుషట్కం=భృగుషట్కము, ౯. ఖశాప్తయం=ఖశాప్తయము ౧౦. దంపశ్చోరవృత్తం లగ్నం = దంపశ్చవృత్తయలగ్నదోషము, ౧౧. రాశ్యేషుజీ=రాశివిషయజీదోషము, ౧౨. కుసవాంశః=కుసవాంశము. ౧౩. వారదోషః = వారజనితదోషము, ౧౪. ఖడ్గానిక సమాప్తిభవః=ఖడ్గానికసమాప్తిభవదోషము, ౧౫. గ్రహశోత్పాతభవః=గ్రహశోత్పాతదోషము, ౧౬. పూర్వవిధర్గం = పూర్వగ్రహవిధనక్షత్రదోషము, ౧౭. పూర్వ సముత్తం = పూర్వసముత్తదోషము, ౧౮. అకాలగర్భితం వృద్ధిః = అకాలగర్భితవృద్ధి దోషము, ౧౯. మహాపాతః=మహాపాతాదిదోషము, ౨౦. వైభవః=వైభవదోషము, ౨౧. అమీ=అమీవైభవదోషములు, మహాహా=వికలికలిమహాహాదోషములు, విహిం=ఈ యేకలికలిమహాహాదోషములయొక్క, ఫలం = ఫలమును, భృగవృత్తి = వేలువేలుగా, వక్ష్యే=ముందుఁ జెప్పఁబోవుచున్నాను.

— పంచాంగశుద్ధిదోషస్వరూపము. —

తిథిర్వారశ్చ నక్షత్రం యోగశ్చ కరణం తథా. 348

ఏతే పంచ శుభా యత్ర పంచాంగం శుద్ధిమదృశేత్,
యస్మిన్పంచాంగజో దోషస్తల్లగ్నం పరివర్జయేత్. 349

త్రిద్యుష్పృగవమా వేధక్రాంతవైప్రస్తత్యతః,
ఏతే పంచవిధా దోషాః పంచాంగదశదోషకాః. 350

టీ. యత్ర=ఏముహూర్తమునందు, తిథిఃవారశ్చ=తిథివారములును, నక్షత్రం = నక్షత్రమును, యోగశ్చ=యోగమును, తథా = అప్రకారము, కరణంచ = కరణమును, ఏతేపంచ=ఈయైదును, శుభాః=శుభకరములైనవో, సః=అది, పంచాంగం = అశుభతిథి వారనక్షత్రయోగకరణస్వరూపంబయిన పంచాంగము, శుద్ధిమత్=శుద్ధిగలది, దృశేత్ = అగును. యస్మిన్=ఏముహూర్తమునందు, పంచాంగజో దోషః=పంచాంగదోషముసంప్రాప్తంబగునో, తల్లగ్నం=అపంచాంగదోషగ్రస్తంలైన లగ్నమును, పరివర్జయేత్ = విడువవలెను. తిథివారనక్షత్రయోగకరణంబులైదును శుభకరంబులుగా నుండవలయుననుట, త్రిద్యుష్పృగవమా=దిశత్రయత్రిద్యుష్పృక్కలును, వేధ=వేధలును, క్రాంత = క్రాంతలును, వైప్రస్తః=వైప్రస్థయును, తథైవ=అప్రకారము, ఏతే=ఈవైవిధ, పంచవిధాః=విదు

విధంబులైన దోషాశ్చ = దోషములును, పూర్వార్థోక్తమునందు తెల్పబడిన యైదుదోషములును గలసి యాచరియును, పంచాంగదశదోషకాః = పంచాంగదోషంబు లని పేర్కొనబడుచుండును.

— సూర్యసంక్రాంతిదోషము. —

త్యాజ్యాస్సూర్యస్య సంక్రాంతేః పూర్వతః పరతస్సదా,
వివాహాదిషు కార్యేషు నాడ్య ష్టాదశ షోడశ. 351

టీ. సూర్యసంక్రాంతేః = సూర్యసంక్రమణప్రవేశకాలంబునకు, పూర్వతః = పూర్వమందును, పరతః = పరమునందును, షోడశషోడశ = పదియొండుపదియొండున, నాడ్యః = షుటికలు, వివాహాదిషు = వివాహము మొదలయిన, కార్యేషు = సకలశుభకార్యంబులయందును, సదా = ఎల్లప్పుడును, త్యాజ్యాః = పరిత్యజింపదగినవి. అనఁగా నిది సూర్యసంక్రమణదోషం బనుట.

కర్తరీదోషము.

లగ్నాంత్యముఖయోః పాపవక్త్రయోశ్శుభయోనయోః,
సా కర్తరీతి విజ్ఞేయా దంపత్యోర్గళకర్తరీ. 352

టీ. లగ్నాంత్యముఖయోః = వివాహముహూర్తంబునకు ద్వాదశద్వితీయస్థానంబులయందు, పాపవక్త్రయోః = వక్రించిన మూరగ్రహములు, శుభయోనయోః = శుభగ్రహసంబంధముగలిగినప్పటికిని, స్థితయోశ్చేత్ = ఉండెనేని, సా = అది, కర్తరీతి = కర్తరీదోషమునంబడునట్టిదోషము, దంపత్యోః = వధూవసులకు, గళకర్తరీ = కంఠమును గత్తిరించెడు కత్తిరయని, విజ్ఞేయా = తెలియదగినది.

కర్తరీదోషదుష్టం యల్లగ్నం తత్పరివర్తయేత్,
యది సౌమ్యగ్రహైర్యుక్తం గుణైస్సర్వైస్సమన్వితమ్. 353

టీ. కర్తరీదోషదుష్టం = కర్తరీదోషముచే దూషింపబడిన, యల్లగ్నం = వీలగ్నమో, తత్ = అలగ్నము, సౌమ్యగ్రహైర్యుక్తం = శుభగ్రహంబులచే గూడియుండినను, సర్వైః = సమస్తంబులైన, గుణైః = గుణములతోడ, సమన్వితం యది = సంయుక్తంబైనను, పరివర్తయేత్ = వివాహాదిశుభకార్యములయందుఁ బరిత్యజింపవలయు.

— షష్టావ్వరిభుగచంద్రదోషము. —

షడవ్వరిభుగే చంద్రే లగ్నదోష స్వసంజ్ఞతః,
తల్లగ్నం వర్జయేద్యత్నాజ్జీవశుక్రసమన్వితమ్. 354

టీ. యస్మిన్ లగ్నే = వీలగ్నమునందు, చంద్రే = చంద్రుఁడు, షడవ్వరిభుగేనతి = షష్టావ్వరువ్యయస్థానంబులనొందియుండఁగా, స్వసంజ్ఞతః = తనసంజ్ఞగల, దోషః = దోషము గలుగుచున్నదో, తల్లగ్నం = అట్టిచంద్రషష్టావ్వరిభుదోషగ్రస్తా లైనలగ్నమును, జీవ

శుక్రసమన్వితమపి = గురుశుక్రసహితం చైవ పుటికిరి, యత్నాన్ = ప్రయత్నమువల్ల
వర్జయేత్ = పరిత్యజించవలయును.

— సగ్రహచంద్రదోషము. —

శశాంకే గ్రహసంయుక్తే దోష స్సగ్రహసంబ్ధితః,
తస్మిన్ సగ్రహదోషేతు వివాహం నైవ కామ్యేత్. 355

టీ. శశాంకే = చంద్రుడు, గ్రహసంయుక్తే = శుభపాపగ్రహస్యశరగ్రహంబు
లతోఁగూడియుండేనని, సగ్రహసంబ్ధితః = చంద్రసగ్రహంబును పేరుగల, దోషః =
దోషము, తస్మిన్ సగ్రహదోషేతు = ఆ సగ్రహదోషమునందైతే. వివాహం = ఉద్యాహ
మును, నైవ కామ్యేత్ = చేయఁదగదు.

ఉదయూత్తశుద్ధి.

లగ్నలగ్నాంశకౌ స్వస్య పరినా వీక్షితౌ యుతౌ,
న చేదన్యోస్యపరినా శుభమిత్రేణ వా తథా. 356

వ్యత్యయశ్చేతథా మృత్యుస్థాభ్యాం సప్తాదయాంశకౌ,
ఏవం యుతౌ మృత్యుకరో మూరగ్రహాయుతౌ యథా. 357

టీ. లగ్నలగ్నాంశకౌ = వివాహలగ్నమును లగ్నవంశమును, స్వస్యపరినా =
లగ్ననవాంశాధిపతులచేత, వీక్షితౌ = చూడఁబడియైనవి, యుతౌ = కూడినవియైనందుండ
వలయును. తథా = అప్రకారము, సచేత్ = కాకఁబడిన, అన్యోస్యపరినా = పర
స్పరాధిపతులచేతనైన, శుభమిత్రేణ వా = శుభగ్రహములచేతనైన మిత్రులచేతనైనను
వీక్షితయుతములై యుండవలయు. వ్యత్యయశ్చేత్ = భూవ్యయముకంటె వినిమయంబయి
నటులైతే, తదా = అప్పుడు, తాభ్యాం = ఆ లగ్ననవాంశములవల్ల, మృత్యుకరౌ = మృత్యువు
సంభవించుచున్నది. సప్తాదయాంశకౌ = వివాహలగ్నంబునకు సప్తమలగ్నతప్పవాం
శంబులు, ఏవం యుతౌ = నెచుకచెప్పినరీతిగా శుభమిత్రాదిగ్రహంబులతోఁ గూడియుండ
నేని, మూరగ్రహాయుతౌ యథా = పాపగ్రహయుక్తములైనవానివలె, మృత్యుకరౌ =
మృత్యుప్రదంబులైనవి, భవతః = అగుచున్నవి. అనఁగా వివాహలగ్నవిషయమై లగ్నాధి
పతి బలవంతుఁడై లగ్నమందుండవలయు. నట్లుగానుండిన శుభమిత్రగ్రహంబులలో
నేదియైననొకటి లగ్నమందుండినకాని లేక చూచిగాని యొప్పియుండవలసినది. అప్రకా
రమే సప్తమాధిపతియును బలములైనస్థానములయందుండవలయు. లేదా యుచ్చమిత్ర
స్వక్షేత్రాదులయందైన నొసరియుండవలయును.

— దుష్టహస్తక్షయము. —

రుద్రాహిమిత్రపితరో వసువారవిశ్వే వేదో విధిశ్శతమఖః పురు

మూతవహ్ని, నక్తంచరాఖ్యవరుణార్యమయోనయశ్చప్రాక్తందినస్య
దశపంచ దివా ముహూర్తమ్. 353

టీ. దుద్రాహిమిత్రపితరః = దుద్రాహిమిత్రపితృసంజ్ఞకంబులనియు, వసువారవిశ్వ =
వసువారవిశ్వదేవతలనియు, వేదః = వేదంబనియు, విధిః = విధియనియు, శతమఖః =
శతమఖంబనియు, పురుమూతవహ్ని = పురుమూతవహ్నులనియు, నక్తంచరాఖ్యవరు
ణార్యమయోనయశ్చ = రాక్షసవారుణార్యమంబులనియు, దశపంచ = ఈపదియేను,
దినస్య = దినముయొక్క, దివా = పగటియందు, ముహూర్తం = ముహూర్తంబులని
యెఱుంగునది.

❖ రాత్రిముహూర్తములు. ❖

నిశాముహూర్తాగిరిశాజపాదాహిర్బుధ్నృళూషాశ్వియమాగ్నయ
శ్చ, విధాతృచంద్రాదితిజీవవిష్ణుతిగ్ద్వ్యుతిత్వప్తృసమీరణాశ్చ.

టీ. గిరిశాజపాదాహిర్బుధ్నృళూషాశ్వియమాగ్నయశ్చ = గిరిశాజపాదాహిర్బు
ధ్నృళూషాశ్వియమాగ్నినామకంబులనియు, విధాతృచంద్రాదితిజీవవిష్ణుతిగ్ద్వ్యుతిత్వప్తృ
సమీరణాశ్చ = విధాతృచంద్రాదితిజీవవిష్ణుతిగ్ద్వ్యుతిత్వప్తృసమీరణంబు లనియు
నీపదియేను, నిశాముహూర్తాః = రాత్రిముహూర్తములు అనఁగా రెండుగడియలకాలము
మూర్తంబని యెఱుంగి యెన్నిగడియలకు ముహూర్తంబు నిశ్చయింపవలసియుండునో
యాకాలంబునకు సరిగా వెనుకచెప్పిన లెక్కప్రకారం బెంచఁగా నైనముహూర్తంబు
ఫలాని ముహూర్తంబని తెలిసినట్టిముహూర్తంబులలో 'భగద్రాగ్ని ఆహుతైత్యాఖ్య
రాద్రపితృ' ఈయాఱుముహూర్తంబులు కొఱిగనివియనియు, కడమముహూర్తంబులు
శుభంబులనియు, రాత్రిముహూర్తంబులలో, రాద్ర ఆకాంప్రియమఅగ్ని = ఈనాలుగు
ముహూర్తంబులు మంచిదిగావు. మిగిలిన పదునొకొండుముహూర్తములు మంచివనియుం
డెలియవలయుననుట.

❖ వారజనితదుర్దుహూర్తములు. ❖

అర్యష్టోఽర్కే తుహినకిరణే రాక్షసబ్రహ్మసంజ్ఞా
పిత్రాగ్నేయా క్షితిసుతదినే చంద్రపుత్రేఽభిజిచ్చ,
వైత్రబ్రాహ్మే భృగుసుతదినే రాక్షసాప్యోచ జీవే
భాజంగేశౌ సనితృజదినే వర్జనీయా ముహూర్తాః. 360

టీ. అర్కే = ఆదివారమునాఁడు, అర్యష్టః = అర్యమముహూర్తమును, తుహిన
కిరణే = సోమవారమునాఁడు, రాక్షసబ్రహ్మసంజ్ఞా = రాక్షసబ్రహ్మముహూర్తంబులు
రెండును, క్షితిసుతదినే = అంగారకవారమునాఁడు, పిత్రాగ్నేయా = పితృహ్నిముహూ

ర్తంబులు రెండును, చంద్రపులే = బుధవారమునాడు, అభిజిత్తు = అభిజిత్తుహూర్తమును, భృగుసుకచినే = శుక్రవారమునాడు, చైత్రబ్రాహ్మ = చిత్తలహూర్తంబులు రెండును, జీవేగురువారమునాడు రాక్షసాశ్వాచ = రాక్షసోదకముహూర్తంబులు రెండును, సవిత్పజచినే = శనివారంబున, భౌజంగేకా = భుజంగేకానముహూర్తంబులు రెండును, నివి, ముహూర్తాః = వారజనితవర్తహూర్తంబులుగాన నివియన్నియు, వర్జనీయాః = వివాహాది శుభకార్యములయందు విడిచి పెట్టఁదగినవి యని యెఱుంగవలయు.

అహస్కరాదివారేషు యే ముహూర్తాస్తు నిందితాః,
వివాహాదిషు తే వర్జ్యా అపి లక్షగుణై ర్యుతాః. 361

టీ. అహస్కరాదివారేషు = భాస్వాదివారములయందు, యే ముహూర్తాస్తు = ఏముహూర్తంబులైతే, నిందితాః = నిందింపఁబడినవో, తే = అదుర్దుహూర్తంబులు, లక్షగుణై ర్యుతా అపి = లక్షగుణంబులతో, సూడియున్నప్పటికిని, వివాహాదిషు = పాణిగ్రహణాదులయందు, వర్జ్యాః = విమవదగినవి.

— గండాంతదోషములు-లిఖిగండము. —

పూర్ణానందాఖ్యయో స్త్రిఘోస్సంధౌ నాడీచతుష్టయం,
గండాంతం మృత్యుదం జన్తయాత్రోద్వాహప్రతాదిషు. 362

టీ. పూర్ణానందాఖ్యయో = పూర్ణానందలను పేరుగల, లిఖిః = లిఖియొక్క, సంధౌ = సంధియందు, నాడీచతుష్టయం = పూర్ణలిఖింతంబునందు రెండుగడియలును, నందతిథ్యాదియందు రెండుగడియలునుగలసి నాలుగుగడియలచర్యంతంబైన సంధికాలము, గండాంతం = గండాంతదోషం బనఁబడునట్టిదోషము, జన్తయాత్రోద్వాహప్రతాదిషు = జననయానపాణిపీడనోపనయనాదులయందు, మృత్యుదం = మృత్యుప్రదంబు, అనఁగా నిట్టి గండాంతకాలమునందు నేశుభకార్యమును సేయ మేలుగాదు.

— లగ్నగండము. —

కుశీరసింహయోః కీటచాపయోర్ద్వినమేషయోః,
గండాంతమంతరాళం స్యాద్భుటికార్థం మృతిప్రదమ్. 363

టీ. కుశీరసింహయోః = కటకసింహములయొక్కయు, కీటచాపయోః = వృశ్చికధనుస్సులయొక్కయు, మిషమేషయోః = మిషమేషములయొక్కయు, అంతరాళం = మధ్యమము, భుటికార్థం = గడియన్నరకాలము, గండాంతం = లగ్నగండాంతదోషమునంబడునట్టిదోషము, మృతిప్రదం = శుభకార్యములయందు మరణకరంబు.

సక్షత్రగండములు.

సార్వేంద్రపాష్టభేష్వంత్యే షోడశాంశాభసంధయః,

తదగ్రభేష్వాద్యపాదే పాదగండాంతసంజ్ఞాకాః.

364

టీ. సార్వేంద్రపాష్టభేషు = ఆశ్రేషశ్చేష్వరేసరీసక్షత్రంబులయందలి, అంత్యే = నాలవపాదములయందును, తదగ్రభేషు = ఆసక్షత్రంబులకు మొదటివియైన మఖమూలా శ్వసీతారలయందలి, అద్యపాదే = ప్రథమపాదములయందును, షోడశాంశాః = నాలుగు గడియలవరిమితంబులైన, భసంధయః = సక్షత్రసంధికాలములు, పాదగండాంతసంజ్ఞాకాః = పాదగండాంతంబులను సంజ్ఞలచే నొప్పుచుండును, వెనుకఁ జెప్పినరీతిగా నీలగ్నములకు పాపవద్వర్గము వదలి శుభవద్వర్గము చూచుకోవలెను.

— భృగుషట్కదోషము. ౧ —

షట్కం విహాయ దోషం చ లగ్నాష్టమగతే సితే,

ఉచ్చగే శుభసంయుక్తం తల్లగ్నం సర్వదా త్యజేత్.

365

టీ. లగ్నాల్ = వివాహాలగ్నముకంటె, సితే = శుక్రుడు, షష్టమగతే = ఆఠవయింట నుండఁగా, షట్కందోషంచ = భృగుషట్కదోషమును, విహాయ = విడిచిపెట్టి, ఉచ్చగే = శుక్రుడుచ్చంగతుండైనను, తల్లగ్నం = ఆభృగుషట్కదోషదష్టంబైనలగ్నంబును, శుభ సంయుక్తమపి = శుభగ్రహసహితంబయినను, సర్వదా = ఎల్లప్పుడు, త్యజేత్ = విడువవలయు. అనఁగా నాఠింట శుక్రుడుండఁగా, భృగుషట్కదోషంబులుగలుగు. నాదోషమును వివాహాదిశుభకార్యములయందుఁ బరిత్యజించవలయును.

— కుజాష్టదోషము. ౧ —

కుజాష్టమో మహాదోషో లగ్నాదష్టమగే కుజే,

శుభత్రయయుతం లగ్నం త్యజేద్ద్యత్తుంగగే యది.

366

టీ. కుజే = అంగారకుడు, లగ్నాల్ = మహూర్తలగ్నముకంటె, అష్టమగే = అష్టమస్థానమునఁ బొందియుండఁగా, కుజాష్టమో మహాదోషః = కుజాష్టమం బను పేరుగల మహాదోషము సంభవించును. తుంగగేయది = అంగారకుఁ డుచ్చంగతుఁ డయ్యెనేని, యల్ = ఏలగ్నము, కుజాష్టమదోషగ్రస్తంబయిన మహూర్తంబును, శుభత్రయయుత మపి = శుభగ్రహత్రయముతోఁ గూడినను, త్యజేత్ = విడువవలయును.

కుజేష్టమే షష్టమగతే భృగౌ వా షష్టాష్టమద్వాదశగేచ చంద్రే,

తద్దోషనాశం రవిరాయసంస్థో లగ్నే యదా కేంద్రగతే సురేశ్యే.

టీ. కుజే = అంగారకుడు, అష్టమే = మహూర్తంబున కెవిమిదింట నుండఁగా నైనను, భృగౌ = శుక్రుడు, షష్టమగతే = ఆఠవయింటనుండఁగానైనను, చంద్రే = చంద్రుడు, షష్టాష్టమద్వాదశగేచ = ఆ తెనివిది పండ్రెందుస్థానములయందుండఁగా

నైనను, యదా=ఎప్పుడు, నురేశ్యే=బృహస్పతి, శేంద్రగలేసలి=లగ్నాదిశేంద్రముఁడై యుండెనేని యాబృహస్పతియు, ఆయుసంధ్య=పదునొకొండవయింటనున్న, రవి=సూర్యుఁడును, తద్దోషనాశం = ఆయాకుశాప్తమాదిదోషంబులయొక్కనాశనమును, కరోతి = చేయుచున్నాఁడు.

ఆప్తమలగ్నదోషము. ౧౮

ఉభయోరప్తమం లగ్నం వివాహశుభకర్తృణి,
యది లగ్నగతస్సోఽపి దంపత్యోర్నరణప్రదః.

365

టీ. ఉభయో = స్త్రీపురుషరాలి జన్మలగ్నంబులకు, ఆప్తమం లగ్నం=ఎనిమిదవ లగ్నము, వివాహశుభకర్తృణి=వివాహశుభకార్యమందు మేలుసేయునదిగాదు, సోఽపి=ఆ యప్తమాధిపతియు, లగ్నగతోయది=లగ్నమునందుండెనేని, దంపత్యోః = దంపతులకు, మరణప్రదః=మృత్యుప్రదుఁడగును.

విషనాడిదోషము. ౧౯

ఆద్యే పరే స్యుర్ఘటికాశ్చతస్రే విషనాడికాః,
విషనాడిసమాయుక్తం తల్లగ్నం సర్వథా త్యజేత్.

369

టీ. ఆద్యేపరే=లగ్నంబునకుఁ బూర్వమందను బలమందును, చతస్రే=నాలుగైన, విషనాడికాః=విషనాడికలైన, ఘటికాః=గడియలు, సర్వథా = ఎదుఁదగినవి. విషనాడి సమాయుక్తం=విషఘటికలతోఁగూడిన, తల్లగ్నం=ఆలగ్నమును, సర్వథా=సర్వప్రకార ములచేత, త్యజేత్=ఎదువలయును.

ఇందరివిదోషము. ౨౦

లగ్నస్యాదౌ విషం త్యక్త్వా పశ్చాత్కర్తాణి కారయేత్,
లగ్నాంత్యే విషసంయుక్తం తల్లగ్నం పరివర్జయేత్.

370

టీ. లగ్నస్య = లగ్నముయొక్క, అదౌ = మొదటను, విషం = విషఘటికలను, త్యక్త్వా=ఎడిచిపెట్టి, పశ్చాత్=అనంతరము, లగ్నాంత్యే=లగ్నపుదివరను, కర్తాణి=శుభ కర్తలను, కారయేత్=చేయవలసినది. విషసంయుక్తం=విషఘటికాసహితంలైన, తల్లగ్నం= ఆలగ్నమును, పరివర్జయేత్=ఎడిచి పెట్టవలయుననుట.

శుద్ధారచక్రసమాంఘ్రిత శ్రదోషము. ౨౧

ఏకామూర్ధ్వగతాం త్రయోదశ తథా తిర్యగ్గతా స్థాపయే
ద్రేఖాచక్రమిదం బుద్ధై రభిహారం ఖాడ్మారికం తత్ర తు,
వ్యాఘ్రతాడిఘ మూర్ధ్ని భేతు కథితం తత్రైక రేఖాస్థయో
స్సూర్యాచంద్రబసార్తీభో నిగదితో దృశ్యతే ఏకార్గళః.

371

వ్యాఘాతశూలపరిఘావ్యతిపాతపూర్వ

గండాతిగండకులిశేష సవైధ్యలేషు,

ఆదిత్యచంద్రపితృసార్పభద్రసమూల

మైత్రాఖ్యతిష్య సురవర్ధకిభాని మూర్ధ్ని.

372

చతుర్థగ స్వాద్యపాద మాద్యగస్తు చతుర్థకం,

ద్వితీయగ స్తృతీయంచ తృతీయస్తు ద్వితీయకమ్.

373

సమాంఘ్రి వేధస్సర్వత్ర విజ్ఞేయో ధిష్ణ్యమండలే,

టీ. ఏకామూర్ధ్యగతాం నిదుపుగానోకరేఖను, తథా అప్రకారము, త్రయో దశతిర్వర్గతాః అర్జముగాఁ బదుమూఁడురేఖలను, స్థానయేత్ = ఏర్పఱచవలెను. ఇవం ఈ ప్రకారముగా లిఖించబడిన, రేఖాచక్రం = రేఖాచక్రము, ఖాడ్మూరికం = ఖాడ్మూరికచక్రంబని, బుధైః = పెద్దలచేత, ఆభిహితం = చెప్పబడినది. తత్ర తు = అఖా రిద్భూతచక్రమునందై లే, వ్యాఘాతాదిషు = వ్యాఘాతముమొదలైన తొమ్మిదియోగముల యందు, కథితం = చెప్పబడిన, భంతు = ఆయానక్షత్రమును, మూర్ధ్ని = చక్రశిరోభాగ మునందుపన్యసించవలయు. తత్ర అప్రకారము నక్షత్రవిన్యాసమతోఁగూడిన చక్రము నందలి, ఏకరేఖాస్థయోః ఒకరేఖయందుండిన, సూర్యాచంద్రవసోః సూర్యచంద్రులన్న నక్షత్రములకు, మిధః అన్యోన్యముగలిగిన, దృక్పాతః దృష్టిప్రసరణము, ఏకార్గతః ఏకా ర్గతావంబని, నిగదితః చెప్పబడినది. సవైధ్యలేషు = వైధ్యలినామయోగమతోఁగూడిన, వ్యాఘాతశూలపరిఘావ్యతిపాతపూర్వగండాతిగండకులిశేషు = వ్యాఘాతశూలపరిఘావ్యతి పాతవిష్కంభగండాతిగండవజ్ర నామయోగంబులయందు, ఆదిత్యచంద్రపితృసార్పభద్ర సమూలమైత్రాఖ్యతిష్యసురవర్ధకిభాని = పునర్వసుమృగశిర్షమఖాశ్రేషాశ్వశిమూలానూరాధా పుష్యచిత్రానక్షత్రంబులు, మూర్ధ్ని = చక్రపుశిరస్సున గ్రమంబుగా నాయాయోగంబు నకు సిద్ధికందైననక్షత్రమును వ్రాయవలయు, ధిష్ణ్యమండలే = ధిష్ణారచక్రమందు విన్యసించ బడిన నక్షత్రమండలమునందు, సర్వత్ర = అంతట, చతుర్థగస్తు = సూర్యుఁడు నాలవపాద మునందుండెనేని, ఆద్యపాదం = చంద్రుఁడున్ననక్షత్రముయొక్క మొదటి పాదమునుగూర్చి యు, ఆద్యగస్తు = ప్రథమపాదమనందుండినటులై లే, చతుర్థకం = నాలవపాదమునుగూర్చి యు, ద్వితీయగః = రెండవపాదమందుండెనేని, తృతీయంచ = మూడవపాదమునుగూర్చి యు, తృతీయగస్తు = మూడవపాదముననున్ననక్షత్రమునందు, ద్వితీయకం = రెండవపాదమును గూర్చియు, సమాంఘ్రి వేధః సమపాదవేధయని, విజ్ఞేయః = తెలుసుకోఁదగినది. అనఁగా నిదుపుగా నోకరేఖయు నర్జముగాఁ బదుమూఁడురేఖలను దీసిన నది ఖాడ్మూరికచక్ర మునంబడ నట్టిచక్రంబునందు, వ్యాఘాతమునకుఁ బునర్వసు, విష్కంభమున కశ్విని, గండకు మూల, ఆతిగండమున కనూరాధ, వజ్రమునకుఁ బుష్యమి, వ్యతిపాత కాశ్రేష, శూలకు మృగశిర్ష, వైధ్యతికి చిత్రయ ననియె టింగియ యోగంబులలో కేయోగంబునందుమ హూ

త్తం మంచవలయునో ఆయోగంబునకు జెప్పియున్న నక్షత్రంబును శరస్సుననుండి ప్రదక్షిణక్రమంబుగా నిరువదియేడునక్షత్రంబులు లిఖించి చూడగా మహూర్తనక్షత్రంబున్న రేఖకెదుటిరేఖయందు సూర్యుడున్ననక్షత్రం బచ్చట వదిలియుండెనేని ఖార్జూరికదోషము సంభవించును. భిన్నరేఖయయ్యెనేని దోషంబు లేదు. ఏకార్గళదోషంబు నాఖార్జూరిక చక్రమునందు పాదభేదముచేత నెఱుంగఁబడినది. ఎట్లనిన; సూర్యుడు ప్రథమపాదముం దుండునప్పుడు చంద్రుఁడు నాలవపాదముననుండెనా యేకార్గళదోషంబు గలుగుచుండు. నీప్రకారంబుగా నాలవపాదంబునకుఁ బ్రథమపాదము, మూడవపాదమునకు రెండవపాదము, రెండవపాదంబునకు మూడవపాదము, నేకార్గళదోషంబనియు, పాదభేదము గలిగెనేని దోషము లేదనియుం జెలియఁజేయును.

—॥ గ్రహణోత్పత్తినక్షత్రదోషము. ॥—

గ్రహణోత్పత్తభం త్యాజ్యం మంగళేతు బుతుత్రయం,
యావచ్చ రవిణా భుక్తం ముక్తం దగ్ధమివేందనమ్. 375

టీ. గ్రహణోత్పత్తభం = గ్రహణోదయంబయిననక్షత్రమును, ఉత్పత్తముపట్టిన నక్షత్రమును, మంగళేతు = వివాహకర్తయంచయితే, బుతుత్రయం = తిథిమాసముల పర్యంతము, త్యాజ్యం = విడువఁబడినది. రవిణా = సూర్యునిచేత, భుక్తం = అనభవించుట బడిన, యావచ్చ = నక్షత్రంబంతయును, దగ్ధం = పఱింపఁబడిన, ఇంధనమిది = కావ్యము వలె, ముక్తం = విడువఁబడుచున్నది.

—॥ కూరగ్రహణ సంవిధం నక్షత్రదోషము. ॥—

కూరగ్రహణ సంవిధం కూరగ్రహసమన్వితం,
అఖలర్క్షం పంచగవ్యం సురాదిందయతం యథా. 376

టీ. కూరగ్రహణ సంవిధం = పాపగ్రహముచేత కేధింపఁబడిననక్షత్రమును, కూరగ్రహసమన్వితం = పాపగ్రహముతోఁ గూడియుండునక్షత్రమును, అఖలర్క్షం = యావన్ననక్షత్రమును, సురాదిందయతం = సురాదిందువుగఁగిసిన, పంచగవ్యం యథా = పంచగవ్యంబునువలెను, త్యాజ్యం = వివాహాదిశుభకార్యములయందుఁ బరిత్యజింపఁబడినది.

కూరవిముక్తం దగ్ధం కూరగతం జ్వలితధూమితం పురతః,
తేషాం కూరగతాంశాంత్యమస్తకార్యేషు వర్జయేద్ధిమాకా. 377

టీ. కూరవిముక్తం = కూరగ్రహముచే విడువఁబడిన నక్షత్రము, దగ్ధం = దగ్ధం బనియు, కూరగతం = కూరగ్రహమును దొరికియున్న నక్షత్రము జ్వలితంబనియు, పురతః = కూరగ్రహాధిపతికక్షత్రంబునకుఁ జైరక్షత్రము, భూమిలం = ధూమికంబనియు నెఱుంగఁజేయు, తేషాం = అనక్షత్రములయొక్క, కూరగతాంశాం = పాపగ్రహమితి

తంబు లైనయంశములను, సమస్తకార్యమునివాహది శుభకార్యములయందెల్ల, భీమాన్
=బుద్ధిమంతుడగువాడు, పర్వయేత్ = పరిత్యాగము సేయవలయును.

మహాపాతదోషము. —

యస్మిన్దినే మహాపాత స్తద్దినం పరివర్జయేత్,
అపి సర్వగుణోపేతం దంపత్యోర్మృత్యుదం భవేత్. 378

టీ. యస్మిన్దినే = ఏముహూర్తదినమునందు, మహాపాతః = వ్యక్తనిర్ణమాదిదోషం
ములు గలుగునో, తద్దినం = అదినమును, పరివర్జయేత్ = త్యజింపవలయు, తత్ = ఆ మహా
పాతాపరితమైనదినంబు, సర్వగుణోపేతమపి = సమస్తగుణములతోఁ గూడినను, దంప
త్యోః = కాయాపతులకు, మృత్యుదం = మృతికరంబయినది, భవేత్ = అగును.

పరిత్యజ్య మహాదోషాం చేషయోర్గుణదోషయోః,
గుణాధిక స్వల్పదోషం సకలం మంగళప్రదమ్. 379

టీ. మహాదోషాన్ = ఈచెప్పఁబడినయేకవింశతిమహాదోషంబులును, పరిత్యజ్య =
నిడిచిపెట్టి, షేషయోః = మిగిలిన, గుణదోషయోః = గుణదోషంబులలోపల, గుణాధికం =
గుణములచేత నధికంబయిన, స్వల్పదోషం = అల్పదోషములుగలిగిన, సకలం = సమస్త
లగ్నమును, మంగళప్రదం = శుభకరంబు.

— ౧౧ గుళికాయమకంటకార్ధప్రహర కాలనిర్ణయము. —

అహః ప్రమాణం వసుభాగితంచ తద్వారనాథే ప్రథమాద్యభాగౌ,
శేషం షడంశం క్రమవీక్షణీయం శ నేస్తు భాగం గుళికాం వదంతి.
శన్న్యంశో గుళికా జ్ఞేయా గుర్వంశో యమకంటకః,
అర్ధప్రహరస్సోమ్యాంశ ఇర్పార్కాంశః కాలసంజ్ఞకః. 381

టీ. అహః ప్రమాణం = పగటియొక్క ప్రమాణము, వసుభాగితంచ = ఎనిమిదింట
భాగించగా నాయెనిమిదిభాగములలో, ప్రథమాద్యభాగౌ = పగటిరెండుభాగములు,
తద్వారనాథే = అవారాధిపతియందగుచున్న, శేషం షడంశం = మిగిలినయాంశములు,
క్రమవీక్షణీయం = వరుసగాఁ జూడఁదగినవి, శ నేర్పాగంటు = శన్యంశమును, గుళికాం =
గుళికాకాలమునుగా, వదంతి = చెప్పుచున్నారు. ఇదియునుమంగాక, శన్న్యంశః = శనిభాగము,
గుళికా = గుళికాకాలంబనియు, గుర్వంశః = గురుభాగము, యమకంటకః = యమ కంటకం
బనియు, సోమ్యాంశః = బుధభాగము, అర్ధప్రహరః = అర్ధప్రహరంబనియు, అర్కాంశః =
సూర్యాంశము, కాలసంజ్ఞకః = కాలంబనియు, జ్ఞేయః = ఎఱుంగవలయును.

యాత్రాప్రకరణము. —

సందాభిధానా స్తథయస్తు పూర్వే భద్రాయ భద్రాః కథితా

యమేచ, జయా జయాఘం యది పశ్చిమేచ పూర్వాఉదీచ్యాం
నగతం తు రిక్షే. 332

టీ. పూర్వే=ప్రాధిగ్భాగమునందు, నందాధిధానాః = నందలనునాడుముగల, లిఖ
యన్తు=లిఖలుచు, యమేచ = దక్షిణదిగ్భాగమునందు, భద్రాః = భద్రలిఖలుచు, భద్రా
య=శుభముకొఱచు, కథితాః=చెప్పబడినది. పశ్చిమేచ = పడమటిదిక్కునను, జయాః=
జయలిఖలుచు, ఉదీచ్యాం = ఉత్తరదిగ్భాగమునందు, పూర్వాశ్చ = పూర్వలిఖలుచు,
జనూర్థం=విజయముకొఱచు, కథితాః = పలుకబడినది. రిక్షేతు = రిక్తలిఖలయందైతే,
నగతం=విడిక్కునను గమనము కూడవలె.

— విశేషాలు. —

ప్రతిపన్నవమీ పూర్వే ద్వితీయాదశ మున్నతే,
తృతీయైకాదశీ చాగ్నౌ చతుర్ద్వాదశీ నైపుతే. 333
పంచత్రయోదశీ యామ్యే జలే షష్ఠీ త్రయోదశీ,
సప్తమీపూర్ణిమావాయా నమావాస్యాష్టమీ శివే. 334

టీ. పూర్వే=ప్రాధిగ్భాగమునందు, ప్రతిపన్నవమీ = సాక్ష్యమనవములను, ఉత్తరే =
ఉత్తరదిగ్భాగమునందు, ద్వితీయైకాదశీ = వివిధవిధములను, అగ్నౌ = అగ్నియ
మూలయందు, తృతీయైకాదశీ = తృతీయైకాదశులను, నైపుతే = నైపులిమూలయందు,
చతుర్ద్వాదశీ=చతుర్ద్వాదశులను, యామ్యే=దక్షిణదిశయందు, పంచత్రయోదశీ=పంచ
మీత్రయోదశులను, జలే = పడమటియందు, షష్ఠీ త్రయోదశీ=షష్ఠీ త్రయోదశులను,
నామావాస్యా=నామయ్యమూలయందు, సప్తమీపూర్ణిమా = సప్తమీపూర్ణిమానులను, శివే =
ఈశాన్యమూలయందు, అమావాస్యాష్టమీ = ఆష్టమ్యమావాస్యలను విశేషాలులని
యెఱుంగునది.

— విశేషాలు. —

న పూర్వే శనిసోమచ న గురుద్వితీయే తథా,
న షష్ఠాష్టమశుక్రౌచ నోత్తరే బుధవంగళే. 335

టీ. పూర్వే=పూర్వదిక్కునందు, శనిసోమచ = మండీమచారములులందును,
న=గమనయోగ్యములుగావు. తథా = అప్రకారము, ద్వితీయే = ద్వితీయదిక్కునందు,
నగురుః = గురువానరము యక్తంబుగావు. షష్ఠాశ్ట = పడమటిదిశయందు, భానుశుక్ర
౪=భానుభాగ్దశవారములు లందును, న = గమనయోగ్యములుగావు. ఉత్తరే = ఉత్త
రావధమునందు, బుధవంగళే = సౌమ్యంగారవారములు లందును, న = యాత్రా
సాత్రంబులుగాక యొప్పుచుండును. అరగా = సిద్ధికోక్తప్రకారంబై యుక్కులను

గూర్చి యేయవారములు నిషేధించబడియున్నవో యాయవారములయందు వార కూలసంజ్ఞికంలైనదోషం బుదయించి గమనప్రతిషేధకంబగుచుండును.

శనిర్గురుశ్చాప్యగ్నేయే సోమశుక్రాచ నైర్మలే,
కుజాదిత్యౌచ వాయవ్యే బుధ ఈశాన్య ఏవ చ. 336

టీ. అగ్నేయే = అగ్నేయభాగమునందు, శనిః గురుశ్చాపి = గురుమందవారములును, నైర్మలే = నిర్మలిభాగమునందు, సోమశుక్రాచ = ఇందుభార్గవవారములును, వాయవ్యే = వాయవ్యమూలయందు, కుజాదిత్యౌచ = భాస్వంగారకవారములు రెండును, ఈశాన్య ఏవచ = ఈశాన్యమూలయందును, బుధః = సోమ్యవారమును, త్యాత్యాః = గమనవర్జనీయములు. అనఁగా నీయావారము లీయాదిక్కులయందు గమనవిషయమై వారకూలనియెఱుంగవలయు.

— వారకూలాధంగము. —

ద్వావింశతిర్గురౌచైవ ద్వాదశేందుజభామయోః,
పంచాదశ భృగౌ భానౌ మందేంద్వోశ్చాప్తనాడికాః,
వారకూలా ఇమా స్త్యాజ్యా శ్చేషం గమనశోభనమ్. 337

టీ. గురౌ = గురువారమునాఁడు, ద్వావింశతిః = 22 ఘడియలును, ఇందుజభామయోః = చంద్రమంగళవారములయందు, ద్వాదశః = 12 ఘడియలును, భృగౌభానౌచ = భానుభార్గవవారముల రెంటియందును, పంచాదశః = 15 ఘడియలును, మందేంద్వోశ్చ = ఇందుమందవారముల రెంటియందు, అప్తనాడికాః = 14 ఘడియలును, వారకూలాః = వారకూలలను పేరుగలవి. ఇమాః = ఈవారకూలలు, త్యాజ్యాః = యాత్రయందు వర్జింపఁదగినవి. శేషం విగిలినఘటికలు, గమనశోభనం = ప్రయాణమునకు శుభకరములగును. అనఁగా నీయావారములయందు దినేసిగడియలను విడిచిపెట్టి మిగిలిన ఘటికలయందు గమనముసేయ శుభంబగును.

— దిగ్వారఫలము. —

అంగారకే ప్రాగ్మనంచ లాభ సోమే శనౌ దక్షిణమర్థలాభః,
గురౌబుధేఽవాద్ధికి కార్యసిద్ధిః రవౌ భృగౌ చోత్తరభాన్యలాభః.

టీ. అంగారకే = మంగళవారమునాఁడు, ప్రాగ్మనంచ = తూర్పుదెసనుగూర్చి ప్రయాణము చేసిన, లాభః = నవనక్షత్రప్రారంభము గలుగును. సోమేశనా = ఇందుమందవారములందు, దక్షిణః = యమ్యదిగ్మనఁబయ్యెనేని, అర్థలాభః = ధనలాభము గలుగును. బుధే గురౌ = బుధగురువారములందు, అవాద్ధికి = కల్పితునిగ్మనంబునెసిన, కార్యసిద్ధిః = స్వార్థవిషయమునఁగల విజయముగను. ఉత్తరభృగౌచ = భానుభార్గవవారముల

యందు, ఉత్తరధాన్యలాభః=ఉత్తరదిక్ప్రసాదం బాపటిల్లినది ధాన్యలాంభంబు గలుగు నని తెలియవలయును.

● ప్రత్యేకవారము. ●

అర్కేశ్శ్రీశ మనర్థకంచ గమనం సోమేచ బంధుప్రియం
భూజాలేనలతస్కరజ్వరభయం ప్రాప్తవ్యమర్థం బుధే,
క్షేమారోగ్యమిదం కరోతి ధిషణే శుక్రేచ లాభం స్థిరం
వ్యాధిం భంగమిదం కరోతి సతతం మందే దినే గమ్యతా. 339

టీ. అర్కే=ఆదివారమునాడు, గమనం=ప్రయాణము, క్షేణం=కష్టమును, అనర్థకంచ=ప్రయోజనవైఫల్యమును, కరోతి = చేయునది. సోమేచ = ఇందువారమునందు, గమనం=యానము, బంధుప్రియం = బంధువులవలన నమందానందముగ గలుగఁజేయును. భూజాలే = భౌమవారమునందలిగమనము, అనలతస్కరజ్వరభయం = అన్నిభయమును చోరభయమును జ్వరభయమును జేయునది. బుధే = బుధవారమునాటిప్రయాణము, ప్రాప్తవ్యం=పొందఁదగినది, అర్థం = ప్రయోజనము నిచ్చును. ధిషణే=గురువారమునందు, ఇదం=ఈప్రస్థానము, క్షేమారోగ్యం = క్షేమారోగ్యములను, కరోతి = చేయుచున్నది. శుక్రేచ=భార్యవారమునందు, స్థిరం=స్థిరంబయిన, లాభం = లాభమును, కరోతి=చేయుచున్నది. మందేదినే=శనివారమునాడు, గమ్యతా = గమనము, వ్యాధిం = రోగమును, భంగం=కార్యభ్రంశమును, కరోతి=చేయుచుండును.

● వారజనితదోషభంగము. ●

క్షీరంచ భానౌ దధి శీతరశ్శౌ కుజేచ మాహేశ్వ బుధే చ లాజాః,
జీవేపి చాజ్యం భృగుపాయసం చ మందేచ వారే తిలపిష్టమాహుః.

టీ. భానౌ = ఆదివారమునాడు, క్షీరంచ = పాలును, శీతరశ్శౌ=సోమవారమునాడు, దధి=పెరుగును, కుజే=ఆంగారకవాసరమునందు, మాహి=మితుములు, బుధేచ = బుధవారమునాడు, లాజాః = లాజలను, జీవేచ = గురువారమునాడు, అజ్యం = నేయియు, భృగుపాయసంచ=శుక్రవారమునాడు పాయసమును, మందేవారేచ = శనివారమునాడు, తిలపిష్టం = నువ్వుపిండియును దానము చేయఁదగినదియని, అహుః = పెద్దలు నెప్పిరి. అనఁగా నీప్రకారం బాయావారంబులకుఁ జెప్పిన దానములు చేసిన వార దోషంబును దొలఁగును.

● తిథివిషయమున విశేషము. ●

ద్వితీయాచ తృతీయాచ పంచమీ సప్తమీ తథా,
దశమ్యేకాదశీ చైవ యాత్రాసిద్ధిం త్రయోదశీ.

కృష్ణేవా యదివా శుక్లే వర్జనీయా చతుర్దశీ,

పార్థమాస్యామనూయాం చ న గంతవ్యం కదాచన. 392

టీ. ద్వితీయాచ=వివియయును, తృతీయాచ=తదియయును, పంచమీ = పంచమియును, తథా=అప్రకారము, సప్తమీ=సప్తమియును, దశమీ = దశమియును, ఏకాదశీ చైవ=ఏకాదశియును, త్రయోదశీ=త్రయోదశియు, నీయేదులిఖలును, యాత్రాసిద్ధిం = గతునసిద్ధిని, కుర్వంతి = చేయుచున్నవి. యది=విచారింపఁగా, కృష్ణేవా = కృష్ణపక్షము వందైనను, శుక్లేవా = శుక్లపక్షమునందైనను, చతుర్దశీ = చతుర్దశి, వర్జనీయా=గమనము నందు త్యజింపఁదగినది. పార్థమాస్యాం = పున్నమయందును, అనూయాంచ = అనువసయందును, కదాచన=కానొకప్పుడును, నగంతవ్యం=గమనము సేయఁకూడదు.

ఇంద్రే దధి యమే తైలం వారుణే గుడమేవచ,

ఉత్తరే క్షీరమాజ్యంచ వారదోషో న విద్యతే 393

టీ. ఇంద్రే = తూర్పుదిక్కునఁగూర్చి పోవునెడల, దధి = పెరుగును, యమే = దక్షిణదిశయందు, తైలం=నూనెను, వారుణే = పశ్చిమదిగానమునందు, గుడమేవచ = బెల్లమును, ఉత్తరే = ఉత్తరదిక్కునందు, క్షీరం=పాలును, ఆజ్యంచ = నేతిని, దానము సేయవలయు. అప్రకారము దానము సేయఁగా, వారదోషః = వారజనితదోషము, న విద్యతే=లేదనుట.

— ప్రమాణయోగ్యనక్షత్రములు.

మృగాశ్విసీపుష్యపునర్వసూచ హస్తానురాధాశ్రవణాని మూలా,

ధనిష్ఠరేవత్యఖలే ప్రయాణే ఫలం లభేచ్ఛీఘ్రనివర్తనం చ. 394

టీ. మృగాశ్విసీ = మృగశిర్షాశ్వులును, పుష్యపునర్వసూచ = పుష్యమిపునర్వసులును, హస్తానురాధాశ్రవణాని = హస్తానురాధా శ్రవణనక్షత్రములును, మూలా = మూలయును, ధనిష్ఠ=ధనిష్ఠయును, రేవతి=రేవతియును, నీపదిచారలును, అఖలేప్రయాణే=నకలయాత్రలయందు, కస్తాః=ప్రకృస్తుంబులైనవి. గాన నీనక్షత్రములయందు గమనము జేసినటులైతే, ఫలం = స్వప్రయోజనఫలమును, శీఘ్రనివర్తనంచ = వేగదిరుగవచ్చుటయును, లభేత్=లభించును.

కృత్తికాభరణీసార్పద్విదై వత్యత్రిశూర్యకాః,

రుద్రభం దూషితాశ్చైవ శేషాస్సృగ్ధ్యతారకాః. 395

టీ. కృత్తికాభరణీసార్పద్విదైవత్యత్రిశూర్యకాః = కృత్తికాభరణ్యాశ్రేషానికాని పుబ్బుశూర్యాషాధా శూర్యకృత్తలును, రుద్రభం = అర్ధ్యయు, నీయేనిమిదిసం

త్రంబులు, దూషితాః=నిందింపబడినవి. అవఃగా నధములు. శిషాః = మిగిలినవి, మధ్య తారకాః=మధ్యమనక్షత్రంబులు, స్యుః=అగుచున్నవి.

ఉత్తమం చాత్యభం చైవ మధ్యమే మధ్యమే తథా,
ఆద్యం హీనం యథాపాదం తదంశఘటికాస్త్యశేత్. 396

టీ. అంత్యభంచైవ = ప్రయాణమొగ్గుంబులైన నక్షత్రంబులలో నాలవ పాదము, ఉత్తమం=ఉత్తమంబయినది, తథా = అప్రకారము, మధ్యమే = మధ్యమంబులైన తృతీయపాదంబులు, మధ్యమే = మధ్యమంబైనవి, ఆద్యం = మొదటిపాదము, హీనం=అధమంబయినది, యథాపాదం = పాదాలిక్రమంబు గాకయుండునట్లు, తదంశఘటికాః=అయాహీనపాదఘటికలను, త్యశేత్ = విమవలంబులు.

—● నక్షత్రశూలము. ●—

పూర్వేశ్వేష్ఠధనిష్ఠేచ శ్రవణాశ్విని దక్షిణే,
పశ్చిమే పుష్యరోహిణ్యౌ హస్తాఫల్గుని చోత్తరే. 397
ఏతన్నక్షత్రశూలాఖ్యం న యాత్రాపునరాగమః,

టీ. పూర్వే = ప్రాగ్దిశయందు, శ్వేష్ఠే=శ్రేష్ఠధనిష్ఠానక్షత్రములును, దక్షిణే=దక్షిణదిక్కులయందు, శ్రవణాశ్విని = శ్రవణాశ్వినినక్షత్రములును, పశ్చిమే = పడమటికడయందు, పుష్యరోహిణ్యౌ = పుష్యరోహిణీనక్షత్రములును, ఉత్తరే = ఉత్తరదిశయందు, హస్తాఫల్గునీచ = హస్తాఫల్గునీనక్షత్రములును, నక్షత్రశూలంబని యెఱుంగునది. ఏతన్నక్షత్రశూలాఖ్యం = ఈ చెప్పిననక్షత్రశూలంబయిండు, యాత్రాపునరాగమః=ప్రయాణమైతిరిగివచ్చుట, న=సంభవించదు.

—● ప్రయాణలగ్నములు. ●—

చరలగ్నేచ గంతవ్యం ద్విస్వభావే సదా నృపైః.
లగ్నేస్థిరే నగంతవ్యం యాత్రాయాం తేమమిచ్ఛతా, 398

టీ. యాత్రాయాం = ప్రయాణమునందు, తేమమిచ్ఛతా = నశలము నిచ్చు యించుపురుషునిచేత, చరలగ్నేచ=చరలగ్నమునందు, గంతవ్యం = విడిచినది, ద్విస్వభావే=ద్విస్వభావరాశియందు, సదా = ఎల్లప్పుడు, నృపైః = రాజులచేత, గంతవ్యం = నిర్గమించబడినది, స్థిరేలగ్నే = స్థిరలగ్నమునందు, నగంతవ్యం = ప్రయాణ మేరికిదగి నది గాదనుట.

దిగీశా సూర్యకుక్రారరాహ్వర్కిందుజ్ఞ సూరయః,
దిగీశ్వరే లలాటస్థే యాతుర్న పునరాగమః. 399

టీ. సూర్యకుక్రారరాహ్వర్కిందుజ్ఞ సూరయః = రవికుక్రారగారకరాహుమం జేయుభువుకాపుతులు, దిగీశాః = ప్రాగాదిదిక్కులు లగుచుండును. దిగీశ్వరే = దిగీశా

భుండు, లలాటస్థేనలి = లలాటమునందుండఁగా, యాతుః = ప్రయాణమునేయునానికి, వపునరాగమః = పునరాగమనము గలుగజేరదు. అనఁగా మార్గకుక్రమజరాహుకమై శ్చరచంద్రమిథగురువు లియొనిమిదిగ్రహములును గ్రమంబుగాఁ బ్రాగాదిదిక్కుల కధి పతులై దవర నాదికృతులెదురై చూచుచుండఁగా నాదిక్కునఁ తోరాదు.

—● లలాటయోగము. ●—

లగ్నస్థో భాస్కరః ప్రాచ్యాం దిశి యాతుర్లలాటకః. 400

ద్వాదశై కావశే శుక్ర ఆగ్నేయ్యాం తు లలాటకః,
దశమస్థః కుజో లగ్నా ద్యామ్యాయాంతు లలాటకః. 401

నవమాష్టమగో రాహురై ర్నైరృత్యాం తు లలాటకః,
లగ్నా త్సప్తమగ సౌరిః ప్రతీచ్యాం తు లలాటకః. 402

షట్పంచమగత శ్చంద్రో వాయువ్యాంతు లలాటకః,
చతుర్థస్థానగ సౌమ్య ఉత్తరస్యాం లలాటకః,
ద్విత్రిష్ఠానగతో జీవ విశాన్యాంతు లలాటకః. 403

టీ. భాస్కరః = సూర్యుడు, లగ్నస్థః = ప్రయాణలగ్నంబునం దుండెనేని, ప్రాచ్యాందిశి = తూర్పుదిక్కున, యాతుః = ప్రయాణకర్తకు, లలాటకః = లలాటయోగము, శుక్రః = శుక్రుడు, ద్వాదశై కావశే = గమనముచూర్తంబున కేకాదశద్వాదశంబులయం దుండినట్లులైతే, ఆగ్నేయ్యాంతు = ఆగ్నేయమూలయందు, లలాటకః = లలాటయోగము, లగ్నాత్ = యాత్రామహూర్తంబునకు, కుజః = అంగారకుడు, దశమస్థః = పదియవస్థానమునం దుండెనేని, యామ్యాయాంతు = దక్షిణదిక్కునందైతే, లలాటకః = లలాటయోగము, రాహుః = రాహువు, నవమాష్టమగః = ౮, ౯, ౧౦ యింట్ల నున్నట్లులైతే, నైరృత్యాంతు = నిర్భతిమూలయందైతే, లలాటకః = లలాటయోగము. సౌరిః = శనిశ్చరుడు, లగ్నాత్సప్తమగః = ప్రస్తానలగ్నమున్న నేడవయింట నుండెనేని, ప్రతీచ్యాంతు = పడమర దిక్కునందు, లలాటకః = లలాటయోగము, చంద్రః = చంద్రుడు, షట్పంచమగతః = ౫, ౬ రాసుల నొప్పెనేని, వాయువ్యాంతు = వాయువ్యమూలయందు, లలాటకః = లలాటయోగము, సౌమ్యః = బుధుడు, చతుర్థస్థానగః = నాలుగవయింటనుండఁగా, ఉత్తరస్యాం = ఉత్తరదిశయందు, లలాటకః = లలాటయోగము, జీవః = గురుడు, ద్విత్రిష్ఠానగతః = రెండవ మూడవస్థానంబుల నుండఁగా, విశాన్యాంతు = ఈశాన్యదిక్కునందు, లలాటకః = లలాటయోగంబు గలుగును. అనఁగా ఏదిక్కుల కీయధిపతులు ప్రయాణలగ్నంబున కాయాష్టానంబులయం దుండిరేని యాదిక్కులకు లలాటయోగము సంభవించునట్టియోగంబునందుఁ బ్రయాణమొనర్పఁగలుగుట.

— శుక్రచూఢ్యాదిదోషము. —

మూఢే శుక్రే కార్యహానిః ప్రతిశుక్రే పరాజయః.

404

ప్రతీందుజ్యోతో దోషో హంతి ప్రత్యార ఏవ చ,

టీ. శుక్రే = శుక్రము, మూఢేనతి = అశ్టంగము దగుచుండగా, (శుక్రచూఢ్యము నందు,) కార్యహానిః = ప్రయోజనహానంబగును. ప్రతిశుక్రే = శుక్రము దెదురును చుండగా, పరాజయః = పరులవలన నోటమి సంభవించును. ప్రతీందుజ్యోతః = ప్రతి బుధకాతంబైన, దోషః = దోషమును, ప్రత్యారవీపద = ప్రత్యంగారకదోషమును, హంతి = ప్రయాణకర్తను నశింపజేయును.

— ప్రతిశుక్రభంగము. —

ఏకగ్రామే చతుశ్శాలే వివాహే యజ్ఞకర్తతే.

405

దుర్భిక్షే రాజకలహే ప్రతిశుక్రం న విద్యతే,

టీ. ఏకగ్రామే = ఒకయూరనగు గృహప్రవేశమునందును, చతుశ్శాలే = చతు శ్శాలయందును, వివాహే = వివాహమునందును, యజ్ఞకర్తతే = యాగమునందును, దుర్భిక్షే = దుర్భిక్షకాలమునందును, రాజకలహే = రాజయుద్ధములయందును, ప్రతిశుక్రం = ఎదురుచుక్కవారుదోషము, న విద్యతే = లేదని తెలియపలయును.

త్రికోణకేంద్రగాస్సామ్యాః కూరాస్త్రాయారిగా యది.

406

యాత్రాసిద్ధిర్భవే ద్దృష్టే శవే రోదనవర్జితే,

టీ. సామ్యాః = శుభగ్రహములు, త్రికోణకేంద్రగాః = కేంద్రకోణములయం దుండగా, కూరాః = పాపగ్రహములు, త్రాయారిగాయది = తృతీయభాగవత్త స్థానంబులయందుండగాను, రోదనవర్జితే = విదుపులేనట్టి, శవే = పీనుగు, దృష్టేనతి = ఎదురు పనుచుండగా, యాత్రాసిద్ధిః = ప్రయాణసిద్ధి, భవత్ = అగును.

యాత్రాపకరణంబు ముగిసెను.

— కారాబలము. —

జన్మనక్షత్రమారభ్య నిత్యభాంతంచ గణ్యతే.

407

నవసంఖ్యాహృతం భాగం నవతారాః ప్రకీర్తితాః,

టీ. జన్మనక్షత్రమారభ్య = జన్మనక్షత్రము మొదలుకొని, నిత్యభాంతంచ = నిత్య నక్షత్రచక్రంతమును, గణ్యతే = లెక్కింపబడును. ఈధృతికమును, నవసంఖ్యాహృతం = తొమ్మిదింటి భాగించుబడినదికాగా, భాగం = లెక్కించినసంఖ్యలు, నవతారాః = తొమ్మిది తారలని, ప్రకీర్తితాః = తెల్పుచున్నది.

జన్మ సంపద్విపత్ క్షేమ ప్రత్యక్షాధన నైధనమ్.

408

మిత్రం పరమమైత్రంచ నవతారాః ప్రకీర్తితాః,

టీ. జన్మ = జన్మ తారయనియు, సంపత్ = సంపత్తారయనియు, విపత్ = విపత్తారయనియు, క్షేమ ప్రత్యక్షాధననైధనం = క్షేమ = క్షేమతారయనియు, ప్రత్యక్ = ప్రత్యక్షతారయనియు, సాధన = సాధనతారయనియు, నైధనం = నైధనతారయనియు, మిత్రం = మిత్రతారయనియు, పరమమైత్రంచ = పరమమైత్రతారయనియు, నవతారాః = తొమ్మిది తారలు, క్రమేణ = జన్మాదిక్రమముగా, ప్రకీర్తితాః = తెల్పుటచేసినవి.

జన్మభం దేహనాశాయ సంపత్సంపద ఏవచ.

409

విపచ్చ కార్యనాశాయ క్షేమం క్షేమకృతే భవేత్,

ప్రత్యక్ష కార్యనాశాయ సాధనం కార్యసాధనే.

410

నైధనం నిధనాయ స్యాన్నిత్రంచ సుఖసంపదే,

సుఖాయ పరమం మైత్రం తారాబలమితి క్రమాత్.

411

టీ. జన్మభం = జన్మతార, దేహనాశాయ = శరీరనాశముగొఱుటకు, సంపత్ = సంపత్తార, సంపదవిపద = విశ్వర్యముగొఱుటకు, విపత్ = విపత్తార, కార్యనాశాయచ = కార్యనాశముగొఱుటకు, క్షేమం = క్షేమతార, క్షేమకృతే = కుశలముగొఱుటకు, ప్రత్యక్ష = ప్రత్యక్షతార, కార్యనాశాయ = ప్రయోజనహానిగొఱుటకు, భవేత్ = అగును. సాధనం = సాధనతార, కార్యసాధనే = ప్రయోజనసాధనమునందుకు, నైధనం = నైధనతార, నిధనాయ = మరణముగొఱుటకు, మిత్రం = మిత్రతార, సుఖసంపదే = సౌఖ్యసౌభాగ్యముగొఱుటకు, పరమంమైత్రం = పరమమైత్రతార, సుఖాయ = సుఖముగొఱుటకు, స్యాత్ = అగును. ఇతిక్రమాత్ = ఇతితీతింగున, తారాబలం = తారాబలమును, (వింద్యాత్ = ఎఱుంగవలయును.)

— తారాధిపతులు. —

జన్మన్యరో హిమకరసుతస్సైన్సంహితేయ స్సురేజ్యః

క్షేతుశ్చంద్రో దినకరసుతో భార్గవో భూమిపుత్రః,

తాపం లాభం క్షతిధృతిలయాన్కిర్తిహానిప్రమోదా

స్తృత్యుం తారాబల మనుదినం తే దిశంతి క్రమేణ.

412

టీ. జన్మని = జన్మతారయందు, అర్కః = సూర్యుడు, హిమకరమతః = (సంపత్తారకు) బుధుడు, సైన్సంహితేయః = (విపత్తారకు) రాహువు, సురేజ్యః (క్షేమతారకు) బృహస్పతి, క్షేతుః = (ప్రత్యక్షతారకు) శేతువు, చంద్రః = (సాధనతారకు) సోముడు, దినకరమతః = (నైధనతారకు) మండుడు, భార్గవః = (మిత్రతారకు) కుశుడు, భూమిపుత్రః = (పరమమైత్రతారకు) మణుడు, వీర లధిపతులగుచుండురు. తే = ఆయధిపతులు, క్ర

క్రమముగా, తాదాసం తాదమును, లాభం = ద్రవ్యలాభమును, క్షతిభృతిలయాక్ -
క్షతి=నాశమును, భృతి=తైర్యమును, లయాక్=మృతిని, క్షతికానిద్ర మోచాక్-క్షి-
యకమును, హాని = ప్రయోజనవిషయమును, ప్రమోచాక్ = సంకోచమును,
మృత్యుం=మరణమును, అనుదినం=ప్రత్యహమును, దిశంతి=ఇచ్చుచున్నారు.

❧ తారావాహనములు. ❧

మయూరహయ మేషాశ్వ గజవాయుసజంబుకా,
మృగేంద్రో వైనలేయశ్వ హంసస్సృర్జన్త భాదిభు. 413

టీ. జన్త భాదిభు = జన్త తారములైన తారలయందు, మయూరహయ మేషాశ్వ-
మయూర=నెమలియు, హయ=గుఱ్ఱమును, మేషాశ్వ = మేకయును, గజవాయుసజంబు
కా=గజ=వినుగును, వాయుస = కాకమును, జంబుకా = నక్కయును, మృగేంద్రః =
సింహమును, వైనలేయశ్వ=గరుత్మంతుడును, హంసః=హంసయును, వాహనాని=వాహ-
నములు, మృగః=క్రమముగా నగును.

❧ తారావాహనఫలము. ❧

మయూరశ్వ మనస్తాపం హయో లాభార్థసంపదౌ,
మేషస్తు కలహం వైన రాజ్యప్రాప్తిం గజస్తథా. 414

వాయుసః కార్యనాశంచ జంబుక స్సుఖమేవ చ,
సింహో రణభయంచైవ వైనలేయస్సుఖం బహు. 415

హంసశ్వ కార్యవిధ్రంశం వాహనాదిఫలం లభేత్,

టీ. మయూరశ్వ=నెమలివాహనము, మనస్తాపం = మనస్సంతాపమును, హయః=
గుఱ్ఱపువాహనము, లాభార్థసంపదౌ=లాభార్థసంపదత్తులను, మేషస్తు = మేషవాహనంపైతే,
కలహంచైవ = కయ్యమును, తథా=అప్రకారము, గజః = వినుగువాహనము, రాజ్య
ప్రాప్తిం = రాజ్యలాభమును, వాయుసః = కాకవాహనము, కార్యనాశంచ = కార్య
నాశిని, జంబుకః = పృథులవాహనము, సుఖమేవచ=సౌఖ్యమును, సింహః = సింహము,
రణభయంచైవ = సంగరభీతిని, వైనలేయః = గరుడవాహనము, బహుసుఖం = విశేష
సౌఖ్యమును, హంసశ్వ = హంసవాహనము, కార్యవిధ్రంశం = ప్రయోజనభంగమును,
కరోతి=చేయుచుండును. ఏవం = ఇద్విధంబుగా, వాహనాదిఫలం = వాహనాదిఫలము
లభేత్=పొందును.

గ్రంథాంతరమందు,

జన్తరేషు ప్రనాద్యస్సృష్టిప్రస్తు విఽది స్తృతాః. 416
ప్రత్యేగే వైధవే చాప్తా నింద్యాశ్చేషాశ్చుభావహాః,

టీ. జన్మక్షే = జన్మతారయందు, సప్తనాద్యః = విడుగడియలును, విపది = విపతారయందు, తిస్రః = మూడుగడియలును, ప్రత్యగే = ప్రత్యక్షతారయందు, నైధనేచ = నైధనతారయందును, అష్టా = ఎనిమిదిగడియలును, వింద్యాః = నిందిండుడైనవియై, వృతాః = చెప్పబడినవి, స్యుః = అగును. శేషాః = మిగిలినఘటికలు, శుభావహాః = మంగళకరములు.

జన్మత్రిపంచసప్తాఖ్యాస్తారా నేష్టఫలప్రదాః. 417

తద్దోషపరిహారాయ దద్యాదేత ద్ద్విజాతయే,

కాకం గుడంచ లవణం సలిలం కాంచనం క్రమాత్. 418

విపది ప్రత్యగేచైవ చరమం చాద్యకం వినా,

స్వాచ్ఛస్వర్త గత శ్చంద్ర శ్శుభద స్సర్వకర్తమ. 419

టీ. జన్మత్రిపంచసప్తాఖ్యాః = జన్మ విపత్ప్రత్యక్షైర్నైధనములను పేరుగల, తారాః = తారలు, నేష్టఫలప్రదాః = ఇష్టఫలముల నిచ్చునవికావు. తద్దోషపరిహారాయ = అణిస్తాది తారాదోషపరిహారార్థమై, ద్విజాతయే = బ్రహ్మణనికొఱప, క్రమాత్ = క్రమముగా, వికల్ = ఈచెప్పఁగల, కాకం = కాకమును, గుడంచ = గుడమును, లవణం = ఉప్పును, సలిలం = తిలనహితంబగు, కాంచనం = హిరణ్యమును, దద్యాత్ = దానమివ్వవలయు. చరమం చాద్యకం వినా = చరమమైత్రజన్మతారలువినాగా, విపది = విపతారయందును, ప్రత్యగేచ = ప్రత్యక్షతారయందును, స్వాచ్ఛస్వర్త గతః = స్వాచ్ఛస్వత్క్షేత్రములయందుండిన, చంద్రః = చంద్రుఁడు, సర్వకర్తమ = సకలశుభకర్తయందు, శుభదః = మంగళ ప్రదుఁ డగును.

చంద్రబలము.

జన్మానలఋతౌ సప్త దశమైకాదశే శుభః,

అబ్ధ్యష్టద్వాదశే కృష్ణే శుక్లే ద్వివపంచమే. 420

యథా మూతా సుతాక రక్షే త్తథా రక్షతి చంద్రమాః,

టీ. జన్మానలఋతౌ = జన్మకృతీయవృత్తములయందును, సప్తదశమైకాదశే = సప్తమ దశమైకాదశములయందును, గతః = పొందిన, చంద్రమాః = చంద్రుఁడు, శుభః = శుభకరుఁడు, కృష్ణే = కృష్ణపక్షమునందు, అబ్ధ్యష్టద్వాదశే = నాలుగుపదిమిదిపంద్రెందు ఇంద్రునిన్న, చంద్రమాః = చంద్రుఁడును, శుక్లే = శుక్లపక్షమునందు, ద్వివపంచమే = ద్వివతీయ నవమ చంచనస్థానములయందు నుండినచంద్రుఁడు, యథా = విప్రకారము, మూతా = కల్లి, సుతాక = కుమారులను, రక్షేత్ = సంరక్షించునో, తథా = అప్రకారము, రక్షతి = పోషించుచున్నాఁడు.

యాత్రావివాహసీమంతమాంబేభనభుక్తిషు. 421

విద్యారంభేత తారాయాః ప్రథానం బలమిందువత్,

టీ. యాత్రావివాహానీమంత్రహంత్రీభుక్తిమ = ప్రయాణవివాహానీమంత్రీభ
యనాన్న ప్రాశనములయందును, విద్యారంభేత = విద్యారంభమునందును, తారాయా
లం = తారాలయము, ఇందునల్ = చంద్రబలమునలె, ప్రధానం = ముఖ్యము.

వాస్తు ప్ర క రణ ము.

వక్ష్యతే తదను వాస్తులక్షణం పూర్వకాస్తమనుసృత్య యత్నైః.
మూఢదోషరహితేఽథ మాసి తత్ప్రారభేత సుదినే శుభోదయే,

టీ. తదను = అనంతరము, పూర్వకాస్తం = ప్రథమకాస్తమును, అనుసృత్య =
అనుసరించి, యత్నైః = ప్రయత్నపూర్వకముగా, వాస్తులక్షణం = గృహనిర్మాణము,
వక్ష్యతే = తెప్పించుచున్నది. అథ = పిమ్మట, మూఢదోషరహితే = గురుకుక్రమాధ్య
క్షోషంబు లేని, మాసి = మాసమునందును, సుదినే = పంచాంగముద్ధిష్ఠిమునందలి, శుభోదయే =
శుభలగ్నమునందును, తత్ = అగృహనిర్మాణమును, ప్రారభేత = ఆరంభించవలయును.

గృహసంస్థాపనం చైత్రే ధనలాభశుభప్రదమ్. 423

వైశాఖేతు శుభం విద్యా క్షేపేతు మరణం ధ్రువం,
అషాఢే గోకులం హంతి శ్రావణే భృత్యవర్ధనమ్. 424

భాద్రపే రోగపీడాపి చాశ్వినే కలహం తథా,
కార్తిక్యాం ధనలాభ స్స్యాన్మార్గశీరే ధనక్షయః. 425

పుష్యే చాగ్నిభయం నిత్యం మాఘేతు బహుపుత్రదం,
ఫాల్గునే తనునాశ స్స్యాన్తాపానాంచ ఫలాఫలమ్. 426

టీ. చైత్రే = చైత్రమాసమునందు, గృహసంస్థాపనం = గృహనిర్మాణారంభము,
ధనలాభశుభప్రదం = ధనప్రాప్తిరూపంబయిన శుభము నిచ్చునది. వైశాఖేతు = వైశాఖ
మాసమునందైతే, శుభం = శుభమును, విద్యా = తెలియవలయును. క్షేపేతు = క్షేప్త
మాసమునందు, మరణం = మృతి, ధ్రువం = నిశ్చయముగాఁ గలుగును. అషాఢే = అషాఢ
మాసమునందు, గృహసంస్థాపనం = గృహారంభము, గోకులం = గోసమూహమును,
హంతి = కొట్టుచున్నది. శ్రావణే = శ్రావణమాసమునందు, భృత్యవర్ధనం = పరిచారకము
నమ్మియు, భాద్రపే = భాద్రపదమాసమునందు, రోగపీడాపి = వ్యాధివృద్ధియును,
తథా = అప్రకారము, అశ్వినే = ఆశ్వయుజమాసమునందు, కలహం = కయ్యమును,
కార్తిక్యాం = కార్తీకమాసమునందు, ధనలాభః = ధనలాభమును, స్స్యాత్ = అగును,
మార్గశీరే = మార్గశీర మాసమునందు, ధనక్షయః = ధననాశమును, పుష్యే = పుష్య
మాసమునందు, అగ్నిభయం = అగ్నిభీతియును, మాఘేతు = మాఘమాసమునందైతే,

అహుత్రదం=అనేకపుత్రప్రాప్తియను, ఫాల్గునేచ=ఫాల్గునమాసమునండ, తమనాక! =
శరీరనాశమును, స్యాత్ = అగును. మాసానాంచ=చైత్రాదిద్వాదశమాసములయొక్క,
ఫలాఫలం = కుభాకుభఫలము గలుగుచుండును. అనఁగా నీమాసములయందు నూతన
గృహారంభము చేసిరేని యాయాఫలములు లభింబులగును.

గో కర్మి హరి కుంభాఽజతాఽలికీటన్మృగస్థితే,
దివాకరే గృహారంభః పుత్రపౌత్రాభివృద్ధిదః.

427

టీ. దివాకరే = సూర్యుడు, గోకర్మిహరికుంభాజతాఽలికీటన్మృగస్థితే=వృషభ
కటక సింహ కుంభ మేష తులా వృశ్చిక మకరరాసులయందుండఁగా, గృహారంభః =
నూతనగృహారంభము, పుత్రపౌత్రాభివృద్ధిదః = పుత్ర పౌత్ర సంతానాభివృద్ధిని గలుగఁ
జేయునది.

స్థిరరాశిగతే సూర్యే గృహకర్త సుశోభనం,
చరేతు మధ్యమం వింద్యాద్ద్విస్వభావేతు నిందితమ్.

428

టీ. సూర్య = సూర్యుడు, స్థిరరాశిగతే=స్థిరరాసులఁ బొందియుండఁగా,
గృహకర్త = నవనగృహనిర్మాణము, సుశోభనం = మిక్కిలి కుభకరము. చరేతు =
చరలగ్నమునందైరే, మధ్యమం = మధ్యమఫలప్రదంబనియు, ద్విస్వభావేతు = ద్విస్వ
భావరాశియందైరే, నిందితం = నిందింపఁబడుననియు, వింద్యాత్ = తెలియవల
యును. అనఁగా గృహనిర్మాణవిషయమై స్థిరరాసు లుత్తమములు, చరరాసులు మధ్యమం
ములు, ద్విస్వభావరాసు లభమములు.

గురుభార్గవయో ర్తౌ ధ్యే బాల్యవార్ధకయోరపి,

చాతుర్తాస్యాం శూన్యమానే గృహకర్త న కారయేత్.

429

టీ. గురుభార్గవయోః = గురుకుత్రులయొక్క, తౌ ధ్యే = మూఢత్వమునందును,
బాల్యవార్ధకయోరపి = శిశుత్వ పృథ్విత్వములయందును, చాతుర్తాస్యాం = చాతుర్తాస
ములయందును, శూన్యమానే=శూన్యమాసమునందును, గృహకర్త = గృహనిర్మాణకృత్య
మును, న కారయేత్ = చేయ నొప్పిదంబు గాదు.

గృహచ్ఛాదనిర్ణయము. ౧౦

సింహేఽర్కే పశ్చిమే ద్వారం వృషభే చోత్తరే తథా,

కుంభే పూర్వదిశి ద్వారం వృశ్చికే చైవ దక్షిణే.

430

ఏవం కృతం చేత్తద్వేత్త శోభనం సౌఖ్యవర్ధనం,

టీ. అర్కే = సూర్యుడు, సింహే = సింహమందుండగా, యౌవే = యౌవకుర
వికయందు, ద్వారం = ద్వారమును, తథా = అప్రకారము, పృషథేచ = సూర్యుడు పృషథ
రాశియందుండగా, ఉత్తరే = ఉత్తరదిగ్భాగమునందును, తుంభే = తుంభరాశిగతుడై
యందుండగా, తూర్వదిశి = తూర్పుదిశయందును, పృథ్వీకేతైవ = పృథ్వీకమునందుండగా,
దక్షిణే = దక్షిణదిగ్భాగమునందును, ద్వారం = ద్వారము నుంచవలయును. ఏవం = ఇవిధం
బుగా, కృతంచేత్ = ద్వారము నిర్మించుటదేనని, తద్వేత్త = అయిన్ని, కోళనం = తుంభ
కరమును, సౌఖ్యవర్ధనం = సుఖాభివృద్ధికరంబు నగును.

మృగేఽర్కే పశ్చిమద్వారం తులాయాం చోత్తరం కృతమ్ 431
కర్కటస్థే పురోద్వారం మేషస్థే దక్షిణం స్మృతం,
ఏవం కృతేతు తద్వేత్త మధ్యమం పరికీర్తితమ్. 432

టీ. అర్కే = సూర్యుడు, మృగే = మృగమునందుండగా, పశ్చిమద్వారం = పశ్చిమ
దిశాభిముఖం బైన ద్వారమును, తులాయాంచ = తులారాశి నధిష్ఠించుచుండగా, ఉత్తరం
= ఉత్తరద్వారమును, కర్కటస్థే పరి = కటకమునందుండగా, పురోద్వారం = పూర్వద్వార
మును, మేషస్థే = మేషరాశియందుండగా, దక్షిణం = దక్షిణద్వారమును, స్మృతం = స్మరించు
బడుచున్నది. ఏవం = అప్రకారము, కృతేనచి = ద్వారము సేయఁబడు చుండగా, తద్వేత్త
= అట్టి ద్వారయుతంబైన గృహము, మధ్యమం = మధ్యమఫలప్రదం బని, పరికీర్తితం =
తెల్పుఁబడినది.

సత్కర్తృములు.

ఉత్తరాత్రితయం చిత్తా రోహిణీ స్వాతిరేవ చ,
జ్యేష్ఠా మృగశిరో మూలా చాశ్విని హస్త తిష్యకాః. 433
మైత్రం చైతే ప్రళస్తా హి సర్వదా వాస్తుకర్తృణి,

టీ. ఉత్తరాత్రితయం = ఉత్తరోత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రమును, చిత్తా = చిత్తా
సత్కర్తృమును, రోహిణీ = రోహిణియు, స్వాతిరేవ = స్వాతియును, జ్యేష్ఠా = జ్యేష్ఠా
సత్కర్తృమును, మృగశిరో = మృగశిర్షయును, మూలా = మూలయును, అశ్వినిహస్త
తిష్యకాః = అశ్వినిహస్తపుష్యములును, మైత్రంచ = అనూరాధయును, చితే = తత్సత్కర్త
ములు, వాస్తుకర్తృణి = గృహవాస్తుకర్తృయందు, సర్వదా = ఎల్లప్పుడును, ప్రళస్తా =
యోగ్యులైనది గదా.

వాసిష్ఠమందు,

రోహిణీమృగచిత్తార్కవాసవోత్తరవైశ్వధమ్. 434
శ్రవణం చైవ భాస్కృష్టే శస్తాని గృహకర్తృణి,

టీ. రోహిణీమృగచిత్రార్కవాసవోత్తరవైశ్వభం = రోహిణీమృగచిత్రహస్త
శ్వేష్ట ఉత్తరఫల్గుణ్యుత్తరాషాఢలును, శ్రవణంచ = శ్రవణమును, అశ్లా = ఈ యెని
మిదినక్షత్రములును, గృహకర్తణి = గృహకర్తయందు, శస్తాశ్వేన = ప్రశస్తములయినవి.

స్వాతీపుష్యానురాధాశ్వితాహిర్వాషాఢ్యపాష్ణభం,
సప్త మధ్యఫలాన్యత్ర శేషాణి పరివర్జయేత్. 435

టీ. స్వాతీపుష్యానురాధాశ్వితాహిర్వాషాఢ్యపాష్ణభం = స్వాతీ పుష్యమి అనా
రాధ అశ్విని శకభిష ఉత్తరాభాద్రపదములును, సప్త = ఈయేడునక్షత్రములును, అత్ర
= ఈవాస్తుకర్తయందలి, మధ్యఫలాని = మధ్యమఫలము . నిచ్చునవి, న్యుః = అగును.
శేషాణి = తక్కిననక్షత్రములను, పరివర్జయేత్ = విడిచిపెట్టవలయును.

— యోగములు. —

పరిభుస్యచ పూర్వార్థం కృత్స్నం వైధృతిపాతయోః,
గండాతిగండయోష్ణట్పు నాడికాః పంచ కూలకే. 436

టీ. పరిభుస్య = పరిభునామయోగముయొక్క, పూర్వార్థంచ = మొదటిసగ
మును, వైధృతిపాతయోః = వైధృతివ్యతీపాతలయొక్క, కృత్స్నం = యావత్తును
గండాతిగండయోః = గండాతిగండనామయోగములయొక్క, షట్ నాడికాశ్చ = ఆఱు
గడియలును, కూలకే = కూలానామయోగమందు, పంచ = అయిదుగడియలును, వర్జ
నీయాః = విడిచిపెట్టవలసినవి.

వ్యాసూలే నవ నాడిశ్చ వాస్తుకర్తణి వర్జయేత్,
నిష్ప్రయోగేషు సర్వేషు విష్ట్యాం సర్వం వివర్జయేత్. 437

టీ. వ్యాసూలే = వ్యాసూతనామయోగమందు, నవనాడిశ్చ = తొమ్మిదిగడియ
లను, సర్వేషు = సమస్తములైనటువంటి, నిష్ప్రయోగేషు = నిండించదగినయోగముల
యందు, సర్వం = సమస్తమును, విష్ట్యాం = భద్రవాకరణమందు, సర్వంచ = సమస్తమును,
వివర్జయేత్ = విడిచిపెట్టవలసినవి.

— లగ్నములు. —

ద్యౌక్షే స్థిరేవా భవ నే విలగ్నే సౌమ్యగ్ర హైర్యుక్తనిరీక్షితేవా,
కర్తవ్యైర్వీర్యయుతైశ్చ సౌమ్యైర్నిర్దామహుర్భవనస్య సుంతః 438

టీ. సౌమ్యగ్రహైః = శుభగ్రహములచేత, యుక్తనిరీక్షితేవా = చూడబడినదియు
చూడబడినదియు, అభవా = అలాగుగాకపోతే, వీర్యయుతైః = వర్జ్యములతోఁ
సూడిన, కర్తవ్యైః = దేశస్థానమందున్న, సౌమ్యైః = శుభగ్రహములచే నైవలముగల,

ద్యుతీభవనే = ద్యుత్యభావలగ్నమందుకాని, స్థిరేవానిగ్నే = స్థిరలగ్నమందుకాని, గృహస్య = గృహముయొక్క, నిర్మాణం = అరంభమును, సంతః = సత్పురుషులు, అహః = తెల్లవారుజామునారు.

పాపై స్త్రివస్థాయగతై స్త్రికోణగైః కేంద్రాక్రితైస్సాధుభిరాలయస్య, వదంతి నిర్మాణ మిహాప్తమస్థః క్రూరస్తు కర్తుర్వరణం కరోతి. 439

టీ. స్త్రివస్థాయగతైః = మూడు అటు పదునొకండుస్థానములనుబొందినట్టి, పాపైః = పాపగ్రహములచేతను, కేంద్రాక్రితైః = కేంద్రములనుబొందినట్టి, స్త్రికోణగైః = మంచు నవములనుబొందిన, సాధుభిః = శుభగ్రహములచేతను, అలయస్య = గృహము యొక్క, నిర్మాణం = అరంభమును, సంతః = సత్పురుషులు, వదంతి = తెల్లవారుజామునారు. ఇహ = ఈ వాస్తుప్రకరణమునందు, అప్తమస్థః = ఎనిమిదవస్థానమునందున్నట్టి, క్రూరస్తు = పాపగ్రహమైతే, కర్తుః = గృహకర్తయొక్క, వరణం = వరణమును, కరోతి = చేయుచున్నది.

ఋతుం ప్రజాపతే శ్చాద్యం తల్లగ్నే వేత్తకం శుభం, తన్నక్షత్రే విశేద్దేహం శుభం శంసన్తి సూరయః. 440

టీ. ప్రజాపతేః = బ్రహ్మదేవతాకమైన, ఋతుం = నక్షత్రము, శ్చాద్యం = కర్పకర్పణము తగినది. తల్లగ్నే = అవృషధలగ్నమున, వేత్తకం = వెన్నుగాడి, శుభం = శుభప్రదమైనది. తన్నక్షత్రే = ఆరోహణీనక్షత్రమునందు, శేహం = గృహమునుగుఱించి, విశేత్ = ప్రవేశింపఁదగినది. ఇతి = ఈలాగున, సూరయః = విద్వాంసులు, శుభనితి = శుభంబని, శంసన్తి = తెల్లవారుజామునారు.

స్తమ్భం చంద్రోదయే స్థాప్యం వేత్తారోహం బుధోదయే, శుక్రోదయేతు సంఛాద్యం న చాగ్నిధయమాపుయాత్. 441

టీ. చంద్రోదయే = చంద్రులగ్నమున, స్తమ్భం = శంకువు, స్థాప్యం = నాటఁదగినది. బుధోదయే = బుధులగ్నమున, వేత్తారోహం = వాసరోయుట, శుభం = శుభప్రదమైనది. శుక్రోదయే = శుక్రులగ్నమున, సంఛాద్యం = కర్పకర్పణము, శుభం = శుభప్రదమైనది. విపంచేత్ = ఈలాగునైనచో, అగ్నిధయం = అగ్నిధయమును, నాపుయాత్ = పొందడు.

త్రికోణకేన్ద్రగ్రాహిన్యాః పాపాస్త్రియాారిగాస్తథా, గృహప్రార్థులగ్నోత్థదోషా ఘ్నన్తి స సుశయః. 442

టీ. త్రికోణకేన్ద్రగ్రాహిన్యాః = త్రికోణకేంద్రములను బొందిన, పాపాః = శుభగ్రహములు, తథా = అప్రకారముగ, త్రియాారిగాః = మూడు పదునొకండు అటు

ప్రవేశకే = గృహప్రవేశమందు, మధ్యమా = మధ్యమఫలమునిచ్చునట్టిదిగా, క్షయా = తెలుసుకొనఁదగినది, భవతి=అవుచున్నది.

వ్యర్కారవారే తిథిమ రిక్తమావర్తితాసు చ,
దివావా యదివా రాత్ర ప్రవేశో మంగళప్రదః. 447

టీ. వ్యర్కారవారే = భానుభామవారములను విడిచి గురుకుక్రశనిబుధసోమవారములయందును, రిక్తమావర్తితాసుచ=చతుర్థి నవమి చతుర్దశి అమావాస్యలచే విడువఁబడినట్టి, తిథిమద=దినములయందు, దివావా = పగటియందేకాని, రాత్రవా = రాత్రియందేకాని, ప్రవేశః = సూతనగృహప్రవేశము, మంగళప్రదః = కుభము నిచ్చునట్టిది, భవతి=అవుచున్నది.

చంద్రజీవబుధకుక్రవాసరే శ్రీకరస్సుతమహార్థలాభదః,
సూర్యసూనుదినసే స్థిరప్రదః కింతు చోరభయమత్ర విద్యతే.

టీ. చంద్రజీవబుధకుక్రవాసరే = సోమగురుబుధకుక్రవారములయందు, గృహప్రవేశః = సూతనగృహప్రవేశము, శ్రీకరః = సంపదనుజేయునట్టియు, సుకమహార్థలాభదః=సుత=పుత్రులయొక్కయు, మహార్థ = అధికధనముయొక్కయు, లాభదః=లాభము నిచ్చునట్టిది, భవతి=అవుచున్నది. సూర్యసూనుదినసే=శనివారమునందు, గృహప్రవేశః=గృహప్రవేశము, స్థిరప్రదః=స్థైర్యమునిచ్చునట్టిది, భవతి=అవుచున్నది. కింతు = అయితే, అత్ర = ఈశనివారమునందు, చోరభయం=దొంగలభయము, విద్యతే=కలదు.

రిక్తవమాదగ్ధతిథిరే నేకభూసూనుషడ్వర్గమి నేస్తుదృష్టం,
క్రూరగ్రహాధిష్ఠితవిద్యభంచ భం వర్జనీయం త్రివిధం ప్రవేశే.

టీ. రిక్తవమాదగ్ధతిథి-రిక్త = చతుర్థి నవమి చతుర్దశులును, అవమా=విశ్రయమును, దగ్ధతిథిః = కూన్యతిథులును, దినేకభూసూనుషడ్వర్గం = సూర్యాంగారకషడ్వర్గమును, ఇనోందుదృష్టం = సూర్యచంద్రులచేతఁ జూడఁబడినదియు, క్రూరగ్రహాధిష్ఠితవిద్యభంచ=పాఠగ్రహములున్నట్టియు, ప్రవేశం=ప్రవేశమనెట్టి, భంచ = నష్టమును, త్రివిధం=ఈలాటితిథిషడ్వర్గనక్షత్రములు, ప్రవేశః=గృహప్రవేశమందు, వర్జనీయం = విడిచి పెట్టుదగినది.

రోహిణ్యాం త్రిషు చోత్తరాషు కుభతో గృహప్రవేశో నవః
పాక్షే వాసవమిత్రయోశ్చ విహిత స్ఫుల్లిన్దురాణే గృహే,
ఆద్యే వాస్తహరిణ్యథే నవగృహేఽశస్త్రః పురాణే తథా
కుంభే కర్కశే భాస్కరేచ యువతో నింద్యః ప్రవేశోగృహే.

టీ. రోహిణ్యాం=రోహిణియందును, త్రిషు=మూడైన, ఉత్తరాషు=ఉత్తరాశ్చ

రాహుధోత్రరాభాద్రలయందును, నవః = నూతనమైన, గేహప్రవేశః = గృహప్రవేశము, కుభః = కుభప్రదమైనది, పాష్టే = రేపతియందును, వాసవమిత్రయోశ్చ-వాసవ = శ్వేత్యయందును, మిత్రయోశ్చ = అనూరాధయందును, పురాణే = పాతదియైనట్టి, స్వస్తి స్పృహ = తనగృహమందు, ప్రవేశః = ప్రవేశము, విహితః = యుక్తమైనది. అద్యే = అధ్వరియందును, వాస్తవారీజ్యభే = వాస్తవణభవ్యములయందు, నవగృహే = నూతనగృహమందు, ప్రవేశః = ప్రవేశము, అశస్త్రః = మంచిదికాదు. కథా = అలాగుననే, పురాణేవ = పాతయింటిలాను, అశస్త్రః = మంచిదికాదు. భాస్కరే = చూడఁడు, కుంభే = కుంభరాశియందును, కర్కిణి = కర్కటరాశియందును, యువతౌచ = కన్యారాశియందు మున్నవాఁడొచునుండఁగా, గృహే = గృహమందు, ప్రవేశః = ప్రవేశము, నింద్యః = నిందింపఁదగినది.

అర్కానిలార్యాదిలిదస్రవిష్ణుకుక్షిస్రవిష్టం నవమందిరం యత్,
అబ్ధత్రయాత్తత్సహస్తయాతం శేషేషుధిష్ఠ్యేషుచమృత్యుదంస్యాత్.

టీ. అర్కానిలార్యాదిలిదస్రవిష్ణుకుక్షిస్రవిష్టం = వాస్తవస్వాతి పుష్య పునర్వసు శ్విని శ్రవణములందు ప్రవేశించిఁజి, యత్ = ఏ, నవమందిరం = శ్రోత్రయిల్లుగలదో, తత్ = అది, అబ్ధత్రయాత్ = మూఁడెండ్లపైనను, సహస్తయాతం = చరులచేఁ జిక్కును, శేషేషు = తక్కిన, ధిష్ఠ్యేషుచ = నక్షత్రములయందును, మృత్యుదం = మృత్యుప్రదమైనది, స్యాత్ = అగుచున్నది.

స్థిరవారుణమైత్రేందుత్వస్త్వపాష్టవసూడుషు,

ప్రవేశ శ్రీకరో శ్వేష్ట పుష్యరే మధ్యమస్త్పతః. 452

టీ. స్థిరవారుణమైత్రేందుత్వస్త్వపాష్టవసూడుషు = రోహిణ్యుత్తరాత్రయ పూర్వాషాఢానూరాధమృగశిరచిత్తరేవలిధిస్థలయందు, ప్రవేశః = గృహప్రవేశము, శ్రీకరో = సంపదను జేయునట్టిది, స్యాత్ = అవుచున్నది. శ్వేష్టపుష్యరే = శ్వేష్టపుష్యనక్షత్రములయందు, ప్రవేశః = గృహప్రవేశము, మధ్యమః = మధ్యమమైనదిగాను, స్త్పతః = అప్పుఁబడినది.

కేంద్రేషు సౌమ్యే గురుశుక్రలగ్నే

పాపేషు కేంద్రాష్టమవర్జితేషు,

గ్రామే స్థిరేవాథ వసే విలగ్నే

గృహం విశేచ్ఛితక రాఽనుకూలే. 453

టీ. కేంద్రేషు = లగ్నచతుర్థ సప్తమ దశమములయందు, సౌమ్యే = కుభగ్రహము, స్థిరేషు = దిన్నవాఁడొచుండఁగాను, పాపేషు = పాపగ్రహములు, కేంద్రాష్టమవర్జితేషు = కేంద్రములయందు నష్టమునుండియు, లేకపోవుచుండఁగాను, గురుశుక్రలగ్నే = కులావృషభ

ధనుర్తీ నములలో నొకలగ్నమందును, అశవా=అట్టుగాదేని, స్థిరేలగ్న = స్థిరలగ్నమందును, శీతకరే=చంద్రుడు, అనుకూలేనలి=బలవంతుఁడౌచునుండఁగా, గ్రామే=గ్రామముందును, వశేనా=తోటయందుగాని, గృహం = గృహమును, విశేత్ = ప్రవేశించవలయును.

జన్మభే జన్మలగ్నే వా తాభ్యాముపచయేఽపివా,
ప్రవేశః పుత్రధనద స్త్వన్యథా శోకహనిదః. 454

వ్యాధిసాధనద శైవ్యావిత్తదో బంధునాశకః,
సుతహఃశత్రుహః స్త్రీఘ్నః ప్రాణహః వీధనప్రదః. 455

టీ. జన్మభే=జన్మనక్షత్రమందేని, జన్మలగ్నేవా=జన్మలగ్నమందేని, తాభ్యాం = ఆరెంటికంటె, ఉపచయేపివా=మూఁదాము పది పదుకొండొంటియదేని, ప్రవేశః=గృహప్రవేశము, పుత్రధనదః=సంతానమును ధనము నిచ్చునట్టిది, భవేత్=అగును. అన్యథా=జన్మనక్షత్రలగ్నమునకు మఱియొక నక్షత్రలగ్నముల యందైతే, శోకహనిదః = దుఃఖమును వీధును నిచ్చునదియు, వ్యాధిసాధనదశైవ్యం = రోగాన్నదమొనట్టిదియు, అవిత్తదః=దారిద్ర్యము నిచ్చునట్టిదియు, బంధునాశకః = చుట్టములను నశింపజేయునట్టిదియు, సుతహః=సంతానహని నేయునట్టిదియు, అశత్రుహః=మిత్రహని నేయునట్టిదియు, స్త్రీఘ్నః=కళత్రహని నేయునట్టిదియు, ప్రాణహః=మృత్యుప్రదమొనదియు, వీధనప్రదః=వీధునీయునట్టిదియు నాను.

సిద్ధికృద్ధనకృచ్చై వాభయకృజ్జన్తరాశితః,

టీ. జన్తరాశితః=జన్తరాశియందలి గృహప్రవేశము, సిద్ధికృత్ = నకలకార్యసిద్ధి నేయునట్టిదియు, ధనకృత్=ధనమును జేయునట్టిదియు, అభయకృత్=భయభావమును జేయునట్టిదియు, భవేత్ = అగును.

అకవాటమనాచ్చన్నమద త్తబలిభోజనమ్. 456

గృహం న ప్రవిశేదేవం విపదామాకరిం హి తత్,

టీ. అకవాటం=తలుపులులేనిదియు, అదత్తబలిభోజనం=బలిహారణప్రాప్తాభోజనములు నేయకున్నదియు, అనాచ్చన్నం=పైకప్పులేనిదియునగు, గృహం=గృహమును, నప్రవిశేత్ = ప్రవేశించునూడదు. విపదం = ఈప్రకారముగాఁ బ్రవేశించినేని, తత్=అటుందిరము, విపదాం=అపత్తులకు, ఆకరింహి=స్థానమేకదా.

ఇది గృహప్రవేశవిషయము.

—●● కూపారంభవిషయము. ●●—

రేవత్కుత్తరభాద్రాచ మాస్తమైత్రే పితా తథా. 457
బ్రహ్మ తిష్యంచ శ్రవణం కూపారంభే ప్రశస్యతే,

టీ. శేవరీ = శేవరియును, ఉత్తరభాద్రాచ = ఉత్తరభాద్రయును, హస్తమిత్రే = హస్తానారాధలును, పితా = ముఖమును, బ్రహ్మ = రోహిణియును, తిష్యంచ = తుష్యమియును, శ్రవణం = శ్రవణమును, కూపారంభే = బాదిత్రవుటయందు, ప్రశస్యతే = ప్రశంసింపబడుచున్నది.

మత్స్యేకురీతే మకరే బహూదకం

కుంభే వృషే చార్థజలప్రమాణం,

అర్థ్యాంచ తార్థ్యాం మిథునేచ పాదం

శేషే తు రాశౌ జలనాశనం చ.

458

టీ. మత్స్యే = మినరాళియందును, కురీతే = కర్కటరాళియందును, మకరే = మకరరాళియందును, బహూదకం = పూర్ణజలము, అనగా నిది పూర్ణజలరాసు లనుట. కుంభే = కుంభరాళియందును, వృషే = వృషభరాళియందును, అర్థజలప్రమాణం = అర్థజలము. ఇది అర్థజలరాసు లనుట. అర్థ్యాం = వృశ్చికమందును, తార్థ్యాం = తులయందును, మిథునేచ = మిథునరాళియందును, పాదం = పాదజలము, ఇది పాదజలరాసు లనుట. శేషే = తక్కిన, రాశౌ = రాసులయందు, జలనాశనం = ఉదకాభావము. ఇది నిర్జలరాసులనుట.

శేంద్రేషు పాపయుక్తేషు కృచ్ఛేణాపి న సిద్ధ్యతి,

చంద్రశుక్రయుతే శేంద్రే పర్వతే చ జలం భవేత్.

459

టీ. శేంద్రేషు = శేంద్రములు, పాపయుక్తేషు = పాపాలతోఁ గూడినవారుండఁగా, కృచ్ఛేణాపి = కష్టముచేతనైనను, జలం = ఉదకము, నసిద్ధ్యతి = దొరకదు. శేంద్రే = శేంద్రము, చంద్ర శుక్రయుతే = చంద్ర శుక్రలతోఁ గూడినదైయుండఁగా, పర్వతేచ = పర్వతమందైనను, జలం = ఉదకము, భవేత్ = దొరకును.

అర్కరాశౌ జలం కూన్యం పాషాణశ్చాపి దృశ్యతే,

జలరాశిగతే చంద్రే శుక్రే వాపి విశేషతః.

460

టీ. అర్కరాశౌ = సూర్యుడున్నరాళియందు, జలం = ఉదకము, కూన్యం = కూన్యము, పాషాణశ్చాపి = చాపరాయియు, దృశ్యతే = కనబడును, చంద్రే = చంద్రుడును, శుక్రే = శుక్రుడైనను, జలరాశిగతే = పూర్ణజలరాళియందుండఁగా, విశేషతః = విశేషముగా, జలం = ఉదకము, దృశ్యతే = చూడబడును.

— విజ్ఞానాభిషయము. —

కృచ్చిమీ సప్తమీ చైవ పార్శ్వమూసీ త్రయోదశీ,

తృతీ యైకాదశీ చైవ ప్రశస్తా విజకర్షణి.

46

టీ. కంచని, నత్తని, తూర్పును, త్రయోవళి, తదియ, వికావళి ఈతిథులు, వీణకర్తనివిత్తులువిత్తుటయందు, ప్రకస్తాఃయోగ్యమైవని.

అర్కోదయే సూర్యవారే సర్వవీణాని వాపయేత్,
సోమవారే మిథోలగ్నే జలపుష్పాంకురాన్ న్యసేత్. 462

టీ. అర్కోదయే = సింహులగ్నమందును, సూర్యవారే = ఆదివారమందును, సర్వ వీణాని = ఎల్లవిత్తులును, వాపయేత్ = పెడజల్లు వచ్చును. సోమవారే = సోమవారమందును, మిథోలగ్నే = మిథునలగ్నమందును, జలపుష్పాంకురాన్ = రాజసపుష్పమును, న్యసేత్ = పెడజల్లువచ్చును.

కుజస్య వారే తల్లగ్నే శోద్రవాన్వాపయే ద్బుధః,
బుధవారే సౌమ్యలగ్నే క్రముకస్థాపనం వనమ్. 463

టీ. కుజస్యవారే = మంగళవారమందు, తల్లగ్నే = కేవలవృశ్చికములయందును, శోద్రవాన్ = శోడ్డధాన్యములను, బుధః = బుధిమంతుడు, వాపయేత్ = పెడజల్లుచేయవలెను, బుధవారే = బుధవారమందు, సౌమ్యలగ్నే = మిథునకన్యలయందును, క్రముకస్థాపనం = పోకచెట్టుపెట్టునట్టి, వనం = తోటను, స్థాపయేత్ = ఉంచవలయును.

స్థాపయే త్ఫలవృక్షాంశ్చ తల్లగ్నే దివసే గురోః,
శుక్రవారే తదుదయే స్థాపయే త్కుసుమం తరుమ్. 464

టీ. గురోః = బృహస్పతియొక్క, దివసే = వారమందును, తల్లగ్నే = ధతుర్జీవములయందును, ఫలవృక్షాంశ్చ = మామిడిచెట్టుమొదలయిన ఫలవృక్షములను, స్థాపయేత్ = ఉంచవలెను. శుక్రవారే = శుక్రవారమందును, తదుదయే = తులావృషభములయందును, కుసుమంతరుం = మల్లెలుమొదలయిన పూవుఁదీగెలును, స్థాపయేత్ = స్థాపించవలెను.

మృదస్య లగ్నే మృద్ధాహే కృష్ణభాస్యాని వాపయేత్. 465

టీ. మృదస్య = శనైశ్చరునియొక్క, లగ్నే = మకరమంథములయందును, మృద్ధాహే = శనివారమందును, కృష్ణభాస్యాని = నువ్వులు మొదలయిన ధాన్యములను, వాపయేత్ = పెడజల్లువచ్చును.

స్వాతీపుష్యమఖాప్రతేకవరుగాస్సర్పాంత్యమిత్రోత్తరా
మూలాధోక్షజనాప్తథాని సతతం వీణస్య వాపే శుభాః,
ఆదిత్యైందవవాసవాస్సతురగా వాపే సవా మధ్యమాః
శుక్రేందోర్బుధశీవయోశ్చ దివసాశ్చస్తాశ్చ నాన్యే వరాః.

జీ. స్వాతీత్యుక్తమఖ్యాప్రదేశవరుణః = స్వాతీత్యుక్తమఖ్యాప్రదేశవరుణః హిచిత్రార్వాహిత
 లును, సారాంత్యమిత్రోత్తరాః = ఆశ్రేషఠవత్సనారాధోత్తరలును, మూలాధోక్ష
 జూత్తభాని = మూలశ్రవణహస్తవక్షత్రములును, సతతం = ఎల్లప్పుడును, బీజస్య=విత్త
 సముయోక్త, వాపే=వెదజల్లుటయందు, శుభాః = శుభప్రదములైనవి. సతురగాః =
 అశ్వినితోఽనూడిక, అదిత్యైందవవాసవాః = పుష్యమృగశిర శ్శేష్ఠలు, వాపే =
 విత్తుటయందు, సదా = ఎల్లప్పుడును, మధ్యమాః = మధ్యమఫలము నిచ్చునట్టివి, శుక్రేం
 దోవోః=శుక్రచంద్రులయొక్కయు, బుధదేవయోశ్చ = బుధబృహస్పతులయొక్కయు,
 దివసాః=వారములు, శస్తాశ్చ=ప్రశస్తములయినవి. అన్యే=రక్కినవారములు, సవరాః =
 పనికిరానివి.

ము హా ర్త ద ర్పణ ము.

సంపూర్ణము.

చిత్తపురి: వావిళ్ల రామస్వామికాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారి
 'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము.